

Міністерство внутрішніх справ України
ДНІПРОПЕТРОВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ

**АКТУАЛЬНІ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРАВОВИХ
ТА ЕКОНОМІЧНИХ ПРОЦЕСІВ В КОНТЕКСТІ
ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ**

*Матеріали Всеукраїнської науково-практичної
конференції здобувачів вищої освіти*

*(28 травня 2019 року, Дніпропетровський
державний університет внутрішніх справ)*

**ACTUAL STUDIES OF LEGAL
AND ECONOMIC PROCESSES IN THE CONTEXT
OF EUROPEAN INTEGRATION**

**Theses of All-Ukrainian students'
scientific and practical conference**

*(May, 28, the Dnipropetrovsk
State University of Internal Affairs)*

Дніпро
2019

УДК 34 + 351
А 43

А 43 Актуальні дослідження правових та економічних процесів у контексті євроінтеграції: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. здоб. вищ. освіти (м. Дніпро, 28 трав. 2019 р.). – Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2019. – 204 с.

ISBN 978-617-7665-62-4

Збірник містить матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції «Актуальні дослідження правових та економічних процесів у контексті євроінтеграції», в якій взяли участь ад'юнкти (аспіранти, здобувачі), слухачі магістратури, курсанти та студенти вищих навчальних закладів України. Тематика публікацій охоплює найбільш актуальні проблеми юриспруденції та економіки.

Матеріали конференції можуть бути використані в науково-дослідній роботі та навчальному процесі спеціалізованих ВНЗ, зокрема слугувати підґрунтям для подальших наукових розвідок у відповідних галузях.

The collection contains theses of the All-Ukrainian scientific and practical conference "Actual studies of legal and economic processes in the context of European integration", which was attended by post-graduates, students of magistracy, students and cadets of higher educational institutions of Ukraine. The topics of publications cover the most pressing issues of law and economics.

The theses of the conference can be used in the research work and educational process of the specialized universities, in particular, to serve as the basis for further research in the relevant fields.

ISBN 978-617-7665-62-4

© ДДУВС, 2019
© Автори, 2019

З М І С Т

Vozna D., Patriman M.

LEGAL PROVISION OF INDIVIDUALS OF POLICE ACTIVITY IN
UKRAINE AND THE LITHUANIA 9

Аксьонова Д.В.

МОЖЛИВОСТІ ПРОФАЙЛІНГУ В ДІЯЛЬНОСТІ ПРАВООХОРОННИХ
ОРГАНІВ 12

Бакало В. О.

ДЕЯКІ ПИТАННЯ ЗАПОБІГАННЯ ЗЛОЧИНАМ, ЯКІ ВЧИНЯЮТЬСЯ
ВІДНОСНО ОСІБ ПОХИЛОГО ВІКУ 14

Балюра А. О.

СУТНІСТЬ ТА ЗМІСТ ПРИНЦИПУ РІВНОСТІ ПЕРЕД СУДОМ
І ЗАКОНОМ 18

Біденчук Т. М.

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ПРОВЕДЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ РЕЄСТРАЦІЇ
ПРИПИНЕННЯ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ 20

Бобик М. В.

ТАКТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ ОДНОЧАСНОГО ДОПИТУ
ДВОХ ЧИ БІЛЬШЕ ВЖЕ ДОПИТАНИХ ОСІБ 24

Ваврищук А. Є.

ВИЛУЧЕННЯ ХАРЧОВИХ ПРОДУКТІВ ТА ПОРЯДОК
ЇХ ЗБЕРІГАННЯ 26

Варбанський О.В.

РОЗМЕЖУВАННЯ ТІЛЕСНОГО УШКОДЖЕННЯ ВІД ПОБОЇВ ТА
МОРДУВАННЯ 29

Водоп'ян Д. В.

КОНЦЕПЦІЯ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА Ж.-Ж. РУССО, ЯК
РЕАЛІЗАЦІЯ ПРАВОСЛУХНЯНОЇ ПОВЕДІНКИ В СУСПІЛЬСТВІ 32

Возна Д. В.

ПРАВОВА КУЛЬТУРА ГРОМАДЯН: РОЛЬ І МІСЦЕ В РОЗБУДОВІ
ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА 34

Воробйов Д.Ю. , Можечук Л.В. ПЕНСІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ В УКРАЇНІ	37
Гапон К.А. ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ФУНКЦІОНУВАННЯ ДЕПАРТАМЕНТУ ЗАХИСТУ ЕКОНОМІКИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ	41
Гіренко О. О. НАСИЛЬСТВО В СІМ'І: ГЕНДЕРНИЙ АСПЕКТ	43
Гудіна Я.І. КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ НЕПОВНОЛІТНІХ	46
Дегтяр В.А. СУЧАСНІ РЕАЛІЇ ІНТЕРНЕТ-ПРОСТОРУ В УКРАЇНІ	49
Дембицька Т. ОБ'ЄКТИВНА СТОРОНА ЯК ЕЛЕМЕНТ СКЛАДУ ЗЛОЧИНУ	51
Денисенко Є.М., Христов О.Л. ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ ДОПИТУ У СПРАВАХ ПРО НЕЗАКОННЕ ЗАВОЛОДІННЯ АВТОМОБІЛЯМИ ІЗ ПОДОЛАННЯМ СИСТЕМ ЗАХИСТУ	53
Журавель В.В. РОЛЬ МІЖНАРОДНИХ ОФІЦІЙНИХ СПОСТЕРІГАЧІВ ЯК УЧАСНИКІВ ВИБОРЧОГО ПРОЦЕСУ В УКРАЇНІ	56
Зеленіна М. В. ПОРЯДОК ФІНАНСУВАННЯ ВИТРАТ НА БЕЗОПЛАТНУ ВТОРИННУ ПРАВОВУ ДОПОМОГУ	59
Золотухіна А.С. ДО ПРОБЛЕМИ ВЗАЄМОДІЇ ДІЛЬНИЧНОГО ОФІЦЕРА ПОЛІЦІЇ З НАСЕЛЕННЯМ	62
Іваниця А. В. РОЛЬ СЛІДЧОГО СУДДІ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ	64
Книш С. В. КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВИЙ ЗАХИСТ СТАТЕВОЇ СВОБОДИ ТА СТАТЕВОЇ НЕДОТОРКАНОСТІ: ВІТЧИЗНЯНИЙ ТА ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД	67

Книш С.В. КОНСТИТУЦІЙНА ЮСТИЦІЯ В УКРАЇНИ: СТАНОВЛЕННЯ І СУТНІСТЬ	70
Ковбаса М. В. ДЕЯКІ ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ЗАСТОСУВАННЯ ЗАПОБІЖНОГО ЗАХОДУ У ВИГЛЯДІ ТРИМАННЯ ПІД ВАРТОЮ	73
Козиря А. ДО ПИТАННЯ ПРО ЗАВІДОМІСТЬ В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРАВІ УКРАЇНИ	75
Коношко А. В. ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ РОЗВИТКУ КОМУНІКАТИВНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ОСОБИСТОСТІ МАЙБУТНЬОГО ЮРИСТА	78
Кошевець Е.Р. СОЦІАЛЬНИЙ ВПЛИВ КІБЕРЗЛОЧИННОСТІ	81
Літвінова О.С. ГЕНДЕРНА РІВНІСТЬ У ЗБРОЙНИХ СИЛАХ УКРАЇНИ	83
Макаренко Н. С. ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ ПРОФЕСІЙНОГО СПІЛКУВАННЯ МАЙБУТНЬОГО ЮРИСТА НА ОСНОВІ РЕАЛІЗАЦІЇ КОМПЕТЕНТІСНО ОРІЄНТОВАНОГО ПІДХОДУ	87
Манік Ю. А. ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ СПЕЦІАЛЬНОЇ ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ КУРСАНТІВ ВНЗ МВС УКРАЇНИ ЯК КОМПОНЕНТА ПРОФЕСІЙНОЇ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ПРАЦІВНИКІВ ПОЛІЦІЇ	89
Манік Ю. А. ОСОБЛИВОСТІ КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ ХАРАКТЕРИСТИКИ РОЗБІЙНИХ НАПАДІВ НА БАНКІВСЬКІ УСТАНОВИ ТА ІНКАСАТОРСЬКІ АВТОМОБІЛІ	92
Мартиненко І.В. УЧАСТЬ У ВИБОРАХ ЯК ЮРИДИЧНИЙ ОБОВ'ЯЗОК ГРОМАДЯНИНА (ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД)	896
Михайська П. В. ЗАПОБІГАННЯ ЗЛОЧИННОСТІ: ДОСВІД НЬЮ-ЙОРКА	98

Мороз Ю. Г., Юзефович Д. В. РАСОВА ДИСКРИМІНАЦІЯ ЯК МІЖНАРОДНИЙ ЗЛОЧИН: РЕТРОСПЕКТИВНИЙ АНАЛІЗ	100
Мядзель М. М. ЗАКРИТТЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ СЛІДЧИМ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ У ЗВ'ЯЗКУ ІЗ ЗАКІНЧЕННЯМ СТРОКУ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ	104
Окушко А.В. БОРОТЬБА З ТРАНСНАЦІОНАЛЬНОЮ ЗЛОЧИННІСТЮ ШЛЯХОМ СПІВРОБІТИНЦВА ІЗ ЄВРОПЕЙСЬКИМ СОЮЗОМ	107
Патріман М.В. ГРОМАДЯНСЬКЕ СУСПІЛЬСТВО В СУЧАСНОМУ ПРАВОВОМУ ПРОСТОРІ:ПІДХОДИ ДО ТЛУМАЧЕННЯ	111
Патріман М. В. ЗНАЧЕННЯ ПРАКТИКИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ ДЛЯ СУДІВ ЗАГАЛЬНОЇ ЮРИСДИКЦІЇ ТА КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ	114
Рамазанов Р.Р. РЕАЛІЗАЦІЯ ГРОМАДЯНАМИ АКТИВНОГО ВИБОРЧОГО ПРАВА ШЛЯХОМ ВИКОРИСТАННЯ СУЧАСНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ (ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД)	118
Рец В. В. СУБ'ЄКТИВНА СТОРОНА ЗЛОЧИНУ АГРЕСІЇ ЗА ВІТЧИЗНЯНИМ ЗАКОНОДАВСТВОМ: АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ	121
Рец В. В. ТОЛЕРАНТНІСТЬ ЯК ОЗНАКА ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА...	125
Рубан О. С. СТАН ПРАВОВОЇ ПОВЕДІНКИ У СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ В АСПЕКТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ВИБОРЧОГО ПРАВА	128
Савела Є. А. ЦИВІЛЬНО-ПРОЦЕСУАЛЬНИЙ ПОРЯДОК ВИЗНАННЯ ОСОБИ ПОМЕРЛЮЮ	131
Сокол Р.В. ОЦІНКА РІВНЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ІНТЕГРУВАННЯ ДО ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ	133

Старова Т.А. МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД БОРОТЬБИ З ТОРГІВЛЕЮ ЛЮДЬМИ: ІСТОРИЧНИЙ АСПЕКТ	124
Старусьова А. М. ЗЛОЧИНИ АГРЕСІЇ ЗА СТАТУТОМ МІЖНАРОДНОГО КРИМІНАЛЬНОГО СУДУ (РИМСЬКИМ СТАТУТОМ) ТА ЇХ ПРОЯВ В УКРАЇНІ	139
Страшко О.П. ФЕНОМЕН МАСОВОЇ КУЛЬТУРИ ЯК ФАКТОР ТРАНСФОРМАЦІЇ СУСПІЛЬНОЇ СВІДОМОСТІ	143
Темрієнко Н. В. ЗЛОЧИНИ ПРОТИ ЛЮДЯНОСТІ У КРИМІНАЛЬНОМУ КОДЕКСІ УКРАЇНИ ТА У РИМСЬКОМУ СТАТУТІ: ПОРІВНЯЛЬНО-ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ	145
Тищенко І.О. ГОТУВАННЯ ДО ЗЛОЧИНУ ЯК ОДНА З ЙОГО ВАГОМИХ СТАДІЙ ...	149
Федотов Д.В. ЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В УКРАЇНІ	151
Федотова К. Е. ПІДХОДИ ДО РОЗУМІННЯ ТА СУТНОСТІ ПРАВА, ПОЛІТИКИ ТА ПРАВСУДДЯ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ	154
Хабибулліна М. Ю. ВОЄННІ ЗЛОЧИНИ ЗА РИМСЬКИМ СТАТУТОМ МІЖНАРОДНОГО КРИМІНАЛЬНОГО СУДУ ТА КРИМІНАЛЬНИМ КОДЕКСОМ УКРАЇНИ	156
Цебинога В. Ю. ОКРЕМІ АСПЕКТИ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ОБІГУ ВОГНЕПАЛЬНОЇ ЗБРОЇ В УКРАЇНІ	160
Цебинога О. Ю. ДО ПИТАННЯ ПРО КРИМІНАЛІЗАЦІЮ ДІЯНЬ, ПОВ'ЯЗАНИХ	162
Цикало М.В. ГІГІЄНА ТА БЕЗПЕКА ПРАЦІ В ЄВРОСОЮЗІ	164
Чепеляк К.В. АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПРИЗНАЧЕННЯ ТА ПРОВЕДЕННЯ СУДОВОЇ ЕКСПЕРТИЗИ У КРИМІНАЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ: ОКРЕМИЙ АСПЕКТ	166

Черкас К. Ш. РОЛЬ ГРОМАДСЬКОСТІ У ДОТРИМАННІ ГРОМАДСЬКОГО ПОРЯДКУ І ФОРМУВАННІ ТА СТАНОВЛЕННІ ІМІДЖУ ПОЛІЦІЇ	169
Шишкіна К. О. ЩОДО ВИЗНАЧЕННЯ ЗЛОЧИНУ «ГЕНОЦИД» ЗА КРИМІНАЛЬНИМ ПРАВОМ УКРАЇНИ ТА МІЖНАРОДНИМ КРИМІНАЛЬНИМ ПРАВОМ	172
Шишкіна К. О. ЩОДО ПРОБЛЕМНИХ ПИТАНЬ УКЛАДЕННЯ ТА РОЗІРВАННЯ ДОГОВОРУ СУРОГАТНОГО МАТЕРИНСТВА	175
Южека Р. С. ЮРИДИЧНИЙ СКЛАД ЦИВІЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ	177
Южека Р. С. ВПЛИВ КАТЕГОРІЇ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОСТУПКУ НА КРИМІНАЛЬНЕ ПРОЦЕСУАЛЬНЕ ПРАВО УКРАЇНИ	180
Ханчич В.В. ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ СУЧАСНОГО ТЕРОРИЗМУ	182
Бур'ян Н. В. СУТНІСТЬ КАДРОВОЇ ПОЛІТИКИ НА РЕГІОНАЛЬНОМУ ТА МІСЦЕВОМУ РІВНЯХ	186
Воронцова О. В. ВИКОНАННЯ ПРОГРАМ ГРОМАДСЬКОГО ЗДОРОВ'Я НА РІВНІ ПЕРВИННОЇ МЕДИЧНОЇ ДОПОМОГИ	190
Довгань А. В. РОЗВИТОК ІНСТИТУЦІЙНОГО УПРАВЛІННЯ ВОДНИМИ РЕСУРСАМИ ТА ВОДОКОРИСТУВАННЯМ В УКРАЇНІ ...	193
Концур В. М. ШЛЯХИ РЕФОРМУВАННЯ КАДРОВОЇ ПОЛІТИКИ В ОРГАНАХ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ	197
Лебедєва Я. В., Лященко С. Г. ПРОБЛЕМИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ ПРИМУСОВОГО ВИКОНАННЯ СУДОВИХ РІШЕНЬ	200

Vozna D.

student

Dnipropetrovsk State University
of Internal Affairs

Patriman M.

cadet

Dnipropetrovsk State University
of Internal Affairs

Scientific supervisor – Vice-Rector

Dnipropetrovsk state university

of internal affairs, doctor of law,

professor, Deserved Lawyer of Ukraine

Nalyvaiko L.

**LEGAL PROVISION OF INDIVIDUALS OF POLICE ACTIVITY
IN UKRAINE AND THE LITHUANIA**

Police activity is a process that complements other areas of state influence, the priority of which is to monitor compliance with law and order and to take preventive measures to reduce crime indicators, as well as to address the needs of society, which are to respect the legality and legal protection of social relations.

In connection with the reform of the law-enforcement system of Ukraine, the transformation of the police into the police, the outline of new tasks and principles of the police authorities, reform of criminal justice, the creation of qualitatively new anti-corruption structures raises a number of issues, both theoretical and practical. The definition of the conceptual-categorical apparatus that is to be used in legislative acts, as well as educational and scientific literature, is one of them. In turn, the study of international experience in improving the work of police units should also be a priority in scientific research.

The notion of police activity is inextricably linked with the understanding of categories such as police and activity. The concept of the police is represented by numerous variants in the writings of scientists from the antique age to our times. Now she remains the subject of constant scientific research [1, p. 165]

From the definition of the international legal concept, the concept of the activity of the police as a whole is formed, which is reflected in the willingness to assume responsibility for the overall quality of life of society and to share it with representatives of the community, which forms the latest approach in the theory of police activity.

In turn, the police, as one of the bodies that carry out police activities, is precisely the state organization through which the state provides a significant part of the measures to ensure its own security and safety of society and its members [2,

p. 147].

According to the overwhelming majority of lawyers, the strategic direction of the evolution of law enforcement bodies is the transition from a reactive method of influencing crime and affirming the concept of proactive activity. It involves leaving from repressive interventional state policy in the law-enforcement sphere, recognizing the special social significance of the problem of counteraction to the offense, establishing close interaction between state and communal actors of police activity with civil society institutes in carrying out explanatory and preventive activities for correcting destructive behavior of individual citizens, and elimination of factors that determine the offense [3].

Western policing has come to the idea of expediency considering the police, primarily as a "public service acting within its jurisdiction to maintain public order and security" [4].

The question of choosing the positive experience of the Republic of Lithuania is primarily due to the fact that in the modern legal field, for example, Ukraine is the closest to it, since both countries are in the post-Soviet space, and that is why mentality and, possibly, some problems in the establishment of the mechanism of functioning police units may coincide. However, the legal framework of the police of the Republic of Lithuania is much more effective and more detailed than in Ukraine.

The Police of the Republic of Lithuania operates in the system of the Ministry of Internal Affairs. At present, in the Republic of Lithuania, the main documents regulating the functioning of the police are the Law "On Police Activity", 2000. However, some provisions of the 1990 Law on the Police are in force.

In turn, attention should be paid to the identification of the prevention of criminal offenses and other offenses, as well as the control of traffic safety, which form the core of police preventive measures and create a legal basis for the operation of the Lithuanian police in this context.

The work of the Lithuanian police is based on the principles of democracy, respect for human rights, humanity, public morality, legality, publicity, and the use of force only when necessary. Police officers are not involved in political activities. Police officers can not be members of political parties and political organizations [5, p. 84].

The Police Department of the Lithuanian Police established a public order police that assumed public order and public security, as well as providing the necessary assistance to the criminal police, the investigation and the prosecutor's office in carrying out procedural activities, and courts - in the execution of sentences and other court decisions. In the system of the Lithuanian Police Department, a transport police was also created, whose function was to oversee road safety by vehicles and other vehicles [6].

Consequently, based on the research carried out, a number of theoretical provisions should be formulated, namely:

Different from other countries of the European Union is that the activities of the Lithuanian police are regulated by several normative legal acts (including the laws of the post-Soviet period), which substantially elaborate the mechanisms of interaction between the police units in joint implementation of the tasks. There is also a clear distinction between the areas of responsibility in the police and a separate information policy in the media.

In turn, the authors investigated the mechanism of functioning of the preventive activities units of the Republic of Lithuania, namely public and road police. Experience in this field allowed to formulate proposals to the legislation of Ukraine, which would optimize the work of the relevant units.

Among the recommendations for the legislation of Ukraine, in the area of organizing the work of the police general and the preventive units (the Department of Preventive Activities and the Patrol Police of the National Police of Ukraine), in particular, the following provisions are in place: to formulate, in the Law of Ukraine "On the National Police", the unified approach to the structuring of police units not only in the direction of work, but also in the context of service areas; to supplement the main tasks of the National Police of Ukraine with the provisions that form the state information policy in the media in relation to this body, since ensuring the formation of a positive image of the person of the police and of the whole system - directly affects the effectiveness of its work; to introduce police training, special courses in the development of communication skills focused on the interaction of police officers with community representatives, as well as the implementation of information campaigns in the field of legal education of the population.

1. Губанов А. В. Полиция зарубежных стран. Организационно-правовые основы, стратегия и тактика деятельности / А. В. Губанов. – М., 1999. – 288 с.

2. Сафронов С.О. Організація превентивної діяльності оперативних підрозділів ОВС України / С.О. Сафронов // Харківській національний університет внутрішніх справ, 2013. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://elib.org.ua/theoryoflaw/ua_

3. Юридична енциклопедія: В 6 т. /Редкол.: Ю70 Ю. С. Шемшученко (голова редкол.) та ін. — К.: «Укр. енцикл.», 1998. ISBN 966-7492-00-1

4. Про затвердження положення про Департамент превентивної діяльності Національної поліції України: Наказ МВС України № 123 від 27.11.2015. URL <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0213-94>

5. Адміністративна діяльність поліції у питаннях та відповідях : навч. посіб. / за заг. ред. О. М. Бандурки ; О. І. Безпалова, О. В. Джафарова, С. М. Князєв та ін. ; передм. О. М. Бандурки ; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків : ХНУВС, 2017. 242 с.

6. The Lithuanian Road Police Service [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.policija.lt/index.php?id=11388>.

Аксьонова Д.В.

курсант

Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

МОЖЛИВОСТІ ПРОФАЙЛІНГУ В ДІЯЛЬНОСТІ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ

Сучасна криміналістика знаходиться на рівні активного і всебічного розвитку, дослідженні нових методів розслідувань, а також впровадженні сучасних криміналістичних прийомів. Метод профайлінгу звертає увагу на те, як стався той чи інший злочин, бере до уваги деталі, що розкривають поведінку людини, яка вчинила протиправну дію, і на підставі цього визначає особистісні характеристики злочинця, в результаті чого стає відомий тип злочинця. Слід підкреслити, що цей метод перевірений досвідом зарубіжних країн. Ряд проведених досліджень таких вчених, як А.Ф. Коні, В.М Бехтерев, С.В. Познишев відзначають, що він спрямований на розкриття злочинів за більш короткі терміни і робити це більш точно.

Одним з основоположників методу складання психопрофіля невідомого злочинця був спеціальний агент ФБР Джон Дуглас. Саме завдяки його успіхам і ряду інших спеціальних агентів ФБР (Р. Ресслера, Р. Хейзелвуд) метод психопрофілювання став офіційно застосовуватися в ФБР і в 1984 році в ФБР були створені Національний центр аналізу насильницьких злочинів і єдина національна база даних (VICAP) [1].

Спочатку термін «профайлінг» (профілювання) вживався в контексті складання пошукового психологічного портрета (профілю) невідомої особи за слідами на місці злочину. В даний час профілювання особистості застосовується в двох контекстах в діяльності правоохоронних органів іноземних держав. Перший - функціонування програми запобігання насильницьких злочинців, розробленої в 1985 р в ФБР під керівництвом П. Брукса і Р. Ресслера з метою сприяння розкриттю серійних злочинів насильницького характеру. Поняття «профайлінг» в іншому контексті слугує для позначення технології спостереження і опитування пасажирів в ході перед польотного огляду з метою виявлення потенційно небезпечних осіб при авіа перельотах[2].

Питаннями портретизації злочинця в практичній діяльності правоохоронних органів займалися фахівці ряду зарубіжних країн: США, Великобританії, Канади. В результаті були створені кілька самостійних моделей (профілів): географічна модель Д. Россмо (Канада), модель Д. Кантера (Великобританія), модель ФБР (США). Співробітниками відділу поведінкових наук Академії ФБР в США (Квантіко, штат Вірджинія) в кінці 1970-х рр. була розроблена програма психологічного профілювання.

Визначення даного методу було дано Р. Ресслер: «процес ідентифікації

всіх психологічних характеристик індивідуума, що становлять загальний опис особистості, заснований на аналізі скоєних ним злочинів» [2].

Також, про схожий метод згадується в історичному аспекті розвитку окремої галузі судової психології, в кінці XIX – на початку XX сторіччя у Західній Європі починають розробляти і застосовувати методи психологічної діагностики (асоціативний експеримент), за допомоги якого з'ясовувалась причетність випробовуваних осіб до конкретного злочину. (Вертгеймер, Юнг) [3, с.11].

Метод психологічного діагностування розглядався і російськими юристами, які, однак, негативно ставилися до можливості застосування такого методу [4,с.44]. В цей період часу набуває розповсюдження перекладна література. Про можливості використання в цілях правосуддя і інших новітніх течій у психології і психофізіології, де широко пропагандувалися різні способи пізнання особистості людини через її зовнішність, фізіологічні і анатомічні особливості. З'являється література з графології – наука пізнання людини за почерком, з фізіогноміки- пізнання людини за зморшками на обличчі, тощо [3 с.11].

Сучасний профайлінг базується на:

1. Оперативному психодіагностуванню;
2. Розпізнанню неправдивої інформації.

В основі цього методу лежать такі науки як: біологія, психологія, психолінгвістика. Сутність методики полягає в тому, що за візуальними ознаками особи (статура, зовнішній вигляд, оформлення індивідуального простору, рухова активність) визначити характер і прогнозувати поведінку людини. Вона заснована на розпізнанні характеру однокореневих за походженням груп психологічних якостей (психотипів) та виявленні їх послідовності. З метою розпізнання характеру в методиці використовуються шість психотипів: істероїдний, епілептоїдний, паранойяльний, емотивний, гіпертимний, шизоїдний.

Часто проблемою при прогнозуванні поведінки особи і вибором відповідних психологічних прийомів для контакту з особою стає те, що слідчий зосереджений на середньостатистичну норму: поведінку, типову для більшості людей. Слід додати, що сучасно-розроблений метод відрізняється від класичної характерології. Класики характерології співвідносили особливості людини обов'язково з одним з психотипів, проте це занадто спрощений підхід. Методика шести психотипів відрізняється тим, що характер людини розуміється як комплекс психотипів, один з яких переважає. У кожної людини різна кількість і різна послідовність психотипів. Ведучий психотип визначає основний мотив, головну мету поведінки, а другий – інструменти досягнення цієї мети [1]. Тобто поведінка конкретного індивідуума може значно ухилитися від стандартної моделі, тому важливо звертати увагу на базову лінію поведінки і контекст при інтерпретації невербальних сигналів.

Отже, первинна інформація про вчинений злочин завжди надходить від місця вчинення злочину і спілкування з людьми (часто різних процесуальних статусів). І в тому, і в іншому випадку у своїй діяльності слідчий повинен користуватися методом профайлінгу для подальшого успішного встановлення психологічного контакту з особами, які будуть допитані на етапі досудового розслідування шляхом аналізу їх поведінки, характеру і особливості вчиненого злочину, попередньо визначивши психотип особи, який дасть змогу обрати ефективні криміналістичні прийоми.

На практиці оволодіння методом профайлінгу буде дуже доречним для співробітників правоохоронних органів, адже часто не вистачає часу для глибокого вивчення особистості і діяти потрібно швидко за ситуацією, яка склалася. За методом профайлінгу сама людина є джерелом інформації, її дії, рухи, емоції, навіть письмо, можуть розповісти про її мотиви спілкування, цілі і неправду. При проведенні огляду місця події, обшуку і інших слідчих (розшукових) дій цей метод дає підґрунтя в формуванні портрету злочинця, спрогнозувати його поведінку. Це, сприятиме звуженню кола підозрюваних та дає можливість пришвидшити процес досудового слідства.

1. Логунова О.А. Применение знаний о личности и поведении серийных сексуальных убийц в правоохранительной деятельности (обзор зарубежного и отечественного опыта) [Електронний ресурс]: - <http://yurpsy.com/files/xrest/2/160.htm>

2. Білодід І.К., Бурячок А.А. та ін. Словник української мови. В 11 томах. Том 04.

3. А.В. Дулов, Введение в судебную психологию, М., «Юридическая литература», 1969, с.160

4. Владимиров Л.Е., Учения об уголовных доказательствах, СПб., 1910, с.294

Бакало В. О.

курсант

Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

*Науковий керівник – старший
викладач кафедри кримінального права
та кримінології, к.ю.н., с.н.с.*

Березняк В. С.

ДЕЯКІ ПИТАННЯ ЗАПОБІГАННЯ ЗЛОЧИНАМ, ЯКІ ВЧИНЯЮТЬСЯ ВІДНОСНО ОСІБ ПОХИЛОГО ВІКУ

За статистичними даними, Україна належить до «демографічно старих» країн світу, перед державою першочерговим є питання захисту осіб похилого віку від протиправних посягань та проведення профілактики щодо

викорінення кримінальних та адміністративних правопорушень стосовно осіб похилого віку. Досліджуючи статистичні дані, виявлено, що станом на червень 2017 року, по відношенню до осіб похилого віку, які стали жертвами внаслідок злочинів перелічених вище, становить 223.7 тис. осіб, серед яких – це особи похилого віку та з інвалідністю 1 та 2 груп [3].

Як свідчить практична більшість злочинів стосовно людей похилого віку вчиняються молодими особами. Це можна пояснити тим, що для осіб віком до 30 років характерні спонтанність злочинного посягання (особливо при вчиненні злочинів проти життя, здоров'я та проти власності), підвищена агресивність, жорстокість, жадібність, зневажливість до старшого покоління, а особи старшої вікової групи вчиняють заздалегідь сплановані злочини, які потребують спеціальних знань і навичок або особливого соціального стану.

Згідно Закону України «Про основні засади соціального захисту ветеранів праці та інших громадян похилого віку в Україні» зазначено поняття, яке повною мірою дає нам розуміння, щодо даної категорії осіб. Зокрема, у ньому зазначено, що такими особами визнаються чоловіки віком від 60 та жінки віком 55 років і старше, а також особи, яким до досягнення загального пенсійного віку залишилося не більше 1,5 року [1].

Досить таки часто літні люди попри свою соціальну незахищеність, незалежно від своєї спрямованості, устрою та панівної ідеології держави, залишаються однією з найуразливіших категорій населення, а отже найчастіше стають об'єктом дискримінаційних процесів та злочинних посягань з боку молодого покоління. Особи похилого віку нерідко стають жертвами проявів неповаги, нешанобливого, принизливого ставлення, у тому числі жорстокого поводження, яке переростає згодом у злочинні наміри.

Слід зазначити, що важливим чинником, який має досить такий великий вплив на вчинення даного злочину до осіб похилого віку, відіграють фонові явища, які розповсюджені у всіх прошарках населення, а саме бідність, алкоголізм, наркоманія, заняття гральним бізнесом, які змушують деяких осіб, до вчинення протиправних дій, з метою легкого заволодіння будь-яким майном. У даному випадку майном особи похилого віку, так як злочинець усвідомлює, що особа перебуває в беспорядному стані та виключає можливість вжити заходів до самозахисту. Майже всі злочинці характеризуються такими рисами, як безмежна жорстокість, цинізм, вражаюча холонокровність, виключаючи навіть натяк на милосердя по відношенню до жертви.

Також, низький рівень освіти ускладнює працевлаштування на високооплачувану роботу та отримання коштів для задоволення матеріально-побутових потреб та мотивує вчинення протиправних дій. Часто безробіття є основною передумовою злочинності.

Виходячи з цього, виділяють чотири узагальнені види насильства, які набули найбільшого поширення:

1. Економічне (у побутовому контексті) насильство в сім'ї – умисне позбавлення одним членом сім'ї іншого житла, їжі, одягу та іншого майна чи коштів, на які постраждалий має передбачене законом право, що може призвести до його смерті, викликати порушення фізичного чи психічного здоров'я.

2. Сексуальне насильство, що є протиправним посяганням на статеву недоторканість члена сім'ї, у тому числі сексуальні дії стосовно власної дитини.

3. Фізичне насильство, яке полягає в умисному нанесенні члену сім'ї побоїв, тілесних ушкоджень, що може призвести або призвело до смерті постраждалого, порушення фізичного чи психічного здоров'я, спаплюження його честі й гідності.

4. Психологічне насильство, яке пов'язане з дією одного члена сім'ї на психіку іншого словесними образами або погрозами, переслідуванням, залякуваннями, якими навмисно спричиняється емоційна невпевненість, нездатність захистити себе та може завдаватися або завдається шкода психічному здоров'ю [2].

У зв'язку із чим досить часто літні люди стають об'єктами злочинів, а саме умисне вбивство (ст. 115 КК України); крадіжка (ст. 185); грабіж (ст. 186); розбій (ст. 187); шахрайство (ст. 190); умисне тяжке тілесне ушкодження (ст. 121); умисне середньої тяжкості тілесне ушкодження (ст. 122); умисне легке тілесне ушкодження (ст. 125); побої та мордування (ст. 126); необережне або середньої тяжкості тілесне ушкодження (ст. 128); порушення недоторканості житла (ст. 162); невиплата пенсії чи інших установлених законом виплат (ст. 175); привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем (ст. 191); умисне знищення або пошкодження майна (ст. 194); порушення правил безпеки дорожнього руху або експлуатації транспорту особами, які керують транспортними засобами (ст. 286); незаконне заволодіння транспортним засобом (ст. 289); хуліганство (ст. 296); наруга над могилою, іншим місцем поховання або над тілом померлого (ст. 297); самоправство (ст. 356); викрадення, привласнення, вимагання документів, штампів, печаток, заволодіння ними шляхом шахрайства чи зловживання службовим становищем або їх пошкодження (ст. 357); підроблення документів, печаток, штампів та бланків, збут чи використання підроблених документів, печаток, штампів (ст. 358); зловживання владою або службовим становищем (ст. 364); перевищення влади або службовим повноважень ст. 365 КК України; службова недбалість (ст. 367) [1].

В той же час відсутня національна законодавча база щодо запобігання злочинам відносно осіб похилого віку. Так, наприклад, відповідно до ч. 1 ст. 41 Закону України «Про Національну поліцію» поліцейське піклування може здійснюватися щодо: 1) неповнолітньої особи віком до 16 років, яка залишилася без догляду; 2) особи, яка підозрюється у втечі з психіатричного закладу чи

спеціалізованого лікувального закладу, де вона утримувалася на підставі судового рішення; 3) особи, яка має ознаки вираженого психічного розладу і створює реальну небезпеку оточуючим або собі; 4) особи, яка перебуває у публічному місці і внаслідок сп'яніння втратила здатність самостійно пересуватися чи створює реальну небезпеку оточуючим або собі [4].

Як можна побачити в даному переліку відсутнє поліцейське піклування щодо осіб похилого віку, хоча на сьогодні це є необхідним. Відсутні також державні та регіональні програми щодо запобігання злочинам відносно осіб похилого віку. Хоча, наприклад, в Указі Президента України «Про додаткові заходи щодо забезпечення прав і свобод людини і громадянина, громадського порядку та посилення боротьби зі злочинністю» від 28.03.2008 р. № 276/2008 акцентовано увагу на необхідності вжиття додаткових заходів, спрямованих на забезпечення протидії злочинності та посилення боротьби з нею, зокрема, щодо захисту житлових та майнових прав осіб похилого віку, самотніх громадян, осіб з обмеженими фізичними можливостями, в тому числі їх прав як власників земельних ділянок» [1; 5].

Виходячи з вказаного можна зробити висновок, що це досить серйозна проблема, яка викликає багато незадоволень серед суспільства та потребує значної уваги з боку законодавчого врегулювання, а саме внесення змін до ч. 1 ст. 41 Закону України «Про Національну поліцію», де станом на сьогодні зазначається, що право на поліцейське піклування мають всі, окрім осіб похилого віку, які на сьогодні залишаються однією із незахищених верств населення. Пропонується доповнити ч. 1 ст. 41 наступним реченням: «Особи похилого віку, які перебувають в безпорадному стані або звернулися за допомогою до поліцейського».

Також існує необхідність в розробці концептуальних програм, які будуть у першу чергу стосуватися виключно даної проблеми, та будуть спрямовані на запобігання злочинам, щодо осіб похилого віку на регіональному та державному рівні.

1. Профілактика кримінальних та адміністративних правопорушень, які вчиняються стосовно осіб похилого віку : методичні рекомендації / [В.С. Березняк, Ю.В. Грицай, В.І. Кіян, В.М. Коробка]. Дніпропетровськ : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2013. 24 с.

2. Мірошниченко І.С. Запобігання злочинам стосовно літніх людей у сім'ї // Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ. 2013. № 3. С. 223-229. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvknvvs_2013_3_31.

3. Злочинність в Україні: опублікована шокуюча статистика за 2017 рік. URL: <https://www.obozrevatel.com/ukr/crime/zlochinnist-v-ukraini-opublikovana-shokuyucha-statistika-za-2017-rik.htm>.

4. Закон України «Про Національну поліцію» від 02.07.2015. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/580-19>.

5. Указ Президента України «Про додаткові заходи щодо забезпечення прав і свобод людини і громадянина, громадського порядку та посилення боротьби зі злочинністю» від 28.03.2008 № 276/2008.

Балюра А. О.

курсант

Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

*Науковий керівник – старший
викладач кафедри кримінального
процесу, к.ю.н.*

Гаркуша А.Г.

СУТНІСТЬ ТА ЗМІСТ ПРИНЦИПУ РІВНОСТІ ПЕРЕД СУДОМ І ЗАКОНОМ

Суспільство, як об'єднана сукупність людей на певному історичному етапі має свої, характерні лише їй особливості. З суспільно політичними, державотворчими та демократичними процесами все більше і більше уваги приділялося людині - найвищій соціальній цінності. Дані процеси не минули увагою і кримінальний процес, основним із завдань якого є охорона прав, свобод та законних інтересів його учасників. Враховуючи сьогоденні реалії, звернемо свою увагу на такий принцип, як рівність перед законом і судом, та охарактеризувати його за допомогою чинного законодавства та наукових праць вчених-працівників.

В Основному Законі України - Конституції України [1] зазначено, що:

1) усі люди є вільні і рівні у своїй гідності та правах (ст.21);

2) громадяни мають рівні конституційні права і свободи та є рівними перед законом. Не може бути привілеїв чи обмежень за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, за мовними або іншими ознаками(ст.24);

3) іноземці та особи без громадянства. Що перебувають в Україні на законних підставах, користуються тими самими правами і свободами, а також несуть такі самі обов'язки, як і громадяни України, - за винятками, встановленими Конституцією, законами чи міжнародними договорами України (ст.26);

4) рівність усіх учасників судового процесу перед законом і судом (ст. 129).

З вище зазначеного похідним є ч. 1 ст. 10 Кримінального процесуального кодексу України (далі КПК України), в якій закріплено засаду рівності перед законом і судом, а саме: «Не може бути привілеїв чи обмежень у процесуальних правах, передбачених КПК України, за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних чи інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, громадянства, освіти, роду занять, а також за мовними або іншими ознакам.

Також, в ч.2 ст.10 зазначено, що у випадках і порядку, передбачених КПК України, певні категорії осіб(неповнолітні, іноземці, особи з розумовими і фізичними вадами тощо) під час кримінального провадження користуються додатковими гарантіями[2].

На нашу думку наявність даної засади в КПК України є позитивним свідченням того, що законодавець не поділяє людей на певні категорії, класи, стани та касти, тим самим наголошуючи на рівності всіх осіб. Наприклад, в останній час широкого суспільного резонансу набувають кримінальні правопорушення, вчинені так званими «мажорами» - розмовна назва дітей із багатих родин, які витрачають гроші своїх батьків на розваги, часто виходячи за межі дозволеного. У випадку порушення закону, діти звертаються за допомогою до своїх батьків, які за допомогою матеріальних коштів та зв'язків у різних сферах «вирішують» всі негаразди. Тому, суспільство так прискіпливо ставиться до будь-яких подій за участю даної категорії молодих людей та вимагає їх рівності перед законом та судом.

Необхідно розмежовувати рівність перед законом і рівність перед судом – дані положення пов'язані між собою, проте це не позбавляє кожного з них самостійного, змістовного наповнення. Рівність перед законом означає, що існує єдиний закон України про кримінальну відповідальність, який не створює яких-небудь перешкод, або навпаки, обмежень.

Рівність перед судом означає, що судовий розгляд здійснюється судами і по відношенню до громадян в одному і тому самому порядку, незалежно від індивідуальних ознак. Крім того, рівність перед судом означає те, що не існує кланових, станових чи виключних судів, на діяльність яких впливали би будь-які фактори[3].

Хоча в сучасному українському суспільстві і є різниця між його членами, іноді дуже суттєва, але законодавство не зважає на будь-які ознаки під час виконання поставлених перед собою завдань. Кримінальний процес являє собою саме ту галузь права, в якій дискримінація не лише є недопустимою, а й не має місця для існування.

Отже, рівність громадян перед законом і судом – це положення, які невід'ємно пов'язані одне з одним. Але вони мають незалежний зміст. Рівність громадян перед законом необхідно вивчати як наявність тотожних матеріальних і процесуальних законів, які не створюють їм переваг чи обмежень залежно від тих обставин, які передбачені ст. 24 Конституції. Що ж стосується іншої вимоги – рівності усіх учасників процесу перед судом, то вона є похідною від вимоги доступності судового захисту й наявності права на нього, тому що громадяни мають право звертатися до суду, юрисдикція якого є необмеженою і поширюється на всі правовідносини, що виникають у державі.

1. Конституція України: Прийнята на 5-й сесії Верховної Ради України 28 червня 1996р.// Відомості Верховної Ради України. – 1996. - №30. – Ст. 141.

2. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012 №4651-VI[Електронний ресурс]:// Законодавство України. – Режим доступу:

<http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/4651a-17>

3. Загурський // Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України. – 2014. – Вип. 34. – С. 303-314. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apvchzu_2014_34_35.

Біденчук Т. М.

курсант

Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Науковий керівник – доцент

кафедри цивільного права та процесу

к.ю.н. Юніна М.П.

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ПРОВЕДЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ РЕЄСТРАЦІЇ ПРИПИНЕННЯ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Економіка нашої держави наразі перебуває у стані розвитку, наслідком чого є існування нагальної потреби у вдосконаленні правових норм, які регулюють господарську діяльність суб'єктів господарювання. Особливою мірою це стосується правових норм, що регулюють механізм та порядок здійснення припинення діяльності суб'єктів господарювання, який наразі, на нашу думку, потребує удосконалення.

Механізм державної реєстрації припинення діяльності суб'єкта господарювання регулюється Законом України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців».

Відповідно до ст. 33 вказаного Закону юридична особа припиняється в результаті передання всього свого майна, прав та обов'язків іншим юридичним особам- правонаступникам у результаті злиття, приєднання, поділу, перетворення (реорганізації) або в результаті ліквідації за рішенням, прийнятим засновниками (учасниками) юридичної особи або уповноваженим ними органом, за судовим рішенням або за рішенням органу державної влади, прийнятим у випадках, передбачених законом [2].

Юридична особа вважається такою, що припинилася, з дати внесення до Єдиного державного реєстру запису про державну реєстрацію припинення юридичної особи.

Юридична особа повинна подати наступні документи, що є підставою виконання державним реєстратором певного запису:

1) оригінал або нотаріально засвідчена копія рішення засновників (учасників) або уповноваженого ними органу щодо припинення юридичної особи;

2) документ, що підтверджує внесення плати за публікацію

повідомлення про прийняття засновниками (учасниками) або уповноваженим ними органом рішення щодо припинення юридичної особи у спеціалізованому друкованому засобі масової інформації;

3) документ, який підтверджує одержання згоди відповідних органів державної влади на припинення юридичної особи (у деяких випадках встановлених Законом);

4) рішення щодо припинення юридичної особи підписане уповноваженими особами юридичної особи або юридичних осіб, що припиняються, та юридичної особи- правонаступника у разі припинення юридичної особи шляхом злиття або приєднання. Додатково державному реєстратору пред'являється паспорт громадянина України або паспортний документ особи, яка згідно з відомостями, внесеними до Єдиного державного реєстру, має право вчиняти юридичні дії від імені юридичної особи без довіреності [7].

При цьому державний реєстратор не має права вимагати додаткові документи для внесення до Єдиного державного реєстру запису про рішення засновників юридичної особи або уповноваженого ними органу щодо припинення юридичної особи. Проте якщо документи подані за неналежним місцем проведення державної реєстрації припинення юридичної особи за рішенням засновників юридичної особи або уповноваженого ними органу або документи не відповідають вимогам, які встановлені частиною першою статті 8 «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців», якщо рішення щодо припинення юридичної особи не підписане уповноваженими особами юридичної особи та юридичної особи- правонаступника, або документи подані не у повному обсязі, реєстратор має право залишити без розгляду подані документи

Визначення місця проведення державної реєстрації припинення юридичної особи при цьому повинно проводитись з урахуванням вимог постанови Кабінету Міністрів України «Про порядок припинення підприємницької діяльності та незалежної професійної діяльності особами, які переселилися з тимчасово окупованої території, за їх рішенням». У відповідності з вказаною Постановою реєстрація припинення юридичних осіб, які переселилися з тимчасово окупованої території, місцем проживання яких (за даними Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців) є тимчасово окупована територія, за рішенням таких осіб здійснюється за місцем їх перебування, зареєстрованим відповідно до законодавства [4].

Наразі у законодавстві, що регулює механізм та порядок припинення державної реєстрації суб'єктів господарювання, відбулися певні зміни, зокрема, був прийнятий Закон України від 13.05.2014 № 1258-VII «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення процедури державної реєстрації припинення підприємницької діяльності фізичних осіб-підприємців за заявницьким принципом». Вказані зміни

спрямовані на спрощення та вдосконалення вказаної процедури. Так, сьогодні для реєстрації припинення підприємницької діяльності фізична особа-підприємець (або уповноважена особа) зобов'язана лише заповнити реєстраційну картку та подати (надіслати) її державному реєстратору; при цьому державна реєстрація припинення підприємницької діяльності фізичної особи-підприємця проводиться реєстратором не пізніше наступного робочого дня з дати надходження реєстраційної картки [5].

Тобто зараз підприємцям, які бажають припинити свою діяльність, не потрібно подавати довідки органів Державної фіскальної служби про відсутність заборгованості із сплати податків, зборів та єдиного соціального внеску, не потрібно чекати на проведення та результати ліквідаційних перевірок. Для зняття з податкового обліку необхідно лише повідомлення від державного реєстратора про проведення державної реєстрації припинення підприємницької діяльності фізичної особи-підприємця із зазначенням номера та дати внесення відповідного запису до Єдиного державного реєстру та відсутність заборгованості перед бюджетом щодо сплати обов'язкових платежів та зборів.

Однак при цьому між нормами досліджуваного Закону та нормами Податкового кодексу існують суперечності в частині порядку проведення перевірок контролюючими органами суб'єктів господарювання, що припиняють свою діяльність.

У відповідності до п. 78.1.7. ч. 78.1. ст. 78 Податкового кодексу України підставою для проведення документальної позапланової перевірки, є початок процедури реорганізації юридичної особи (крім перетворення), припинення юридичної особи або підприємницької діяльності фізичної особи-підприємця [1]. Однак на даний час провести перевірку контролюючим органам на підставі вказаної норми Кодексу фактично не можливо, оскільки сама процедура припинення підприємницької діяльності триває не більше одного-двох днів. Більше того органи Міністерства доходів і зборів України інформацію щодо процедури припинення отримують вже після її завершення. Також ч. 78.1. ст. 78 Податкового кодексу така підстава для проведення позапланової перевірки фізичної особи-підприємця як отримання інформації про проведення державної реєстрації припинення його підприємницької діяльності не передбачена [1]. Отже, після внесення державним реєстратором в Єдиний реєстр запису про припинення діяльності фізичної особи-підприємця контролюючі органи не мають права проводити позапланові перевірки такого підприємця.

Однак на практиці непоодинокими є випадки, коли контролюючі органи, зважаючи на відсутність в законодавстві підстав для проведення перевірки, вимагають від фізичної особи-підприємця подання заяви для ініціювання такої перевірки, мотивуючи це тим, що проведення такої перевірки за ініціативою підприємця значно скоротить процедуру припинення його діяльності. Також досить часто підприємці продовжують

отримувати повідомлення про заборгованість перед бюджетом, незважаючи на виконання всіх необхідних умов для припинення своєї діяльності. І з цього видно, що процедура перевірки на практиці затягується на невизначений строк.

Таким чином, можна дійти висновку, що незважаючи на зміни, що відбулися у чинному законодавстві щодо спрощення процедури припинення діяльності суб'єктів господарювання, на жаль, таке спрощення існує лише в теорії. Зважаючи на вказані недоліки, досліджуваний механізм потребує вдосконалення та доопрацювання, що, сподіваємось, буде зроблено найближчим часом.

1. Податковий кодекс України: закон України від 02.12.2010 р. № 2755-17.URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> (дата звернення: 20.04.2018).

2. Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців: закон України від 15.05.2003 р.№ 755-IV.URL:<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/755-15>(дата звернення: 20.04.2018).

3. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення процедури державної реєстрації припинення підприємницької діяльності фізичних осіб-підприємців за заявницьким принципом: закон України від 13.05.2014 р. №1258-VII URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1258-18>(дата звернення: 20.04.2018)

4. Про порядок припинення підприємницької діяльності та незалежної професійної діяльності особами, які переселилися з тимчасово окупованої території, за їх рішенням: постанова Кабінету Міністрів України від 16 жовтня 2014 р. № 541.URL:<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/541-2014-p>(дата звернення: 20.04.2018).

5. Роз'яснення Міністерства доходів і зборів України від 10 липня 2014 року «Основні зміни у порядку проведення державної реєстрації припинення підприємницької діяльності фізичних осіб-підприємців» URL:<http://www.profiwins.com.ua/uk/letters-and-orders/gna/4871-1007.html>(дата звернення: 20.04.2018).

6. Державна реєстрація припинення юридичної особи. URL:https://vuzlit.ru/1371739/derzhavna_reyestratsiya_pripinennya_yuridichnoyi_osobi (дата звернення: 20.04.2018).

7. Документи, що подаються для внесення до Єдиного державного реєстру запису про рішення засновників щодо припинення юридичної особи. URL:http://radekhivreestr.at.ua/news/dokumenty_shho_podajutsja_dlja_vnesennja_do_edinogo_derzhavnogo_reestru_zapisu_pro_rishennja_zasnovnikiv_uchasnik/2015-01-16-68(дата звернення: 20.04.2018).

Бобик М. В.

курсант

Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ТАКТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ ОДНОЧАСНОГО ДОПИТУ ДВОХ ЧИ БІЛЬШЕ ВЖЕ ДОПИТАНИХ ОСІБ

За своєю особливістю допит – дія багатопланова, яка має криміналістичний, процесуальний, психологічний, організаційний та етичний аспект. Вміле його проведення потребує не тільки знання законів, психології допитуваного, а й творчого їх застосування. Для отримання більш детальної інформації, до кожного допитуваного необхідно знаходити індивідуальний підхід і враховувати конкретні особливості даної людини.

Допит двох чи більше вже допитаних осіб є особливим різновидом допиту, якому притаманні, окрім загальних, спеціальні завдання, особлива організація і тактика. Проведення одночасного допиту двох чи більше вже допитаних осіб регламентується ч. 9 ст. 224 Кримінального процесуального кодексу України. Одночасний допит двох чи більше вже допитаних осіб - це слідча (розшукова) дія, що полягає у допиті по черзі в присутності один одного двох чи більше вже допитаних за єдиними обставинами кримінального провадження осіб з числа свідків, потерпілих, підозрюваних, аналізі й безперервному порівнянні (співставленні) показань для з'ясування причин розбіжностей у них та спрямована на перевірку отриманих доказів у конкретному кримінальному провадженні[1].

Допит може виступати як самостійна процесуальна дія, яка є засобом збирання та перевірки вже раніше отриманих свідчень, які в подальшому будуть слугувати як доказ в кримінальному провадженні.

Допит двох раніше допитаних осіб є найбільш розповсюдженою та ефективною слідчою дією, за допомогою якої збирається інформація про кримінальне правопорушення і злочинну діяльність певних осіб [4].

Тактичну основу спілкування на одночасному допиті утворюють пізнавальні прийоми: розповідь, розпитування, міміка і жести, а також логічні прийоми порівняння і зіставлення. Особливість спілкування полягає в тому, що воно розвивається одночасно між декількома особами [5].

Залежно від комунікативної ситуації розрізняють допит в конфліктній (із суворим і не суворими суперництвом) і безконфліктній ситуації. З цієї точки зору всіх допитуваних незалежно від їх процесуального становища умовно можна розділити на три основні категорії осіб: а) зацікавлених у позитивних результатах розслідування і внаслідок цього надають своїми показаннями допомогу правоохоронним органам; б) тих, які байдуже ставляться до діяльності правоохоронних органів, до

самої можливості давати показання; в) незацікавлених в тому, щоб злочин було розкрито, і внаслідок цього активно протидіють зусиллям правоохоронних органів[2].

Досить важливу роль відіграє розташування допитуваних. Просторові форми спілкування залежать від характеру відносин, поведінки особи і тактичного задуму під час допиту.

Об'єктивно просторова зона спілкування слідчого з будь-яким відвідувачем задається обстановкою кабінету, в якому проходить допит. Однак зустрічаються різні варіанти, в яких в тій чи іншій мірі проявляються закономірності сприймання людьми один одного з урахуванням характеру діалогу: від підкреслено формалізованого до психологічно зближеного. У будь-якому варіанті розташування слідчий зберігає за собою статусно-домінуюче становище, ініціативу зміни просторової організації спілкування, пов'язуючи її зі своїм тактичним задумом [2].

Слідчий повинен врахувати можливість розвитку неприязних стосунків між допитуваними й виключити (з урахуванням розміру кабінету, наявності в ньому відповідних меблів, сторонніх предметів) можливість контакту між учасниками одночасного допиту. Разом з тим, сторони, що повідомляють суперечливу інформацію, під час допиту повинні знаходитися навпроти один одного: задля зорового контакту та застосування засобів тактико-психологічного впливу. Оснащеність кімнати апаратурою відео та звукозапису буде сприяти спостереженню за допитуваними, запобіганню змови між ними й подальшому аналізу отриманих результатів слідчої (розшукової) дії. Добре організований одночасний допит двох чи більше вже допитаних осіб в даній ситуації повинен проводитися активно, наступально, в максимально короткий проміжок часу, а керуючий вплив має бути спрямований на вирішення тактичних завдань[3].

Саме тому одночасний допит двох чи більше вже допитаних осіб посідає одне з ключових місць серед засобів усунення протидії розслідуванню у формі давання неправдивих показань й суперечностей у показаннях раніше допитаних осіб, що виникли внаслідок надання неправдивої інформації, або помилок у сприйнятті та розумінні подій допитаною особою[1].

З усього вище викладеного можна зробити висновок, що основною метою одночасного допиту двох чи більше вже допитаних осіб є процесом порівняння показань допитуваних, що одночасно допитуються з негайним використанням слідчим результатів такого порівняння для усунення протиріч в інформації, що виходить з цих джерел.

1. [Електронний ресурс] - Режим доступу: http://pidruchniki.com/2015060965346/pravo/taktika_odnochasnogo_dopitu_dvoh_bilshe_vzhe_dopitani_h_osib

2. [Електронний ресурс] - Режим доступу: https://studme.com.ua/153412205391/psihologiya/psihologicheskie_osobennosti_doprosa.htm

3. [Електронний ресурс] - Режим доступу:
http://pidruchniki.com/2015060965348/pravo/pidgotovka_provedennya_odnochasnogo_dopitu_dvoh_bilshe_vzhe_dopitanih_osib

4. Чаплинська Ю. А., Одночасний допит двох раніше допитаних осіб (організаційний аспект) [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvdduvs_2013_1_78

5. Салтевський М.В. криміналістика (у сучасному викладі): Підручник. – К. : Кондор, 2008.- 370с.

Ваврищук А. Є.

курсант

Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

*Науковий керівник – доцент кафедри
адміністративного
права, процесу та адміністративної
діяльності, к. ю. н., доцент*

Кононець В. П.

ВИЛУЧЕННЯ ХАРЧОВИХ ПРОДУКТІВ ТА ПОРЯДОК ЇХ ЗБЕРІГАННЯ

Актуальність розгляду даної теми полягає в тому, що питання про торгівлю у невстановлених місцях набуває все більшого поширення та вимагає додаткового вивчення та аналізу проблем при вилученні і зберіганні харчових продуктів .

Такий вид правопорушення як «Торгівля з рук у невстановленому місці», передбачений ст.160 КУпАП в якій зазначається, що торгівля в містах з рук на вулицях, площах, у дворах, під'їздах, скверах та в інших невстановлених місцях-тягне за собою накладення штрафу від одного до семи неоподаткованих мінімумів доходів громадян з конфіскацією предметів торгівлі або без такої.

Торгівля з рук у невстановлених місцях промисловими товарами-тягне за собою накладення штраф від шести до п'ятнадцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян із конфіскацією предметів торгівлі. Санкція цієї статті передбачає окрім штрафу ще й конфіскацію предметів торгівлі, таким чином органи Національної поліції повинні здійснювати конфіскацію в рамках ст.265 КУпАП, однак харчові продукти не вилучаються.

Відповідно Постанови Кабінету Міністрів України «Про Порядок обліку, зберігання, оцінки конфіскованого та іншого майна, що переходить у власність держави, і розпорядження ним» , де в пункті 9 зазначається, що продукти харчування насамперед ті, що швидко псуються, за умови проведення належної експертизи за рішенням комісії, створеної відповідно

до пункту 7 цього Порядку, можуть безоплатно передаватися закладам охорони здоров'я, освіти, соціального забезпечення населення, військовим формуванням, установам виконання покарань, слідчим ізоляторам і на благодійні цілі;

Також відповідно до розділу «Переробка, утилізація або знищення майна» пункту 16 Постанови КМУ «Про Порядок обліку, зберігання, оцінки конфіскованого та іншого майна, що переходить у власність держави, і розпорядження ним» можна зазначити, що продукти харчування, які визнані непридатними для вживання в їжу людям і є безпечними в санітарно епідемічному відношенні, за відповідним рішенням санітарно-епідеміологічної та ветеринарної служби, якщо вони походять з країн, адміністративна територія яких є благополучною в епізоотичному відношенні, можуть бути передані на корм тваринам.

Працівники поліції у разі виявлення факту правопорушення торгівлі з рук, перевіряють документи у особи, що займається торгівлею на наявність дозволів та свідоцтв про право торгівлі конкретним товаром. Як правило такі дозволи видаються Державною фіскальною службою.

Працівники поліції по факту виявлення незаконної торгівлі в громадських місцях складають протоколи про правопорушення «Торгівля з рук у невстановленому місці» передбаченого статтею 160 КУпАП:

- уповноважені на те посадові особи Національної поліції;
- посадові особи, уповноважені на те виконавчими комітетами сільських, селищних, міських рад за порушення, учинені в місцях, заборонених рішенням відповідної ради (ст. 255 КУпАП).

А розглядають справи про адміністративні правопорушення передбачені ст. 160 КУпАП «Торгівля з рук у невстановлених місцях» та, відповідно, накладають штрафи, районні, районні в місті, міські чи міськрайонні суди (судді) (ст. 221 КУпАП).

Слід зазначити, що суд може обмежитися й усним зауваженням, з огляду на малозначність учиненого адміністративного правопорушення відповідно до ст. 22 КУпАП.

Дивлячись постанови суду по ст.160 КУпАП «Торгівля з рук у невстановлених місцях» можна знайти і такі вироки, коли суддя звільняє правопорушника від відповідальності.

Так, в справі про адміністративне правопорушення № 184/1095/17, номер провадження 3/184/410/17 від 21.07.2017 м. Покров ОСОБА_1 здійснювала торгівлю молоком в об'ємі 4 літри у невстановленому для торгівлі законом місці. Також в справі 184/333/14-п, номер провадження 3/184/76/14 від -5.02.2014 м. Орджонікідзе, де сказано, що ОСОБА_1 здійснювала торгівлю з рук саморобною печеною продукцією, а саме, пиріжками, у кількості 30 штук у невстановленому законом місці. Як і в першій справі, так і в другій, суддя врахував характер учиненого правопорушення, особу правопорушника, ступінь його вини, незначну

кількість реалізованої продукції, наявність решти пом'якшуючих обставин, зокрема щире каяття правопорушника, і звільнив таку особу від відповідальності.

Аналізуючи ці та інші постанови суду про даний вид правопорушення, можна зробити висновок, що не мала кількість постанов, коли суддя враховуючи малозначність скоєного правопорушення – звільняє особу від адміністративної відповідальності, обмежившись усним зауваженням.

Зараз факт нелегальної торгівлі спочатку документують, складають адміністративний протокол, описують продукцію сумнівного походження, без маркування та супровідних документів. В рамках статті 277 КУпАП «строки розгляду справ про адміністративні правопорушення», складені документи направляють до суду, який протягом 3 днів повинен прийняти рішення. Це може бути рішення про утилізацію або повернення продукції власнику. При складанні адміністративного протоколу і спису нелегальної продукції правоохоронці повинні прийняти рішення, вилучати товар або ні. Діюче законодавство дає можливість обирати один із двох вказаних варіантів.

Проблема в тому, що після вилучення продукції її повинно десь зберігати, повинні бути спеціальні приміщення, а для зберігання продуктів, які швидко псуються, потребується ще й морозильне обладнання. Оскільки у органів Національної поліції немає можливості зберігати таку продукцію – для цього у них просто немає ні приміщення, ні обладнання – нерідко її під розписку до рішення суду залишали у правопорушників. Отже, виходячи з цього, можна сказати, що у стихійних торгівців продукцію не вилучають, їх карають не дуже великим штрафом.

Роблячи висновок, ми бачимо, що проблема зберігання вилучених харчових продуктів до сих пір підлягає вирішенню, адже правоохоронним органам цю продукцію майже ніде зберігати. Тому є необхідність включити окрему норму статті в Наказ МВС України №1376 «Про затвердження Інструкції з оформлення матеріалів про адміністративні правопорушення в органах поліції», що буде визначати порядок передачі харчових продуктів особам, що притягуються до відповідальності в рамках адміністративного провадження, під розписку для зберігання до розгляду справи у судді.

1. Кодекс України про адміністративні правопорушення // Відомості Верховної Ради України. 2010. - ст. 160.

2. Єдиний реєстр судових рішень: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/58343963>

3. Постанова КМУ «Про Порядок обліку, зберігання, оцінки конфіскованого та іншого майна, що переходить у власність держави, і розпорядження ним»

4. Інтернет джерело <https://news.pn/ru/money/154091>

Варбанський О.В.

студент юридичного факультету
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

*Науковий керівник – старший
викладач кафедри кримінально-
правових дисциплін*

Шевченко Т. В.

**РОЗМЕЖУВАННЯ ТІЛЕСНОГО УШКОДЖЕННЯ
ВІД ПОБОЇВ ТА МОРДУВАННЯ**

Кримінальний кодекс (КК) України 1960 р. у Розділі «Злочини проти життя та здоров'я особи» містив норму, що передбачала кримінальну відповідальність за побої і мордування (ст. 107). Чинний КК України 2001 р. також містить таку норму, яка визначає побої і мордування як умисне завдання удару, побоїв або вчинення інших насильницьких дій, які завдали фізичного болю і не спричинили тілесних ушкоджень (ст. 126). Фактично зміст норми не змінився, але дискусійні питання в теорії кримінального права залишилися.

Зазначені злочини становлять підвищену суспільну небезпеку, яка виявляється в тому, що вони спрямовані проти здоров'я особи, саме тому більшість науковців досліджували це питання, а саме: О. В. Денисова, О. О. Житний, О. Г. Панчак, Ю. О. Поліщук, Л. В. Сердюк та ін.

Кримінально-правова охорона здоров'я має універсальний характер. Вона не залежить від суспільних ознак особи потерпілого (віку, громадянства тощо). Закон про кримінальну відповідальність однаковою мірою охороняє здоров'я всіх громадян [1, с. 155]. Заподіяння тілесних ушкоджень особі є одним із найпоширеніших злочинів проти особи. Зокрема у КК України передбачено 24 склади злочинів, які передбачають відповідальність за заподіяння тяжкого тілесного ушкодження (ст.ст. 121, 123–124, 128, ч. 1 ст. 136, ч. 3 ст. 150¹, ч. 4 ст. 187, ч. 4 ст. 189, ч. 2 ст. 276, ч. 2 ст. 277, ч. 2 ст. 282, ч. 2 ст. 286, ч. 1 ст. 287, ч. 1 ст. 288, ч. 2 ст. 314, ч. 3 ст. 345, ч. 3 ст. 345¹, ч. 3 ст. 346, ч. 3 ст. 350, ч. 3 ст. 377, ч. 3 ст. 398, ч. 3 ст. 399, ч. 1 ст. 415, ч. 1 ст. 442 КК України), 14 складів злочинів, що передбачають відповідальність за завдання середньої тяжкості тілесного ушкодження (ст.ст. 122, 128, ч. 3 ст. 150¹, ч. 2 ст. 277, ч. 2 ст. 281, ч. 2 ст. 282, ч. 1 ст. 286, ч. 1 ст. 287, ч. 1 ст. 288, ч. 2 ст. 314, ч. 2 ст. 345, ч. 2 ст. 345¹, ч. 2 ст. 346, ч. 2 ст. 350, ч. 2 ст. 377, ч. 2 ст. 398, ч. 2 ст. 406, ч. 1 ст. 415 КК України) та 2 склади злочинів, які передбачають відповідальність за заподіяння легкого тілесного ушкодження (ст. 125, ч. 2 ст. 406 КК України).

За ієрархією злочинних діянь злочини проти здоров'я розташовані одразу ж після злочинів проти життя. Ця позиція не випадкова та цілком справедлива, адже фізичне й психічне здоров'я є однією із найважливіших людських цінностей. Ці злочини є одними з найдавніших серед діянь, передбачених кримінально-правовими заборонами [3, с. 380]. Нині актуальність кримінально-правової заборони заподіяння шкоди здоров'ю зумовлена тим, що тілесні ушкодження різного ступеня тяжкості завдаються доволі часто, за різних умов і обставин. У нашому житті вони неодмінно є в побуті, супроводжують різні злочини і правопорушення, завдаються умисно чи з необережності. Головне призначення кримінального закону – виправдати правомірне заподіяння ушкоджень і покарати злочинця. Якщо людина має задовільне здоров'я, то вона є соціально активною, прагне розвивати свої здібності, вміння і таланти. Якщо ж здоров'ю людини завдається шкода, вона зазнає страждань – фізичних, моральних і зазвичай матеріальних, що пов'язано із витратами на лікування та подальше відновлення здоров'я. Із викладеного випливає, що суспільство зацікавлене в недопущенні пониження соціальної активності кожного із своїх членів, що надалі може призвести до зниження активності всього суспільства загалом [4]. Так, М. С. Таганцев зазначав, що «тілесне ушкодження має охоплювати всі випадки завдання фізичного болю чи страждань» [5, с. 139]. На думку С. В. Познишева, поняття «тілесне ушкодження» потрібно розуміти як заподіяння іншій особі не тільки страждання, що продовжується, та такого, яке до визначеного ступеня спричиняє розлад здоров'я, але і миттєвого фізичного болю, що безслідно минає [6, с. 86]. Імовірно таке широке визначення поняття тілесного ушкодження з теоретичного погляду не можна визнати правильним. У цьому разі однорідними стають різні за характером і ступенем своєї суспільної небезпеки злочини, що є неприпустимим.

Так, до основних проблем кваліфікації побоїв та мордування відноситься:

– наявність певної недосконалості кримінального законодавства щодо розглядуваного складу злочину, яка проявляється в тому, що закон не містить чіткого визначення побоїв та мордування у диспозиції статті, що значно ускладнює їх практичне застосування, зокрема через конкуренцію з таким кримінально-правовими нормами, як умисне легке тілесне ушкодження (ст. 125 КК України), катування (ст. 127 КК України), погроза вбивством (129 КК України), хуліганство (ст. 296 КК України), що, у свою чергу призводить до помилок у кримінально-правовій кваліфікації в ході досудового і судового розслідування та відповідно до порушень прав і свобод людини [1];

– злочини, пов'язані із заподіянням побоїв та мордувань дуже часто вчиняються у сфері сімейно-побутових відносин, де потерпіла особа здебільшого протягом тривалого часу терпить знущання, не звертаючись по допомогу до правоохоронних органів, у зв'язку з чим цей злочин має високий рівень латентності;

– недостатньо досконала конструкція диспозиції розглядуваної статті, заподіяння реальної шкоди здоров'ю під час побоїв та мордування, що тягне за собою кваліфікацію за іншими нормами КК України (умисне заподіяння тяжких, середньої тяжкості, легких тілесних ушкоджень, вбивство тощо);

– враховуючи результати останніх досліджень, які показують, що насильницьким злочинам характерне «омолодження», відкритим залишається питання про доцільність зниження віку кримінальної відповідальності;

– ст. 126 КК України «Побої та мордування» також характеризується наявністю оціночних понять та ознак, що ускладнюють застосування даної норми на практиці, недостатньо конкретизовано в законі поняття «побої», «мордування», «фізичний біль», «інші насильницькі дії» тощо.

Отже, важливим є питання відмежування побоїв та мордування від суміжних складів злочину. На думку Л. П. Брич, кожна з норм щодо умисного складу злочину, єдиним або основним безпосереднім об'єктом якого є здоров'я людини, співвідноситься як частина з цілим з кожною з норм, що передбачають заподіяння більш тяжкої умисної шкоди здоров'ю [2, с. 85]. Так, норма про побої (ч. 1 ст. 126 КК України) співвідноситься як частина з нормою про умисне легке тілесне ушкодження, що не тягне короткочасного розладу здоров'я або незначної втрати працездатності (ч. 1 ст. 125 КК України), котра, у свою чергу, може бути частиною норми про умисне легке тілесне ушкодження, що спричинило короткочасний розлад здоров'я або незначну втрату працездатності (ч. 2 ст. 125 КК України).

Основною відмінністю заподіяння умисного легкого тілесного ушкодження (ст. 125 КК України) від побоїв та мордування (ст. 126 КК України) є спричинення у першому випадку суспільно небезпечних наслідків у вигляді шкоди здоров'ю. Умисне легке тілесне ушкодження є злочином з матеріальним складом і вважається закінченим з моменту настання суспільно небезпечних наслідків у вигляді легкого тілесного ушкодження, на відміну від побоїв та мордування, що вважається закінченим з моменту вчинення будь-якої дії (завдання удару, побоїв або вчинення інших насильницьких дій, які завдали фізичного болю і не спричинили тілесних ушкоджень). Відповідно до ч. 1 ст. 125 КК України шкода здоров'ю може виражатися у порушенні анатомічної цілісності тканини або в порушенні нормального функціонування тканин чи органів тіла людини, але не спричинило короткочасного розладу здоров'я чи незначної стійкої втрати працездатності, а згідно з ч. 2 ст. 125 КК України шкода здоров'ю виражається в короткочасному розладі здоров'я або незначній втраті працездатності [3, с. 377]. Отже, за змістом КК України побої та мордування не викликають порушення анатомічної цілості чи нормального функціонування тканин і органів людини, але обов'язково спричиняють фізичний біль. За цією ознакою вони відрізняються від тілесного ушкодження.

1. Коржанський М. Й. Кваліфікація злочинів: навч. посібник. Київ : Атіка, 2002. 640 с.
2. О.О. Дудоров, Є.О. Письменський Кримінальне право. Особлива частина: підручник. Луганськ : Елтон-2, 2012. 780 с.
3. Жалинский А. Э. Современное немецкое уголовное право. М. : Проспект, 2006. 380 с.
4. Тілесні ушкодження з медичної точки зору URL: <http://www.referaty.com.ua/ukr/details/18587/> (дата звернення: 15.11.2018).
5. Таганцев Н. С. Лекции по русскому уголовному праву. Часть Особенная. СПб., 1984. 384 с.
6. Познышев С. В. Особенная часть русского уголовного права. – М., 1912. 517 с.

Водоп'ян Д. В.

курсант

Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

*Науковий керівник – доцент кафедри
філософії та політології, к.психол.н.,
доцент Шинкаренко І.О.*

КОНЦЕПЦІЯ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА Ж.-Ж. РУССО, ЯК РЕАЛІЗАЦІЯ ПРАВОСЛУХНЯНОЇ ПОВЕДІНКИ В СУСПІЛЬСТВІ

Правослухняна поведінка є одною із найголовніших складових такої частини юридичної психології, як правова психологія основними завданнями якої, є: вивчення психологічних умов ефективності правових норм, асоціальних стереотипів поведінки, психології правової соціалізації особистості та психологічних аспектів ефективної правотворчості. Однак, дана робота буде присвячена вивченню ефективності правових норм, адже це одне з серйозних завдань правової науки, тому що соціальні норми є важливим засобом впливу на людину. Розуміння законів соціального розвитку, ролі права у формуванні особистості, знання тих шляхів і способів, якими право виконує завдання розвитку правосвідомості громадян, дозволяє краще виявити соціально-психологічні і психологічні причини, які приводять особистість до здійснення правопорушень. Кожна особистість включена в залежності від видів діяльності і спілкування в різноманітні соціальні групи, в яких вона виконує певні соціальні ролі. Соціальна роль не зводиться лише до правового статусу індивіда, вона характеризується як його певними правами і обов'язками, так і комплексом нормативних вимог до поведінки. У навчальному, трудовому, спортивному, військовому та іншому колективі, а також в дворівній компанії чи іншій неформальній групі людей, окрім вказаних

вище спрацьовує такий соціально-психологічний механізм соціалізації як конформність. За своєю суттю конформність — це прагнення пристосувати свою поведінку до вимог решти членів колективу чи групи людей. Від інших механізмів правової соціалізації конформність відрізняється тим, що виникає конфлікт між тим, що думає людина, і тим, як поводить себе насправді, між тим, що вона говорить, і тим, як діє реально. Іншими словами, конформність фіксується там, де є конфлікт між власною думкою індивіда і думкою групи, до якої він належить, якщо подолання цього конфлікту здійснюється шляхом згоди з думкою групи.

Та конформність, на мою думку, є однією із найголовніших проблем реалізації такої концепції суспільства, як громадянського згідно Жан-Жака Руссо. Його концепція є практичною реалізацією для правослужняної поведінки, адже однією з головних проблем його концепції було питання нерівності людей. Він наголошував на тому, що первісний природний стан людей справедливий стан. Це була доба рівності, свободи, братерства, не було майнового розшарування, державного апарату насильства та приватної власності. Хоча нерівність у природному стані і була, але зумовлювалася виключно фізичними і природними властивостями людей. Із «природного» стану люди поступово перейшли у «суспільний» стан. Сім'ї об'єднувалися у роди, а ті у племена. З нагромадженням багатства домінуючою стала приватна власність, а відтак виникли соціально-майнова нерівність і гноблення одних індивідуумів іншими. Надлишки продуктів нагромаджувалися, з'явився обмін, торгівля, зростала цивілізація. Організованість суспільства, робить висновок Ж.-Ж. Руссо, основна причина нерівності. Та перша людина, пише він, яка огородила ділянку землі і промовила: «Це моє!», а також знайшла людей, які їй повірили, і була засновником громадянського суспільства. В умовах пригноблення багатими бідних природний стан суспільства розпався. Багаті запропонували бідним укласти, так званий, суспільний договір про створення державної влади і законів, яким підкорятимуться всі члени суспільства. Отже, держава, на думку Ж.-Ж. Руссо, стала результатом своєїрідної загальнолюдської угоди на засадах розуму. Її мета забезпечити право кожному індивідууму користуватися належною йому власністю. Тобто в своїй концепції Жан-Жак Руссо хотів усунути конформність, яка, на мою думку, і не дала її реалізувати тому, що навряд чи колись буде такий високий рівень правосвідомості громадян в якійсь державі. Також, хотілось би наголосити на тому, що Жан-Жак Руссо розглядав характеристику громадянського стану людства. У фазу громадянського стану люди вступили, на думку філософа, з виникненням держави. Вона характеризується як доба несправедливості і гноблення. Тому ідеал майбутнього Ж.Ж. Руссо вбачає у відновленні природного стану, але за умови збереження всіх позитивних досягнень суспільства. Таке справедливе суспільство мислитель уявляв як організоване співіснування незалежних, вільних, рівноправних людей, які мають спільну волю, що реалізується як

народний суверенітет. Іншими словами, влада належить народові як корпоративному органу — учасникові суспільного договору.

Отже, для реалізації в суспільстві правослухняної поведінки потрібно, по-перше, усунути проблему конформності, яка є головною перешкодою для формування правосвідомості, однак, на прикладі нашої держави можна побачити, що існує ще одна проблема реалізації даної поведінки, а саме те, що влада не перебуває в руках у суспільства. Це призводить до того, що в Законі не реалізуються основні проблематичні питання суспільства, що призводить до формування негативного мікроклімату в психологічній поведінці суспільства та спотворення макроклімату в державі.

1. Дробишевский З.А. Класичні теоретичні уявлення про державу, право і політиці. Красноярськ : вид-во КДУ, 1998. 467с.
2. Загальна теорія держави і права: Підручник для студентів юридичних спеціальностей вищих навчальних закладів // М.В. Цвік, В.Д. Ткаченко, Л.Л. Рогачова та ін., за ред. М.В. Цвіка, В.Д. Ткаченко, О.В. Петришина. Харків : Право, 2002. – 432 с.
3. Васильев В.Л. Юридическая психология. С.-Пб., 1997.
4. Жалинский А.Э. Основы профессиональной деятельности юриста. Смоленск, 1995.

Возна Д. В.

студентка юридичного факультету
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

*Науковий керівник – начальник відділу
організації наукової роботи, д.ф.н.,
доцент*

Марченко О. В.

ПРАВОВА КУЛЬТУРА ГРОМАДЯН: РОЛЬ І МІСЦЕ В РОЗБУДОВІ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

В сучасних умовах перед нашою державою, з огляду на інтеграцію до Європейського співтовариства, стоять складні задачі із розбудови демократичної державності, більшість із яких можна вирішити лише за допомогою суб'єктів громадянського суспільства та громадян зокрема.

Цивілізаційний вибір українців – це життя в європейському просторі, право користуватися усіма благами та правами, як члена Європейського Союзу. При цьому саме правова культура громадян, що є ядром правової держави, відіграє важливу роль у побудові громадянського суспільства та є його одним із найбільш ціннісних його орієнтирів.

Обрана нами проблематика не є новою, вона була предметом

дослідження, як вітчизняних (П. Рабінович, Ю. Шемшученко, А. Заєць), так і зарубіжних учених (А. Малько, Е. Тейлор). Однак сучасні виклики, що постають перед українським суспільством і державою, потребують нових наукових розвідок у обраному нами напрямку.

З'ясування ролі та значення правової культури громадян у розбудові громадянського суспільства в Україні потребує насамперед звернення до понятійно-категоріального апарату. Громадянське суспільство – це сукупність позадержавних, позаполітичних відносин (економічних, соціальних, культурних, моральних, духовних, корпоративних, сімейних, релігійних), які складаються між вільними та рівноправними людьми й їх об'єднаннями, котрі прямо та опосередковано здійснюють установчу та контрольну функції щодо формування та діяльності органів публічної влади, і яким соціальна, правова держава забезпечує юридичні можливості бути власником, брати активну участь у політичному житті, а також надання матеріальної допомоги тим громадянам, яким вона необхідна [1, с. 53].

Культура, або цивілізація, в широкому етнографічному сенсі складається із знання, вірувань, мистецтва, моральності, законів, звичаїв і інших здібностей та звичок, засвоєних людиною, як членом суспільства [2]. Поняття «правова культура» зазвичай сприймається як складова частина загальної культури, система правових цінностей, що створюються та накопичуються людьми (суспільством) у процесі їх соціально-правової діяльності: сукупність факторів, що характеризують рівень правосвідомості, досконалості законодавства, стан законності й правопорядку [3, с. 369]

Вітчизняний правник Н. Оніщенко правову культуру характеризує, як структурно складне цілісне утворення, що включає в себе якісний стан правового життя суспільства, відображеного в досягнутому рівні досконалості правових актів, правової і правозастосовної діяльності, правосвідомості та правового розвитку особистості, а також у ступені свободи її поведінки та взаємної відповідальності держави та особистості, що позитивно впливає на суспільний розвиток та підтримання умов функціонування суспільства [4, с. 172].

Російський науковець О. Малько зауважує, що система встановлених у законодавстві «якісних» юридичних засобів, адекватність та ступінь їх використання є найважливішою характеристикою правової культури суспільства. Рівень цієї культури буде низьким тоді, коли «асортимент» юридичних засобів у праві конкретної держави буде недостатнім, і тоді, коли вже встановленими засобами суб'єкти не будуть уміти користуватися для вирішення численних завдань [5, с. 13].

Слід погодитись, що при цьому необхідно не забувати про взаємозв'язок та взаємообумовленість категорій «правова свідомість» та «правова культура» (правова свідомість є складовою правової культури, а правова культура є показником високого рівня правосвідомості) [6]. Функціональне призначення останньої аналогічне призначенню правової

свідомості. Правову свідомість слід розуміти, як належну індивідуальну свідомість, що узагальнює знання про право та закони і відображає у формі правової поведінки отримані знання. Наявність її у індивідів є важливою рисою громадянського суспільства.

Підтвердженням вищезазначеному є інтерпретація поняття правової культури особи, що запропонована вітчизняним правником П. Рабіновичем: це така властивість особи, яка характеризується загальною повагою до права, достатнім знанням змісту його норм і вмінням їх здійснювати, а також активною правомірною поведінкою в усіх життєвих ситуаціях [7, с. 130].

Вітчизняні вчені (А. Заяць, В. Копейчиков, П. Рабінович та ін.) наголошують на тому, що розбудова в Україні громадянського суспільства слугує каталізатором суттєвого підвищення правосвідомості громадян, їх правової культури, законослужності, подоланню явищ правового нігілізму та професійної деформації. Вони, як зазначає Р. Олійничук, розглядають розвиток правової культури, як умову розвитку України [8].

Саме взаємна обумовленість цих процесів створює умови нормального функціонування суспільства. Водночас важливо акцентувати увагу на тому, що комплексні утворення функціонують на основі активності його окремих складових, а, отже, саме через формування правової культури та правосвідомості індивідів у державі починає розвиватися і функціонувати громадянське суспільство, а не навпаки.

Також необхідно вказати і на те, що існує як правова культура суспільства, так і правова культура особистості. Їх взаємозалежність та нерозривність очевидна - правова культура суспільства буде вищою за тієї умови, коли у суспільстві більше особистостей, що є освіченими у правовому відношенні. Саме правова культура особистості, як елемент правової культури, є лакмусовим папірцем, що свідчить про ступінь сформованості громадянського суспільства в Україні. Громадянське суспільство можливе тільки за умови підвищення рівня правосвідомості та поліпшення правової культури, що є першочерговим завданням українського суспільства, яке набуло виняткового звучання після так званої Помаранчевої революції 2004 р. та особливо після Революції гідності 2014 р.

Відомий теоретик С. Алексєєв справедливо вказував на те, що лише норм права недостатньо для того, щоб механізм правового регулювання запрацював, встановлюючи і розвиваючи правові відносини; норми права лише створюють зовнішню оболонку правовідносин, їх межі та структуру, а правова свідомість та правова культура відображає рівень розуміння та належного ставлення до відповідних юридично закріплених положень і покликана забезпечити стабільний та демократичний розвиток суспільства [9]. Саме це, на нашу думку, і свідчить на користь фундаментального значення правової культури громадян у формуванні громадянського суспільства.

Отже, правова культура - це ключовий елемент, базис громадянського

суспільства у нашій державі. Першочерговими кроками на шляху розбудови такого суспільства є зростання не тільки рівня правової культури високопосадовців, службовців та юристів, але й підвищення правової культури населення України в цілому, зокрема, через активізацію діяльності із покращення рівня правової освіти і правового виховання у державі.

1. Сердюк І. А. Методологічний аналіз інтерпретацій поняття «громадянське суспільство» І.А. Сердюк // Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. – 2014. – №2. – С. 49-53

2. Тайлор Э. Б. Первобытная культура – [електронний ресурс] – режим доступу: http://www.gumer.info/bibliotek_Buks/History/Tail/01.php

3. Теорія держави і права: підручник / кол.авт.; кер.авт. кол. канд. юрид. наук, проф. Ю.А. Ведерніков. –К. :Ун-т сучасних знань; Дніпропетровськ: Дніпроп. держ. ун-т внутр.справ, Ліра ЛТД, 2014. – 468 с.,

4. Сприйняття права в умовах демократичного розвитку: проблеми, реалії, перспективи: Монографія/ Відп. ред. академік НАН України Ю.С. Шемшученко. – К.: ТОВ «Видавництво «Юридична думка», 2008. – 320 с.,

5. Малько А. В. Стимулы и ограничения в праве / А. В. Малько. – 2-е изд., перераб. и доп. – М. : Юристъ, 2004. – 256 с.

6. Боняк В. О. Органи охорони правопорядку України в сучасному вимірі: конституційно-правовий аспект : монограф. / В. О. Боняк. – Дніпропетровськ: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, Ліра ЛТД, 2015. – 372 с.

7. Рабінович П. М. Основи загальної теорії права та держави : навч. посібник. – 5-е вид., зі змін. / П. М. Рабінович. – К. : Атіка. – 2001. – 176 с.

8. Олійничук Р. Проблеми формування правової свідомості та правової культури в українському суспільстві – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.justinian.com.ua/article.php?id=2137>.

Воробйов Д.Ю.

студент

Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Можечук Л.В.

старший науковий співробітник
відділу організації наукової роботи,
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ПЕНСІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ В УКРАЇНІ

Пенсійні права – це одні з ключових соціальних прав, визначених Конституцією України та законами України, які не просто проголошені чи задекларовані, а реалізуються і стосуються кожної особи як активного

учасника суспільного життя [1, с. 76]. Правові аспекти реалізації громадянами права на пенсійне забезпечення були об'єктом дослідження сучасних українських вчених Н.Б. Болотіної, І.П. Бомбергер, В.Я. Бурака, О.І. Кульчицької, С.В. Вишновецької, Т.О. Дідковської, Н.П. Коробенко, Л.М. Князькова, Т.В. Кравчук, І.Ю. Михайлової, С.М. Прилипка, О.М. Ярошенка, Н.М. Хуторян, Я.В. Сімутіної, М.П. Стадника, А.А. Ширант, О.В. Тищенко, М.М. Шумила та інших [2, с. 101-102].

Не зважаючи на проведення пенсійної реформи в Україні, питання реалізації громадянами права на пенсійне забезпечення є досить актуальним. Особливу увагу слід приділити саме пенсійному забезпеченню такої категорії осіб як внутрішньо переміщені особи (далі - ВПО). Слід відмітити, що проблема внутрішнього переміщення у теперішньому її вигляді є новою та актуальною для дослідження українською наукою загалом, та наукою права соціального забезпечення зокрема. Визначення правового статусу та шляхів удосконалення правового регулювання ВПО є одним із головних завдань науки права соціального забезпечення [2, с. 127].

Поява такого суб'єкта правовідносин в праві соціального забезпечення як ВПО зумовило необхідність створення вузькоспеціалізованої законодавчої бази, спрямованої на захист прав і свобод виключно ВПО. Відповідно до ст. 1 Закону України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» від 20.10.2014 внутрішньо переміщеною особою є громадянин України, іноземець або особа без громадянства, яка перебуває на території України на законних підставах та має право на постійне проживання в Україні, яку змусили залишити або покинути своє місце проживання у результаті або з метою уникнення негативних наслідків збройного конфлікту, тимчасової окупації, повсюдних проявів насильства, порушень прав людини та надзвичайних ситуацій природного чи техногенного характеру [3]. Так, ВПО є фізична особа, виникнення права на соціальне забезпечення якої зумовлене певним соціальним ризиком. Акцентуючи увагу на певному соціальному ризику, йдеться про конкретно визначені об'єктивні обставини, що зумовлюють виникнення права на соціальне забезпечення. Соціальним ризиком для ВПО, згідно ст. 1 Закону є збройна агресія (збройний конфлікт), окупація, повсюдні прояви насильства, порушення прав людини, а також надзвичайні ситуації природного чи техногенного характеру.

Переміщена особа набуває статусу ВПО з моменту настання юридичного факту – внутрішнього переміщення з підстав (що є соціальним ризиком), визначених Законом, підтвердженого одержанням довідки про взяття на облік внутрішньо переміщеної особи, з внесенням до Єдиної інформаційної бази даних ВПО. Строк дії довідки законодавцем передбачений як безстроковий [2, с. 130].

Для взятої на облік ВПО, пенсійне забезпечення здійснюється відповідно до законодавства України: Законів України «Про забезпечення

прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» від 20.10.2014, «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» від 09.07.2003, Постанови Кабінету Міністрів України «Деякі питання здійснення соціальних виплат внутрішньо переміщеним особам» від 08.06.2014 № 365. Ними визначається підстави, порядок та механізм призначення, перерахунку і виплати пенсій громадянам України, а також особливості при реалізації пенсійних прав ВПО [2, с. 134].

Особливу увагу становить пенсійне забезпечення ВПО, які набувають статусу пенсіонера. Найбільш важливим питанням в цьому є врахування періодів страхового стажу ВПО при призначенні пенсії. На сьогодні, підрахунок страхового стажу, в тому числі ВПО, визначається за загальним правилом, відповідно до положень Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» від 09.07.2003. Тобто враховується кількість років, протягом яких фізична особа, яка підлягає загальнообов'язковому державному пенсійному страхуванню, сплачувала та/або за яку сплачуються чи сплачувалися у встановленому законом порядку страхові внески на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування та до накопичувальної системи загальнообов'язкового державного пенсійного страхування України. Тому, час роботи фізичної особи, яка була працевлаштована чи залишилась працювати на підприємстві, установі, організації, що розташовані на тимчасово окупованій території не будуть враховані до страхового стажу ВПО.

Водночас, законодавцем запропоновано проект Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо страхового стажу внутрішньо переміщених осіб» від 06.09.2017 № 7081 (далі – законопроект), яким пропонується передбачити право на зарахування до страхового стажу для призначення пенсії за віком без сплати страхових внесків періоду перебування в статусі ВПО. Надану пропозицію можна вважати слушною, проте останнє може привести до порушення загальних принципів загальнообов'язкового державного пенсійного страхування та зловживань. Йдеться про те, що особа, посиляючись на таке положення може умисно набувати правового статусу ВПО та не працевлаштовуватися. Складність може виникнути і з визначенням місця проживання цих осіб, отримуючи правовий статус ВПО, остання повертається на тимчасово окуповану територію, де здійснює трудову діяльність на підприємстві, установі, організації, та відповідно, сплачує страхові внески, які не надходять до бюджету Пенсійного фонду України. До того, ж запропоноване може стати дискримінаційним по відношенню до інших категорій громадян, які також потребують особливого соціального захисту та визвати конфлікт інтересів.

Досліджуючи питання реалізації права на пенсійне забезпечення ВПО, невідворотною є проблема реалізації права на пенсійне забезпечення суб'єктами, які залишились проживати на тимчасово окупованих територіях Донецької та Луганської областей, анексованому Криму. Відповідно до ст. 1

Закону України «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України» від 15.4.2014 № 1207 тимчасово окупована територія України є невід'ємною частиною території України, на яку поширюється дія Конституції та законів України. І норми права в галузі пенсійного забезпечення не є виключенням з цього. Згідно зі ст. 7 Закону забезпечення реалізації прав осіб, які проживають на тимчасово окупованій території, на зайнятість, пенсійне забезпечення, загальнообов'язкове державне соціальне страхування, соціальні послуги, освіту здійснюється відповідно до відповідно законодавства України. Тобто, фактично вищевказані суб'єкти можуть бути учасниками правовідносин та реалізовувати свої пенсійні права. В цьому випадку можна говорити про невілювання правовідносин або правовідносини з відтермінуванням. Невілювання правовідносин з реалізації права на пенсійне забезпечення суб'єктами, які проживають на тимчасово окупованих територіях полягає в тому, що останні не реалізують свої пенсійні права, за умов, передбачених законодавством України, а отримують пенсії від уповноважених органів окупаційної влади. Зміст правовідносин з відтермінуванням полягає в тому, що особа, яка має суб'єктивне право на пенсію може стати учасником процедурних правовідносин та реалізувати своє право в майбутньому.

Алгоритм реалізації права на пенсійне забезпечення категорією особами, які станом на 20.02.2014 не були суб'єктом пенсійного забезпечення та залишаються проживати на непідконтрольній українській владі території полягає в наступному: виїзд на підконтрольній українській владі території для тимчасового чи постійного проживання; отримання правового статусу ВПО, згідно з вимогами чинного законодавства; постановка на облік у відповідному відділенні пенсійного фонду України; дотримання спеціальних умов щодо фізичної ідентифікації та інформування (про що було викладено вище). Реалізація права на пенсійне забезпечення категорією осіб, які станом на 20.02.2014 не були суб'єктом пенсійного забезпечення та залишаються проживати на непідконтрольній українській владі території можлива також за цих умов [2, с. 139].

Незважаючи на наявність нормативно-правової бази, сферою регулювання якої охоплюється широке коло правовідносин щодо захисту прав і свобод ВПО, їх дієвість, незаперечним є факт, що останні стикаються з проблемами, що викликають необхідність звернення до суду.

Отже, питання реалізації внутрішньо переміщеними особами права на пенсійне забезпечення на сьогодні потребує значної уваги з боку держави. Проаналізувавши нормативно-правові акти, які безпосередньо регулюють сферу пенсійного забезпечення ВПО, виникає необхідність в удосконаленні механізму пенсійного забезпечення як ВПО, так і осіб, які залишились проживати на тимчасово непідконтрольній українській владі території.

1. Шумило М.М. Сучасний стан та перспективи розвитку системи пенсійного забезпечення в Україні. *Молоді вчені. Вісник НАН України*, 2017, № 2. С. 76-87.

2. Пенсійне забезпечення в Україні та Білорусі: історія становлення і перспективи розвитку: монографія / за ред. М. Шумила, І. Комоцької. Київ: НікаЦентр, 2018. 516 с.

3. Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб: Закон України від 20.10.2014 № 1706-VII / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1706-18> (дата звернення: 10.05.2019).

Гапон К.А.

студентка

Національного університету

«Києво-Могилянська академія»

Науковий керівник – старший

науковий співробітник відділу

організації наукової роботи

Романов М. Ю.

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ФУНКЦІОНУВАННЯ ДЕПАРТАМЕНТУ ЗАХИСТУ ЕКОНОМІКИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

Щодо створення Департаменту захисту економіки (далі – ДЗЕ) у представників громадськості та ЗМІ виникало безліч питань. Їх компетентність, необхідність, і головне, важливість для суспільства і загалом економічного простору нашої держави не раз ставали предметами гострих дискусій як громадськості так і представників органів влади.

Найбільше побоювання громадян полягало у допущенні колишніх міліціонерів до лав новоствореного підрозділу, ну і звісно – нові поважні посади, які надають можливість отримувати неправомірну вигоду, а не боротися з нею. Але з моменту створення Департаменту минуло вже понад 2 роки, і авторами пропонується демонстрація, на конкретних прикладах, позитивних підсумків роботи підрозділу, беручи до уваги кількісні показники за 2017 рік.

У першу чергу, усі сили і засоби підрозділу у 2017 було спрямовано на протидію корупційним проявам. Зокрема серед посадовців органів влади та управління, службовців контролюючих і дозвільних органів, а також встановлення фактів причетності їх до організації незаконних схем виведення бюджетних і державних коштів у тіньовий обіг. Тому що неправомірна вигода – це найболючіше питання, яке на сьогодні турбує українське суспільство.

Звісно, сьогодні існує такий орган, як Національне антикорупційне бюро України, і корупційні прояви та неправомірна вигода – це

безпосередньо їх сфера підслідності. Але, якщо взяти до уваги той факт, що Департаментом захисту економіки було викрито 8813 кримінальних правопорушень у сфері економіки, 2511 з яких пов'язані з використанням бюджетних коштів, то питань щодо їх ефективності меншає.

Враховуючи також відсоток відшкодованого майна та фінансових активів до державного бюджету, питання і зовсім зникають, тому що дана цифра сягає майже 3,7 мільярда гривень, які працівники ДЗЕ зберегли не тільки для держави, а і для багатьох громадян.

Автором пропонується більш детально дослідити кількісні показники. Звісно, що не стільки важлива кількість зекономлених коштів, скільки затримання і документування самих правопорушників. Тому, як результат за 2017 рік складає наступні цифри: 293 керівники органів влади та управління були затриманні за фактом проявлення наміру незаконного збагачення та отримання неправомірної вигоди, загалом до кримінальної відповідальності притягується 8 прокурорів, 41 працівник Державної фіскальної служби, 19 співробітників Державної митної служби, 25 державних виконавців. Усього за 12 місяців 2017 року задокументовано 701 факт отримання неправомірної вигоди, а загальна сума задокументованих хабарів сягає 45,2 мільйона гривень.

І таких показників було досягнуто лише за один рік, за умов, що підрозділ відносно новий і тільки починає свою діяльність. Але на рахунок у працівників ДЗЕ вже є декілька дійсно гучних справ. Наприклад, коли на Дніпропетровщині було затримано прокурора Дніпропетровської місцевої прокуратури під час отримання неправомірної вигоди у сумі 25 000 доларів США від громадянина за не притягнення його до кримінальної відповідальності за ч. 3 ст. 190 КК України, а на Львівщині працівники Департаменту викрили начальника відділу Міжрегіональної митниці Державної фіскальної служби України під час отримання неправомірної вигоди у сумі 60 500 доларів США.

Але окрім постійної роботи у напрямку викриття фактів неправомірної вигоди підрозділи ДЗЕ мають і інші напрямки роботи, зокрема, за 2017 рік працівниками Департаменту було затримано 43 організовані злочинні групи, які тривалий час діяли на території України.

Вказані вище аргументи та фактичні приклади, а також статистичні дані та кримінологічні показники, дають змогу аргументувати позицію з приводу ефективності і важливості такого підрозділу, як Департамент захисту економіки. На нашу думку, саме завдяки такій роботі правоохоронна система змінюється та вдосконалюється, а разом з нею змінюється і наше суспільство.

Гіренко О. О.

курсант

Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

*Науковий керівник – старший
викладач кафедри кримінального
права та кримінології, к.ю.н., с.н.с.
Березняк В. С.*

НАСИЛЬСТВО В СІМ'І: ГЕНДЕРНИЙ АСПЕКТ

Людство у процесі розвитку суспільства виробило систему цінностей. Однією з проблем подальшого розвитку є гендерна нерівність чоловіків та жінок. На мою думку, рівність – це однотипність людей, їх соціального становище та можливостей як у своїх правах, так й під час виконання суспільних обов'язків. Актуальністю та особливістю вивчення цього питання є те, що кожній людині притаманна особливість рис, здібностей і можливостей та своєрідність його способу життя, соціальна нерівність проявляється у повсякденному житті майже кожного дня.

Важливо зазначити, що законодавець формує нормативно-правову базу, що має подолати гендерної дискримінації. Це виражається у таких нормативно-правових актах як закон України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків», план заходів із реалізації Національної стратегії у сфері прав людини на період до 2020 року, затверджений розпорядженням Кабінету Міністрів України від 23 листопада 2015 року № 1393-р, які за своєю суттю визначають вектор політики держави щодо протидії сімейної дискримінації, як явище що впливає на рівень злочинності. Отже, законодавець зазначає, що протидія має виражатись у здійсненні певних заходів щодо подолання дискримінації за ознакою статі, упровадження своєчасних спеціальних тимчасових заходів, спрямованих на усунення дисбалансу між можливостями жінок і чоловіків реалізувати рівні права, передбаченні як у міжнародному так й вітчизняному законодавстві.

На сьогодні, чимало уваги приділяється забезпечення рівності жінок щодо чоловіків. Сучасне становище чоловіків і жінок в українському суспільстві характеризується чималою нерівністю, яка виражається у дискримінації, у тому числі сімейному насиллю, який є чинником, що впливає на розвиток злочинність. Конституційно закріплене право жінок України на рівність з чоловіками у всіх проявах стало залежним від біологічної статі особи. Але на мою думку, також слід врахувати те, що чоловіки також дискримінуються у сучасному суспільстві. Адже вони також страдають від насилля у сім'ї.

За визначенням Закону України «Про попередження насильства в сім'ї», який Верховна Рада України ухвалила 2001 року, насильство в сім'ї – це «будь-які умисні дії фізичного, сексуального, психологічного чи економічного спрямування одного члена сім'ї по відношенню до іншого члена сім'ї, якщо ці дії порушують конституційні права і свободи члена сім'ї як людини та громадянина і наносять йому моральну шкоду, шкоду його фізичному чи психічному здоров'ю» [1].

На думку Шаповал І.Г. насильство в сім'ї – це будь-які умисні дії фізичного, сексуального, психологічного чи економічного спрямування одного члена сім'ї по відношенню до іншого члена сім'ї, якщо ці дії порушують конституційні права і свободи члена сім'ї як людини та громадянина і наносять йому моральну шкоду, шкоду його фізичному чи психічному здоров'ю[2].

Довженко А.В. вважає, що сьогодні простежуються такі типи насильства в сім'ї:

1) між подружжям (чоловік – жінка, у більшості випадків насильство здійснює чоловік, але зустрічаються протилежні випадки);

2) між батьками і неповнолітніми дітьми (насильство можуть здійснювати як батько, так і мати);

3) між дорослими дітьми та батьками (насильство можуть чинити як дорослі діти стосовно батьків, так і навпаки, хоча перший випадок є більш розповсюдженим;

4) між іншими членами сім'ї [3, с.13];

На сьогодні, чимало уваги також резонансним скандалам, які висвітлюються у різних мережах, пов'язаних з насиллям щодо жінок у сім'ї, роботі та побуті. Але на мою думку, слід також зауважити, що такі ситуації є й щодо чоловік. Новина, що привела світ в шок, о чарівній дівчині, що біла, колола, обливала окропом та морила голодом свого хворого хлопця через його хворобу. Хлопець розповів, що його дівчина протягом майже чотирьох років завдавала йому не тільки моральної, а й фізичної шкоди, в результаті чого він опинився за волосину від смерті. За його словами, дівчина наносила йому рани ножом, поливала його окропом, забороняла спати з нею в одному ліжку і вирішувала, який одяг йому потрібно носити. Крім того, дівчина забороняла своєму коханому контактувати з родичами і друзями, ламала його мобільні телефони і навіть контролювала його сторінку в Facebook. Ця справа дійшла до суду і було винесено перший вирок в історії Британії щодо насилля з боку жінки. Таких випадків багато, але через те, що суспільство у більшості випадків не розглядає насилля щодо чоловіка можливим, питання про забезпечення захисту чоловіків від гендерної дискримінації є актуальним [5].

Також слід зауважити, що рівень життя в Україні у чоловіків нижчий ніж у жінок. Але законодавець встановив, що жінки виходять на пенсію раніше ніж чоловіки. На мою думку, слід врахувати цю статистику та

вирівняти пенсійний вік.

За даними National Coalition Against Domestic Violence (NCADV) кожні 9 секунд в США, жінка піддається домашньому насиллю. У середньому, близько 20 осіб на хвилину піддаються фізичному насильству. Протягом року, це відповідає більш ніж 10 мільйонів жінок і чоловіків. 1 з 3 жінок і 1 з 4 чоловіків стають жертвами, влюбій формі, фізичного насильства з боку родини за час всього життя. 1 з 5 жінок і 1 в 7 чоловіків стали жертвами грубого (побиття, нанесення тяжких тілесних пошкоджень) фізичного насильства. 1 з 5 жінок і 1 в 7 чоловіків у Сполучених Штатах були зґвалтовані у своєму житті. Майже половина жінок (46,7%) і чоловіки (44,9%) були зґвалтовані знайомими. З них 45,4% жінок і 29% чоловіків були зґвалтовані чоловіком або дружиною [4].

Загальної статистики щодо постраждалих чоловіків по Україні не існує. На мою думку представники сильної статі не звертаються до правоохоронців, тому що це сором для чоловіка, котрий він воліє тримати в таємниці. Але я вважаю, що саме після вступу ЗУ « Про запобігання та протидію домашньому насильству» в силу та введення за нього кримінальної відповідальності чоловіки почнуть боротися з насиллям про них, адже вони не можуть відповідати насиллям на насилля.

Працівники правоохоронних органів припускають, що у зв'язку з розвитком насилля щодо чоловіків в Україні виникає приблизнопо тисячі порушень прав і свобод чоловіків шляхом насилля в кожній області країни за рік. На мою думку, закореніле у часі думка щодо мужності та сили чоловіків не є доцільною у час, коли рівність та права кожної людини є найвищою цінністю. Тому я вважаю, що відсутність правового регулювання захисту прав чоловіків та думки суспільства про те, що чоловіки можуть зазнати насилля мають такі наслідки, що чоловікам набагато краще стерпіти, ніж бути осоромленими.

Отже, ми можемо вести мову про те, що насилля у сім'ї щодо чоловіків є можливим підґрунтям для формування причин та умов для майбутніх злочинів. Тому є важливим вивчення питання щодо запобігання дискримінації не тільки жінок, як об'єктів насилля, а й чоловіків. Забезпечення гендерної рівності є передумовою для розвитку суспільства та запобігання вчинення злочинів.

Тому вважаємо, що слід детально вивчати проблему насилля у сім'ї щодо чоловіків та створити передумови для запобігання та профілактики. Так, ми згодні с думками про те, що ця проблема досить часто є прихованою і для суспільства, і для тих, хто є жертвою такого насильства. Тому на нашу думку, слід провести широку кампанію, що має висвітлити проблему сімейного насилля у повному обсязі, спрямованої на забезпечення рівності як у сім'ї, так і у суспільстві.

1. Закон України «Про попередження насильства в сім'ї» від 15.11.2001 р. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/rada/show/2789-14>.
2. Шаповал І.Г. Насилля у сім'ї як суспільне явище. – Молодий вчений, 2016 – 3 с. URL: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2016/4/116.pdf>
3. Запобігання насильства в сім'ї / Під заг. ред. А.В.Довженко, А. Й. Присяжнюк, В. А. Ганцюра. – К. : ТОВ НОВА, 2004. – 136 с.
4. NationalCoalitionAgainstDomesticViolence (NCADV) URL: <http://www.www.ncadv.org>.
5. Стаття з Інтернету URL: http://ipress.ua/news/u_brytanii_zhinku_vpershe_zasudyly_za_domashnie_nasylstvo_252361.html.

Гудіна Я.І.

студентка юридичного факультету
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

*Науковий керівник – доцент
кафедри кримінально-правових
дисциплін, к.ю.н.*

Скок О. С.

КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ НЕПОВНОЛІТНІХ

Злочинність неповнолітніх та молоді залишається непоборною протягом декількох століть, а наприкінці минулого ХХ ст. відмічено її зростання. Основна причина такого явища полягає в тому, що розвиток значної частини неповнолітніх часто відбувається у дуже несприятливих економічних, соціальних та побутових умовах.

У всі часи законодавці по-різному вирішували питання про особливості кримінальної відповідальності неповнолітніх.

Злочинність неповнолітніх постійно привертає до себе особливу увагу вчених та практиків. На сьогодні це зумовлено тим, що неповнолітні завжди визнавалися злочинцями особливого роду і становлять одну з найбільш кримінально уражених верств населення.

За статистичними даними Генеральної прокуратури України у 2014 році було зареєстровано 7467 злочинів, вчинених неповнолітніми особами або дорослими у співучасті з неповнолітніми, у 2015 році – 7171, у 2016 році – 5230, у 2017 році – 5680, за 11 місяців 2018 року – 4352. Кількість таких злочинів в загальній структурі злочинів за останні 5 років складає в середньому 1,09 %.

Згідно ст. 22 КК України, а саме частини 1 [1], кримінальній

відповідальності підлягають особи, яким до вчинення злочину виповнилося 16-ть років. Для осіб, які вчинили злочини у віці від 14-ти до 18-ти років, є певні особливості. Вони виражені у тому, що в чинному КК України вітчизняний законодавець чітко визначив кримінально-правові норми, тобто, види складів злочину, за вчинення яких відповідальність настає з 14-ти років. До них, відповідно до положень ст. 22 ч. 2 КК України, відносяться: умисне вбивство (статті 115-117), посягання на життя державного чи громадського діяча, працівника правоохоронного органу, члена громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону або військовослужбовця, судді, народного засідателя чи присяжного у зв'язку з їх діяльністю, пов'язаною із здійсненням правосуддя, захисника чи представника особи у зв'язку з діяльністю, пов'язаною з наданням правової допомоги, представника іноземної держави (статті 112, 348, 379, 400, 443), умисне тяжке тілесне ушкодження (стаття 121, частина 3 статей 345, 346, 350, 377, 398), умисне середньої тяжкості тілесне ушкодження (стаття 122, частина 2 статей 345, 346, 350, 377, 398), диверсію (стаття 113), бандитизм (стаття 257), терористичний акт (стаття 258), захоплення заручників (статті 147 і 349), зґвалтування (стаття 152), насильницьке задоволення статевої пристрасті неприродним способом (стаття 153), крадіжку (стаття 185, частина 1 статей 262, 308), грабіж (статті 186, 262, 308), розбій (стаття 187, частина 3 статей 262, 308), вимагання (статті 189, 262, 308), умисне знищення або пошкодження майна (частина 2 статей 194, 347, 352, 378, частини 2 та 3 статті 399), пошкодження шляхів сполучення і транспортних засобів (стаття 277), угон або захоплення залізничного рухомого складу, повітряного, морського чи річкового судна (стаття 278), незаконне заволодіння транспортним засобом (частини друга, третя статті 289), хуліганство (стаття 296) [1].

Відповідно до ст. 97 КК України [1], неповнолітній, який вперше вчинив злочин невеликої тяжкості, може бути звільнений від кримінальної відповідальності, якщо його виправлення можливе без застосування покарання. У цих випадках суд застосовує до неповнолітнього примусові заходи виховного характеру, передбачені ч. 2 ст. 105 КК України [1].

Отже, звільнення неповнолітнього від кримінальної відповідальності є можливим за наявності двох обставин: 1) якщо неповнолітній вчинив злочин, який за ч. ст.12 КК України [1] визначається злочином невеликої тяжкості; 2) якщо є можливість виправлення такого неповнолітнього без застосування покарання. Основні види покарань для неповнолітніх визначені в ст. 98 КК України [1], а саме: 1) штраф; 2) громадські роботи; 3) виправні роботи; 4) арешт; 5) позбавлення волі на певний строк.

До неповнолітніх, говорить у ч.2 ст.98 КК України [1], можуть бути застосовані додаткові покарання у вигляді: 6) штрафу, 7) позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю.

Визначені в законі види покарань щодо неповнолітніх дозволяють

повніше враховувати вік таких осіб, їх положення в суспільстві та реальні можливості прищеплення законослухняної поведінки.

Таким чином, в КК України в XV розділі Загальної частини закріплені особливості кримінальної відповідальності та покарання неповнолітніх. У цьому розділі передбачені лише особливі, більш гуманні умови (порівняно з дорослими злочинцями) кримінальної відповідальності та покарання неповнолітніх, які вчинили злочин, а саме: 1) за певних умов допускається можливість звільнення неповнолітнього від кримінальної відповідальності із застосуванням до нього примусових заходів виховного характеру; 2) скорочено види покарань та обмежено строки і розмір встановлених покарань порівняно зі строками і розміром покарань до дорослих злочинців; 3) визначено умови, за яких можливим є звільнення неповнолітніх від відбування покарання із застосуванням до них примусових заходів виховного характеру; 4) встановлено можливість застосування за наявності певних обставин умовно-дострокового звільнення від покарання незалежно від тяжкості вчиненого злочину; 5) встановлено більш короткі строки (порівняно зі строками для дорослих злочинців) щодо давності притягнення неповнолітніх до кримінальної відповідальності та виконання обвинувального вироку і щодо погашення та зняття судимості з неповнолітніх злочинців.

1. Кримінальний кодекс України (від 05.04.2001 року)(станом на 20.12.2018 р.). Електронний ресурс. Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>

2. Шалгунова С. А. Злочинний спосіб життя, кримінальне середовище і проблеми насильства / С. А. Шалгунова // Актуальні питання підвищення ролі громадськості в процесі виправлення осіб, які відбувають покарання в органах та установах Державної кримінально-виконавчої служби України : Матеріали міжвузівської науково-практичної конференції (Чернігів, 15 квітня 2008 р.). – Чернігів: Чернігівський юридичний коледж Державного департаменту України з питань виконання покарань, 2008. – С. 70–75.

3. Бурдін В. М. Особливості кримінально-правової відповідальності неповнолітніх в Україні // Бюлетень Міністерства Юстиції України. – 2004. – № 1. – С. 62-72.

4. Кримінальне право України. Загальна частина : Підручник. / Ю. В. Александров, В. І. Антипов, О. О. Дудоров та ін. – Вид. 4-те, пререробл. та допов. / За ред. М. І. Мельника, В. А. Клименка. – К.: Атіка, 2008. – 376 с.

5. Архівні вироки у кримінальних справах та провадженнях по злочинах, вчинених особами, які не досягли віку 18 років. за 2006–2018 рр. // Державний реєстр судових рішень. Офіційний сайт : Верховний Суд України, 2011. [Електронний ресурс] / Режим доступу : <http://www.reyestr.scourt.gov.ua>.

Дегтяр В.А.

курсант

Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

*Науковий керівник – викладач кафедри
теорії та історії держави і права
Мороз Ю. Г.*

СУЧАСНІ РЕАЛІЇ ІНТЕРНЕТ-ПРОСТОРУ В УКРАЇНІ

Усвідомлюючи освітній вимір цифрової нерівності, у світі став визнаватися загальний підхід, відповідно до якого із переходом до інформаційного суспільства та введенням елементів електронного урядування, електронного надання публічних послуг та доступу до інформації громадянам надають право вибору, в якій формі (письмовій чи електронній) отримувати інформацію та/або користуватися послугами.

Існують суттєві відмінності між сучасною Інтернет-мережею та Інтернет-мережею 2004 року (часом масового підключення) та ще більш глобальні в порівнянні з далеким 1994 роком, часом набирання обертів та проникнення Інтернету в життя суспільства. Так, право на доступ до Інтернету (також відоме як право на широкосмуговий зв'язок) – передбачає, що всі люди повинні мати можливість доступу до мережі Інтернет з метою здійснення і користування своїми правами на свободу висловлення думки, переконань та інших основних прав людини. Держава повинна нести відповідальність за те, щоб доступ до Інтернету був широко доступним. Держави не можуть необґрунтовано обмежувати доступ індивідів до Інтернету. Доступ до Інтернету визнається як право відповідно до законодавства ряду країн [1]. Інтернет – невід'ємна частина життя сучасної людини, стає таким собі інструментом на шляху отримання та реалізації та забезпечення прав людини.

Актуальність роботи не викликає сумнівів, тому що на сьогоднішній день назріла необхідність всебічного дослідження та вивчення питання права доступу до Інтернету. Доступ до Інтернету – це важливий засіб для реалізації людиною та суспільством своїх прав та свобод, а також для участі в демократичних процесах.

Основний Закон України, а саме, ст. 34 зазначає: «Кожному гарантується право на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань. Кожен має право вільно збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію усно, письмово, або в інший спосіб і на свій вибір» [2].

З огляду на це, логічно є поява нових питань і протиріч у сфері

інформаційних відносин, рішення яких повинно було почати ще за часів появи всесвітньої мережі на території нашої держави. Частіше за все такими питанням турбуються громадські організації. Однією з найвідоміших є ГО «Інтерньюз-Україна», яка, в ході проведення одного з досліджень, що було здійснено в рамках проекту «Захист свободи Інтернету в Україні» за підтримки Counterpart International, окреслила сучасні реалії та проблеми Інтернет-простору України, а також висунула основні пропозиції щодо розв'язання таких проблем [3].

Правове регулювання Інтернет-сфери здійснюється на всіх рівнях: місцевому, державному, міжнародному: так, основним фундаментом, а також загальноприйнятим документом, визнаним більшістю країн світу є Загальна декларація прав людини, закріплює цінність людського життя та проголошує основні права людини, до яких, безпосередньо, можна віднести і право на інформацію.

Відповідні норми закріплені в низці законодавчих актів:

- Закон України «Про доступ до публічної інформації» від 13.01.2011 р.
- Закон України «Про інформацію» від 13.01.2011 р.
- Закон України «Про авторське право і суміжні права» від 26.04.2017 р.
- Закон України «Про боротьбу з тероризмом» в редакції від 21.06.2014 р.
- Кримінальний кодекс України розглядає Інтернет як один із способів розповсюдження інформації,
- деякі укази Президента України також зачіпають регулювання мережі Інтернет.

Цей перелік не є вичерпним, так існують ще спеціальні законодавчі нормативно-правові акти з урегулювання функціонування мережі Інтернет, наприклад, Закон України «Про телекомунікації» та низка правил, інструкцій, що мають пряме відношення до цього Закону, Закон України «Про основні засади забезпечення кібербезпеки України», також до таких відносять велику кількість актів щодо надання інформації через Інтернет-видання, продаж товарів, надання послуг через всесвітнє павутиння, захист інтелектуальної власності та ін.

Таким чином, можемо зробити висновок, що не дивлячись на достатню кількість нормативних актів, її різноманіття та майже всеохоплюючого контролю за мережею Інтернет, громадянське суспільство все одно стикається з проблемою доступу, захисту, отримання інформації, а також порушення їх прав через Інтернет, тому вважаємо, що законодавцями повинне бути розроблене чітке Інтернет-законодавство, що охоплювало би всі аспекти цієї сфери.

Отже, з огляду на це відмітимо, що Україна почала свій шлях в напрямку реформування та розвитку інформаційного суспільства. Але існує

достатньо велике коло проблем, що потребують вирішення, і як для демократичної, правової держави, де принцип верховенства права та забезпечення основоположних прав людини, є основним у діяльності держави, доступ до інформації, безпосередньо до світової мережі, повинен бути врегульований відповідно на законодавчому рівні з урахуванням міжнародних стандартів.

1. N. Lucchi, "Access to Network Services and Protection of Constitutional Rights: Recognizing the Essential Role of Internet Access for the Freedom of Expression", *Cardozo Journal of International and Comparative Law (JICL)*, Vol. 19, No. 3, 2011. Available at URL: http://www.cjicl.com/uploads/2/9/5/9/2959791/cjicl_19.3_.

2. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>

3. Як в Україні регулюються Інтернет та цифрові права користувачів? Аналіз законодавства URL: <https://netfreedom.org.ua/jak-v-ukraini-regulujtsia-internet-ta-tsyfrovi-prava-korystuvachiv/>

Дембицька Т.

курсант

Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

*Науковий керівник – професор
кафедри кримінального права та
кримінології, д.ю.н., доцент*

Шаблистий В.В.

ОБ'ЄКТИВНА СТОРОНА ЯК ЕЛЕМЕНТ СКЛАДУ ЗЛОЧИНУ

Об'єктивна сторона є однією з основних підсистем складу злочину і формується із низки взаємодіючих елементів, які в своїй сукупності утворюють процес зовнішнього посягання на об'єкт кримінально-правової охорони.

Дослідження впливу на суспільну небезпеку діяння ознак об'єктивної сторони складу злочину дасть змогу з'ясувати і їхню роль під час криміналізації діяння на стадії правотворення, і вплив цих ознак на кваліфікацію діяння, а також на призначення покарання, звільнення від кримінальної відповідальності, звільнення від покарання та його виконання – на стадії правозастосування.

Злочин – це передбачене кримінальним законодавством суспільно небезпечне діяння (дія або бездіяльність), що посягає на суспільний лад України, політичну та економічну системи, власність, особу, політичні,

трудові, майнові та інші права і свободи громадян, а також інше передбачене кримінальним законом суспільно небезпечне діяння, яке посягає на правопорядок (ч.1 ст.7 КК України) [1].

Але злочин - це не тільки його шкідливі наслідки. Злочин - це взагалі процес певної поведінки людини, який точиться в просторі і часі, за певними обставинами. Злочин містить у собі різноманітні види поведінки людини, а також дію різних сил природи, які людина використовує для своїх потреб, фізичні чи хімічні або інші властивості речовин, знарядь, здібності тварин чи птахів та всі інші можливості для того, щоб досягнути бажаних нею наслідків - змін в оточуючому суспільному середовищі.

Правозастосовна практика постійно стикається із труднощами тлумачення ознак певних місць вчинення протиправних діянь, а також із проблемами розмежування місць вчинення злочину від предмета злочину, обстановки його вчинення тощо. У зв'язку із цим важливого значення набуває розгляд питання про те, чи належить місце вчинення злочину до самостійних ознак об'єктивної сторони складу злочину, оскільки у теорії кримінального права є підходи, які «відмовляють» ознаці «місце вчинення злочину» у самостійності: окремі автори прагнуть підпорядкувати її іншим об'єктивним ознакам складу злочину. Здійснимо короткий огляд того, як змінювались уявлення про аналізовану проблему в теорії кримінального права.

Зрозуміло, що місце, час і обстановка не є ознаками діяння, однак вони – ознаки злочину – поняття більш широкого, ніж поняття діяння та наслідків, що ним заподіюються. Якби місце, час і обстановка вчинення злочину не були самостійними елементами об'єктивної сторони злочину, то вони не могли б фігурувати і в якості ознак об'єктивної сторони складу злочину, оскільки із співвідношення об'єктивної сторони злочину та об'єктивної сторони складу злочину впливає: не кожна об'єктивна ознака злочину належить до ознак його складу, але будь-яка об'єктивна ознака складу злочину є ознакою злочину» [2, с. 31].

Отже, підводячи підсумки, можна констатувати, що ознаки об'єктивної сторони складу злочину враховуються при визначенні ступеня суспільної небезпеки посягання як законодавцем, так і правозастосовними органами.

Обов'язкові ознаки об'єктивної сторони складу злочину впливають лише на наявність суспільної небезпеки та враховуються при кваліфікації посягання. Натомість факультативні ознаки об'єктивної сторони складу злочину й обставини, які знаходяться за межами складу злочину, визначають ступінь суспільної небезпеки та враховуються при індивідуалізації кримінальної відповідальності.

1. Кримінальний кодекс України: Закон України від 5 квіт. 2001 р. № 2341-III. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>. (дата звернення: 08.05.2019 р.).

2. Вакарчук А.С., Стрельцов Є.Л. До питання про поняття, ознаки злочину. *Вісник Академії правових наук*. 1995. № 3. С. 17–25.

Денисенко Є.М.

курсант

Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Христов Олександр Леонідович

доцент кафедри криміналістики, судової
медицини та психіатрії

к.ю.н.

ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ ДОПИТУ У СПРАВАХ ПРО НЕЗАКОННЕ ЗАВОЛОДІННЯ АВТОМОБІЛЯМИ ІЗ ПОДОЛАННЯМ СИСТЕМ ЗАХИСТУ

Розслідування незаконних заволодінь автомобілями, вчинених із подоланням систем захисту, характеризується проведенням важливих слідчих (розшукових) дій, спрямованих на отримання доказової інформації для ефективного здійснення кримінального судочинства. Однією із найбільш поширених та інформативних слідчих (розшукових) дій на етапі досудового розслідування є допит.

Проведення саме цієї процесуальної дії дозволяє отримати від допитуваного ту інформацію, що становить інтерес для кримінального судочинства, зокрема у таких складних справах, як незаконні заволодіння автомобілями, що вчинені із подоланням систем захисту.

Допит – це процесуальна дія, яка являє собою регламентований кримінально-процесуальними нормами інформаційно-психологічний процес спілкування осіб, котрі беруть у ньому участь, спрямований на одержання інформації про відомі допитуваному факти, що мають значення для встановлення істини у справі [1, с. 187]. Крім своєї важливості, визначена нами процесуальна дія характеризується особливою складністю її провадження. Складність допиту полягає у чітко визначеній процесуальним законом формі його здійснення, що не допускає ніякого відходу від встановленого законодавством алгоритму, однак він також характеризується своєю індивідуальністю та неповторністю. Нерідко допит супроводжується різними складними ситуаціями. Серед таких ситуацій, наприклад, відмова допитуваного ставити підпис під своїми показаннями, відмова давати показання, неадекватна поведінка допитуваного тощо.

Кожен вид допиту характеризується притаманними особливостями з огляду на те, яке кримінальне правопорушення розслідується, яка слідча ситуація склалася, хто є суб'єктом допиту, та які проблеми і перешкоди виникають під час здійснення процесуальної дії.

Існує чимало точок зору стосовно тактики проведення допиту і не можна

стверджувати, що будь-яка з них є остаточно вірною чи навпаки. Зазначимо, що типовість певних ситуацій дає змогу розробити деякі методичні поради стосовно тактики проведення цієї процесуальної дії. Існують різні підходи стосовно визначення алгоритму допиту осіб, які мають відношення до незаконних заволодінь автомобілями, вчинених із подоланням систем захисту. Тактика допиту являє собою визначену систему ефективних прийомів, які мають значення для отримання об'єктивних та повних показань. Серед тактичних прийомів можемо виокремити такі, як: постановка різного роду запитань (основних, додаткових, нагадуючих, уточнюючих тощо), пред'явлення доказів (письмових, речових, одиничних, у сукупності, на одному допиті, на декількох допитах та ін.), ознайомлення допитуваного з іншими показаннями тощо.

У дослідженні незаконних заволодінь автомобілями, вчинених із подоланням систем захисту, особливого значення набуває розробка тактики допиту потерпілого, свідка і підозрюваного. Тактика допиту цієї категорії осіб має певну специфіку, оскільки напряму залежить від слідчої ситуації, що склалася на певному етапі розслідування. Зокрема слідча ситуація може бути конфліктною або безконфліктною. Виходячи з цього слідчий обирає певні тактичні прийоми (комбінації), що дозволяють отримати правдиві показання щодо обставин злочину [2, с. 84].

Тактика проведення допиту залежить перш за все від способу вчинення такого заволодіння (із застосуванням насильства, шляхом обману або зловживання довірою, відкритим способом тощо). Так, у випадку незаконного заволодіння автомобілем відкритим способом цілком очевидним є те, що потерпілий або свідок могли побачити злочинця, кількість нападаючих, запам'ятати їх особливі прикмети або впізнати когось. Також, існує ймовірність наявності свідків та очевидців злочину, які можуть дати показання стосовно нападу чи таємного заволодіння автомобілем. У таких випадках необхідно ставити запитання потерпілому та свідкам про кількість нападників, їх стать, приблизний вік, особливі прикмети, що говорили, чи були серед них знайомі тощо. У таких випадках у подальшому доцільним є проведення впізнання особи, що підозрюється у вчиненні злочину.

Під час допиту потерпілого від заволодіння автомобілем шляхом обману або зловживанням довірою, враховуючи те, що потерпілий спілкувався зі злочинцем певний час, необхідно дізнатись чи були знайомі потерпілий із шахраєм, чи відома потерпілому його особистість, кількість злочинців, їх анкетні дані (якщо відомо), де та за яких умов відбулось передання автомобіля, про що говорили та ін. Слід враховувати, що у такому випадку заволодіння не пов'язане із подоланням систем захисту, адже особа вчиняє викрадення автомобіля вільно.

Більше труднощів викликає допит у справах про незаконне заволодіння автомобілем таємним способом. У таких випадках викрадачі дбають про особисту безпеку, уникають місць та часу, де вони могли б бути поміченими,

намагаються залишити якомога менше слідів, більш ретельно та професійно готуються до вчинення злочину.

Так, О.Л. Мішутчкін вказує, що під час допиту потерпілого від незаконного заволодіння автомобілем, необхідно отримати такі дані, як: анкетні дані власника та реєстраційні дані транспортного засобу; час на який був залишений автомобіль без нагляду; час виявлення пропажі; місце, з якого відбулось викрадення; марка, модель, колір, рік випуску, державний реєстраційний номер, ідентифікаційний номер VIN (за наявності), номер двигуна, кузова [3, с. 168]. На нашу думку, окрім цих даних необхідним є уточнення у потерпілого особливих прикмет автомобіля, очевидних несправностей (ум'ятин, тріщин, особливості нанесення фарби, візерунки тощо), а також особливостей салону автомобіля, що дозволить виокремити такий автомобіль із ряду інших.

Під час допиту осіб, що могли стати свідками чи очевидцями злочину, необхідно також визначити такий предмет допиту, як місце та вчинення злочину; кількість злочинців; їхні прикмети; спосіб проникнення у салон транспортного засобу, запуску двигуна, зламу протиугонних пристроїв, напрямок зникнення транспортного засобу та ін.

Ще одним видом допиту є допит підозрюваного у вчиненні незаконного заволодіння автомобілем, вчиненим із подоланням систем захисту. Під час такого допиту необхідно встановити відомості про особу підозрюваного; предмет злочинного посягання; місце, час та обставини вчинення злочину; спосіб та знаряддя, що були використані для злочину, а також можливих співучасників злочину. Крім цього, науковці акцентують увагу на необхідності постановки таких питань: чи мав підозрюваний інформацію стосовно потерпілого та предмета злочинного посягання; відомості про спосіб та знаряддя вчинення злочину; з якою метою було вчинено викрадення; скільки осіб брали участь у вчиненні злочину; чи вчиняв підозрюваний подібні дії раніше. Необхідно враховувати, що можуть виникнути різного роду конфліктні ситуації, коли підозрюваний може перешкоджати проведенню допиту, давати неправдиві показання та чинити інші дії. Задля уникнення таких ситуацій існує необхідність більш ретельної підготовки до таких ситуацій та завчасне планування способів їх уникнення.

Таким чином, допит є однією із найбільш трудомістких процесуальних дій. Не дивлячись на те, що на перший погляд допит є звичайною алгоритмізованою слідчою дією, він включає у себе багато етапів, серед яких підготовка, безпосереднє здійснення допиту та заключний етап фіксування інформації. Усі ці етапи можуть супроводжуватись непередбачуваними подіями та проблемними ситуаціями. Тому, слідчий повинен володіти достатніми навичками організації і тактики ефективного проведення допиту та одержання доказової інформації. Так, необхідним у справах про незаконне заволодіння автомобілями, вчинених із подоланням систем захисту є достатня обізнаність слідчого з особливостями розслідування даної категорії

злочинів, знання у сфері новітніх технологій, що використовуються для вчинення таких злочинів та безпосередніх способів їх вчинення. Задля цього важливим є ретельне вивчення методик та тактик розслідування незаконних заволодінь автомобілями, вчинених із подоланням систем захисту.

1. Криміналістика: Підручник / Кол. авт.: В.Ю. Шепітько, В.О. Коновалова, В.А. Журавель та ін. / За ред. проф. В.Ю. Шепітька. 4-е вид., перер. і доп. Х.: Право, 2008. 464 с.

2. Христов О.Л. Протидія незаконним заволодінням транспортними засобами: криміналістичний аспект: монографія. Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2017. 148 с.

3. Мишуточкин А.Л. Особенности расследования краж автотранспортных средств, совершаемых организованными преступными группами : дисс. на соискание уч. степени канд. юрид. наук : спец. 12.00.09 «Уголовный процесс и криминалистика; судебная экспертиза; оперативно-розыскная деятельность». Омск, 2000. 262 с.

Журавель В.В.

курсант

Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Науковий керівник – завідувач

кафедри теорії та історії

держави і права

Дніпропетровського державного

університету внутрішніх справ,

д. ю. н., доцент

Боняк В.О.,

РОЛЬ МІЖНАРОДНИХ ОФІЦІЙНИХ СПОСТЕРІГАЧІВ ЯК УЧАСНИКІВ ВИБОРЧОГО ПРОЦЕСУ В УКРАЇНІ

Обрана нами проблематика є досить актуальною з огляду на перебіг щорічних виборів Президента України та майбутніх парламентських виборів.

Мета нашого дослідження – висвітлити роль міжнародних офіційних спостерігачів у ході виборчого процесу в Україні.

Офіційний спостерігач – це особа, яка правомочна спостерігати за ходом голосування, підрахунком голосів, іншою діяльністю учасників виборів в період голосування та висвітлення їх результатів. Вони забезпечують зовнішньоорганізаційне спостереження за волевиявленням та підведенням підсумків голосування.

Міжнародне спостереження за виборчим процесом дуже поширене в багатьох країнах: сприяє недопущенню порушень і фальсифікацій, надає

рекомендації щодо поліпшення виборчого процесу.

Так, у нашій державі згідно з чинним Законом «Про вибори народних депутатів України», офіційні спостерігачі можуть бути від іноземних держав і іноземних організацій і реєструються вони Центральною виборчою комісією [1]. У Законі також визначено, що ця ж виборча комісія: приймає рішення про їх реєстрацію або про відмову в реєстрації офіційних спостерігачів від іноземних держав, міжнародних організацій не пізніш як за п'ять днів до дня голосування; видає таким спостерігачам від іноземних держав, міжнародних організацій посвідчення за встановленою нею формою, що їй надає їм можливість здійснювати свої повноваження на території України та на закордонних виборчих дільницях (чч. 2, 4, 5 ст. 79).

Водночас, міжнародним офіційним спостерігачем не може бути:

- 1) особа, яка є громадянином (підданим) держави, визнаної Верховною Радою України державою-агресором або державою-окупантом;
- 2) особа, пропозиції стосовно якої ініційовано або внесено державою, визнаною Верховною Радою України державою-агресором або державою-окупантом (ч. 1 ст. 79 Закону України «Про вибори народних депутатів України»).

Згідно вищезазначеного Закону не можуть бути зареєстровані офіційними спостерігачами від іноземних держав чи міжнародних організацій і громадяни України: вони тільки можуть супроводжувати таких зареєстрованих офіційних спостерігачів на території виборчих дільниць та під час засідань виборчих комісій виключно для виконання функцій перекладача (не більше однієї особи з кожним офіційним спостерігачем) (ч. 3 ст. 79).

Повноваження офіційних спостерігачів, включно і міжнародних, починаються з дня їх реєстрації відповідною виборчою комісією у порядку, і припиняються після встановлення Центральною виборчою комісією результатів виборів депутатів. Виборча комісія, яка зареєструвала офіційного спостерігача, може достроково припинити його повноваження у разі порушення ним Закону України «Про вибори народних депутатів України», прийнявши мотивоване рішення (чч. 4, 5 ст. 77).

Міжнародні спостерігачі, здійснюючі свої спостереження самостійно і незалежно, мають право:

- бути присутніми без дозволу чи запрошення на засіданні Центральної виборчої комісії, а також окружної чи дільничної виборчої комісії, у тому числі при підрахунку голосів та встановленні підсумків голосування, на виборчій дільниці в день голосування у приміщенні, де проводиться голосування (ст. 34 Закону України «Про вибори народних депутатів України»);

- вести спостереження за ходом виборчого процесу (ч. 2 ст. 77);

- бути присутнім на зустрічах кандидатів у депутати, уповноважених осіб партій з виборцями, на передвиборних зборах, мітингах, засіданнях

виборчих комісій;

- знайомитися з матеріалами передвиборної агітації;

- бути присутнім з дотриманням вимог законодавства на засіданнях та перебувати у приміщеннях дільничних та окружних виборчих комісій, спостерігати з будь-якої відстані за діями членів виборчої комісії, у тому числі під час видачі виборцям виборчих бюлетенів у приміщенні для голосування та за місцем перебування виборців, підрахунку голосів, встановлення підсумків голосування, не заважаючи членам виборчої комісії фізично;

- робити фото- та кінозйомки, аудіо- та відеозаписи, не порушуючи при цьому таємниці голосування;

- отримувати копії протоколів про прийняття окружною виборчою комісією виборчих бюлетенів, передачу дільничним виборчим комісіям виборчих бюлетенів, про підрахунок голосів виборців і встановлення підсумків голосування та інших документів у випадках, передбачених Законом України «Про вибори народних депутатів України»;

- після проведення виборів публічно висловлювати свої пропозиції щодо організації проведення виборів депутатів та вдосконалення законодавства України з урахуванням міжнародного досвіду, проводити прес-конференції з додержанням вимог законодавства України;

- утворювати разом з іншими спостерігачами від іноземних держав, міжнародних організацій тимчасові групи офіційних спостерігачів для координації своєї діяльності в межах повноважень, передбачених Законом України «Про вибори народних депутатів України», з інформуванням про це протягом одного дня Центральної виборчої комісії (ч. 6 ст. 79).

Органи публічної влади та виборчі комісії в Україні сприяють офіційним спостерігачам від іноземних держав, міжнародних організацій у здійсненні ними повноважень, а їх фінансове і матеріальне забезпечення відбувається за рахунок коштів тих держав чи організацій, які направили цих спостерігачів у нашу державу, або за їх власні кошти (чч. 8,9 ст. 79 Закону).

Законодавчо також визначено і те, що офіційні спостерігачі від іноземних держав та міжнародних організацій не мають права робити, а саме:

- втручатися в роботу виборчої комісії;

- чинити дії, що порушують законний хід виборчого процесу або неправомірно заважають членам виборчої комісії здійснювати свої повноваження;

- заповнювати замість виборця (у тому числі і на його прохання) виборчий бюлетень або іншим чином порушувати таємницю голосування та використовувати свій статус у діяльності, не пов'язаній зі спостереженням за ходом виборчого процесу [1].

Роль міжнародних офіційних спостерігачів як учасників виборчого процесу є досить важливою. Це підтверджується перебігом виборів Президента України у 2019 р.. Так, на цих виборах Центральною виборчою

комісією було зареєстровано 2020 офіційних спостерігачів від міжнародних організацій та іноземних держав, які відзначили чесність і прозорість виборчого процесу.

Водночас, спостерігачі Міжнародної місії зі спостереження за виборами вказали і на ряд порушень, які все ж таки мали місце, а саме: а) присутність осіб, які не були членами ДВК, але за списками відстежували виборців, які вже здійснили голосування; б) відмова деяким виборцям у голосуванні через те, що вони не були внесені до списків виборців; в) процедурні помилки та порушення під час підрахунку голосів; г) часте недотримання послідовності процедур та основних узгоджувальних процедур та ін.[2].

Бажано, щоб ці зауваги міжнародних спостерігачів були враховані і аналогічні помилки не були допущені учасниками виборчого процесу під час наступних (позачергових чи чергових) парламентських виборів в Україні.

Отже, міжнародне спостереження за виборами – це вияв інтересу міжнародного співтовариства до забезпечення демократичних виборів як складової розвитку демократії, включаючи повагу прав людини й верховенство права. Воно сприяє підвищенню авторитетності, прозорості перебігу виборчого процесу, зниженню рівня конфліктів під час виборів.

1. Закон України «Про вибори народних депутатів України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4061-17> (дата звернення 29.04.2019).

2. Міжнародні спостерігачі зробили попередні висновки про президентські вибори в Україні. URL: <https://rudana.com.ua/news/mizhnarodni-sposterigachi-zrobyly-poperedni-vysnovky-pro-prezydentski-vybery-v-ukrayini> (дата звернення 25.04.2019).

Зеленіна М. В.

студентка юридичного

факультету

Дніпропетровського державного

університету внутрішніх справ

ПОРЯДОК ФІНАНСУВАННЯ ВИТРАТ НА БЕЗОПЛАТНУ ВТОРИННУ ПРАВОВУ ДОПОМОГУ

Обов'язковим елементом будь-якої діяльності, особливо правової є відповідність та побудова її з урахуванням правових принципів, які визначаються, як основні ідеї та провідні засади формування та функціонування діяльності. Так, діяльність щодо надання безоплатної правової допомоги, зокрема вторинної, повинна відповідати принципам, визначеним насамперед у ст. 5 Закону України «Про безоплатну правову допомогу» [4], серед яких закріплений наприклад, принцип гарантованого

держаного фінансування. Однак, незважаючи на законодавче закріплення даного положення, питання якості фінансування та відповідності його розміру із обсягом виконуваної роботи залишається відкритим.

У Законі України «Про безоплатну правову допомогу» [4] ст. 29 регулює саме питання фінансування безоплатної правової допомоги. Так, у ч. 2 зазначеної статті визначено, що фінансування безоплатної вторинної правової допомоги здійснюється за рахунок видатків Державного бюджету України. Проте, сьогодні держава має заборгованість перед адвокатами системи безоплатної правової допомоги за виконану роботу, про що повідомляється на офіційному веб-сайті Міністерства юстиції України.

Згідно із розпорядженням Кабінету Міністрів України «Про перерозподіл деяких видатків державного бюджету, передбачених Міністерству юстиції на 2018 рік» [5] було перерозподілено видатки державного бюджету, передбачені Міністерству юстиції на 2018 рік. Відповідно до ч. 8 ст. 23 Бюджетного кодексу України [1] було вирішено здійснити у межах загального обсягу бюджетних призначень, передбачених Міністерству юстиції на 2018 рік, перерозподіл видатків загального фонду державного бюджету шляхом збільшення обсягу видатків споживання за програмою 3603020 «Забезпечення формування та функціонування системи безоплатної правової допомоги» в сумі 12000 тис. гривень (з них оплата праці - 12000 тис. гривень); за програмою 3603030 «Оплата послуг та відшкодування витрат адвокатів з надання безоплатної вторинної правової допомоги» в сумі 122099 тис. гривень [2].

Тобто, фінансування оплати послуг та відшкодування витрат адвокатів, які працюють за контрактами з системою безоплатної правової допомоги, збільшено на понад 122 млн. грн., а на оплату праці штатних юристів системи було виділено додатково 12 млн. грн. Такі потреби були обумовлені неврахуванням у Держбюджеті на 2018 рік зростання розміру оплати за годину роботи адвоката з надання правової допомоги з 2,5 до 5 відсотків розміру прожиткового мінімуму, встановленого для працездатних осіб, як зазначається на офіційному веб-сайті Міністерства юстиції України [1].

Проте, питання фінансування системи безоплатної вторинної правової допомоги залишається невирішеним, оскільки недотримання або часткове недотримання будь-якого з принципів надання такої допомоги, або державної політики у цій сфері має наслідком пониження якості надання безоплатної правової допомоги та зниження довіри населення до системи безоплатної правової допомоги, як гарантії захисту прав та свобод людини і громадянина, тобто не вирішення однієї проблеми тягне за собою комплекс інших.

Отже, незважаючи на закріплення принципу державного фінансування на законодавчому рівні, існує проблема реалізації механізму зазначеного принципу. Так, вбачається декілька блоків проблем, що існують у сфері державного фінансування системи безоплатної правової допомоги.

Перший блок – проблеми нормативного характеру, до яких можна

віднести недоопрацьованість законодавства, неузгодженість нормативно-правових актів у сфері надання безоплатної правової допомоги, а також ряд правозастосовних проблем. Шляхи їх вирішення вбачаються в законодавчому аналізі та внесенні необхідних змін і доповнень до нормативно-правових актів у сфері надання та забезпечення безоплатної правової допомоги, а також розроблення новітніх підходів до механізму фінансування безоплатної, зокрема вторинної, правової допомоги. Другим блоком проблем вважаємо організаційні питання – недостатній фінансовий контроль осіб, що забезпечують надання відповідного фінансування, низький рівень фінансової культури та дисципліни, і неточне та неповне висвітлення інформації звітного характеру суб'єктами, що забезпечують фінансування безоплатної правової допомоги. Так як ці проблеми залежать і від соціально-економічних чинників, зокрема, фінансових можливостей держави, то визначити систему заходів щодо подолання окреслених проблем складніше, проте серед них можна назвати такі, як підняття загального рівня розвитку держави, вирішення соціально-економічних проблем та підвищення контролю за суб'єктами, що забезпечують державне фінансування системи безоплатної правової допомоги.

1. Бюджетний кодекс України 6 Закон України від 08.07.2010 р. № № 50-51. Дата оновлення: 11.10.2018. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>.

2. Координаційний центр з надання правової допомоги : офіційний веб-сайт. URL: <http://legalaid.gov.ua>.

3. Міністерство юстиції України : Офіційний веб-сайт. URL: <https://minjust.gov.ua/news/>

4. Про безоплатну правову допомогу : Закон України від 02.06.2011 р. № 3460-VI. Дата оновлення: 04.11.2018. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3460-17>.

5. Про перерозподіл деяких видатків державного бюджету, передбачених Міністерству юстиції на 2018 рік : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 20.06.2018 р. № 424-р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/424-2018-p>.

Золотухіна А.С.

курсант

Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

*Науковий керівник – старший
викладач*

*кафедри адміністративного права,
процесу та адміністративної
діяльності*

Рижкова С. А.

ДО ПРОБЛЕМИ ВЗАЄМОДІЇ ДІЛЬНИЧНОГО ОФІЦЕРА ПОЛІЦІЇ З НАСЕЛЕННЯМ

Участь населення у взаємодії з поліцією є одним із основних напрямів та принципів діяльності Національної поліції України. Побудова довірливих відносин між населенням та поліцією є запорукою безпечного середовища в суспільстві та ефективності їх діяльності. Завдяки такому підходу, уявлення населення про діяльність поліції, повинно докорінно змінюватися на краще, тому що громадян, які готові співпрацювати з поліцією на добровільних засадах, сприймають як дієвих партнерів, метою яких є сприяння у забезпеченні громадського порядку у населених пунктах.

Відповідно до ст.11 п. 1., Закону України «Про Національну поліцію», діяльність поліції здійснюється в тісній співпраці та взаємодії з населенням, територіальними громадами та громадськими об'єднаннями на засадах партнерства і спрямована на задоволення їхніх потреб [1].

Однією із центральних служб, яка взаємодіє з громадськістю є служба дільничних офіцерів поліції (далі - ДОП). Від вміння дільничного побудувати довірливі стосунки з населенням на поліцейській дільниці, залежить ефективність превентивної роботи, зміцнення авторитету ДОП зокрема, та підвищення іміджу та довіри поліції в цілому.

Відповідно до наказу № 650 від 28.07.2017 року «Про затвердження Інструкції з організації діяльності дільничних офіцерів поліції», діяльність дільничних офіцерів поліції повинна ґрунтуватися на принципі взаємодії з населенням на засадах партнерства, та мати на меті співпрацю з громадянами, громадськими організаціями, установами, підприємствами різних форм власності [2].

Дільничний офіцер поліції при виконанні покладених на нього обов'язків, та керуючись принципом взаємодії з населенням має право залучати населення, а саме громадян до протидії злочинності, профілактики правопорушень, охороні публічного порядку.

Крім того, ДОП повинен співпрацювати з органами місцевого самоврядування, представниками територіальних громад, населенням, керівниками підприємств, соціальних, навчальних та культурних закладів, закладів захисту дітей з метою реалізації принципу взаємодії з населенням на засадах партнерства, обмін інформацією для подальшого її використання під час виконання службових обов'язків. Він повинен визначати спільні пріоритетні напрями роботи та оцінювати її з урахуванням думки і потреб громадськості. Дільничний офіцер поліції повинен проводити відкриті зустрічі з представниками органів місцевого самоврядування областей, районів, міст та сіл з метою налагодження ефективної співпраці між поліцією та органами місцевого самоврядування і населенням, інформувати про стан законності, боротьби із злочинністю, охорони громадського порядку та результати діяльності на відповідній території. Керуючись принципом взаємодії з населенням в межах поліцейської дільниці ДОП повинен проводити серед населення роз'яснювальну роботу для формування правової культури, негативного ставлення до суспільно небезпечних явищ з метою підняття іміджу поліції та доводити способи захисту і самооборони від злочинних посягань.

Одним з ефективних методів роботи з населенням є залучення громадян, які виявили бажання співпрацювати з поліцією в охороні громадського порядку, як членів громадських формувань.

Закон України «Про участь громадян в охороні громадського порядку та державного кордону» у ст. 12 закріплює право громадян України, які досягли 18 річного віку та виявили бажання брати участь у зміцненні правопорядку та здатні за своїми діловими, моральними якостями і станом здоров'я виконувати на добровільних засадах взяті на себе зобов'язання. Відповідно до цих умов громадяни наділяються відповідним спеціальним статусом, як члени громадських формувань та набувають спеціальних прав та обов'язків, соціальних гарантій, щодо реалізації права участі в охороні громадського порядку. Для виконання завдань, визначених у цьому Законі, громадські формування з охорони громадського порядку та їх члени мають право: 1) брати участь у забезпеченні охорони громадського порядку разом з поліцейськими, а в сільській місцевості - самостійно шляхом виконання конкретних доручень керівника відповідного органу Національної поліції; 2) вживати спільно з поліцейськими заходів до припинення адміністративних правопорушень і злочинів; 3) представляти і захищати інтереси своїх членів у державних органах та підприємствах, установах, організаціях, навчальних закладах; 4) взаємодіяти з іншими органами громадської самодіяльності, що беруть участь у заходах, спрямованих на ведення індивідуально-профілактичної роботи з особами, схильними до вчинення адміністративних правопорушень і злочинів; надання допомоги у боротьбі із злочинами у сфері економіки, податкового законодавства, а також пияцтвом, наркоманією, порушеннями правил торгівлі та у сфері благоустрою території міст, інших

населених пунктів; охорону природи і пам'яток історії та культури; забезпечення безпеки дорожнього руху; 5) вносити до органів державної влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ і організацій незалежно від форм власності пропозиції щодо запобігання адміністративним правопорушенням і злочинам, виникненню причин і умов, що сприяють їх вчиненню; 6) підтримувати зв'язки з відповідними громадськими організаціями інших країн з метою обміну досвідом роботи [1].

Окрім законодавчого закріплення взаємодії дільничного офіцера поліції з громадянами в охороні громадського порядку, на сьогодні є проблеми в організаційному аспекті так і в правовому, які виступають негативними чинниками, та не дають в повній мірі реалізувати ефективну взаємодію між зазначеними суб'єктами.

Стосовно організаційних аспектів, можна віднести неналежне інформування населення щодо спільної участі в охороні громадського порядку, відсутність соціальних роликів, щодо такої взаємодії. Мотиваційний аспект щодо участі в охороні громадського порядку досить на низькому рівні. Було б доречним внести зміни в Закон України «Про участь громадян в охороні громадського порядку та державного кордону» такого змісту: особи, які вступають на навчання в навчальні заклади МВС України, та які набрали рівну кількість балів, перевагу надавати тому, хто мав досвід діяльності як член громадського формування.

1. Про участь громадян в охороні громадського порядку і державного кордону : Закон України від 22 червня 2000 р. // Відомості Верховної Ради України. 2000. - № 40. - Ст. 338.

2. Про затвердження Інструкції з організації діяльності дільничних офіцерів поліції Наказ МВС України № 650 від 28.07.2017 р. <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1041-17>

Іваниця А. В.

курсант

Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ

*Науковий керівник – доцент
кафедри кримінального процесу
к.ю.н., доцент*

Черняк Н. П.

РОЛЬ СЛІДЧОГО СУДДІ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Положення Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК) передбачають інститут слідчого судді, основним призначенням якого є здійснення судового контролю за дотриманням прав, свобод та законних

інтересів осіб у кримінальному провадженні. На наш погляд, слідчий суддя як новий суб'єкт кримінального судочинства України, є носієм судової влади. Він здійснює діяльність, спрямовану на забезпечення недопущення протиправного й необґрунтованого обмеження конституційних прав і свобод особи на досудових стадіях кримінального провадження шляхом превенції та захисту прав і свобод особи, тобто на їх відновлення у випадку порушення.

Розвиваючи досудове ррзслідування, держава на різних етапах свого розвитку цікавилася питаннями доцільності та ефективності контролю за діями оперативних підрозділів та органів слідства, які здійснюють слідчі (розшукові) дії, а також правильність надання переваги тому чи іншому інституту як контролюючому органу. Значною мірою це корегувалось тим, що повноваження зі здійснення контролю за діями органів досудового слідства передавалися від прокуратури до представників юстиції.

Початком реформування органів досудового слідства, їх діяльності та процесуального статусу, став Указ імператора Олександра II від 8 червня 1860 року, згідно з яким слідство відокремлювалось від поліції та регламентувалося затвердженими актами про «Застосування судових слідчих» та «Наказ судовим слідчим» [1]. Після цих змін вводилась посада судового слідчого.

На сучасному етапі розвитку міжнародної системи правоохоронної діяльності власне, слідчі судді як спеціальні суб'єкти з тим чи іншим спектром процесуальних повноважень існують в правових системах багатьох країн світу, зокрема Італії, Франції, Німеччини, Литви, Латвії, Молдови. В деяких країнах навіть є тенденції щодо недоцільності виокремлення слідчого судді як спеціального суб'єкта, оскільки ці функції має здійснювати будь-який суддя, якому на розгляд в загальному порядку надходять відповідні клопотання чи скарги, розгляд яких на даний час віднесений до компетенції слідчого судді. Цілком імовірною є поява інституту слідчого судді в кримінальному процесуальному законодавстві й інших країн, зокрема Російської Федерації.

На заміну нормам КПК України 1960 р., де прокурор здійснював контроль за здійсненням кримінального провадження [2], від тепер ця діяльність покладається на слідчого суддю за чинним КПК України та має стати тією відправною точкою в нашому законодавстві, коли всі права, свободи будуть захищені, і допускається їх обмеження лише у випадку вчинення особою відповідного правопорушення, і тоді із застосуванням заходів забезпечення кримінального провадження відповідний суб'єкт як за свій обов'язок повинен вчинити передбачені законом дії. Зважаючи на завдання, що стоять перед слідчим суддею, вважаємо, що його діяльність повинна відповідати вимогам системності, постійності, пронизуючи все досудове розслідування, що позитивно відбиватиметься на рівні правової захищеності людини у сфері кримінального судочинства.

Такий підхід законодавця до запровадження інституту слідчого судді

як окремого суб'єкта кримінальної процесуальної діяльності є цілком виправданим. Як влучно зазначено у спеціальній літературі, введення в кримінальне судочинство інституту слідчого судді повинно бути пов'язано саме з реальним реформуванням усієї системи взаємовідносин, з одного боку, між владою й судом, з другою – між органами досудового розслідування, слідчими суддями і судами загальної юрисдикції, які вирішують кримінальне провадження по суті. Суд як орган влади повинен бути наділений безумовними повноваженнями перевіряти й оцінювати подані ініціатором клопотання обвинувальних доказів, оцінювати їх на предмет належності, допустимості й достатності для вирішення спору сторін по суті. Тільки на цих об'єктивних засадах суддя вправі формувати висновок про наявність або відсутність юридичних і фактичних підстав для задоволення того чи іншого внесеного до суду клопотання, про визнання законними й обґрунтованими оскаржувані сторонами дії або рішення органів досудового розслідування [3].

З огляду на це, законодавець декларує тезу, що слідчий суддя має бути особою, яка певною мірою спеціалізується на виконанні функцій слідчого судді, системно розвиваючи й поглиблюючи свої знання та навички в цій сфері, хоча й не будучи звільненою від виконання інших обов'язків судді. Саме тому закон не передбачає можливості виконання всіма суддями певного суду обов'язків слідчого судді у порядку черговості, а навпаки виокремлює фігуру слідчого судді з-поміж інших суддів як особу обрану. Хоча варто нагадати, що жодних перешкод чи заборон для обрання, наприклад, кожного місяця у певному суді нового слідчого судді чи кількох слідчих суддів закон також не містить. На даний момент слідчий суддя, фігура нова у кримінальному провадженні, і дебати будуть тривати ще деякий час про поняття та загальну характеристику слідчого судді. Але наша задача полягає в тому, що необхідно розглянути його згідно всіх доповнень, рекомендацій та звичайно основного визначення в законі. Таким чином аналізуючи даний інститут слід дійти до висновку, потрібен він нам чи ні. Законодавець поставив слідчого суддю на ту позицію, за якої він є необхідним для реалізації прав, свобод та законних інтересів учасників кримінального провадження. Тому на даному етапі розбудови демократичного суспільства, слідчий суддя є необхідним для подальшого функціонування правосуддя.

1. Мазур О.С. Судовий слідчий у статуті кримінального судочинства 1984 / Право України.- № 3.- 2005.- С. 132-134

2. Кримінально-процесуальний кодекс України від 28 грудня 1960. С. 26.

3. Сбоев А.С. Механизм судебного контроля в досудебном производстве России [Текст]: автореф. дис. на соискание учен. степени канд. юрид. наук: спец.12.00.09 «Уголовный процесс, криминалистика и судебная экспертиза; оперативно-розыскная деятельность» / А.С. Сбоев,- Челябинск, 2004.- 20 с.

Книш С. В.

студентка юридичного факультету
Дніпропетровського державного
Університету внутрішніх справ

*Науковий керівник – старший
викладач кафедри*

кримінально-правових дисциплін

Шевченко Т. В.

КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВИЙ ЗАХИСТ СТАТЕВОЇ СВОБОДИ ТА СТАТЕВОЇ НЕДОТОРКАНОСТІ: ВІТЧИЗНЯНИЙ ТА ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД

Сьогодні щонайменше 200 мільйонів жінок зазнали сексуального насильства. Менше ніж, як 10 відсотків з цих жінок звертаються із заявою про насильство до поліції. Більшість жінок через страх за своїх дітей, осуд з боку інших людей, та традиційні погляди на сім'ю не повідомляють про випадки насильства і вважають, що так і має бути.

Наявність даних про сексуальне насильство щодо жінок значно зросла за останні роки. З 1995 року понад 100 країн провели щонайменше одне дослідження, присвячене вирішенню цієї проблеми, а у період з 1995 по 2014 рр. більше ніж 40 країн провели принаймні по два дослідження, що означає стурбованість суспільства про таке негативне явище, як сексуальне насильство. Проведені дослідження показали, що певні характеристики жінок, такі як сексуальна орієнтація, статус інвалідності, або етнічна приналежність, а також деякі контекстуальні чинники, в тому числі конфліктні та постконфліктні ситуації, можуть збільшити вразливість жінок до насильства.

Домашнє насилля складається з: фізичного, сексуального, психічного (емоційного) та економічного насилля. З кожним роком ще більша кількість жінок зазнає насилля з боку чоловіків з якими вони перебувають в шлюбі, незареєстрованому шлюбі або є партнерами. З метою захисту прав та свобод жінок була складена Стамбульська конвенція “Про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами”, яка захищає жінок від будь-якого виду сексуального насилля. Створення такого акту демонструє напрацювання світової спільноти, занепокоєння теперішнім становищем жінок, адже статистичні дані дедалі зростають і необхідно діяти рішуче. В нормах Стамбульської конвенції зазначено також про: переслідування (сталкінг), примусовий шлюб, примусовий аборт та примусову стерилізацію.

Відповідно до статистичних даних в Україні: більше 3 мільйонів дітей

щороку спостерігають за актами насильства в сім'ї або є їх вимушеними учасниками; діти, скривджені матерями, у 6 разів частіше намагаються накласти на себе руки; 50% схильні до зловживань наркотиками та алкоголем; майже 100 % матерів, які зазнали насильства, народили хворих дітей - переважно з неврозами, заїканням, енурезом, церебральним паралічем, порушенням психіки; майже 70 % жінок піддаються різним формам знущань і принижень; за даними МВС України, 23 % тяжких насильницьких злочинів відбуваються в сім'ях; щорічно близько 1500 жінок, і ця тенденція збільшується за останні три роки, вмирають від рук власних чоловіків.

Тому, огляд сучасного вітчизняного законодавства злочинів проти статевої свободи та статевої недоторканості особи та порівняння з іноземною практикою кримінальної відповідальності за злочини вказаної категорії закордонних країн.

На сьогодні в Україні прийняті два закони, які створені на основі конвенції. Перший закон «Про запобігання та протидію домашньому насильству» 2017 року, відповідно до якого в державі повинен діяти Єдиний державний реєстр випадків домашнього насильства – електронну базу даних, де буде зберігатися інформація про всі зафіксовані інциденти, також визначає терміни які візуально відрізняються від тих що зазначені у документі, зміни термінів запроваджені для того аби суспільство краще розуміло суть Стамбульської конвенції та її необхідність [3].

Другий закон про внесення змін у Кримінальний та Кримінально-процесуальний кодекси, які набирали чинності 11 січня 2019 року. Був введений в дію Розділ XIII-1. Як “Обмежувальні заходи”, внесені зміни до Розділу IV “Злочини проти статевої свободи та статевої недоторканості особи”, а також в деякі статі інших розділів. Статті Розділу IV “Злочинів проти статевої свободи та статевої недоторканості особи” с 152 до 154 були змінені майже повністю [2]. За новими змінами стаття 153 КК, яка мала назву як “Насильницьке задоволення статевої пристрасті неприродним способом” повністю увійшла до статті 152 “Зґвалтування” і виглядає наступним чином: ч.1. Вчинення дій сексуального характеру, пов'язаних із вагінальним, анальним або оральним проникненням в тіло іншої особи з використанням геніталій або будь-якого іншого предмета, без добровільної згоди потерпілої особи (зґвалтування). У ст. 152 КК зґвалтування під собою розуміє вчинення статевого акту без добровільної на те згоди особи, а вже у зміненій статті поняття “без добровільної згоди” виокремлене, а саме поняття зґвалтування розтлумачене і наведено перелік дій сексуального характеру, які можуть бути вчинені суб'єктом злочину. Поняття введення в тіло потерпілої особи будь-якого іншого предмета входило в диспозицію ст. 153 КК. Змінені статті запроваджені в залежності від наявності або відсутності проникнення до тіла іншої особи, відповідно в дію імплементовані норми Стамбульської Конвенції в яких зазначено: що жінки та дівчата піддаються тяжким формам

насильства, як-от: домашньому насильству, примусовій стерилізації, сексуальним домаганням, зґвалтуванню, примусовому шлюбові, злочинам, учиненим в ім'я так званої «честі», та каліцтву геніталій, що становить тяжке порушення прав людини стосовно жінок і дівчат і є головною перешкодою для досягнення рівності між жінками та чоловіками [1].

За ч.2 ст. 152 КК передбачено: Зґвалтування, вчинене повторно або особою, яка раніше вчинила будь-який зі злочинів, передбачених статтями 153-155 КК, або вчинення таких діянь щодо подружжя чи колишнього подружжя або іншої особи, з якою винний перебуває (перебував) у сімейних або близьких відносинах, або щодо особи у зв'язку з виконанням цією особою службового, професійного чи громадського обов'язку, або щодо жінки, яка свідомо для винного перебувала у стані вагітності. Зараз же ч. 2 цієї статті передбачено тільки вчинення злочину за ч.1 повторно. Розбіжність полягає у тому, що з набранням чинності Кримінального Закону зі змінами будуть захищатися права та свободи наступних осіб, які: перебувають у шлюбі, виконують певні зобов'язання, вже не перебувають у шлюбі, але перебували, вагітних жінок [4].

Тобто всі зазначені спеціальні потерпілі, у диспозиції статті й не потрібно буде звертатися до судової практики для виявлення таких обставин як: чи підпадає особа за вчення такого діяння під дію Кримінального Закону, чи ні.

Отже, розглянувши зміни внесення в КК України в розділ злочини проти статевої свободи та статевої недоторканості можемо сказати, що ці зміни, внесені в розділ були необхідними. Оглянувши світову практику визначення зґвалтування та сексуального насильства можна дійти висновку, що з новим українським законодавством майже збігається. Позитивними моментами є наступні: розширення кола спеціальних потерпілих від зґвалтування та сексуального насильства, розтлумачення насильницького задоволення статевої пристрасті неприродним способом, чого не було визначено в статті 153 КК, підвищення відповідальності за зґвалтування, впровадження зовсім нової статті за сексуальне насильство, визначення малолітньої особи. Однак, є моменти на які законодавцю необхідно все ж таки звернути увагу. На нашу думку, об'єднувати зґвалтування та насильницьке неприродне задоволення статевої пристрасті, а залишити визначення в теперішній редакції, розширивши кваліфікуючі ознаки, визначивши коло спеціальних потерпілих крім того додати нову статтю «Сексуальне насильство», скажемо, ст. 153-1 КК України.

1. Кримінальний кодекс: Закон України від 05.04.2001 р. № 2341-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 25-26. Ст. 131. Дата оновлення: 10.11.2018. Підстава - 2599-VIII. URL:<http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>.

2. Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України з метою реалізації положень Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами: Закон України від

06.12.2017 р. № 2227-VIII. Відомості Верховної Ради України. 2017. № 5, ст. 34.
URL:<http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2227-19>.

3. Про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами: Конвенція Ради Європи: URL:<https://rm.coe.int/1680464e75>.

4. Офіційний веб-портал Верховної Ради України:
URL:<http://portal.rada.gov.ua/news/Novyny/147497.html>.

Книш С.В.

студентка юридичного
факультету
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

*Науковий керівник – проректор
Дніпропетровського
державного університету
внутрішніх справ,
доктор юридичних наук,
професор
Заслужений юрист України
Наливайко Л. Р.*

КОНСТИТУЦІЙНА ЮСТИЦІЯ В УКРАЇНИ: СТАНОВЛЕННЯ І СУТНІСТЬ

Здобуття Україною незалежності та утвердження її як демократичної, правової та соціальної держави зумовило необхідність створення нею єдиного органу конституційної юрисдикції основними функціями якого є тлумачення норм Основного Закону держави та суспільства Конституції та визнання законів та інших правових актів органів державної влади конституційними або ж навпаки(конституційного контролю).

Україна належачи до романо-германської правової сім'ї, модель якої передбачає створення конституційних судів або конституційних рад створила єдиний орган конституційної юрисдикції, який представлений Конституційним Судом України. На сьогодні ми маємо вже третій закон «Про Конституційний Суд України», це є третьою спробою створення закону з часів здобуття незалежності, яка має досвід вже більше двадцяти років. Існування цього інституту дає підстави для дослідження його реалізації, становлення, статусу у системі державних органів, його повноважень, а також необхідність розуміння чи саме та модель правової системи утвердила Українська держава [2, с. 564].

Першочерговою причиною створення органів конституційної

юрисдикції багато науковців та теоретиків передбачають у тому що законодавець не здатен передбачити всіх можливих варіантів застосування прийнятих ними законів та інших правових актів. Інститут конституційної юрисдикції поступово знаходить доцільність створення навіть у країнах, де такі принципи як верховенство права та утвердження правової демократичної держави не є основною спрямованістю їх діяльності.

За радянської доби 1 грудня 1988 р. було прийняти закон «Про зміни і доповнення Конституції СРСР» створення якого передбачало введення в дію Комітету з конституційного нагляду, повноваження цього спеціалізованого органу закріплювалися в законі «Про конституційний нагляд СРСР». Але цей Комітет не вважають органом конституційної юрисдикції, адже він існував як певний додаток і виконував не тривалий час лише штучні функції, зважаючи саме на державний лад та відходження від принципу існування демократії під час радянської доби. З розпадом СРСР через три роки такий орган перестав існувати.

В Україні після становлення нею як самостійної, незалежної держави, правової та демократичної держави 3 липня 1992 р. Верховна Рада України прийняла закон «Про Конституційний Суд України» який визначив порядок формування і основні функції діяльності конституційної юстиції. Утім, до прийняття конституції 1996 року діяльність Конституційного Суду була малоефективною з огляду на те що держава потребувала створення нової конституції, утвердження нових принципів діяльності, демократичності, багатоаспектності та перебудови та оновлення законодавства в цілому і такі зміни звісно що мали поступальний характер. Також Верховна Рада обмежилася тільки призначенням Голови Конституційного Суду а спроби назначити заступника Голови КСУ були безуспішними, у цей час функції правового захисту конституції здійснювали Президент країни та Верховна Рада [4].

Після прийняття 28 червня 1996 р. чинної і нині Конституції України було прийнято закон «Про Конституційний Суд України» від 16 жовтня 1996 р., який утвердив та поклав початок вже реальної діяльності єдиного органу конституційної юрисдикції.

По суті, практичним завданням цього органу є забезпечення конституційного правопорядку у вищих державних інститутах влади, також в доповнення до цього захисту конституційних прав і свобод громадян зокрема [5, с. 23-25]. Тому в актах Суду фактичне співвідношення між захистом правопорядку та захистом прав громадян існує на користь першого. Раніше, до 2010 р. Конституційний Суд приділяв увагу в основному тільки виконанню своїх арбітражних функцій, а саме, він вирішував конституційні незгоди між Президентом та Верховною Радою України, а пізніше після 2010 р. почав більше приділяти увагу саме конституційним скаргам громадян, оскільки суб'єктами конституційної юрисдикції є також громадяни країни. Неузгодженості між інституціями державної влади заважали приділяти

більше уваги саме захист прав та свобод громадян. Конституційні спори між органами влади Суд і далі розглядає, але вони вже не пов'язані з політичним протистоянням гілок влади [1].

Третьою спробою вже вирішального утвердження всіх форм діяльності, повноважень та статусу Суду визначив новий закон «Про Конституційний Суд України» від 13 липня 2017 р. Якщо раніше Конституційний Суд мав право тлумачити закони України, то на сьогоднішній день функція тлумачення законів вилучена з повноважень і найголовнішою функцією є інтерпретування тільки норм Конституції і це є досить доцільним з огляду на те що це гілка саме конституційної юрисдикції, також він має право надавати висновки щодо відповідності законів та нормативно-правових актів чинній конституції. Зокрема, закон регламентує повноваження КСУ, серед яких – тлумачення Конституції України, визначення відповідності Конституції актів, міжнародних договорів; питань, які виносяться на референдум [5, с. 147].

Також на рівні з такими формами звернення до Конституційного Суду як: конституційне подання та конституційне звернення долучили додаткову гарантію захисту прав та свобод громадян і запроваджено інститут конституційної скарги, що дає можливість приватній особі звернутися безпосередньо до КСУ. Громадяни та юридичні особи відповідно до статті 151-1 Конституції України можуть звертатися до Конституційного Суду України з конституційними скаргами щодо відповідності Конституції України (конституційності) законів України за умови, що автор клопотання вважає застосований в остаточному судовому рішенні в її справі закон України таким, що суперечить Конституції України. Конституційна скарга може бути подана в разі, якщо всі інші національні засоби юридичного захисту вичерпано [3, с. 59]

Отже, розвиваючись Україна як і більшість сучасних держав має Конституційний Суд, що є невід'ємною частиною існування держави та взагалі країн що належать до романо-германської правової сім'ї. КСУ має особливі повноваження і є незалежним від будь-якого впливу з боку інших державних інституцій у прийнятті рішень та наданні висновків. Майже з прийняття України незалежності діє цей Суд і є ровесником держави і маючи свою історію становлення посідає в державі особливе місце у системі влади. Можна навіть зауважити, що Суд знаходиться дещо вище інших державних органів, адже може здійснювати конституційне правосуддя та конституційний контроль таким чином впливаючи на її діяльність. Також запровадження інституту конституційної скарги свідчить про розвиток держави, її зорієнтованість на громадянське суспільство, підвищення свідомості, правової обізнаності та інтересів людини та громадянина в цілому.

Діяльність такого Суду свідчить про те, що країні, в якій він діє утверджено головним чином принципи верховенства права, демократичності,

захисту прав та свобод громадян та законності, наявність його також спрямована на функцію арбітражу що свідчить про те що такий інститут не може не існувати в державі адже функції КСУ ніяким чином не можуть виконувати суди загальної юрисдикції.

1. Про Конституційний Суд України: Закон України від 13 липня 2017 р. № 2136-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2017 № 35. Ст. 376.

2. Загальна теорія держави і права: [Підручник для студентів юридичних вищих навчальних закладів] / М.В. Цвік, О.В. Петришин, Л.В. Авраменко та ін.; За ред. д-ра юрид. наук, проф., акад. АПрН України М. В. Цвіка, д-ра юрид. наук, проф., акад. АПрН України О.В. Петришина. Харків: Право, 2009. с. 564.

3. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.

4. Різник С.В. Конституційний Суд України // *Енциклопедія сучасної України* : у 30 т. / ред. кол. І.М. Дзюба [та ін.] ; НАН України, НТШ, Координаційне бюро енциклопедії сучасної України НАН України. Київ, 2003-2016.

5. Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя): Закон України від 2 червня 2016 р. №1401-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2016. № 28. Ст. 532.

Ковбаса М. В.

курсант

Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

*Науковий керівник – старший
викладач*

*кафедри кримінального процесу
кандидат юридичних наук*

Гаркуша А. Г.

ДЕЯКІ ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ЗАСТОСУВАННЯ ЗАПОБІЖНОГО ЗАХОДУ У ВИГЛЯДІ ТРИМАННЯ ПІД ВАРТОЮ

Порушення прав і свобод людини з кожним роком відіграє важливу роль при розгляді проблем вирішення недоліків вітчизняної правової системи. Конституції України зазначає, що особа вважається невинуватою у вчиненні злочину і не може бути піддана кримінальному покаранню, доки її вину не буде доведено в законному порядку і встановлено обвинувальним вироком суду. Так як тримання під вартою є найсуворішим запобіжним заходом і під час аналізу питання щодо мети і підстав застосування такого заходу слід детально, до дрібничок вивчити дану проблему [1].

Обрання запобіжного заходу тримання під вартою суттєво обмежує свободу громадян, тому повинно застосовуватись лише у випадках, коли

застосувати інші заходи недоцільно. Тому виникає необхідність дослідити підстави застосування запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою.

Дослідженням питання щодо підстав застосування запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою в кримінальному процесі займалися такі вчені: О.А. Банчук, Ю.М. Грошевий, Л.М. Лобойко, Є.Д. Лук'янчиков, Б.Є. Лук'янчиков, М.А. Погорецький, О.Г. Шило та ін.

У науці кримінального процесу немає єдності думок щодо поняття «підстава запобіжного заходу» та їх переліку. В теорії щодо цього питання, існує безліч думок.

На думку А. Т. Гольцова, під підставами (умовами) обрання запобіжних заходів слід розуміти як власне умови, що характеризують процесуальну форму, дотримання якої дозволяє судити про законність застосування тримання під вартою (власне умови), так і обставини, з існуванням яких пов'язується необхідність обрання саме цього виду запобіжного заходу в конкретному випадку (власне підстави) [2].

Відповідно до ч. 2 ст. 177 Кримінального – процесуального кодексу (надалі - КПК) України, підставою застосування запобіжного заходу є наявність обґрунтованої підозри у вчиненні особою кримінального правопорушення, а також наявність ризиків, які дають достатні підстави слідчому судді, суду вважати, що підозрюваний, обвинувачений, засуджений може здійснити дії, передбачені частиною першою цієї статті. Слідчий, прокурор не мають права ініціювати застосування запобіжного заходу без наявності для цього підстав, передбачених КПК України [3].

Як зазначалось, загальними підставами до застосування запобіжного заходу, котрі застосовуються і щодо тримання під вартою, також є наявність обґрунтованої підозри та ризиків.

Поняття «обґрунтована підозра» введене в кримінальне процесуальне законодавство з метою його наближення до європейських правових стандартів. Вказаний термін міститься в пункті «с» ч. 1 ст. 5 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод. Але дана Конвенція, як і чинний КПК України, не містить роз'яснення цього терміну. Однак ЄСПЛ вказав, що поняття «обґрунтована підозра» означає існування фактів або інформації, які можуть переконати об'єктивного спостерігача в тому, що особа, про яку йдеться, могла вчинити правопорушення.

На підтвердження вказаного в рішенні по справі «Нечипорук і Йонкало проти України» від 21 квітня 2011 р. ЄСПЛ наголосив про необхідність дотримання вимоги, згідно з якою підозра має базуватися на обґрунтованих підставах, оскільки є значною частиною гарантії недопущення свавільного затримання і тримання під вартою. Суд вказав, що за відсутності обґрунтованої підозри особу за жодних обставин не може бути затримано або взято під варту [4].

Підводячи підсумок слід зазначити, що гарантії дотримання й забезпечення прав, свобод та законних інтересів особи, щодо якої

застосовується тримання під вартою, стануть більш ефективними, якщо діяльність слідчого, прокурора, слідчого судді та суду буде повною мірою врегульована, адже застосування такого запобіжного заходу має найбільшу кількість обмежень, зокрема: особа позбавляється особистої свободи, неодинокі випадки коли деякі заарештовані підпадають під вплив рецидивістів чи інших небезпечних злочинців; терплять знущання в місцях позбавлення волі.

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.

2. Гольцов А. Т. Заключение под стражу в Российской Федерации: дис. канд. юрид. наук. М., 2006. С. 47.

3. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 року № 4651-VI . URL:<http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.

4. Справа "Нечипорук і Йонкало проти України" (Заява N 42310/04) веб-сайт. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_683

Козиря А.

курсант

Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

*Науковий керівник – професор
кафедри кримінального права та
кримінології, д.ю.н., доцент
Шаблистий В.В.*

ДО ПИТАННЯ ПРО ЗАВІДОМІСТЬ В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРАВІ УКРАЇНИ

Тривалий час в теорії кримінального права не приділяли належної уваги злочинам, основним елементом яких є категорія завідомості, навіть не зважаючи на те, що проблеми притягнення до кримінальної відповідальності за ці злочини існували у судовій практиці. Проте останнім часом ця ситуація у кримінально-правовій науці зазнала змін. Вчені України стали приділяти увагу вивченню злочинів проти правосуддя, включати відповідну тематику до планів наукової активності.

У теорії кримінального права завідомо невинною особою визнають: особу, притягнуту як обвинуваченого, яка або взагалі не вчиняла злочин, або вчинила не той злочин, у вчиненні якого її звинувачують (Бокоч І. М.) [1, с. 77–81]. Схоже визначення запропонував М.А. Кауфман. Він вважає, що завідомо невинною має визнаватися особа: 1) якщо події злочину взагалі не було; 2) якщо в діянні відсутні ознаки складу злочину, 3) якщо потерпілому

інкримінується злочин, вчинений іншою особою [2, с. 66].

Р.В. Вереша у своїй дисертації «Проблеми суб'єктивної сторони складу злочину» зазначив, що якщо у нормі Особливої частини КК України не передбачено форму вини і немає жодного з термінів, які б її визначали, тоді відповідний злочин може бути вчинений як умисно, так і з необережності [3 с. 55–56].

При цьому інколи мають місце певні ускладнення при встановленні суб'єктивної сторони складу злочину, наприклад, якщо йдеться про складну вину, тобто поєднання в межах вчинення одного злочину умислу та необережності. У чинному КК України термін «завідомо» вживається 36 разів (двічі у Загальній частині КК України). Зокрема, за відомість як ознака складу злочину передбачена у 34 статтях Особливої частини КК України: у 26 нормах завідомість є ознакою основного складу (ч. 1 ст. 135, ч. 1 ст. 139, ч. 1 ст. 151, ч. 1 ст. 159, ч. 1 ст. 198, ч. 1 ст. 205-1, ч. 1 ст. 220-1, ч. 1 ст. 220-2, ч. 1 ст. 222, ч. 1 ст. 223-1, ч. 1 ст. 223-2, ч. 1 ст. 259, ч. 1 ст. 287, ч. 1 ст. 321-1, ч. 1 ст. 325, ч. 1 ст. 351, ч. 1 ст. 351-1, ч. 1 ст. 366, ч. 1 ст. 366, ч. 1 ст. 371, ч. 1 ст. 372, ч. 1 ст. 375, ч. 1 ст. 383, ч. 1 ст. 384, ч. 1 ст. 386, ч. 1 ст. 431), у 8 нормах (п. 2 ч. 2 ст. 115, ч. 2 ст. 136, ч. 3 ст. 158, ч. 3 ст. 201, ч. 4 ст. 321-1, ч. 2 ст. 358, ч. 4 ст. 358, ч. 2 ст. 371) – кваліфікованого і особливо кваліфікованого складів злочину.

А.В. Наумов зазначив, що завідомість розуміється як достеменна обізнаність, переконаність [2, с. 55]. У цей термін вкладається зміст достеменної обізнаності, повного усвідомлення факту певного порушення закону (наприклад, завідомо неправдиве показання або завідомо неправдиве повідомлення про злочин).

Як ознака суб'єктивної сторони складу злочину завідомість часто застосовується законодавцем для характеристики потерпілої особи, а саме: вчинення злочину по відношенню до особи, яка перебувала завідомо для винуватого у безпорадному стані; вчинення злочину по відношенню до особи яка завідомо для винуватого не досягла вісімнадцятирічного віку; вчинення злочину по відношенню до жінки, яка завідомо для винуватого особи перебувала у стані вагітності.

Для встановлення того, який вплив має завідомість на форму вини і роль цієї ознаки у визначенні суб'єктивної сторони складу злочину, потрібно чітко встановити, яких об'єктивних ознак вона стосується, тобто які фактичні обставини мають бути достеменно відомими суб'єкту для визнання наявності певного злочину, передбаченого Особливою частиною КК України. Таких обставин досить багато. Завідомість може стосуватись фактичного характеру дій винуватого особи (неправдивість розповсюджуваних відомостей), правового значення вчинюваних дій (неправосудність вироку, неправомірність дій), настання можливих наслідків, ознак характеристики потерпілої від злочину особи (неповнолітній вік, вагітність), властивостей предмета злочину (розголошення відомостей, які є завідомо заборонені для

цього) тощо. Враховуючи зазначене, завідомість належить до характерних ознак саме інтелектуального ставлення суб'єкта до цих обставин.

Вважаємо необґрунтованим посилення на те, що завідомість завжди свідчить лише про прямий умисел в межах реалізації суб'єктивної сторони складу злочину.

На нашу думку, необхідно зазначити, що хоча у переважній більшості випадків, завідомість свідчить саме про умисну форму вини (вид умислу прямий), однак можливі і такі ситуації, коли завідомість може бути ознакою злочину, вчиненого з необережності. Так, психічне ставлення суб'єкта до суспільно небезпечних діянь може полягати у злочинній самовпевненості (наприклад, ненадання без поважних причин допомоги хворому медичним працівником, який зобов'язаний, згідно з установленими правилами, надати таку допомогу, якщо йому завідомо відомо, що це може мати тяжкі наслідки для хворого – ч. 1 ст. 139 КК України). Також на нашу думку завідомість може бути ознакою злочину вчиненого за наявності злочинної недбалості. Так, наприклад, при вчиненні злочину, передбаченого ч. 1 ст. 133 КК України, суб'єкт знає про наявність у нього венеричної хвороби, але може легковажно не передбачати можливості зараження такою хворобою іншої особи. Адже, саме тому завідомість необхідно розглядати не лише як самостійно існуючу ознаку суб'єктивної сторони, не пов'язуючи її із іншими елементами складу злочину, а лише у зв'язку із ними і обов'язково як ознаку умислу чи необережності при визначенні форм та видів вини.

Під час нашого аналізу суб'єктивної сторони конкретних складів злочинів потрібно також дати відповідь на питання не лише про форму вини, але і про характер психічного ставлення винуватої особи до об'єктивних ознак складу злочину. Інколи термін «завідомість», який використовується у диспозиції норм Особливої частини КК України, визначає таке ставлення.

Однак питання щодо характеру психічного ставлення суб'єкта злочину до об'єктивних ознак складу злочину не знайшло повного вирішення у теорії кримінального права.

Ми згодні з думкою деяких вчених, що вказівка у складах умисних злочинів на завідомість була б зайвою, якби умисна форма вини передбачала обов'язкове усвідомлення суб'єктом всіх об'єктивних ознак злочину.

1. Бокоч І.М. Завідомо невинний як потерпілий у складі злочину, передбаченому ст.372 Кримінального кодексу України «Притягнення завідомо невинного до кримінальної відповідальності». *Форум права*. 2012. № 2. С. 77–81. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2012-2/12bimdkv.pdf> (дата звернення: 21.05.2019 р.)

2. Наумов А.В. Российское уголовное право. Особенная часть: курс лекций : в 2-х томах :Т. 2. Москва : Юрид. лит., 2004. 832 с.

3. Вереша Р.В. Проблеми суб'єктивної сторони складу злочину: дис. ... д.ю.н.: 12.00.08. Київ, 2017. 681 с.

Коношко А. В.

студентка юридичного факультету
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

*Науковий керівник – доцент
кафедри психології та педагогіки,
кандидат педагогічних наук,
доцент*

Маркіна Л. Л.

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ РОЗВИТКУ КОМУНІКАТИВНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ОСОБИСТОСТІ МАЙБУТНЬОГО ЮРИСТА

Професійне спілкування – це комунікативна взаємодія юриста з колегами, клієнтами, населенням, спрямоване на встановлення сприятливого психологічного клімату, психологічну оптимізацію діяльності і стосунків.

Враховуючи особливу значущість спілкування у процесі вирішення юристом різноманітних завдань професійної діяльності, актуальним і важливим видається дослідження проблеми розвитку комунікативного потенціалу особистості майбутнього юриста.

Професійна діяльність юриста за своєю природою, характером і результатами безпосередньо пов'язана з комунікацією. Комунікативний потенціал особистості юриста є надзвичайно важливим для професійного спілкування, оскільки виступає системою властивостей, що забезпечує успішність спілкування.

Питанням розробки проблеми комунікації особистості в різних аспектах науковці приділяють значну увагу. Філософсько-методологічні та психолого-педагогічні основи комунікації розглянуто в працях О. Добрович, І. Зязуна, М. Кагана, Б. Паригіна, В. Рижова, С. Рубінштейна та ін. Проте і сьогодні проблема комунікативного потенціалу особистості юриста потребує подальшого детального дослідження.

Існує широкий спектр поглядів щодо розуміння феномену комунікації та багато його визначень. На основі аналізу різноманітних інтерпретацій Л. Ніколаєнко виділяє основні підходи - інформаційний та діяльнісний. Інформаційний підхід передбачає розгляд комунікації як процесу передачі та прийому будь-якої інформації під час якого суб'єкт впливає на іншу людину як на об'єкт власної активності. Специфіка діяльнісного підходу полягає в розгляді комунікації як особливого виду діяльності, підчас якого налагоджуються контакти між людьми, відбувається обмін думками, почуттями, діями, вчинками, зразками поведінки [2, с. 117].

На нашу думку, особливий інтерес у межах обраної теми заслуговує діяльнісний підхід. Саме такий підхід дає змогу співвіднести комунікативну діяльність з іншими видами діяльності юриста та зрозуміти її специфіку і місце в системі професійного зростання.

Отже, комунікативний потенціал юриста можна визначити як наявність комунікативних якостей, здібностей, що характеризують особистість майбутнього правника з погляду її можливостей як учасника спільної з іншими людьми діяльності і визначають ефективність такої участі. Слід зазначити, що комунікативний потенціал юриста здатний змінюватися. Щоб реалізувати комунікативні здібності повною мірою, перевести внутрішні комунікаційні резерви із розряду потенційних в актуальні необхідні певні психолого-педагогічні умови.

Вважаємо, що визначальним є наявність у майбутнього юриста мотивації до підвищення рівня культури професійного спілкування. Мотивація – це сукупність стійких мотивів, спонукань, що визначають зміст, спрямованість і характер діяльності людини, її поведінку. Мотиви – це усвідомлені спонукальна причина дій та вчинків людини, зумовлених об'єктивними потребами» [4, с.78, 79].

Спираючись на дослідження С. Амеліної, можна виокремити три рівня сформованості мотиваційного компонента культури професійного спілкування: високий, середній, низький. Високий рівень характеризується чітко вираженим стійким інтересом до формування культури професійного спілкування і бажанням до постійного самовдосконалення; середній рівень характеризується нестійким інтересом до формування культури професійного спілкування, епізодичним бажанням до самовдосконалення; низький рівень характеризується відсутністю інтересу до формування культури професійного спілкування, недостатньо вираженим бажанням до самовдосконалення [1, с. 12].

Урахування цих рівнів сформованості мотиваційного компонента культури професійного спілкування дуже важливе для визначення та подальшого розвитку комунікативного потенціалу майбутнього юриста.

Значний вплив на характер спілкування здійснюють організаційно-комунікативні якості особистості, здатність застосовувати способи розуміння іншої людини: ідентифікацію, рефлексію, емпатію.

У психології спілкування ідентифікація розглядається як ототожнення, уподібнення себе іншій людині. Тобто в реальних ситуаціях взаємодії припущення про внутрішній стан людини будується на основі спроби поставити себе на її місце. Говорячи про ідентифікацію, ми маємо на увазі раціональне осмислення проблем іншої людини, спрямоване на взаєморозуміння, що дає змогу оптимізувати ділові і міжособистісні стосунки.

У розумінні іншої людини важливу роль відіграє рефлексія. Рефлексійна природа діяльності юриста визначається тим, що для цієї

професії характерна міжособистісна взаємодія. Юрист може координувати свої дії з діями клієнтів лише тією мірою, в яких він здатний їх розуміти. Водночас треба також з'ясувати, як та чи інша людина буде розуміти юриста. Тому принципове значення має визначення у майбутнього юриста рівня рефлексії та її удосконалення на основі формування та розвитку комунікативних умінь.

Юристу необхідно бути емоційно чутливою людиною, мати психологічну проникливість, здатність співпереживати, співчувати. Розвинена емпатія – це ключовий фактор успіху в професійній діяльності юриста. Кожен студент має емпатійні якості, але їхній розвиток залежить значною мірою від соціального оточення студентів та умов виховання майбутніх юристів у закладі вищої освіти.

Отже, щоб професійне спілкування було конструктивним, майбутньому юристу треба володіти способами розуміння іншої людини, встановлювати співвідношення мети, засобів, стилів і результатів комунікативної взаємодії, запобігати конфліктним ситуаціям завдяки правильній психологічній тактиці у спілкуванні з населенням, колегами.

Підводячи підсумок сказаному, можна зробити висновки:

- комунікативний потенціал особистості юриста є надзвичайно важливим для професійного спілкування, для вирішення різноманітних завдань професійної діяльності;

- щоб реалізувати комунікативні здібності повною мірою, перевести внутрішні комунікаційні резерви із розряду потенційних в актуальні необхідно підвищувати рівень сформованості мотиваційного компонента культури професійного спілкування, удосконалювати організаційно-комунікативні якості особистості майбутнього юриста, розвивати здатність застосовувати способи розуміння іншої людини: ідентифікацію, рефлексію, емпатію.

1. Амеліна С. М. Мотивація та самомотивація у процесі формування культури професійного спілкування/ С.М. Амеліна // Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах: зб. наук. пр. – Запоріжжя: Класичний приватний університет, 2011. - Вип. 21(74). - С. 10-15.

2. Николаєнко Л.М. Сутність комунікативного потенціалу особистості як педагогічного феномену/ Л.М. Николаєнко // Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах: зб. наук. пр. – Запоріжжя: Класичний приватний університет, 2011. - Вип. 21(74). - С. 114-121.

3. Психологія: Підручник / за ред. Ю.Л. Трофімова. – К.: Либідь, 2001. – 560 с.

4. Словник психолого-педагогічних термінів і понять. - Тернопіль: Астон, 2001. – 176 с.

Кошевець Е.Р.

курсант

Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

*Науковий керівник – доцент
кафедри філософії та політології,
кандидат філософських наук*

Стояцька Г. М.

СОЦІАЛЬНИЙ ВПЛИВ КІБЕРЗЛОЧИННОСТІ

Відтоді, як у світі з'явилися та почали розвиватися локальні та глобальні інформаційні мережі, виник і новий вид злочинності – кіберзлочинність, який кожного року набирає неабияких обертів та несе за собою незворотні наслідки, вельми серйозні для соціуму. В сучасних умовах, через величезний потенціал і безмежні можливості Інтернет, які можуть бути використані для скоєння злочинів, приділення особливої уваги ймовірним зловживанням у кіберсфері стає для правоохоронних органів надзавданням.

Перший кіберзлочин, про який стало відомо громадскості, було вчинено у 1983 році в США. Це був перший зареєстрований Інтернет-злам, здійснений 6-ма підлітками, які називали себе «Група-414». Протягом 9 днів, вони зламали 60 комп'ютерів, серед яких були комп'ютери Лос-Аламоської державної лабораторії. Всі учасники цього угруповання отримали умовний термін покарання. Відтоді, варто констатувати що злочини у сфері інформаційних технологій стають все більш небезпечним через свою стрімку еволюцію в бік більшої витонченості та майстерності.

«Під кіберзлочинністю варто розуміти сукупність злочинів, що вчиняються у віртуальному просторі за допомогою комп'ютерних систем або шляхом використання комп'ютерних мереж та інших засобів доступу до віртуального простору, в сфері комп'ютерних мереж, а також проти комп'ютерних систем, комп'ютерних мереж і комп'ютерних даних» [1].

Сьогодні особливо актуальною є проблема захисту інформації. Багато проблем виникає у зв'язку з електронними крадіжками, вторгненнями до телефонних мереж для прослуховування, незаконної торгівлі послугами зв'язку, піратським програмним забезпеченням, порнографією, зброєю, наркотиками, обміну інформацією (ведення ділових справ), координацією злочинних дій [2].

Зазвичай, серед рис, найбільш притаманних для типового кіберзлочинця, виділяють наступні індивідуально-психологічні характеристики: озлобленість, мстивість, відхилення в психосексуальному

розвитку, виражені аутичні прояви у спілкуванні, соціальне аутсайдерство, користолюбство, виражені порушення емоційно-вольової сфери, заглибленість у свої думки, відсутність буттєвих ціннісних орієнтацій, викривлена система життєвих цінностей, тотальна недовірливість та виражений цинізм.

Серед мотивів, що спричиняють скоєння кіберзлочинів, зазвичай фігурують:

- Корисливість – 66%;
- Політичні мотиви (злочини, які спрямовані на шпигунство, злочини у сфері фінансів, кредитної політики, дезорганізацію валютної системи країни) – 17%;
- Дослідницький інтерес – 7%;
- Хуліганство – 5%;
- Помста – 3%.

Професор філософії з Оксфорду Лучіано Флоріді (Luciano Floridi), який досліджує вплив інтернету на глобальні зміни в розвитку соціуму, зауважує, що «...наразі, ми переходимо до четвертого етапу становлення особистості, відповідно до якого онлайн та офлайн дії однаково впливають на наше життя. Раніше вважалося, що онлайн-життя є відокремленим від реальності. Але розмежування між реальністю і віртуальною активністю поступово зникало, а нові ініціативи на рівні державної влади закріплюють невідворотність відповідальності реальним життям за онлайн-поведінку» [3].

Ще 2014 року Китайська Народна Республіка опублікувала документ під назвою «Планування структури системи соціальних кредитів», в основі якого — призначення громадянам певного рівня довіри. Уряд сам визначатиме, наскільки громадянину можна довіряти на основі всієї його діяльності, включно з інтернет-активністю. Всі дії ретельно відстежуються та оцінюються: покупки в онлайн-магазинах; перебування в той чи інший момент часу; приятелювання; кількість годин, що витрачається на стримінг чи відеоігри; сплата або несплата рахунків і податків. Насправді, уявити таке легко, оскільки більшість з описаного відбувається вже, завдяки регулярному збору користувацької інформації через Google, Facebook, Instagram, фітнес-трекери типу Fitbit тощо [3]. Але у випадку з відстежуванням поведінки у КНР, всі дії громадянина (як позитивні, так і негативні), оцінюються та перераховуються у бали, сума яких свідчить про їх соціальну благонадійність. Порядок оцінювання встановлює державна влада, до компетенції якої тепер належить визначати, чи варто громадянину довіряти.

Тому варто зауважити, що не лише безконтрольність та розповсюдженість Інтернету серед усіх верств населення, відсутність захисних заходів з боку департаментів державних органів безпеки по боротьбі із кіберзлочинністю відносно місцевих Інтернет провайдерів, доступність інформації про методи скоєння кіберзлочинів становлять неабияку небезпеку для суспільства. Наразі, ця небезпека, почасти, походить

і від самої держави, яка може використовувати ресурси електронних мереж та кіберпростору для тиску на громадян, порушення прав і свобод, насадження авторитарної, насильницької ідеології тощо.

Підсумовуючи, варто зазначити, що рефлексію впливу кіберзлочинів на соціум необхідно чітко корелювати з підвищенням обізнаності громадян у даній сфері, посилення комп'ютерної грамотності усіх верств населення, особливо молоді, загального рівню освіченості тощо. Шлях просвітництва є запорукою зниження криміналізації соціуму, а у такій новітній сфері як кіберзлочинність це, фактично, є головною умовою правового балансу та гармонії як у локальних, так і у глобальній соціальних системах.

1. Голіна В.В., Головкін Б.М. Криминологія: Загальна та Особлива частини. Навчальний посібник. Х.: Право, 2014. 513 с.
2. Біленчук П.Д. Портрет комп'ютерного злочинця. К., 1997. 48 с.
3. Big data meets Big Brother: as China moves to rate its citizens. Електронний ресурс. Режим доступу : [<https://www.wired.co.uk/article/chinese-government-social-credit-score-privacy-invasion>]
4. Конвенція про кіберзлочинність. Конвенція ратифікована із застереженнями і заявами Законом №2824-IV від 7.09.2005 ВВР 2006 № 5-6. ст.7
5. Прохоренко В. Кіберзлочинність для України стає актуальним поняттям. НБУ // Економічна правда. 26.02.2015.
6. Кіберзлочинність можна зупинити тільки разом // Україна: бізнес-ревію. № 5-6. 11.02.2016.

Літвінова О.С.

студентка юридичного факультету
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

*Науковий керівник – проректор
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
доктор юридичних наук, професор
Заслужений юрист України
Наливайко Л. Р.*

ГЕНДЕРНА РІВНІСТЬ У ЗБРОЙНИХ СИЛАХ УКРАЇНИ

Кожен громадянин України незважаючи на свою стать має право на власний вибір роду занять. Так, робота присвячена гендерним аспектам і проблемам, зокрема у діяльності Збройних сил України.

Проблематика гендерної рівності у діяльності Збройних сил в умовах

сьогодення є актуальною. Теоретичні та практичні засади гендерної політики у секторі безпеки більш широко розглядаються у зарубіжних дослідженнях. Проте, деякі питання щодо гендерного балансу досліджували у своїх наукових працях й вітчизняні науковці, зокрема: О. Андрошук, О. Бурчак, Н. Вавілова, В. Галієва, Г. Герасименко, І. Грицай, Н. Дубчак, К. Левченко, Т. Мельник, Мельникова, Ю. Калагін, О. Кривець, Н. Лавриненко, О. Стрільник та ін.

Про подолання вищезазначених стереотипів свідчить прийнятий Верховною Радою України Закону України від 08.09.2005 р. № 2866-15 «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» в якому зазначено, що гендерна рівність – рівний правовий статус жінок і чоловіків та рівні можливості для його реалізації, що дозволяє особам обох статей брати однакову участь у житті суспільства [3, с. 192]. Проте, в законі недосконалою є частина, що стосується санкцій за його невиконання. Так, у процесі його реалізації постає потреба в розробці відповідних доповнень.

Слід акцентувати увагу, що прийняття закону є вдалим кроком щодо запровадження як міжнародних, так і правовою базою забезпечення конституційного принципу рівних прав чоловіків і жінок.

Участь жінок у війсьній діяльності довгий час викликала суперечки. Аргументи противників гендерної рівності головним чином стосувалися фізичної та психологічної неспроможності жінок проходити військову службу, проблеми забезпечення згуртованості, боєготовності та підтримки морального духу загону. Але, подібні аргументи неодноразово спростовувалися соціологічними дослідженнями. З'ясувалось, що жінки страждають від психологічних, фізичних незручностей та напруженого графіку роботи так само, як і чоловіки. Численні експерименти також з'ясували перебільшення значення питання гігієни для військовослужбовця [1, с. 12].

З точки зору охорони здоров'я, слід зауважити, що коли держава забороняє жінкам певні види робіт, обґрунтовуючи це турботою про їх репродуктивне здоров'я, вона визнає і створює вищу цінність «жінки як матері» і занижує роль «жінки як працівниці» [4, с. 232]. У контексті такої заборони формуються гендерні стереотипи: чоловіки постають як невразливі, а жінки – як надмірно вразливі, які повинні народжувати дітей. Ситуація, коли турбота про жінок реалізується у вигляді ряду заборон, являє жінок як несамотійних і нетямущих, які потребують догляду та опіки

Гендерна проблематика в громадсько-військових відносинах сьогодні займає важливе місце. Це викликано головним чином тим, що Збройні сили перебувають у стані трансформації і для них втрачає своє значення фізична сила та агресія, традиційно притаманна чоловікам. Ключовим аргументом є те, що жінки мають такі самі права та обов'язки як і чоловіки, з огляду на це їх участь у функціонуванні Збройних сил має бути рівнозначною чоловічій [1, с. 13]. Це і є головним аргументом прибічників залучення жінок до

воєнних структур.

Аргументи стосовно інтеграції жінок у Збройні сили доцільно поділити на дві категорії. Перша стосується соціальної справедливості, цінності гендерної рівності; а друга – відмінного соціального досвіду жінок, на протиположності чоловікам. Питання соціальної справедливості розв'язується, перш за все, на законодавчому рівні – втілення ідеї рівних прав і можливостей для жінок і чоловіків брати участь у різних сферах життя суспільства [1, с. 14].

Інтеграційна функція гендерної політики в Збройних силах України спрямована на інтеграцію гендерного підходу у життєдіяльність війська, усвідомлення армійським командуванням сутності гендера. Існує три основних теоретичних контексти змісту гендерного фактора. По-перше, поняття «гендер» розглядається як специфічний соціальний інститут, процес, покладений в основу стратифікації та структури суспільства. По-друге, гендерний підхід означає засвоєння різних схем соціалізації, соціально заданих і соціально схвалених форм поведінки, що здійснюється під впливом агентів соціалізації (сім'я, школа, референтні групи, засоби масової інформації і т. ін.) [2, с. 112].

Також гендер співвідносять з теорією соціального конструювання та його біологічна стать, культурно обумовлені статево-рольові стереотипи і «гендерний дисплей» – численні прояви з діючими у суспільстві нормами чоловічої та жіночої поведінки і взаємодії.

Гендерна політика Української держави, реалізована в її Збройних силах, виступає як прояв загального в одиночному та особливому і розкриває характерні для армійського середовища аспекти: фемінізація війська означає зменшення кількості військовослужбовців чоловічої статі з обмеженими соціальними затратами і фінансуванням; багато жінок-контрактників служать на посадах рядового, сержантського складу, а невелика частина жінок обіймає посади командного складу; гендерна політика в українських збройних формуваннях не має ефективною підтримки жіночих утворень держави [2, с. 114].

Військова інфраструктура не задовольняє потреб військовослужбовців жінок та чоловіків в організації житлового, медичного, культурного та побутового обслуговування; закритість і консерватизм органів військового управління зупиняють впровадження гендерної рівності, формування гендерноцентричного світогляду й особового складу Збройних сил України.

Утвердження гендерного рівноправ'я у військовому середовищі вимагає не лише сталого розвитку країни та удосконалення законодавства як людської соціально-статевої свободи і особистісного самовираження, а й значного покращення правового і морально-етичного виховання військовослужбовців, систематичного диференційованого навчання рядового і командного (начальницького) складу з правового забезпечення різних проблем військового будівництва, зокрема соціальних, гендерних та інших [2, с. 120].

Сучасна українська армія, будучи закритою і консервативною організацією, не поспішає впроваджувати в її життя нові реформи, нові закони гендерного спрямування, оскільки діюча нормативно-правова база, особливо установки на проведення бойової підготовки, орієнтована на чоловіків з їх всебічними можливостями і майже не враховує фізіологічних характеристик жінок.

Отже, впровадження політики гендерної рівності значно вплине на зміну характеру середовища Збройних сил України з суто чоловічого на гендерно-рівне. Безумовно це надасть можливість жінкам на рівні з чоловіками робити важливий внесок до загальних спроможностей та ефективності виконання завдань за призначенням. Таким чином, врахування гендерної складової у процесі функціонування та розвитку Збройних сил, сприятиме підвищенню ефективності їх діяльності. Рівні можливості для військовослужбовців-чоловіків та військовослужбовців-жінок, у тому числі щодо можливості розвитку кар'єри та захисту батьківщини, є одним з пріоритетів у сфері прав людини. Сьогодні у більшості країн світу не викликає сумніву питання, що за умови однакової підготовки та однакового ставлення, військовослужбовці-жінки так само ефективно, як і військовослужбовці-чоловіки здатні виконувати професійні обов'язки, передбачені специфікою роботи у Збройних силах. Зважаючи на те, що у цій галузі зі значною перевагою домінують чоловіки та чоловічі стереотипи, впровадження гендерного підходу означатиме визнання цінностей соціальної справедливості, використання соціального та професійного потенціалу жінок у процесі розвитку Збройних сил.

1. Марценюк Т. «Невидимий батальйон»: участь жінок у військових діях в АТО / Т. Марценюк, А. Квіт, Г. Гриценко: https://www.uwf.org.ua/files/nevydymy_batalion_ukr_full.pdf.
2. Буковинська Н. Гендерна рівність: шлях до успіху чи загроза майбутньому? / *Підприємництво, господарство і право*. 2017. № 3. С.191-194.
3. Уткін О. Соціальні функції гендерної політики в збройних силах України. *Україна у світовій історії*. 2014. № 2 (51). С.110-122.
4. Коваль О. Гендерна рівність і розвиток: погляд у контексті європейської стратегії України: <http://www.razumkov.org.ua/upload/Gender-FINAL-S.pdf>.

Макаренко Н. С.

студентка юридичного факультету
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

*Науковий керівник – доцент
кафедри психології та педагогіки
ДДУВС, кандидат педагогічних
наук, доцент*

Маркіна Л. Л.

ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ ПРОФЕСІЙНОГО СПІЛКУВАННЯ МАЙБУТНЬОГО ЮРИСТА НА ОСНОВІ РЕАЛІЗАЦІЇ КОМПЕТЕНТІСНО ОРІЄНТОВАНОГО ПІДХОДУ

Юрист в процесі своєї діяльності здійснює комунікативні контакти з різними верствами населення, які можуть суттєво відрізнятися за віком, рівнем вихованості та освіченості, професійною компетенцією та іншими характеристиками. Тому він може відчувати певні труднощі у процесі комунікативної діяльності. Подолання бар'єрів в комунікативному процесі можливе за умови набуття майбутнім юристом комунікативної компетенції.

Компетенцію слід розуміти як сукупність взаємопов'язаних якостей особистості, які є заданою нормою освітньої підготовки здобувача вищої освіти, а компетентність – як його реально сформовані особистісні якості та мінімальний досвід діяльності [2, с.17].

Комунікативна компетенція містить досвід конструктивної взаємодії, оволодіння способами взаємодії з людьми, комунікативними вміннями, культурою мовлення.

Конструктивна взаємодія характеризується продуктивністю та результативністю спільної діяльності її учасників, емоційною задоволеністю процесом і результатом цієї взаємодії. Вона забезпечує поглиблення доброзичливих відносин, розширенню комунікативних зв'язків між людьми [1, с. 337, 338].

Будь-яка людина має потребу самовираження в спілкуванні, одержання емоційної підтримки, поваги до себе. Урахування цих потреб дуже важливе для юриста. Без прояви розуміння, раціонального осмислення проблем іншої людини, співпереживання, поваги до співбесідника ефективного спілкування не можливе.

Комунікативні вміння створюють можливість для переведення спілкування із стихійного процесу в процес керований, сприяють усуненню труднощів входження в професію юриста. На наш погляд, значний вплив на характер спілкування здійснюють вміння слухати, виявляти інтерес до

співрозмовника, здійснювати самоконтроль своєї поведінки, оперативно формулювати думки, аргументовано впливати на систему поглядів людини, підтверджувати контакт відповідними невербальними реакціями, співпрацювати в групі, приймати рішення, встановлювати відносини довіри на основі визнання іншої людини особистістю.

Низький рівень сформованості комунікативних умінь ускладнює середовище професійної діяльності юриста, створює бар'єри для порозуміння з колегами, різними верствами населення.

До негативних наслідків у спілкуванні як процесу контактів та взаємодії між людьми призводить також недооцінка функцій мовлення.

Професійна ефективність мовлення юриста залежить від рівня володіння мовою, правильного вибору мовних засобів, а також від змістовності, логічності, точності та емоційної виразності мовлення.

Правильна вимова, вільне, невимушене оперування словом, відмова від вульгаризмів, зайвих іншомовних слів, наголошування на головних думках, фонетична виразність, інтонаційна розмаїтість, чітка дикція, розмірений темп мовлення, правильне використання логічних наголосів та психологічних пауз, відповідність між змістом і тоном, між словами, жестами та мімікою – необхідні елементи мовної культури юриста.

Розглядаючи комунікативну компетенцію, неможна не згадати про стилі спілкування. Основою стилю спілкування юриста є його професійна мотивація, яка обумовлює схильність, інтерес, загальне ставлення до професійної діяльності. Воно може бути: активно-позитивним, пасивно-позитивним, ситуативно-негативним та стійким негативним.

На наш погляд, для розвитку активно-позитивного ставлення до професійної діяльності у процесі професійної підготовки необхідно зміцнювати позитивну професійну «Я-концепцію» майбутнього юриста, стимулювати самоосвіту та самовиховання, сприяти посиленню моральних засад встановлення міжособистісних взаємин.

Отже, всі проаналізовані компоненти комунікативної компетенції безпосередньо пов'язані з формуванням культури професійного спілкування майбутнього юриста.

1. Дем'яненко М.С. Педагогічні умови формування досвіду конструктивної взаємодії в студентів вищих навчальних закладів/ М.С. Дем'яненко // Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах: зб. наук. пр. – Запоріжжя: Класичний приватний університет, 2012. - Вип. 23(76). - С. С.336- 340.

2. Родигіна І.В. Компетентісно орієнтований підхід до навчання/ І.В. Родигіна – Харків: Вид. група «Основа», 2005. – 96 с.

Манік Ю. А.

курсант

Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

*Науковий керівник – викладач кафедри
спеціальної фізичної підготовки*

Логвиненко М.Л.

ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ СПЕЦІАЛЬНОЇ ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ КУРСАНТІВ ВНЗ МВС УКРАЇНИ ЯК КОМПОНЕНТА ПРОФЕСІЙНОЇ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ПРАЦІВНИКІВ ПОЛІЦІЇ

Поліція як центральний орган виконавчої влади згідно із законом України «Про Національну Поліцію» виконує комплекс специфічних завдань щодо забезпечення громадської безпеки та публічного порядку; охорони та захисту прав і свобод людини, а також інтересів суспільства і держави; протидії злочинності; надання в межах, визначених законом, послуг з допомоги особам, які з особистих, економічних, соціальних причин або внаслідок надзвичайних ситуацій потребують такої допомоги тощо [1]. Згідно зі ст. 43 вказаного закону для виконання покладених на неї завдань поліція має передбачена право на застосування заходів фізичного впливу, спеціальних засобів і вогнепальної зброї [1]. Як свідчить статистика та практика роботи органів національної поліції (далі – ОНП) у нашому суспільстві, на жаль, непоодинокими є випадки злочинних посягань на громадян, правоохоронців, явища групової злочинності тощо. Так, за узагальненою статистикою МВС України, станом на липень 2017 року від злочинів потерпіли близько 700 поліцейських, які були поранені і 18 поліцейських, які загинули [2]. Тому проблема забезпечення особистої безпеки працівників поліції в сучасних умовах залишається одним з актуальних завдань МВС України.

Задля протидії таким правопорушенням, ефективного виконання зазначених та інших завдань майбутні правоохоронці повинні бути серйозно підготовлені до різних екстремальних професійних та життєвих ситуацій як з точки зору загальної фізичної підготовки, психологічної та тактичної підготовки, так і щодо застосування конкретних заходів фізичного впливу, спецзасобів чи зброї. У вищих навчальних закладах МВС України (далі – ВНЗ) дані функції щодо формування готовності працівника поліції забезпечують насамперед такі навчальні дисципліни, як спеціальна фізична підготовка, тактико-спеціальна підготовка, які курсанти опановують протягом всього періоду навчання.

Служба в підрозділах ОНП передбачає участь її працівників в екстремальних ситуаціях щодо затримання правопорушників, у боротьбі із злочинністю- тобто це вид діяльності, який здійснюється в умовах реальної загрози і потребує високого рівня бойової (спеціальної фізичної, психологічної тощо) підготовки [3, 4]. Професійна готовність поліцейського до ефективних дій тісно пов'язана з його особистісними характеристикам. Проблема їх впливу на ефективність діяльності в екстремальних умовах вивчалася В.Г. Андросюком, О.М. Бандуркою, І.Ю. Гореловим, Л.І. Казміренко, В.І. Лебедєвим, М.Г. Логачовим, В.Н. Смирновим, О.В. Тімченком, Ю.В. Чуфаровським і багатьма іншими вченими. Проте особливості професійної готовності до застосування силового впливу на сьогодні досліджено недостатньо, що вимагає розроблення та впровадження інноваційних ефективних програм і педагогічних форм і методів спеціальної фізичної підготовки працівників ОНП до дій в екстремальних умовах.

Застосування індивідуалізації навчання та виховання у професійній підготовці курсантів як одного із принципів сучасної освіти обумовлює створення рівності педагогічних умов для всебічного розвитку і формування особистості кожного курсанта, для повної реалізації його здібностей. В.М. Володько та С.У. Гончаренко дають визначення індивідуалізації як «організації такої системи взаємодії між учасниками процесу навчання, при якій найбільш повно використовується індивідуальні особливості кожного, визначаються перспективи подальшого розумового розвитку і гармонійного вдосконалення особистості, відбувається пошук засобів, які б компенсували наявні недоліки і сприяли б формуванню спеціаліста [5, с.68].

Принцип індивідуалізації полягає в тому, що процес навчання і тренування будується при повному врахування особливостей кожного курсанта. Одне і те саме навантаження може бути під силу одному курсанту і непосильним для іншого. Будь-яке завдання повинно бути важким, але в той же час і доступним. При визначення викладачем ступеня навантаження чи проблемності завдання необхідно керуватися індивідуальними особливостями курсанта, його самопочуттям ц даний момент, станом тренуваності і поставленим перед ним завданнями. Найбільшого ефекту у процесі навчання вдається досягти в тому випадку, коли не тільки завдання, навантаження, але й різні засоби, методи і форми заняття підбираються у строгій відповідності індивідуальним особливостям курсантів [6, с. 63-64]. Індивідуальний підхід до курсантів можливий лише при доброму знанні викладачем особливостей курсанта, даних лікарського контролю тощо. Врахування індивідуальних особливостей курсантів здійснюється перш за все при удосконаленні різноманітних сторін їх фізичної підготовки. При цьому слід враховувати, що всі дидактичні принципи (принцип свідомості і активності, систематичності, доступності, міцності, наочності, багатосторонності) взаємопов'язані і взаємообумовлені. Вони не можуть реалізовуватись окремо один від одного.

Саме при індивідуальному підході є можливість якнайповніше реалізувати комплекс психолого-педагогічних умов для удосконалення професійної підготовки курсантів: 1) враховуються особливості психологічної готовності курсанта до засвоєння конкретного прийому; 2) покращується мотивація мети занять як у цілому, так і окремих тем; 3) успішніше засвоюються тактико-технічні дії при захисті чи затриманні правопорушника; 4) відбувається комплексний вплив на формування спеціальної фізичної підготовки майбутнього правоохоронця; 5) підбирається індивідуальна методика навчання та виконання курсантом прийомів [7].

Серед основних форм індивідуалізації можна виділити наступні:

1) робота в малих групах (до 6 осіб): необхідно враховувати психологічну і функціональну сумісність між особами при формуванні такої групи, пов'язувати оцінку діяльності кожного курсанта з оцінкою діяльності всієї групи; диференційований відбір курсантів залежно від рівня їх підготовки, при цьому необхідно більше уваги приділяти слабшим групам; покращується мотивація ситуаційної гри, місця кожного при виконанні технічних дій;

2) робота в мікрогрупах (2-3 особи): розвиває і удосконалює навички виконання конкретних прийомів; формує оперативне мислення, почуття взаємодопомоги; є можливість детальніше здійснювати аналіз індивідуальних помилок; реалізація принципу змагальності;

3) робота у парах: відбувається швидко практичне засвоєння теоретичного навчального матеріалу, реалізація принципу доступності;

4) індивідуальна робота в системі «викладач – курсант»: можливість показу прийому чи його елементів на особистому прикладі, краща аргументація запропонованого завдання [7, 8].

При використанні вищезазначених видів роботи варто враховувати рівень спеціальної підготовленості курсантів, які входять до цієї групи, що обумовлюватиме застосування домінуючого методу навчання.

Вказані підходи навчання дадуть змогу підвищити якість не тільки навчального процесу, а й головне – ефективність підготовки майбутнього працівника поліції, сприятимуть розвитку і формуванню кращих якостей особистості поліцейського.

1. Закон України «Про Національну поліцію»: від 02.07.2015 р. // Голос України. – 06.08.2015. – № 141–142 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/580-19/page>

2. Поліцейські будні за два роки. Загиблі та поранені: сумна статистика [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ukr.media/ukrain/316289/>

3. Логачов М.Г. Психологічна підготовка особового складу спеціальних підрозділів ОВС до дій в екстремальних ситуаціях: автореф. дис. На здобуття наук. ступеня канд. психол. наук: спец. 19.00.06 «Юридична психологія» / Логачов Микола Георгійович. – Х., 2001. – 17 с.

4. Горелов І.Ю. психологічна готовність працівників ОВС до застосування вогнепально-силового впливу: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. психол. наук:

спец. 19.00.09 «Психологія діяльності в особливих умовах» № / Горелов Ігор Юрійович. – Х., 2008. – 19 с.

5. Гончаренко С.У. Проблеми індивідуалізації процесу навчання / С.У. Гончаренко, В.М. Володько // Педагогіка і психологія. – 1995. - № 1 (6). с. 63-71

6. Заярін Г.О. Загальна та спеціальна фізична підготовка працівників міліції: підруч. для курсантів вищ. навч. закл. МВС України / Г.О. Заярін, С.О. Матюхін, О.М. Несін: за ред. Заяріна Г.О. – Донецьк: ДІВС, 2002. – 304 с.

7. Плиско В.И. Защитніе действия при нападении преступника, вооруженного ножом / В.И. Плиско. – К.: РИО МВД УССР, 1989. – 64 с.

8. Ануфрієв М.І. Основи спеціальної фізичної підготовки працівників ОВС: навч. посіб. / М.І. Ануфрієв, С.Є. Бутов, О.Ф. Гіда, С.М. Решко: заг. ред. Я.Ю. Кондратьєва та Є.М. Мойсєєва. – К.: Нац. акад внутр. справ України, 2003. – 338 с.

Манік Ю. А.

курсант

Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

*Науковий керівник – старший
викладач*

*кафедри криміналістики,
судової медицини та психіатрії,
к.ю.н. Павлова Н.В.*

ОСОБЛИВОСТІ КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ ХАРАКТЕРИСТИКИ РОЗБІЙНИХ НАПАДІВ НА БАНКІВСЬКІ УСТАНОВИ ТА ІНКАСАТОРСЬКІ АВТОМОБІЛІ

Проблемні питання, пов'язані з визначенням поняття та змісту криміналістичної характеристики були і залишаються дискусійними. Поняття «характеристика» в тлумачних словниках трактується як опис, визначення істотних, характерних, особливостей, ознак кого, чого-небудь [1].

Слід зауважити, що ряд вчених поділяють точку зору українських вчених О.Н. Колесніченка та В.Е. Коновалової, котрі запропонували визначення криміналістичної характеристики як системи інформації про ознаки злочинів даного виду, що мають криміналістичне значення, відзначають закономірні зв'язки між ними і слугують побудові та перевірці слідчих версій для вирішення конкретних завдань розслідування [2, с. 16].

Таку інформацію можна отримати внаслідок вивчення особливостей способу вчинення злочину, слідів, предмету злочинного посягання, особи потерпілого та особи злочинця.

Отримання інформації про наведені елементи криміналістичної характеристики дозволить виявити та з'ясувати зв'язки між різними обставинами вчинення розбійних нападів на банківські установи та

інкасаторські автомобілі і, за відсутності достатньої первинної інформації, побудувати обґрунтовані версії.

Розглянемо основні елементи криміналістичної характеристики такого виду злочину.

1. Спосіб підготовки та вчинення злочину. Вчиненню розбійних нападів на банківські установи та інкасаторські автомобілі передують ретельна підготовка та має свою специфіку, чим відрізняється від інших видів розбійних нападів, яка містить: розробку плану нападу, попереднє визначення об'єкта злочинного посягання, вивчення місця вчинення злочину, режиму роботи банківської установи, працівників банку, охоронців, визначення приблизної суми грошей, підбір учасників і розподіл ролей, проведення тренування і детальне відпрацювання своїх дій, підбір необхідної зброї, яка буде необхідна для здійснення злочинного наміру, визначення часу нападу, підбір транспортних засобів, найбільш безпечні шляхи підходу та відходу, тактики поведінки у разі затримання тощо.

На вибір способу вчинення злочину і його підготовку суттєвий вплив мають обставини, що характеризують предмет посягання, зокрема, стан охорони грошових коштів; час, місце та режим роботи банківських установ; кількість осіб, що обслуговують операції з грошовими коштами; спроможність цих осіб чинити опір злочинцям [3, с. 8].

Часто напади вчиняються за «наведенням» осіб (дійсних та колишніх працівників банку), яким відома певна інформація наприклад: щодо проведення грошової операції; сума каси, та інші данні, що можуть використати злочинці.

Нападники намагаються якомога ретельніше спланувати напад і захопити грошові кошти. Вже на етапі підготовки плануються дії щодо зникнення з місця події.

Спосіб вчинення злочину – дозволяє зорієнтуватись оперативним працівникам та слідчому в події злочину, та визначити оптимальні методи розслідування злочину. Саме через спосіб передусім відображаються дії злочинця у навколишньому середовищі. До того ж, спосіб вчинення злочину породжує лише йому подібні зміни в навколишній обстановці [3, с. 22].

Безпосередньо інформація про спосіб вчинення злочину використовується для встановлення кола осіб, причетних до злочину, виявлення конкретного суб'єкта правопорушення і визначення шляхів та засобів розшуку злочинців [4, с.125]. Злочинці в процесі злочинної діяльності набувають певних навичок, умінь, звичок та схильностей, тобто «почерку злочинця». Причиною виникнення «почерку злочинця», на наш погляд, є те, що злочинець, залишившись не викритим у скоєнні злочину, набуває впевненості у невразливості обраного ним способу вчинення злочину.

Отже, спосіб вчинення розбійних нападів на банківські установи та інкасаторські автомобілі як процес взаємодії і слідоутворення, показує, де і які повинні лишатися сліди, на що слід звертати увагу при огляді місця події,

вогнепальних поранень, колото-різаних ран, де шукати сліди боротьби на тілі потерпілого і злочинця.

Предмет злочинну. Відповідно до інформації з місць розбійних нападів на банківські установи та інкасаторські автомобілі, злочинці, вчиняючи злочини, захоплюють грошові кошти, які зберігалися у касі чи банківських сховищах. Ці кошти можуть бути як у національних грошових знаках, так і у іноземній грошовій валюті. Суми захоплених під час нападу грошей залежать як від сум, які зберігалися на касі чи в місці зберігання, так і від обставин нападу, оскільки не завжди у злочинців є можливість забрати всі гроші. *Слідова картина* розбійних нападів на банківські установи та інкасаторські автомобілі у різних випадках буде різною, що залежить зокрема від того, наскільки напад відбувся згідно з планом злочинців. У цілому ж на місці злочину залишаються сліди злочинців, потерпілих, транспортних засобів, стріляні гільзи, кулі, кров, можливо скло, сліди на тілі та одязі потерпілих, злочинців, загиблих, предмети, речі, в окремих випадках зброя, викрадені гроші, транспортні засоби тощо.

Слід враховувати й те, що ці злочини вчиняються у закритому приміщенні, але шляхи підходу та відходу треба теж досліджувати, тому територія розташування слідів може бути значною і на місці вчинення нападу, і в інших місцях, якщо, наприклад, відбулося переслідування з використанням транспортних засобів. Тому необхідно враховувати, що сліди можуть знаходитися на шляху злочинців до місця нападу; на місці нападу; на ділянці місцевості, де відбувалося переслідування, подальший напад і захоплення грошей; на шляху втечі злочинців, зупинення транспортного засобу тощо [4, с.164-170].

Відомості про особу злочинця. Цей елемент криміналістичної характеристики розбійних нападів на банківські установи та інкасаторські автомобілі також належить до основних. Інформація про осіб, які вчинили розбійні напади на банківські установи та інкасаторські автомобілі, має важливе значення для встановлення механізму вчинення даних злочинів, їх запобігання і припинення.

З точки зору криміналістики становлять інтерес ті типові особливості особи злочинця, знання яких сприяє встановленню суб'єкта, винного у вчиненні певного злочину. Вони дають можливість розкрити властивості особи уявного злочинця, що безпосередньо виразилися у конкретній події злочину [3, с.13].

Тому, при встановленні відомостей про учасників розбійного нападу на банківські установи та інкасаторські автомобілі, слід з'ясувати широке коло даних, що стосуються цих осіб. Зокрема це дані про поведінку, досвід, діяльність, злочинний досвід, наявність судимостей, ставлення до оточуючих, вчиненого, взаємовідносини у злочинній групі тощо.

Щодо потерпілих від розбійного нападу на банківські установи та інкасаторські автомобілі, то, відповідно, ними є особи, які входять до складу

працівників банку, що здійснюють свої обов'язки з грошових операцій. Це ті особи, які безпосередньо, у зв'язку з виконанням ними дій що до інкасації грошових коштів, потерпають від розбійного нападу [5, с.162]. Під час такого нападу ці особи можуть зазнати різного ступеня тяжкості тілесних ушкоджень або навіть загинути, оскільки, як зазначалося, злочинці вчиняють напади з використанням вогнепальної зброї.

Окрім перерахованих осіб, серед потерпілих можуть опинитися особи, які випадково були на місці події при вчиненні нападу або ж у місці, де відбулася перестрілка між нарядом інкасації та нападниками. Також потерпілими можуть бути особи-власники транспортних засобів, оскільки трапляються випадки, коли злочинці під час вчинення злочину захоплюють автотранспорт, при цьому завдаючи його власникам певних ушкоджень. Окрім цього, потерпілими можуть бути й власники транспортних засобів, які у них викрали у зв'язку з підготовкою та вчиненням розбійного нападу [4, с.169].

Отже, підсумовуючи, можна сказати висновок, що з'ясування відомостей, які входять до структури криміналістичної характеристики розбійних нападів на банківські установи та інкасаторські автомобілі надає змогу виявити особливості цих злочинів, інформацію, що має значення для їх розкриття, та на підставі цього найбільш ефективно провести розслідування.

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В.Г. Бусел. – К.; Ірпінь : Перун, 2002. – 1778 с.
2. Колесниченко А.Н. Криминалистическая характеристика преступлений: учебное пособие / А.Н. Колесниченко В.Е. Коновалова. - . Х.: Юрид. институт, 1985. – 92 с.
3. Яблоков М.П. / Криминалистика: Учебник для вузов. – М., 2001. – 718 с.
4. Костира А.М. Криміналістична характеристика розбійних нападів на інкасаторів / А.М.Костира //Право і суспільство. – 2010. – № 6. – С.164-170.
5. Антонян Ю.М. Личность корыстного преступника / Ю.М. Антонян, В.П. Голубев, Ю.Н. Кудряков. – Томск : Изд-во Томскогоун-та, 1989. – 160 с.

Мартиненко І.В.

слухач магістратури
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

*Науковий керівник – завідувач
кафедри теорії та історії держави
і права, доктор юридичних наук,
доцент*

Боняк В.О.

УЧАСТЬ У ВИБОРАХ ЯК ЮРИДИЧНИЙ ОBOB'ЯЗОК ГРОМАДЯНИНА (ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД)

Питання організації та проведення виборів є і залишається актуальним питанням для кожної демократичної держави. На особливу увагу правників заслуговує зарубіжний досвід щодо участі громадян у виборах, де така можливість є не правом, а обов'язком.

У переважній кількості зарубіжних країн участь у виборах є суб'єктивним політичним правом громадян держави. Не є виключенням і Основний Закон нашої держави, у якому закріплено:

1) громадяни *мають право* брати участь в управлінні державними справами, у всеукраїнському та місцевих референдумах, вільно обирати і бути обраними до органів державної влади та органів місцевого самоврядування ч.1 ст. 38;

2) *право голосу* на виборах і референдумах мають громадяни України, які досягли на день їх проведення вісімнадцяти років (ч.1 ст.70);

3) вибори до органів державної влади та органів місцевого самоврядування є вільними... (ч.1 ст.71) [1].

Тобто, суб'єктивне виборче право громадян України – це надана їм юридичними нормами можливість (міра можливої (дозволеної) поведінки) брати участь у виборах та референдумах, що гарантована державою.

Водночас, у ряді зарубіжних країн серед особливостей виборчого законодавства слід виокремити широке застосування суб'єктивного юридичного обв'язку голосування на виборах (так званий, імперативний вотум).

У загальнотеоретичній науці суб'єктивний юридичний обов'язок особи визначається як покладена на неї юридичними нормами міра необхідної (належної) поведінки, реалізація якої гарантується можливістю застосування державного примусу.

Участь у виборах як юридичний обов'язок громадян сьогодні закріплено у конституційному законодавстві більше 20 держав світу.

Наприклад, обов'язок зареєструватись як виборець та проголосувати на виборах закріплено у Конституціях Нікарагуа і Аргентини; ст. 4 Виборчого кодексу Філіппін; виборчому законодавстві Австралії, Бразилії та ін. [2, с. 117, 130-131]. Це викликано різними причинами, як-то, зниженням явки електорату на загальнонаціональні та місцеві вибори; збільшенням кількості громадян, котрі не підтримують жодного з кандидатів, псуванням бюлетенів тощо.

Для недопущення вищевказаних випадків, які в цілому слід віднести до абсентеїзму (масове ухилення від участі у виборах), законодавець у Австралії, Бельгії, Бразилії, Мексиці, Нікарагуа, Філіппінах та інших зарубіжних країнах встановлює відповідні санкції для громадян, які не бажають брати участь у виборах. Зокрема, такими є:

1) громадська догана та осуд (Італія);

2) накладення штрафів (Австралія, Бельгія, Люксембург та ін.). Бельгія першою в світі започаткувала обов'язок голосувати на виборах (з 1893 року для чоловіків, а з 1948 – і для жінок). За невиконання цього обов'язку на громадянина накладається штраф. Якщо бельгієць без поважних причин пропустить вибори 4 рази, то його позбавляють можливості голосувати протягом наступних 10 років. Такий підхід законодавця забезпечує 90% явку громадян Бельгії на вибори [3].

3) кримінальна відповідальність у вигляді позбавлення волі на певний період часу та ін.

Отже, у ряді зарубіжних країнах участь громадян у виборах є не правом, а обов'язком. Юридичний обов'язок участі у виборах – це покладена юридичними нормами на праводієдатного громадянина міра необхідної (належної) поведінки, реалізація якої гарантована можливістю застосування державного примусу.

Слід зазначити, що зарубіжний досвід щодо закріплення на законодавчому рівні участі громадян у виборах як суб'єктивного юридичного обов'язку потребує у нашій державі всебічного вивчення та обґрунтування. Вважаємо, що насамперед участь у виборах *кожного* праводієдатного громадянина України має стати громадянським обов'язком, що у такий спосіб засвідчить готовність кожного виборця брати відповідальність за майбутнє нашої держави.

1. Конституція України.[Електронний ресурс] URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр> (дата звернення: 21.04.2019).)

2. Фоміна С.В. Голосування як стадія виборчого процесу в зарубіжних країнах: конституційно-правовий аспект: монографія. Харків: Вид-во «НТМТ», 2017. 160 с.

3. Шевченко Т. Голосувати це обов'язок. URL: <https://blogs.pravda.com.ua/authors> (дата звернення: 25.04.2019).)

Михайська П. В.

курсант
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

*Науковий керівник – старший
викладач кафедри кримінального права
та кримінології, к.ю.н., с.н.с.*

Березняк В. С.

ЗАПОБІГАННЯ ЗЛОЧИННОСТІ: ДОСВІД НЬЮ-ЙОРКА

Дослідження, проведене Numbeo, свідчить що рівень злочинності в Україні найвищий серед країн Європи. Тому проблема запобігання злочинності так актуальна сьогодні.

Вирішення глобальних причин злочинності, таких як подолання економічної кризи, завершення збройного конфлікту, реформа поліції потребують часу, грамотної, науково обґрунтованої стратегії і значних ресурсів.

Але є такий алгоритм дій, що дозволить сформуванню нових стандартів поведінки, що унеможливають скоєння злочину. Нам потрібна політика «нульової терпимості» до дрібних правопорушень, безладдя.

«Теорія розбитих вікон», що стала результатом практичної діяльності була сформульована американським науковцем Джеймсом Вілсоном та американським криміналістом Джорджем Келлінгом в 1982 році. Суть її полягає в тому, що безлад довкола людей спонукає їх поводитися нецивілізовано і нехтувати соціальними нормами. Потурання суспільства дрібними правопорушеннями, як-от, вандалізму, публічному пияцтву, паркуванню в неналежних місцях тощо, безпосередньо провокує людей на вчинення аналогічних або тяжчих правопорушень [3].

«Розбиті вікна» - це метафора авторів теорії: американського науковця Джеймса Вілсона та американського криміналіста Джорджа Келлінга. Вони наводять її як приклад, коли пояснюють свою теорію. Вілсон і Келлінг стверджують: якщо в під'їзді будинку хтось розбив вікно і його швидко не замінили на нове, то незабаром там розіб'ють ще одне, а потім ще кілька. Врешті, на думку авторів теорії, у під'їзді не залишиться цілих шибок і різко зросте ймовірність того, що вандалізм переросте у мародерство [3].

Наочним прикладом теорії є історія боротьби зі злочинністю в Нью-Йорку в 80-х роках ХХ сторіччя. Криміногенна ситуація була жахливою: щодня здійснювалася понад півтори тисячі злочинів різної тяжкості. Найстрашнішим місцем залишалися нічні вулиці, а їздити у метро було ризиковано навіть удень. Жахливо брудні вагони, графіті на стінах, море

бездомних, злодії і збоченці - все це змушувало щодня тремтіти від страху пасажирів нью-йоркського метро. Девід Ганн, призначений директором метрополітену в не найкращий час, запросив до співпраці одного з авторів «Теорії розбитих вікон» - Джорджа Келлінга. Вони розпочали боротьбу з графіті і безквитковим проїздом. Вночі всі графіті змивалися з вагонів, жоден вагон не виїжджав з депо доки не було змито усі надписи та малюнки. Біля кожного турнікету стояв поліцейський, який затримував кожного, хто намагався пройти безоплатно. В результаті рівень злочинів, які скоювали у підземці, знизився на 75%.

Успіх керівництва метрополітену надихнув мера Нью-Йорка розвинути цю стратегію в масштабах всього мегаполісу. Поліції дали команду реагувати на всі найдрібніші правопорушення. Було створено спеціальну систему реагування, впроваджено персональну відповідальність та персональне стимулювання місцевих поліцейських. За два роки вдалося скоротити рівень злочинності на 40%.

Попри критиці деяких скептиків теорія знайшла широкого застосування на практиці. Нещодавно Міністр внутрішніх справ Арсен Аваков заявив, що Міністерство вивчить і впровадить «Теорію розбитих вікон» в Україні [1].

Ми живимо в таких умовах, на які заслуговуємо. Середовище формує поведінку людей. Створення безпечного середовища для існування та розвитку вільного суспільства є основною ціллю стратегії розвитку системи Міністерства внутрішніх справ України до 2020 року [2]. Можна застосовувати цю теорію до різних областей життя: спілкування, виховання дітей, роботи і суспільства в цілому. Наводячи і підтримуючи порядок у своєму під'їзді, дворі, місті ми зі стандартами навколишнього світу принесемо стандарти поведінки людей в ньому.

1. Аваков перевірить на практиці «Теорію розбитих вікон», запровадивши «політику нульової терпимості». 1999-2018, НАРОДНИЙ ОГЛЯДАЧ, ПЕРЕХІД-IV. 2017. URL: <https://www.ar25.org/article/avakov-pereviryt-na-praktyci-teoriyu-rozbytyh-vikon-zaprovadyvshy-polityku-nulovoyi>.

2. Стратегія розвитку системи Міністерства внутрішніх справ України до 2020 року. URL: <http://mvs.gov.ua/upload/files/strategiya.pdf>.

3. Роман Рак. Що таке «Теорія розбитих вікон»? The Ukrainians. 2016. URL: <https://theukrainians.org/teoriya-rozbytyh-vikon/>.

Мороз Ю. Г.

викладач кафедри
теорії та історії держави і права
Дніпропетровського
державного
університету внутрішніх справ

Юзефович Д. В.

курсант Дніпропетровського
державного університету
внутрішніх справ

РАСОВА ДИСКРИМІНАЦІЯ ЯК МІЖНАРОДНИЙ ЗЛОЧИН: РЕТРОСПЕКТИВНИЙ АНАЛІЗ

Несправедливе ставлення людей, що відрізняються за ознаками раси є одним із найбільш поширених видів поділу та несправедливого ставлення до особи, що має назву расова дискримінація. Цією проблемою займаються на протязі довгого періоду часу, але, нажаль, вона залишається не повністю вирішеною і в наш час. Міжнародне право визначає, що одним з найбільш жорстоких міжнародних злочинів є саме расова дискримінація.

Цьому питанню присвячені праці таких науковців як А. Абашидзе, С. Беляєв, О. Гузь, В. Колісниченко, В. Нерсисянц, М. Новікова, О. Луньова, О. Осіпов, П. Рабінович, Ю. Решетов, Ю. Тодика та ін.

Заборона расової дискримінації набула імперативного статусу саме через визнання міжнародною спільнотою дискримінації явищем, що суперечить основним засадам людяності. Зобов'язання дотримуватись цієї норми, відповідно, набули універсального характеру *erga omnes* (лат. – «зобов'язання по відношенню до усіх»). Расова дискримінація своїми витоками сягає ще епохи відкриття нових континентів, коли місцеве населення не зустрілось з корінним населенням Африки, тобто не бачили людей, які відрізняються від них за такою візуальною ознакою, як колір шкіри. Початок саме расової дискримінації розпочинається з відкриттям та колонізацією таких нових земель, як Америка та Індія. Ідеологія расової дискримінації саме встановлювала політику панування та підкорення. Вперше термін «раса» було використано у таксономічному значенні у труді Ф. Берньє «Новий поділ Землі за різними людськими видами або расами, що її населяють» [1, с. 210].

У 1738 р. шведський вчений К. Лінней опублікував наукову працю «Система природи» («*System a nature*»), в якій розділив людство на чотири раси, описавши їх фізичні і моральні риси. Тож перші спроби диференціації носили лише антропологічне навантаження та були лише свідченням

прагнення вчених поділити людство на видові групи за антропологічними якісними характеристиками та носили нейтральний характер. Так, за класифікацією І. Канта людство поділяється на чотири раси: білу, негритьянську, монгольську (вона ж – хунну, вона ж – калмицька) і індійську або індостанську [3]. Згідно з поглядами французького анатома Ж. Кувье, людських рас три – біла (кавказька), чорна (ефіопська) і жовта (монгольська) [2, с. 70]. І. Блюменбах налічував п'ять рас – кавказьку, ефіопську, американську, монгольську і малайську [1, с. 223].

Норми міжнародного права, що встановлюють заборону міжнародної категорії злочинів, вчинених на ґрунті ненависті, таких як расова дискримінація, геноцид, апартеїд і рабство, мають відносно нещодавню історію прийняття і визнання суб'єктами міжнародного права. Тільки після шокуючих наслідків Другої світової війни та Голокосту, міжнародна спільнота вирішила змінити ставлення до теорії класичного міжнародного права щодо абсолютності державного суверенітету. Прийняття Статуту Організації Об'єднаних Націй у 1945 р. стало моментом народження сучасного міжнародно-правового механізму реагування та протидії дискримінаційним злочинам і нової концепції пріоритету загальної поваги до фундаментальних прав людини, без будь-якої дискримінації, над правом реалізовувати внутрішньодержавний суверенітет шляхом агресії та зневаги до загальнолюдських цінностей.

Право більшості країн так як і міжнародне право, намагається криміналізувати, підтримані державною політикою або індивідуальні прояви насильницької нетерпимості. Найголовнішими ознаками виступають саме вираження відкритої неприязні, ненависті щодо етнічного походження, релігії, раси. Дискримінація як ідеологічна основа та прояв відкрито порушують права та норми, в яких прописано фундаментальні основи рівності, справедливості, поваги, честі та гідності природних прав людини.

Зі створенням ООН починається повномасштабна боротьба з расовою дискримінацією. Після створення ООН та прийняття його статуту, можна побачити, що в статтях з'явилися строки «для всіх, без розрізнення раси», які зазивають до рівності усіх рас. І надалі всі документи, які приймалися ООН, мали примітки щодо рівності усіх рас, як одного з принципів міжнародного співробітництва. Наприклад, Декларація про надання незалежності колоніальним країнам та народам (від 14.12.1960 р.), яка закріплює принцип «рівноправ'я... для усіх, без відмінностей за расою...»; Декларація про ліквідацію всіх форм нетерпимості і дискримінації на підставах релігії або переконань (від 25.11.1981 р.), Декларація про права людини щодо осіб, які не є громадянами країни, в якій вони мешкають (від 13.12.1985 р.) та Декларація про права осіб, які належать до національних або етнічних, релігійних та мовних меншин (від 18.12.1992 р.), які також встановлюють «сприяння і заохочення загальної поваги і дотримання прав людини та основних свобод для всіх, без відмінності за расою» у якості принципу

міжнародного співробітництва [3–6]. Слід окремо акцентувати увагу на Загальній декларації прав людини (від 10.12.1948 р.), у ст. 2 якої проголошується, що «кожна людина повинна мати всі права і всі свободи, проголошені цією Декларацією, незалежно від раси, кольору шкіри...» [7].

Також ООН було прийнято ряд багатосторонніх міжнародних договорів, в яких прописаний великий перелік норм та заходів, які забезпечують права та свободи людини. Дані договори повинні врегулювати усі питання щодо расової дискримінації. Перші договори, які були підписані, були спрямовані на забезпечення поваги та захисту прав людини на будь-якій території незалежно від її раси, кольору шкіри, а також будь-яких інших дискримінуючих дій. Такими є Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права та Міжнародний пакт про громадянські та політичні права й Факультативний протокол до Міжнародного пакту про громадянські та політичні права (від 16.12.1966 р.) [8].

Іншим видом універсальних міжнародних договорів, укладених в рамках ООН є такі, що спрямовані на визнання окремих крайніх форм проявів дискримінації за расовою ознакою, які вважаються міжнародними злочинами. До них, зокрема, можна віднести Конвенцію про попередження злочину геноциду і покарання за нього (від 09.12.1948 р.), Міжнародну конвенцію про ліквідацію всіх форм расової дискримінації (від 21.12.1965 р.), Конвенцію про припинення злочину апартеїду і покарання за нього (від 30.11.1973 р.) та ін. Так, геноцидом визнавались злочинні дії, які здійснювались із наміром знищити, цілком чи частково, яку-небудь національну, етнічну, расову чи релігійну групу та покладався обов'язок на держави-учасниці приймати міри попередження та карати осіб, винних у цьому злочині [9].

Держави-учасниці Конвенцій засудили расову дискримінацію, апартеїд та расову сегрегацію та оголосили злочином всяке поширення ідей, заснованих на расовій перевазі або ненависті та всяке підбурювання до расової дискримінації. Конвенція про припинення злочину апартеїду та покарання за нього (від 30.11.1973 р.) визначає у якості злочину сам апартеїд та нелюдські акти, які є наслідком політики і практики апартеїду і подібної до нього політики і практики расової сегрегації і дискримінації. Ст. 2 містить перелік таких актів, які вчиняються з метою встановлення і підтримки панування однієї расової групи людей над якоюсь іншою расовою групою людей і її систематичного гноблення [10].

Значний внесок у розвиток та поглиблення міжнародного співробітництва по боротьбі з расизмом та ксенофобією, яке здійснювалось під егідою Організації Об'єднаних Націй додали й міжнародні конференції, присвячені досліджуванню питань. Загалом було проведено дві Всесвітні конференції з прав людини (1968 р. та 1993 р.) та три спеціалізовані Конференції з боротьби проти расизму та расової дискримінації (1978 р., 1983 р. та 2001 р.). Всесвітня конференція з боротьби проти расизму і расової

дискримінації, що відбулася в 1978 р. в Женеві, у своїй програмі визначила расизм в якості міжнародного злочину, що загрожує міжнародному миру і безпеці. На Конференції 2001 р. було прийнято Декларацію про ліквідацію всіх форм расової дискримінації (Дурбанська декларація) та Програму дій, які стали найбільш повними та деталізованими документами у сфері протидії расовій дискримінації. Расова дискримінація і пов'язана з нею нетерпимість відповідно до положень Декларації, проявляється за ознаками раси, кольору шкіри, родового, національного чи етнічного походження, тобто остаточно закріплює розширене тлумачення терміну [11].

Отже, враховуючи вищезазначене, можна зазначити, що расова дискримінація має велику історію розвитку та боротьби з її ліквідацією. Але, нажаль, з процесами глобалізації, які сьогодні відбуваються в нашому світі, з його розвитком і трансформацією в кращій бік, нажаль, трансформуються та вдосконалюються злочини проти людства. Так, расову дискримінацію хоч і намагаються викоринити, як стару проблему, але вона набирає нових форм розвитку в суспільстві, що ускладнює боротьбу з нею. Міжнародне співробітництво намагається вчасно реагувати на будь-які прояви зазначеної дискримінації, а також досліджувати та нейтралізувати нововиявлені проблеми щодо дискримінації. В наш час питання расової дискримінації стоїть не так гостро, як раніше, але все одно залишається одним із найактуальніших питань сьогодення.

1. Nouvelle division delaterre parles différent es espèces ouraces d'hommes quil'habitent // Journal des Sçavans, 1684. – Vol. 6. – P. 133– 140: Citépar: DorlinE., Lamatrice delarace – Généal ogies exuelle et coloniale delanation française / Elsa Dorlin. – Paris, La Découverte, 2006. – 307 p.

2. Ловецкий А. Л. Краткое руководство к познанию племен человеческого рода / Ловецкий А. Л. // Русская расовая теория до 1917 года. Выпуск № 2. – М.: ФЭРИ-В, 2004. – С. 70–71.

3. Декларація про надання незалежності колоніальним країнам та народам : від 14.12.1960 р. A/RES/1514(XV) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_280.

4. Декларація про ліквідацію всіх форм нетерпимості і дискримінації на підставах релігії або переконань : від 25.11.1981 р. A/RES/36/55 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/995_284.

5. Декларація про права людини щодо осіб, які не є громадянами країни : від 13.12.1985 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_227.

6. Декларація про права осіб, які належать до національних або етнічних, релігійних та мовних меншин : від 18.12.1992 р. A/RES/47/135 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_318.

7. Загальна декларація прав людини : від 10.12.1948 р. 217 A(III) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_015.

8. Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права та Міжнародний пакт про громадянські та політичні права й Факультативний протокол до Міжнародного пакту про громадянські та політичні права : від 16.12.1966 р. A/RES/2200(XXI) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/NL6/600/01/IMG/NL660001.pdf?OpenElement>.

Конвенція про попередження злочину геноциду і покарання за нього : від 09.12.1948 р. A/RES/260(III) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_155.

10. Конвенція про припинення злочину апартеїду та покарання за нього : від 30.11.1973 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/A/CONF.189/12>

11. Дурбанская декларация о ликвидации всех форм расовой дискриминации 2001 г. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.un.org/ru/documents/decl_conv/declarations/2002decl.shtml.

Мядзель М. М.

курсант

Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Науковий керівник –

старший викладач

кафедри кримінального процесу,

кандидат юридичних наук

Гаркуша А. Г.

ЗАКРИТТЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ СЛІДЧИМ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ У ЗВ'ЯЗКУ ІЗ ЗАКІНЧЕННЯМ СТРОКУ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ

Актуальність даної теми проявляється в діях законодавця, який вніс велику кількість змін до існуючої моделі кримінального процесу, доповнивши її одними положеннями та вилучивши інші. Не стали виключенням і одна із форм закінчення досудового розслідування - закриття кримінального провадження.

Законодавець доповнив підстави закриття кримінального провадження п. 10. ст. 284 КПК України. Саме це кримінально-процесуальне рішення має дуже важливе практичне та теоретичне значення для кримінального судочинства, так як воно полегшує та спрощує виконання основних завдань кримінального судочинства.

У науковій літературі питанням щодо змін в підставах закриття кримінального провадження розглядаються в монографіях, дисертаціях, статтях, підручниках з кримінального процесу, науково практичних коментарях до Кримінального процесуального кодексу України. Також, різним аспектам інституту закриття кримінального провадження присвячені роботи таких відомих учених, як Барабаш А.С., Біліченко М.А, Благодир С.М., Володіна, Глинська Н.В., Грошевий Ю.М., Н.В., Давидов П.М., Дубинський А.Я., Житний О.О., Жогін М.В., та ін.

ЗУ «Про внесення змін до ГПК України, ЦПК України, КАСУ та інших законодавчих актів» від 03.10.2017 р. № 2147-VIII запровадив нову підставу закриття кримінального провадження, яка передбачена в абз. 2 п. 10 ч. 1 ст. 284 КПК України [1]. Зазначена підстава викладена у такій редакції: «слідчий, прокурор зобов'язані закрити кримінальне провадження також у разі, коли строк досудового розслідування, визначений ст. 219 КПК України, закінчився та жодній особі не було повідомлено про підозру».

Законодавець надає чітке визначення поняттю процесуального строку, згідно ст. 113 КПК України процесуальні строки – це встановлені законом або відповідно до нього прокурором, слідчим суддею або судом проміжки часу, у межах яких учасники кримінального провадження зобов'язані (мають право) приймати процесуальні рішення чи вчиняти дії [2].

Дотримання процесуальних строків є одним із показників дотримання законності в кримінальному судочинстві, тому законодавець зазначає, що будь-яка процесуальна дія або сукупність дій під час кримінального провадження мають бути виконані без невиправданої затримки і в будь-якому разі не пізніше визначеного законодавством строку.

Доцільним з'ясувати момент початку та закінчення строку досудового розслідування. Відповідно до ч. 1 ст. 219 КПК України, строк досудового розслідування обчислюється з моменту внесення відомостей про кримінальне правопорушення до Єдиного реєстру досудових розслідувань (далі - ЄРДР) до дня:

- 1) звернення до суду з обвинувальним актом;
- 2) звернення до суду з клопотанням про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру;
- 3) звернення до суду з клопотанням про звільнення особи від кримінальної відповідальності;
- 4) ухвалення рішення про закриття кримінального провадження [2].

Відповідно до ч. 2 ст. 219 КПК України строк досудового розслідування з моменту внесення відомостей про кримінальне правопорушення в ЄРДР до дня повідомлення особі про підозру становить:

- 1) шість місяців - у кримінальному провадженні щодо кримінального проступку;
- 2) дванадцять місяців - у кримінальному провадженні щодо злочину невеликої або середньої тяжкості;
- 3) вісімнадцять місяців - у кримінальному провадженні щодо тяжкого або особливо тяжкого злочину.

Отже, на підставі вищевикладеного можна дійти висновку, що законодавець надає чіткі строки та умови для прийняття рішення щодо закриття кримінального провадження.

Втім, у ст. 294 КПК України передбачена можливість неодноразового продовження строку досудового розслідування слідчим суддею. За клопотанням прокурора або слідчого погодженого з прокурором, досудове

розслідування може бути продовжено на строк встановлений у ч. 2 ст. 219 КПК України в разі якщо досудове розслідування злочину або кримінального проступку до моменту повідомлення особі про підозру неможливо закінчити у строк, зазначений в п. 2 ч. 1 ст. 219 КПК України [3, с. 28].

Таким чином строк досудового розслідування у кримінальних провадженнях де особі не повідомлено про підозру може неодноразово продовжений на такі строки:

- 1) до двох місяців у розслідуванні кримінального проступку;
- 2) до шести місяців у розслідуванні злочину невеликої або середньої тяжкості;
- 3) до дванадцяти місяців у розслідуванні тяжкого або особливо тяжкого злочину.

Разом з цим, після неодноразового продовження строку досудового розслідування на 18 місяців до повідомлення особі про підозру, з моменту вже повідомлення про підозру слідчий має завершити досудове протязом двох місяців і скерувати обвинувальний акт до суду. Проте після повідомлення про підозру у вчиненні особливо тяжкого злочину, в межах загального строку – 12 місяців із дня повідомлення особі про підозру, можна ще продовжити строк досудового до 12 місяців, але вже за погодженням з Генеральним прокурором або його заступником, або ж на менший строк – до трьох місяців за погодженням із керівником місцевої прокуратури [4, с. 149].

Необхідно звернути увагу на строки давності, що передбачені ст. 49 КК України. У ній визначені строки за яких особа може бути звільнена від кримінальної відповідальності. Хоча слідчий Національної поліції України не компетентний звільняти особу від кримінальної відповідальності, але він повинен враховувати строки, які передбачені кримінальним законодавством.

На підставі вищевикладеного можна дійти висновку, що зміни, внесені законодавцем, є обґрунтовано доцільними і мають важливе значення в практичній діяльності. Необхідно зазначити, що з огляду на позитивну практику суду такий механізм є ефективним та дієвим, а також є запорукою ефективної діяльності слідчих НПУ.

Також, на нашу думку, необхідно внести зміни до ч. 4 ст. 284, а саме доповнити до підстав закриття слідчим кримінального провадження абз. 2 п. 10 ст. 284 КПК України, оскільки така підстава закриття кримінального провадження слідчим існує, але не зазначена в ч. 4 ст. 284 КПК України, що не є коректно і викликає непорозуміння зі сторони практичних працівників.

1. Закон України від 03.10.2017 № 2147-VIII «Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів» URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2147-19> (дата звернення 09.05.2019).

2. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 року № 4651-VI URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>

3. Закриття кримінального провадження слідчими Національної поліції. [методичні

рекомендації]: Гаркуша А.Г., Литвинов В.В., Федченко В.М., - Дніпро: ДДУВС, 2018. – 48 с.

4. Грицак Х. Аналіз внесених змін до кримінально процесуального кодексу: строки досудового розслідування. Підприємство, господарство і право № 3 - 2018. 148 – 151 с.

Окушко А.В.

здобувач вищої освіти
Львівського державного
університету внутрішніх справ

*Науковий керівник – старший
науковий співробітник відділу
організації наукової роботи*
Романов Максим Юрійович

БОРОТЬБА З ТРАНСНАЦІОНАЛЬНОЮ ЗЛОЧИННІСТЮ ШЛЯХОМ СПІВРОБІТНИЦТВА ІЗ ЄВРОПЕЙСЬКИМ СОЮЗОМ

Міжнародна співпраця є не лише необхідною умовою боротьби із транснаціональною злочинністю та ліквідації організацій, які розвивають цю діяльність, але й насамперед важливим профілактичним заходом. Всі держави світу повинні розуміти, що жодна з них не є захищеною від діяльності транснаціональних злочинних організацій.

За останні роки співпраця України на міжнародному рівні розвивається надзвичайно швидко і бурхливо. Актуально звернути увагу на те, що раніше підґрунтям співпраці України у сфері боротьби з транснаціональною злочинністю на міжнародному рівні була двостороння взаємодія, а зараз відсоток розвитку покладається на розширення застосування і використання можливостей спеціалізованих міжнародних організацій, що формуються на європейському рівні. Перегляд питань розвитку та становлення нормативної бази співпраці на міжнародному рівні показує, що провідна роль у формуванні та розвитку такого напрямку міжнародної співпраці у сфері боротьби з транснаціональною злочинністю, як договірно-правова координація, належить державі, тому важливе значення для розвитку сфери боротьби з транснаціональною злочинністю має співпраця з Європейським Союзом.

В умовах процесів інтеграції в Україні та ЄС міжнародна співпраця у сфері боротьби з транснаціональною злочинністю набуває важливого значення, що породжує не лише потребу об'єднання зусиль держав та зростання ефективності користування досвідом інших держав при міжнародній співпраці, а й прийняття на національному та міжнародному

рівнях координаційних заходів щодо вдосконалення правового регулювання.

На сьогодні транснаціональні злочинні організації не лише об'єднують спільні зусилля, а й стають все могутнішими та налагоджують чітко зорганізовану взаємодію один з одним з метою реалізації своєї протиправної діяльності, розширення діяльності щодо охоплення незаконних ринків збуту й розширення своїх можливостей. Уряду будь-якої країни надто складно застосовувати заходи, які будуть ефективними для боротьби з транснаціональною злочинністю не користуючись жодною із форм міжнародного співробітництва.

В полі зору вчених питання регулювання співпраці України та ЄС у сфері боротьби з транснаціональною злочинністю загалом є доволі фрагментарними. Однак теоретичні та практичні основи міжнародного співробітництва у даній сфері виокремили: О. М Бандурка, С. Бондар, В. Грохольський,

Б. Калиновський, Є., О. В. Танкевич, О. М. Толочко, О. О. Штанько та ін.

Враховуючи думку Б. Калиновського, то до основних форм міжнародної співпраці у подоланні транснаціональної злочинності необхідно відносити: узгодження умов про видавання особи, яка вчинила злочин, чи про будь-які інші діяння, які стосуються вчинення злочину; взаємообмін інформацією про окремі злочини та осіб, які їх вчинили, про статистичні та наукові дані стосовно причин, тенденції, а також прогнозування злочинності [1, с. 526].

А.С. Вонсович тлумачить, що у процес боротьби із транснаціональною злочинністю вагомий внесок здійснює Європол. Завданням якого є підвищення рівня ефективності правоохоронних органів держав-членів та налагодження взаємодії між ними в зростаючому переліку сфер (незаконний обіг наркотиків, торгівля людьми, запобігання та боротьба з тероризмом, злочини, що пов'язані з нелегальною імміграцією тощо) [2].

М. М. Сірант наголошує, що діяльність Європейського поліцейського офісу ґрунтується на здійсненні покращення ефективності роботи правоохоронних органів держав-членів та їхньої співпраці в сфері протидії торгівлі наркотиками, боротьби з тероризмом та іншими формами злочинності на міжнародному рівні. Європол забезпечує обмін інформацією між державами-членами, збір, узагальнення і аналіз інформації про злочини і осіб, які їх вчинили, забезпечує автоматизований збір і облік відповідної інформації [3, с. 353].

Взаємодія України та ЄС у сфері боротьби з транснаціональною злочинністю також потребує вдосконалення можливостей проведення слідчої діяльності та судового переслідування. Тому основне завдання співробітництва полягає в мобілізації, об'єднанні й спільному використанні ресурсів держав, а саме досвіду, спеціальних знань та інших можливостей.

Основним завданням Європолу в сучасних умовах є підтримка органів кримінального переслідування держав-членів ЄС у боротьбі з

транснаціональною злочинністю (за умови визнання і поваги державного суверенітету кожної держави), яка активізується в таких формах:

- накопичення, співставлення та аналізу інформації про злочини у межах ЄС;
- сприяння слідчим органам держав-членів у розслідуванні злочинів шляхом передачі їм інформації через національні підрозділи щодо взаємодії з Європолом;
- актуалізації необхідних комп'ютерних програм для боротьби зі злочинністю (аналітичних, інформаційних, які індексують);
- створення щорічних доповідей, щодо аналізу злочинності на основі отриманої інформації від держав-членів, третіх країн та міжнародних організацій-партнерів;
- надання технічної та стратегічної допомоги під час здійснення операцій, координації використання ресурсів для боротьби з транснаціональною злочинністю;
- забезпечення безпосередньої участі в об'єднаних слідчих групах;
- надсилання запитів про розслідування окремих видів злочинів до компетентних органів держав-членів ЄС;
- створення для тимчасового користування баз даних з різної тематики;
- інформаційної підтримки розслідувань злочинів, що здійснюють держави-члени.

На думку О. Шостко, для успішної протидії транснаціональній злочинності слід ефективно підтримувати взаємодію правоохоронних органів держав-членів, зокрема розглядати питання забезпечення обміну інформацією між ними, здійснювати підготовку та підвищенням кваліфікації працівників поліції, впроваджувати новітні системи підготовки кадрів для правоохоронних органів [4, с. 369].

Активна діяльність Європолу як центрального відомства Європейського Союзу з накопичення оперативної інформації супроводжується важливістю виокремлення пріоритетів стосовно дослідження питань обміну інформацією у сфері боротьби з транснаціональною злочинністю, недоліків у цій діяльності та необхідністю її вдосконалення між державами-членами ЄС. Управління такою інформацією створює унікальну можливість Європейського поліцейського офісу для подальшого розвитку бази з накопиченням інформації, здатної сприяти ефективному реагуванню на ключові загрози безпеці. Вищезазначене викликає потребу створення єдиної інформаційної системи в Україні, яка б охопила усі правоохоронні органи та підрозділи. Формування і розвиток єдиного інформаційного простору України і відповідних державних інформаційних систем повинно здійснюватися на міжрегіональному та міжгалузевому рівнях, із застосуванням системного, комплексного підходу до вирішення технічних, правових та організаційних питань.

Беручи до уваги думку Єсімова С.С. можна сказати, що вдосконалення

інформаційного законодавства та запровадження новітніх технологій має схилитися до підвищення ефективності міжвідомчої взаємодії, до потреб оптимізації внутрішньої діяльності окремого органу державної влади та до надання державних послуг. Надзвичайно потрібною також є взаємодія з міжнародними організаціями та з іншими державами в інформаційній сфері, що удосконалив процес інтеграції з європейським інформаційним простором, а саме у сфері боротьби з транснаціональною злочинністю [5, с. 53].

Налагоджуючи професійне співробітництво з Європолем Україна фактично приєднується до загальної європейської системи профілактики і протидії найтяжчим формам злочинності що слід розглядати не лише як передумову підвищення рівня правопорядку і законності в нашій державі, але й як важливий крок у напрямі політичного наближення України до ЄС в контексті євроінтеграції.

Враховуючи вищевикладене, слід сказати що розвиток суспільних відносин і стрімке поширення транснаціональної організованої злочинності вимагають від держав чіткого і дієвого співробітництва у боротьбі з транснаціональною злочинністю, однак сучасні умови життя, які виходять від сепаратизму, транскордонної і організованої злочинності викликають потребу у реформуванні системи правоохоронних органів України. Одним із шляхів вирішення даної проблематики є зміцнення співпраці між європейськими структурами. На даний час на рівні Європолу є недостатньо закріпленим правовий механізм взаємодії України з Європейським Союзом, основою якого є просування на вищій рівень окремих нормативно визначених повноважень правоохоронної системи України в сфері боротьби з транснаціональною злочинністю. Беручи до уваги досвід діяльності Європолу, то такий підхід, довів свою виправданість, оскільки скоординований на дотримання інтересів усіх держав-членів ЄС і країн-кандидатів до вступу в ЄС. На основі Угоди про стратегічну співпрацю проводиться ефективна діяльність стосовно виявлення, припинення, попередження злочинів завдяки тісній взаємодії правоохоронних органів України з Європейським поліцейським офісом. Це потребує постійного розвитку нормативно-правової бази на рівні законодавства та відомчого регулювання. Для досягнення максимальної ефективності в боротьбі з транснаціональною злочинністю необхідна відповідна координація дій і зусиль у межах Європейського поліцейського офісу.

1. Міжнародна поліцейська енциклопедія: у 8 т. / відп. ред.: В. В. Черней, В. Я. Тацій, Ю. С. Шемшученко, Ю. І. Римаренко. – К.: Атіка, 2010. – Т. VIII: Інформаційно-аналітична, освітня та наукова діяльність, психологічні засади поліцейської служби, міжнародне співробітництво. – 1132 с.

2. Вонсович А.С. Інституційний вимір боротьби Європейського Союзу з транснаціональною злочинністю як однієї з основних загроз європейської безпеки / А.С. Вонсович // – Режим доступу: <https://grani.org.ua/index.php/journal/article/download/386/393>

3. Сірант М.М. С. Поліцейське співробітництво України та Європейського Союзу-правовий аспект / М. М. Сірант // – Режим доступу: http://science2016.lp.edu.ua/sites/default/files/Full_text_of_%20papers/vnulpurn_2016_850_54.pdf

4. Шостко О. Ю. Міжнародне та регіональне співробітництво у сфері протидії організованій злочинності / О. Ю. Шостко. Порівняльно-аналітичне право. Наук.-практ. журнал. – 2015. – № 4 – С. 366–370.

Єсімов С.С. Формування єдиного інформаційного простору в діяльності державних органів України / С. С. Єсімов // Вісник Національного університету “Львівська політехніка”. Серія: Юридичні науки: збірник наукових праць. – 2015. – № 813. – С. 48–53.

Патріман М.В.

курсант

Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

*Науковий керівник – проректор,
д.ю.н., професор, Заслужений юрист
України.*

Наливайко Л.Р.

ГРОМАДЯНСЬКЕ СУСПІЛЬСТВО В СУЧАСНОМУ ПРАВОВОМУ ПРОСТОРИ: ПІДХОДИ ДО ТЛУМАЧЕННЯ

Громадянське суспільство це невід’ємна частина правової держави, яка є метою розвитку та ціннісним орієнтиром функціонування України, що визначено Конституцією. У статті 1 Основного Закону йдеться про те, що наша держава є суверенною і незалежною, демократичною, соціальною, правовою державою [1].

Почало формуватися громадянське суспільство, як явище соціального характеру з часів античності, після чого набуло стрімкого розвитку у XVI-XVII ст. і є актуальним в умовах сьогодення, про що говорить значна кількість наукових досліджень проведених вітчизняними науковцями.

На сьогоднішній день, в умовах прагнень до євроінтеграції виникає нагальна потреба ґрунтовного дослідження всіх структурних складових правової держави, зокрема громадянського суспільства, як центрального її елемента.

На нашу думку, основним недоліком наукових досліджень в цій сфері є те, що , що більшість них було здійснено близько десяти років тому, що актуалізує необхідність проведення наукових пошуків із урахуванням сучасних поглядів, та соціального стану сьогодення.

Зміст даного поняття з плином часу формувався та збагачувався поступово. З часів античності розуміння цього терміну формувалося багатьма

відомими мислителями та філософами, одним з яких є Арістотель. Він характеризував державу, як сукупність громадян, громадянське співтовариство, хоча й ототожнював з громадянським суспільством не будь-яку державу, а лише «правильну державу» («політію»), де верховна влада діє в інтересах загального блага, а громадяни мають можливість рівної участі в усіх «вигодах громадського життя» [2].

Очевидно, що Арістотель не лишає людині місця поза державою: «Той, хто не здатен вступити у спілкування або вважає себе істотою самодостатньою, не відчуває потреби ні в чому, вже не складає елемент держави, стає або твариною, або божеством» [2].

Поділивши все суспільство на дві частини: активну та пасивну, члени громадянського суспільства будуть його активною частиною, а соціально не активні, аморфні та не зацікавлені в розвитку держави люди – пасивною, що констатує і Арістотель, коли наводить приклад самодостатньої людини, якій нічого не потрібно, а в такої особи може бути дві причини такої поведінки: пасивна життєва позиція (коли людина стає твариною) або високий соціальний статус та вседозволеність (коли людина стає прототипом божества).

В цілому в думці Арістотеля акцентує увагу на тому, що громадянське суспільство має місце в тій державі, де по-перше існує певна низка проблем, що потребують вирішення, але не з ініціативи державної влади, а по-друге живуть активні, освідченні, соціально адаптовані та зрілі люди, що готові формуватися у об'єднання та вирішувати дані проблеми.

У XVI- XVII ст. формування громадянського суспільства не зупинялось на місці, а навпаки стрімко розвивалось через велику кількість буржуазних революцій, які призвели до розширення прав і свобод громадян та повалення монархії. Права людини, як клітини громадянського суспільства мають високий пріоритет і сьогодні

Сукупність сучасних наукових точок зору, характеризують громадянське суспільство в декількох аспектах, по-перше як асоціацію людей, в якій кожна людина вільна і має невідчужувані права, є рівноправною з іншими членами вказаного утворення, самостійна у виборі громадського стану; по-друге, як позадержавні (інституціоналізовані в громадські об'єднання), асоціації людей за соціальною, етнічною, релігійною та іншою належністю, політичними економічними, професійними та іншими інтересами; по-третє, це формування на зазначених засадах суспільних (позадержавних) відносин, що розвиваються і функціонують на самоврядних засадах, а також шляхом само прояву інтересів і волі окремих індивідів та їхніх асоціацій, що діють у право вільному (вільному від державного впливу) просторі суспільства [3].

Ми в свою чергу вважаємо більш доцільним тлумачити громадянське суспільство, як об'єднання людей, в якій кожна людина володіє невідчужуваними правами і є вільною, рівноправною з іншими членами

асоціації та самостійна у виборі громадського стану.

Підтримуємо підходи тих дослідників, які переконані, що громадянське суспільство де-юре не може стати де-факто, поки реально не буде забезпечено по-перше підвищення рівня правової культури громадян, по-друге підвищення рівня їх активності.

Якщо звернути увагу на співвідношення понять «держава» та «громадянське суспільство» у сучасному світі, то з приводу даної проблеми існує наукова позиція Т. Ковальчука, який вважає, що у процесі історичної еволюції громадянське суспільство формується раніше держави. Воно з'являється з появою найпростіших, малочисельних об'єднань людей. На певному етапі свого розвитку, для захисту своїх інтересів, громадянське суспільство створює державу. Доки громадянське суспільство перебуває в аморфному стані, держава набирає сили і, у певній мірі, поглинає останнє. Але держава не завжди характеризується стабільністю. У міру загострення громадських суперечностей прискорюється розвиток громадянського суспільства і формування його структур. Законодавче регулювання відносин між громадянським суспільством і державою відбувається за рахунок соціальних цінностей [4].

Ми частково можемо погодитись із вказаною науковою точкою зору, адже даний інститут дійсно прискорює свій розвиток у міру загострення суперечностей, між громадою та владою. Але більш доцільно на нашу думку було б вважати, громадянське суспільство соціальною структурою, що утворюється на певному етапі розвитку держави, яка вже утворена, а не лише зароджується. В свою чергу, створення у молодій державі громадянського суспільства є ознакою її наближення до статусу правової.

Проаналізувавши погляди багатьох вітчизняних науковців, можна констатувати факт, що громадянське суспільство, як соціальна структура, утворюється на певному етапі розвитку суспільства, яке є невід'ємною частиною держави, яка вже утворена, а не лише зароджується.

Свою позицію щодо співвідношення громадянського суспільства і держави займає С. Кириченко, який акцентує увагу на тому, що в теорії розрізняються два загальних підходи до характеристики громадянського суспільства в контексті держави. Перший виходить з того, що громадянське суспільство є певним станом соціуму. За цим підходом громадянське суспільство – це продукт розвитку держави, в якій політично забезпечено і юридично закріплено основні права і свободи індивіда. Таке трактування громадянського суспільства зводить його до ідеї правової держави. Другий підхід вбачає громадянське суспільство як особливу позадержавну сферу, систему незалежних від держави відносин та інститутів [5].

Для підкріплення теоретичних понять, автори даної праці вважають доцільним спиратись на емпіричний матеріал, що отриманий в ході соціологічних опитувань. Як виявилось, свою діяльність корисною для суспільства (громади) вважають 42,0 % опитаних, 48,7 % утримались і не

змогли дати однозначної відповіді і лише 9,3 % дотримуються думки про те, що їх життєдіяльність, не є корисною для суспільства і відношення до громадянського суспільства вони не мають [6].

Отже, дослідивши значну частину поглядів стосовно визначення поняття громадянського суспільства можна обґрунтувати висновок про те, що даний інститут є ідеалом розвитку суспільства на шляху до формування правової держави, також доцільно зазначити необхідність проведення подальших наукових досліджень змісту та ознак громадянського суспільства з урахуванням вітчизняних новітніх емпіричних матеріалів та наукових точок зору, адже його формування в кожен із історичних етапів характеризувалося своїми проблемами та їх вирішенням.

1. Конституція України. Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 2-го скликання від 28.06.1996 р.// Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30.

2. Лейст О.Э. Гражданское общество, государство и право // Общая теория государства и права. Академический курс. – Т. 3. / Под ред. М.Н. Марченко. – М.: Зерцало, 2001. – 518 с. –С. 11.

3. Основи Правознавства: Навчальний посібник / За ред. С.В. Ківалова, М.П. Орзіха. – Одеса: «Юридична література», 2003. –С. 67-68.

4. Ковальчук Т.І. Громадянське суспільство: сутність і тенденції розвитку (порівняльно-правові аспекти): Автореф. ... канд. юрид. наук. – К., 1995. – 16 с. –С. 12 -13.

5. Кириченко С.О. Співвідношення соціальної правової держави і громадянського суспільства в умовах сучасної України: Автореф. ... канд. юрид. наук. – К., 2001. – 20 с. – С. 5-6.

6. Неурядові аналітичні центри в Україні (Аналітична доповідь Центру Разумкова) / Український центр економічних і політичних досліджень імені Олександра Разумкова // Національна безпека і оборона. –2007. – №6 (90). –С. 11–12.

Патріман М. В.

курсант

Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ЗНАЧЕННЯ ПРАКТИКИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ ДЛЯ СУДІВ ЗАГАЛЬНОЇ ЮРИСДИКЦІЇ ТА КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ

Принадібно відзначити, що в державі діє система суб'єктів, які здійснюють правозастосовну діяльність, кінцевим результатом якої є прийняття актів застосування норм права. Одним із основних суб'єктів такої діяльності беззаперечно є суди загальної юрисдикції, які відповідно до статті 17 Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» мають застосовувати при розгляді справ

Конвенцію та практику Суду як джерело права [1].

Аналіз норми даної статті Закону фактично вказує на зобов'язання судів застосовувати практику ЄСПЛ при розгляді кожної справи по суті. При цьому поняття «джерело права», виходячи з логіки побудови норми статті, розуміється законодавцем з точки зору формально-юридичного підходу, згідно з яким під джерелом права розуміють різні формузовнішнього виразу норм.

Однак, аналіз постанов пленумів та листів вищих судів України вказує на певну неоднозначність в питанні розуміння значення практики ЄСПЛ для судів.

Так, в п. 12 постанови Пленуму Верховного Суду України 2009 року зазначається, що у разі необхідності мають бути посилення на Конвенцію та рішення Європейського суду з прав людини, які згідно із Законом України від 23 лютого 2006 року № 3477-IV «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» є джерелом права та підлягають застосуванню в даній справі [2]. Виходячи з таких положень постанови пленуму ВСУ, судам загальної юрисдикції достатньо лише зробити посилення на якесь рішення Європейського суду з прав людини.

В свою чергу в п.12 постанови Пленуму Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ 2014 року №13 зазначається: «враховуючи, що Україна визнає юрисдикцію Європейського суду з прав людини в усіх питаннях, що стосуються тлумачення і застосування Конвенції, то застосування судами цієї Конвенції має здійснюватись зобов'язковим урахуванням практики Європейського суду з прав людини не тільки щодо України, а й щодо інших держав» [3]. Аналіз правової позиції Вищого спеціалізованого суду дає підстави зробити висновок про те, що вищий суд фактично вказує на обов'язок судів врахувати правові позиції ЄСПЛ.

Слід зазначити, що незважаючи на існуючі пленуми вищих судів України, судді часто відносяться до них як до положень рекомендаційного характеру і традиційно керуються принципом верховенства закону. При цьому Конвенція та практика ЄСПЛ якщо і є певним орієнтиром у сфері захисту прав людини, то її незастосування не має жодних юридичних наслідків для суддів.

Актуальною з цього приводу є позиція Л.М. Москвич, який зазначає, що норма позитивного права не завжди містить справедливий варіант розв'язання конкретного суспільного конфлікту, що став предметом розгляду у суді. Причина може бути в тому, що позитивне право створюється політичною елітою і не завжди враховує інтереси звичайних громадян [4, с. 334].

Зважаючи на вище викладене можна зробити висновок, що значення практики ЄСПЛ для судової діяльності часто обумовлюється внутрішнім ставленням судді до неї, що часто обмежується лише отриманням інформації

про неї, чому сприяє інформаційна політика Міністерства юстиції як органа представництва та підготовлені видання під егідою ОБСЄ. Також слід зазначити, що на офіційній Інтернет сторінці Верховного Суду України можна споглядати окрему рубрику «Міжнародні стандарти у сфері судочинства», де викладено рішення ЄСПЛ як проти України так інших держав, посібники ЄСПЛ щодо застосування окремих статей Конвенції, посібники Ради Європи, звіти ЄСПЛ тощо [5].

Таким чином, лише частина суддівського корпусу на сьогодні дійсно усвідомлює значення практики ЄСПЛ як джерела права, що дозволяє лише мінімально забезпечити недопущення порушень конвенційних прав і свобод людини та їх захист на національному рівні. В судовій практиці України поки що не відбувається сприйняття правових позицій ЄСПЛ у якості правових стандартів Ради Європи у сфері захисту прав людини.

Актуальним також залишається питання про значення практики ЄСПЛ в діяльності Конституційного Суду України.

З позиції А.А. Чубенко, однією з проблем використання практики Європейського суду з прав людини органами конституційної юрисдикції пов'язана, в першу чергу, з визначенням обсягу, в якому вона має враховуватись. В деяких своїх рішеннях, як наприклад, у справах від 11 березня 2010 року, від 20 жовтня 2011 року, Конституційний Суд України, відзначив, що бере до уваги практику Європейського суду з прав людини, який у своїх рішеннях встановлював наявність порушення Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року. Тим самим, національний орган конституційної юрисдикції показав суто ілюстративний характер міжнародно-правової аргументації у своїх рішеннях, що використовується головним чином для підтвердження застосування внутрішньодержавних норм, не розділяючи при цьому думки про основоположне значення міжнародних правил як критеріїв оцінки внутрішнього регулювання [6, с. 1010].

У справі про заміну смертної кари довічним позбавленням волі від 26 січня 2011 року Конституційний Суд України вже більш ґрунтовно підійшов до використання практики Європейського суду з прав людини, посилаючись на конкретні положення рішення у справі «Скоппола проти Італії» від 17 вересня 2009 року та відзначивши, що складовим елементом принципу верховенства права є очікування від суду застосування до кожного злочинця такого покарання, яке законодавець вважає пропорційним [7].

В зарубіжних країнах існує два основних підходи до застосування рішень Європейського суду з прав людини органами конституційної юрисдикції: 1) імперативний, відповідно до якого застосування практики Європейського суду з прав людини під час розгляду справ є обов'язковим; 2) диспозитивний, відповідно до якого суди застосовують рішення Європейського суду з прав людини з метою додаткового обґрунтування своїх рішень.

В Україні, враховуючи ці підходи, домінує диспозитивний.

Так, наприклад, Конституційний Суд України в одному із своїх рішень від 13 грудня 2011 року, посилаючись на рішення Європейського суду з прав людини в таких справах, як «Добертен проти Франції», «Гінчо проти Португалії», «ЮніонАліментаріаСандерсС.А. проти Іспанії», «Класс та інші проти Німеччини», наголошує на різних аспектах права на справедливий і відкритий розгляд справи упродовж розумного строку незалежним і безстороннім судом, визначеному статтею 6 Конвенції тим самим орієнтується на використання міжнародних норм при обґрунтуванні власних рішень[8].

Використана Конституційним Судом аргументація сприяє єдиному розумінню європейських стандартів прав і свобод людини, що вироблені Європейським Судом з прав людини в результаті своєї діяльності. Тож діяльність органів конституційної юрисдикції є одним з інструментів впровадження практики Європейського суду з прав людини в правову систему України та сприяє ефективному впливу норм Конвенції на правосвідомість суб'єктів, наділених державно-владними повноваженнями.

Підводячи підсумки нашого дослідження, слід наголосити, що вочевидь, необхідним є запровадження ефективних способів реагування на рішення Європейського Суду з прав людини, що прийняті як проти України так і інших держав. Постійне врахування правових позицій Європейського Суду з прав людини в правозастосовній діяльності судів загальної юрисдикції та правоінтерпретаційній діяльності Конституційного Суду України сприятиме створенню дієвого механізму імплементації рішень міжнародного суду в національну правову систему та недопущенню порушень конвенційних прав людини.

1. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини : Закон України від 23.02.2006 № 3477-IV. *Відомості Верховної Ради України*, 2006. № 30. Ст.260

2. Про судові рішення у цивільній справі : постанова Верховного Суду України від 18.12.2009 № 14. URL:<http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v0014700-09>

3. Про застосування судами міжнародних договорів України при здійсненні правосуддя : постанова Вищого спеціалізованого суду від 19.12.2014 № 13. URL:<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0013740-1>

4. Москвич Л.М. Вплив практики Європейського Суду з прав людини на судову практику національних судів. *Наукове життя*. Київ, 2014. Випуск 27. С.327-335.

5. Офіційний веб-сайт Верховного Суду України. URL:<http://www.scourt.gov.ua>

6. Чубенко А.А. Вплив практики Європейського суду з прав людини на конституційне судочинство в Україні. *Правова доктрина – основа формування правової системи держави* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., присвяч. 20-річчю НАПрН України та обговоренню п'ятитом. моногр. «Правова доктрина України». м. Харків, 20–21 листоп. 2013 р. Харків, 2013. С. 1009–1011.

7. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Верховного Суду України від 26.01.2011 № 1-рп/2011 URL:<http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v001p710-11>.

8.Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 54 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремих положень Закону України «Про судоустрій і статус суддів», Кримінально-процесуального кодексу України, Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України від 13.12.2011 № 17-рп/2011. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/v017p710-11>.

Рамазанов Р.Р.

курсант

Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

*Науковий керівник – завідувач
кафедри теорії та історії держави
і права Дніпропетровського
державного університету
внутрішніх справ,
доктор юридичних наук, доцент
Боняк В.О.*

РЕАЛІЗАЦІЯ ГРОМАДЯНАМИ АКТИВНОГО ВИБОРЧОГО ПРАВА ШЛЯХОМ ВИКОРИСТАННЯ СУЧАСНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ (ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД)

При підготовці тез цієї доповіді автор поставив за мету висвітлити зарубіжний досвід реалізації громадянами активного виборчого права шляхом використання сучасних інформаційних технологій.

У нашій державі (візьмемо за приклад положення Закону України «Про вибори Президента України») громадянин держави, як виборець: бере участь у виборах особисто тільки на одній виборчій дільниці, де він включений до списку виборців; розписується за отримання бюлетеня; заповнює його особисто в кабіні (кімнаті) для таємного голосування (без присутності інших осіб та без здійснення фото- та відеофіксації у будь-який спосіб); не має права передавати свій виборчий бюлетень іншим особам; у виборчому бюлетені для голосування виборець робить позначку "плюс" ("+") або іншу, що засвідчує його волевиявлення, у квадраті напроти прізвища кандидата на пост Президента України; опускає заповнений виборчий бюлетень у виборчу скриньку, забезпечуючи при цьому таємницю голосування [1].

Водночас, сучасні умови розвитку інформаційних технологій вимагають їх впровадження практично в усі сфери суспільного життя, включно і в сферу політики. Сьогодні через мережу Інтернет людство керує багатьма сферами суспільного буття: зв'язком, банківськими рахунками,

відеокамерами, навіть світлофорами та ін. Настала епоха цифрових технологій, яка на думку деяких вітчизняних правників, також може бути запроваджена і в ході виборів в Україні при реалізації активного виборчого права, причому на користь таких умовиводів свідчить і зарубіжний досвід.

Так, за кордоном найбільш поширеними є такі матеріально-технічні засоби голосування: 1) Vote-recording Technologies - заповнений бюлетень поміщають до виборчої машини, яка відображає результат волевиявлення виборця та здійснює автоматичний підрахунок результатів голосування; 2) перфоровані карти (Punched Card) використовуються разом з машинами для голосування, які залишають отвір в перфокарті, що і становить процес голосування, після чого виборець опускає перфокарту до виборчої скрині; 3) оптичне сканування (Optical Scan Marksense) - виборча машина зчитує інформацію оптичними засобами; 4) електронна виборча система прямого запису (Direct-recording Electronic Voting System – DRE) – це голосування шляхом запису голосу за допомогою електронного дисплея, при цьому вибір виборця обробляється за допомогою комп'ютерної програми [2].

Бразилія з 1989 р. використовує обладнання DRE (безпосереднє електронне голосування), оновлена версія якого була успішно використана на президентських виборах у 2010 році.

У Європі через Інтернет з 2011 р. проводяться місцеві вибори в Норвегії, Бельгії (2012 р.), де успішно використовувалися системи DRE для парламентських виборів.

З 2005 р. на місцевих виборах, а з 2007 р. – на парламентських застосовується електронне голосування в Естонії. У цій державі у 2002 р. введено законодавчо електронний підпис, цифрові посвідчення особи - ID-картки, споряджені кодом і мікročіпом, що містить візуальні дані на картці, а також двома цифровими сертифікатами, призначеними для перевірки особи власника картки та надання цифрових підписів. На сьогодні більшість потенційних виборців мають електронні картки [3].

Саме в Естонії Україна може перейняти досвід проведення електронних виборів. Отже, щоб скористатися такою можливістю, жителю цієї прибалтійської держави потрібна дійсна ID-карта, комп'ютер, плата для зчитування карт та завантажена з сайту виборчої комісії програма. Також існує можливість голосування за допомогою мобільного пристрою та спеціальної ідентифікаційної сім-карти. Голосувати можна протягом 4-6-ти днів, причому за цей час можна скільки завгодно разів змінювати свій голос. В останній день виборчого періоду відданий голос змінювати вже не можна. Вперше експериментальний досвід он-лайн-демократії було застосовано на місцевих виборах у 2005 році. За два роки таким чином можна було вже обрати парламент країни. Варто зазначити, що електронне голосування – лише одна з електоральних можливостей. Традиційна процедура голосування також була збережена як альтернатива. Під час місцевих виборів 2009 року

можливістю Інтернет-голосування скористалися 9,5% громадян, а вже під час парламентських виборів 2011 року їх кількість зросла до 24,5%. Електронне голосування значно прискорює підрахунок голосів, враховує інтереси людей з обмеженими можливостями, підвищує активність виборців. Мода на використання нових технологічних засобів в Естонії суттєво спрощує стосунки людини з владою, зменшує кількість канцелярських апаратів та корупційних каналів. Разом з тим, нововведення зменшують соціальний імунітет естонців до сучасних форм контролю з боку держави. Сьогодні на розвиток систем електронного врядування Естонія витрачає 1 % ВВП. Серед населення існує висока довіра до електронних мереж: за статистикою, 98 % покупок естонці здійснюють електронним шляхом [4].

Щодо України, то першим вагомим аргументом на користь електронного голосування виступає можливість залучення до виборів в Україні саме таким шляхом значного відсотка молоді. Як показують реалії нашого життя, молоді люди віком від 18-25 років надають перевагу розвагам, соціальним мережам. Вони не знаходять часу, бажання сходити до виборчої дільниці та проголосувати. Телефон для молоді став частиною їх життя і тому розроблений сайт чи додаток для операційних систем однозначно збільшить кількість громадян, що взяли участь у голосуванні.

Другим аргументом є те, що електронне голосування зробить результати виборів більш об'єктивними, достовірними. Тобто, прослідковуються основні переваги системи електронного обліку голосів громадян, що взяли участь у виборах. Також слід взяти до уваги і той факт, що електронне голосування знизить витрати на друкування бланків, оскільки відпаде необхідність у їх значній кількості. Гроші, які держава виділяє на проведення виборів, можна буде використати на інші потреби – освіту, охорону здоров'я тощо. Крім цього, підробити електронні бюлетені фізично неможливо. Таким шляхом матимемо також можливість звести до мінімуму кількість помилок, що можуть бути допущені в ході виборчого процесу через людський фактор. Суттєвим позитивом слід уважати і розширення можливостей для людей з обмеженими можливостями.

Зважаючи на це, у ряді доповідей Європейської комісії за Демократію через Право (Венеціанська Комісія) (European Commission for Democracy through Law – Venice Commission), присвячених проблемам відповідності віддаленого голосування (голосування поштою або електронне голосування) стандартам Ради Європи, ця Комісія рекомендувала наступне: електронне голосування може використовуватися лише за умови, якщо: а) система є безпечною/захищеною і надійною; б) є прозорою, тобто надає можливість перевірки щодо її функціонування; в) виборці повинні мати нагоду одержати підтвердження свого вибору і виправити його у разі допущення помилки; г) для полегшення перерахунку голосів у разі конфліктної ситуації може передбачатися процедура роздрукування голосів [3].

Отже, вищевикладене свідчить на користь того, що реалізація громадянами активного виборчого права шляхом використання сучасних інформаційних технологій є досить поширеним явищем у світі. Водночас, запровадження електронного голосування на виборах в Україні хоча й стало нагальним, однак для його реального започаткування необхідно вивчити та максимально виключити всі можливі ризики.

1. Закон України «Про вибори Президента України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/474-14/stru> (дата звернення: 23.04.2019)
2. Современные избирательные системы. Вып. 2: Аргентина, Германия, Швеция /А.Г. Орлов, Ю.И. Лейбо, И.А. Ракитская; науч. ред. Ю.А. Веденеев, В.И. Лысенко; Центральная избират. комиссия РФ. Москва: РЦОИТ; Норма, 2012. 320 с.
3. Системи електронних виборів: процедури голосування та матеріально-технічні засоби. Міжнародний досвід. URL: <http://euinfocenter.rada.gov.ua/uploads/documents/28966.pdf> (дата звернення: 23.04.2019). Електронні вибори в Естонії: досвід для України. URL: <https://conferences.vntu.edu.ua/index.php/e-democracy/e-democracy2016/paper/viewFile/1694/1384> (дата звернення: 28.04.2019).

Рец В. В.

курсант

Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

*Науковий керівник – старший
викладач кафедри кримінального
права та кримінології, к.ю.н.,
с.н.с.*

Березняк В. С.

СУБ'ЄКТИВНА СТОРОНА ЗЛОЧИНУ АГРЕСІЇ ЗА ВІТЧИЗНЯНИМ ЗАКОНОДАВСТВОМ: АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ

Злочин агресії сьогодні є одним із найтяжчих міжнародних злочинів, тому що становить серйозну загрозу миру і безпеці людства, посягаючи на людські блага. Сьогодні залишається питанням – які дії можна кваліфікувати як акт агресії і яким чином ознаки таких дій закріплені в міжнародному і вітчизняному законодавстві. Проблема протидії актам агресії та підвищення ефективності й невідворотності покарання за злочин «агресія» є однією з ключових і дискусійних у сучасному міжнародному праві. Сучасна наука кримінального права вивчає у теоретичному аспекті суб'єктивну сторону злочину агресії. Наукові здобутки у цій сфері сприятимуть модернізації чинного кримінального закону у сфері злочинів проти миру, безпеки людства

та міжнародного правопорядку.

У Римському Статуті розглядається питання індивідуальної кримінальної відповідальності у ст. 25. Із норми цієї статті випливає, що особа вчиняє дії, які притаманні злочину агресії, від імені держави. На думку У. Лінза «агресія є міжнародним злочином і нерозривно пов'язана із державними структурами, а особа лише діє від імені держави, фактично вважається виконавцем...» [1, с. 151-152].

Індивідуальна відповідальність особи за скоєння злочинів проти миру і безпеки людства є однією із засад Нюрнберзького процесу. З огляду на це, відповідальності за вчинення названих злочинів, а, зокрема, і злочину агресії, підлягає виключно фізична особа у випадку, якщо вона є виконавцем або іншим співучасником злочину. Таким чином загальний суб'єкт злочину міжнародного кримінального права – фізична осудна особа незалежно від будь-яких демографічних, соціальних, майнових або інших характеристик, яка скоїла злочин і підлягає кримінальній відповідальності відповідно до норм кримінального права [2].

На відміну від національного кримінального законодавства, у джерелах міжнародного кримінального права відсутні вказівки на ознаки, які характеризують суб'єкт злочину. У цих джерелах, як-от у Римському Статуті, Резолюції RC/Res.6, Резолюції ГА ООН тощо вказано на «особу», «будь-яку особу», тому можна вважати, що засада індивідуальної відповідальності приводить до проведення паралелей між поняттями «суб'єкт злочину» і «суб'єкт відповідальності». Відповідно принцип знайшов своє відображення у нормативних документах міжнародних трибуналів: Нюрнберзький, Токійський трибунали, трибунал по Руанді, трибунал Сьєрра-Леоне, трибунал по Лівану тощо.

Важливими елементами суб'єкту злочину є його вік і осудність. У нормах міжнародного кримінального права не має прямої вказівки на вік особи, яка скоїла злочин. Це пояснюється тим, що вікова межа встановлена у нормах національних законодавств і застосовуються до громадян відповідних держав під час вирішення кримінальних проваджень щодо них. Проте така думка не цілком правильна, тому що тоді постає питання юрисдикції Міжнародного кримінального суду, а саме вік суб'єктів злочинів, які підпадають під юрисдикцію МКС і злочину агресії також. У статті 46 Римського Статуту зазначено, що «суд не має юрисдикції щодо особи, яка на момент вчинення злочину не досягла 18-річного віку» [3]. Таким чином кримінальна відповідальність за міжнародним кримінальним законодавством настає з 18 років.

Другою обов'язковою ознакою суб'єкта злочину є осудність особи, тобто на момент вчинення злочину особа мала усвідомлювати свої дії або бездіяльність і керувати ними. Міжнародний стандарт ООН визнає кожну особу осудною, доки не буде доведено зворотнє. Ця норма закріплена у Міжнародному пакті про громадянські та політичні права людини від 1966 р.

Відкритим питанням даного дослідження є те, хто підлягає кримінальній відповідальності. Дослідження міжнародно-правового визначення агресії у ретроспективі приводить до висновку, що у всіх трибуналах суб'єктами злочину агресії були військові і політичні діячі, іноземні дипломати, активісти, діячі диктатури тощо, тобто ті особи, які склали державний апарат або служили йому. Вони, власне, могли бути як безпосередніми виконавцями, так і вчинити злочин опосередковано шляхом віддання наказів для вчинення діяння агресії, а також виступає підбурювачем, свідомо сприяє вчиненню злочину і не застосовує заходи щодо припинення вчинення злочину за наявності об'єктивної можливості його припинення. У статті 28 Римського статуту зазначено осіб, які несуть кримінальну відповідальність у якості командирів та інших начальників [3].

У кримінальному праві України поняття суб'єкта злочину єдине для всіх суспільно небезпечних діянь. Суб'єктом злочину є фізична осудна особа, яка вчинила злочин у віці, з якого може наставати кримінальна відповідальність [4, с. 9]. Суб'єкт злочину характеризується базовими ознаками: фізична особа, осудність, вік. У національному законодавстві загальна вікова межа, з якої настає кримінальна відповідальність, становить 16 років. Поняття «осудності» є аналогічним незалежно від виду законодавства: національне або міжнародне, тобто особа могла усвідомлювати свої дії (бездіяльність) і могла керувати ними [4, с. 9]. І суб'єктом злочину може бути виключно фізична особа. Проте такий злочин повинен бути здійснений лише особою, яка фактично в змозі здійснювати керівництво та контроль за політичними або військовими діями держави, що автоматично визначає суб'єктами посадових осіб із широким колом повноважень, уповноважених на виконання функцій держави тощо [5]. На відміну від законодавства інших держав, де особа, яка вчинила злочин агресії є спеціальним суб'єктом, у вітчизняному кримінальному праві суб'єктом норм статей 436, 437 є загальний суб'єкт, незважаючи на те, що у Кримінальному кодексі України наявне визначення «спеціальний суб'єкт».

Аналізуючи суб'єктивну сторону злочину агресії, можна зробити умовивід, що принцип індивідуальної відповідальності за вчинення злочинів проти миру і безпеки людства передбачає вину у формі умислу суб'єкта злочину. Виною, відповідно до ст.23 КК України, є психічне ставлення особи до вчинюваної дії чи бездіяльності, передбаченої Кодексом, та її наслідків [4]. У рішеннях міжнародних судів вина як суб'єктивна ознака визначається як «психологічний зв'язок між матеріальними (наслідками) і ментальними елементами особи злочинця [6, с. 256].

Злочин агресії здійснюється виключно із прямим умислом, коли особа усвідомлювала суспільно небезпечний характер свого діяння (дії або бездіяльності), передбачала його суспільно небезпечні наслідки і бажала їх настання [4]. Крім того, такий факультативний елемент як мета присутній у всіх складах злочину агресії, мотив може бути присутній, але дедалі рідше.

Суб'єкти діють навмисно і свідомо на всіх стадіях вчинення злочину агресії, а також вони мають відповідне психологічне ставлення і намір не просто розпочати воєнні дії або застосувати збройну силу, а досягти конкретного бажаного результату, для досягнення якого це діяння застосовується. Якщо звернутися до міжнародної практики, то відповідно до Резолюції RC/Res.6 відсутня потреба доведення того, що порушник провів правову оцінку несумісності застосування збройної сили із Статутом ООН, відсутня. Комісія у будь-якому випадку вважатиме, що суб'єкт усвідомлював усі фактичні обставини, які вказують на грубе порушення Статуту ООН [6, с. 129-130]. Тобто це свідчить про те, що суб'єкт злочину діє з прямим умислом. Особа, відповідно до статей 436, 437 КК України, усвідомлює що вона закликає до агресивної війни, підбурює або іншими діями виявляє бажання до розв'язання воєнного агресивного конфлікту; планує, підготовлює або розв'язує воєнний конфлікт, веде агресивну війну, використовуючи весь можливий збройний, технічний, людський потенціал держави тощо.

Отже, міжнародне і українське кримінальне право містять норми, які регламентують особливості індивідуальної відповідальності суб'єктів за вчинення злочину агресії. Відповідно до цих положень суб'єкт повинен відповідати загальним вимогам законодавства, проте він досить специфічний, тому що має відмінні особливості, які можуть визначати його як спеціального. У законодавстві деяких держав такий суб'єкт дійсно спеціальний. Цілком правильним було б визначити суб'єкта вчинення злочину агресії як спеціального і в українському кримінальному законодавстві.

1. U. Leanza, *The Historical Background The Responsibility of States for International Crimes*, Oxford Monographs in International Law. 2005. P. 151-152.

2. Кибальник А.Г., И.Г. Соломоненко. *Преступления против мира и безопасности человечества : монографія*. Санкт-Петербург, 2004. С.66.

3. Римський статут міжнародного кримінального суду : статут № 995_998 від 17.07.1998. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_588 (дата звернення: 27.01.2019).

4. Кримінальний кодекс України: Закон України від 5 квітня 2001 р. №2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> (дата звернення: 15.02.2019).

5. Васюренко А.О. Аналіз особливостей складу злочину агресії в міжнародному кримінальному праві. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія ПРАВО*. 2014. Серія 27. Том 3. С. 168-171.

O. Triffterer. *Commentary on the Rome Statute of the International Criminal Court* / Otto Triffterer Beck/Hart. 2 edition. 2008. p. 256.

Рец В. В.

курсант

Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

*Науковий керівник – доцент кафедри
філософії та політології,
к.філос.н., доц. Підлісний М.М.*

ТОЛЕРАНТНІСТЬ ЯК ОЗНАКА ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Актуальність теми. Сьогодні модернізоване суспільство знаходиться на роздоріжжі, перш за все, ідеологічному, тому що прогрес розширив межі, які концептуально може осягнути людський розум, але, на жаль, не надав зрозумілу інструкцію з користування такими благами. Саме тому дуже важливо кожному свідомому громадянину докладати зусиль для удосконалення того простору, де він живе, і робити його таким, яким він хотів би його бачити.

Завданням даної тези є поглиблення знань теорії громадянського суспільства. Крім того, важливо розуміти взаємозв'язок такого суспільства з кожним громадянином. Але найголовніше було встановити роль толерантності у становленні і розкритті сутності громадянського суспільства.

Мета: популяризація ідеї громадянського суспільства; наголошення на побудові ідеальної моделі громадянського суспільства за допомогою ряду необхідних категорій, таких як терпимість і толерантність.

Поняття «громадянське суспільство» з'являється в XVII столітті. Вважається, що вперше у сучасному значенні його використав видатний мислитель, філософ і вчений Г. Лейбніц (1646-1716 рр). Потім ідею громадянського суспільства невпинно розвивали Т. Гоббс і Дж. Локк – видатні англійські філософи; Ш. Монтеск'є – видатний французький правознавець і мислитель; Ф. Гегель – один із найвпливовіших філософів в історії людства тощо.

Громадянське суспільство, неначе багатогранник, можна розглядати із різних боків:

- як неполітичну, недержавну частину суспільства, систему незалежних від держави суспільних інститутів, автономно сформованих;
- з іншого боку, громадянське суспільство можна представити системою неполітичних відносин, які мають місце в суспільстві тощо.

Безперечно, відносини у громадянському суспільстві досить різноманітні та неоднорідні. До них належать господарчі, сімейні, етичні, естетичні тощо, які виникають між суб'єктами громадянського суспільства.

Я погоджуюся із думкою деяких вчених, що громадянське суспільство – це система взаємодії в межах права вільних і рівноправних громадян держави, їх об'єднань, що добровільно сформувалися та перебувають у відносинах конкуренції та солідарності, поза безпосереднім втручанням держави, покликаної створювати умови для їх вільного розвитку. Громадянське суспільство, на думку багатьох, особиста сфера життєдіяльності людей, які мають рівні права і обов'язки. Це вільне, демократичне, правове і цивілізоване суспільство, де немає місця режиму влади, класовій ненависті, тоталітаризму, насильства над людьми, де поважають закон і мораль, принципи гуманізму і справедливості. Це неповний перелік категорій індексу ідеалу цього суспільства. І якщо справді будувати спільноту на таких засадах, то вийде дієве суспільне об'єднання.

Не секрет, що подібне суспільство має тільки йому притаманні риси, і характерною є толерантність. Що собою взагалі являє толерантність і чому так важливо зафіксувати її в переліку характеристик громадянського суспільства?

Проблема толерантності охоплює усі сфери суспільного життя нації: соціальну, релігійно-конфесійну, політичну, особистісну, міжетнічну. Поняття толерантності являє собою протилежність ворожості, антипатії, ненависті.

Організація Об'єднаних Націй оголосила 1995 рік роком толерантності. В рамках його проведення державами-членами ЮНЕСКО була прийнята Декларація принципів толерантності, що містить такі визначення цього поняття:

- повага, прийняття та правильне розуміння багатого різноманіття культур, форм самовираження та самовиявлення людської індивідуальності;
- політична й правова потреба; активна позиція, що формується на основі визнання універсальних прав та основних свобод людини.

На початку ХХІ століття проблема толерантності набула особливої актуальності у зв'язку із процесом глобалізації, що зіштовхує релігійні, національні і етнічні ідентичності різних культур і народів. Формування громадянського суспільства неможливе без відповідного усвідомлення фундаментальних цінностей демократії. Однією з основних таких цінностей є цінність толерантності. Проблема толерантності сьогодні - одна з центральних проблем як глобального, так і національного порядку.

Толерантність — це терпимість до чужих думок, вірувань, поведінки. Це повага або визнання рівності інших, відмова від домінування чи насильства. Інакше кажучи, постійні, цілеспрямовані зусилля для створення такого інформаційного поля, яке б культивувало в людині і суспільстві настанову на самообмеження, злагоду та співробітництво, на емоційну мобілізацію на злагоду культур. Це також визнання легітимності законних інтересів іншого, що не розходяться з мораллю, і відвертість по відношенню до його досвіду, готовність до діалогу і до розширення власного досвіду у

цьому випадку.

Сучасне громадянське суспільство настільки багатогранне, що навіть толерантність має свої різновиди: гендерна (неупереджене ставлення до представників іншого полу), расова, релігійна, географічна (неупередженість до жителів невеликих або провінційних міст), міжкласова, фізіологічна, сексуально орієнтована, маргінальна толерантності тощо.

Щодо України, то тут державна політика сприяння високому рівню толерантності спирається на достатньо широку політико-правову основу. Проте, в українському суспільстві на жаль ще залишається рівень психологічної відокремленості, національної ізоляції певних етнокультурних груп, ксенофобії, через інформаційні ресурси Інтернету тиражуються етнічні стереотипи.

Зниження рівня толерантності може негативно вплинути на міжнародний імідж України, як європейської правової демократичної держави. Можливе створення потенційної загрози мирному співіснуванню численних етнічних груп та національних меншин, що перешкоджає національній консолідації та єдності країни, становленню громадянського суспільства та розвитку української політичної нації.

Таким чином, толерантність є базовою цінністю відкритого суспільства. Відкритість суспільства своїм власним змінам та інноваціям означає одночасно і відкритість його назовні, іншим культурним нормам і принципам. Тому толерантність, критичне мислення, свобода і відповідальність особистості у відкритому суспільстві пов'язані один з одним, становлять фундамент демократії і створюють умови розвитку, руху суспільства вперед.

1. Політологія: підручник / Ред. О. В. Бабкіна, В. П. Горбатенко. - К. : ВЦ "Академія", 2003. - 528 с. - (Альма-матер)

2. Стаття «Толерантність як основа консолідації громадянського суспільства в Україні»: <http://n-sirog.gov.ua>.

3. Щедрова Г. П. Громадянське суспільство та політична культура: теоретичний і прикладний аспекти: Монографія. – Луганськ: Вид-во «Елтон-2», 2009. – 308 с.

4. Держава і громадянське суспільство в Україні: проблеми взаємодії: Монографія / Кресіна І. О., Скрипнюк О. В., Коваленко А. А., Перечуда Є. В., Стойко О. М., Балан С. А.: за редакцією І. О. Кресіної. К.: Логос, 2007. – С. 89.

Рубан О. С.

курсант

Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

*Науковий керівник – завідувач
кафедри теорії та історії
держави і права, д.ю.н., доцент
Боняк В.О.*

СТАН ПРАВОВОЇ ПОВЕДІНКИ У СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ В АСПЕКТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ВИБОРЧОГО ПРАВА

Актуальність обраної теми полягає у розгляді правової поведінки як одного з важливих чинників на шляху побудови демократичної правової держави.

Наша молода та незалежна Україна має потужний науковий, промисловий, культурний, економічний потенціал та з кожним роком інтегрується у розвинуту та цивілізовану світову спільноту. Усвідомлення кожним громадянином України значення власних матеріальних та людських ресурсів відіграє важливу роль у такому поступі нашої держави, зокрема у розвитку демократичного громадянського суспільства, що неможливий без належного рівня правосвідомості та правової поведінки.

Звернення до проблематики правової поведінки не є новим у загальнотеоретичній юридичній науці, до неї звертались як вітчизняні, так і зарубіжні вчені, зокрема, М.І. Козюбра, Т.С. Захаркевич, О.В. Зайчук, Н.М. Оніщенко, О.Ф. Скакун, М.В. Цвік, Ю.О. Козенко та ін. До розробки цієї теми спонукають і результати соціологічних досліджень, що їх проводили державні установи, громадські організації та об'єднання. Водночас, питання правової поведінки у сучасному суспільстві в аспекті реалізації виборчого права потребує окремої уваги, особливо з огляду на вибори Президента України та Українського парламенту, що мають відбутися у 2019 р.

Ю. А. Ведерніков вважає, що правова поведінка – це вольова сторона правосвідомості, яка являє собою процес перетворення норм права у реальну правову поведінку [1, с. 324].

До основних характеристик поняття «правомірна поведінка» О.В. Зайчук та Н.М. Оніщенко відносять:

- 1) відповідність норм права закріпленим вимогам;
- 2) бажаний чинник для функціонування суспільства;
- 3) наявність суб'єктивної сторони, що проявляється у наявності мотиву, як міри усвідомлення настання можливих наслідків вчинку, а також

внутрішнє становлення особи до майбутніх наслідків її вчинку;

4) наявність обов'язків, невиконання яких тягне застосування державою заходів примусу;

5) наявність форм реалізації правомірної поведінки з формами реалізації права. [2, с. 321].

Інший правник, Ю.О. Козенко, вказує, що правова поведінка це особливий вид людської діяльності. Відображаючи соціальну дійсність, люди пізнають й освоюють існуючі норми, певним чином оцінюючи їх, визнаючи чи спростовуючи і в тій чи іншій мірі керуючись ними в реальній поведінці.

Дослідниця вказує на роль правосвідомості – будучи безпосереднім джерелом активності і регулятором людської поведінки, свідомість відчуває регулюючий вплив об'єктивних факторів, до числа яких відносяться діюче право, практика його застосування та інші явища правової дійсності. З огляду на це вона постає наріжним каменем процесів засвоєння особою існуючих норм та їх реалізації в її поведінці [3].

На державному рівні розвиток правової культури постає одним з головних завдань для з'ясування можливості і межі застосування універсальної ідеї права в українській культурі. Соціологічні дослідження, що проводилися Міністерством юстиції спільно з Координаційним центром з надання правової допомоги, підтверджують, що близько 80 % громадян виступають за необхідність підвищення особистої та суспільної правової обізнаності, тому що існують проблема нестачі знань з механізмів реалізації прав людини та алгоритмів їх захисту.

Так, у 2017 році Міністерством юстиції України у співпраці з системою безоплатної правової допомоги та територіальними органами юстиції за підтримки міжнародних донорів та партнерів було розпочато реалізацію загальнонаціонального право-просвітницького проекту «Я маю право!». Мета цього проекту – підвищення рівня правової культури та правової свідомості громадян. Розпорядженням Кабінету Міністрів України №638-р від 13.09.2017 р. проекту було надано статус національного [4].

Структура правової поведінки включає два елементи протилежної спрямованості: правомірна і протиправна (правопорушення). Щодо останньої, то розглянемо технологію профілактики протиправної (девіантної) поведінки. М.О. Мінц наголошує, що взагалі технологія проведення профілактики у межах держави передбачає економічні, соціокультурні, правові заходи. Такі заходи, на думку правника, полягають, як правило, у наступному:

1) проведення роз'яснювальної роботи на підприємствах, установах, організаціях;

2) проведення профілактичних перевірок;

3) встановлення посиленого режиму несення служби з охорони громадського порядку на певній території;

4) здійснення профілактичних операцій і рейдів;

5) соціальний патронат, тобто допомога дітям-сиротам, надання допомоги та лікування алкоголіків, наркоманів, осіб з психічними розладами, ресоціалізація повій, сприяння у працевлаштуванні осіб, звільнених з місць позбавлення волі. [5, с. 140].

Проведення таких заходів дає змогу зосередити суспільні сили на боротьбу з різними негативними явищами та процесами, явищами, які набули значного поширення, з метою створення належного рівня життя суспільства.

Характеризуючи стан правової поведінки громадян в аспекті реалізації виборчого права, то технологія профілактики протиправної (девіантної) поведінки, на нашу думку, має включати:

1) проведення роз'яснювальної роботи на підприємствах, установах, організаціях в аспекті значущості реалізації громадянами активного виборчого права задля подальшого прогресивного розвитку суспільства;

2) встановлення посиленого режиму несення служби працівниками Національної поліції з охорони правопорядку в період виборів, зокрема, в день голосування;

3) здійснення профілактичних заходів щодо проявів абсентеїзму, тобто свідомої відмови громадян від участі у виборах та ін.

Таким чином, проаналізувавши стан правової поведінки у сучасному суспільстві в аспекті реалізації виборчого права, можна зробити наступні висновки: для підвищення рівня правової свідомості та культури громадян існує необхідність подальшої реалізації існуючих проектів з цього питання та розробки нових, надання їм державного значення. Дане питання потребує подальшого поглибленого вивчення з урахуванням щоденних змін у розвитку суспільства та наступних парламентських виборів в Україні.

1. Ведерніков Ю. А. Теорія держави та права: Навч. посіб. / Ю. А. Ведерніков, Ю. А. Папірна. Київ: Знання, 2008. 333 с.

2. Загальна теорія держави і права (основні поняття, категорії, прав, конструкції та наук, концепції): Навчальний посібник / за ред. О. В. Зайчука, Н. М. Оніщенко. К.: Юрінком Інтер, 2008. 400 с.

3. Козенко Ю.О. Правова свідомість людини як аксіологічна сутність її поведінки. *Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України*. 2014. № 2. С. 8-12. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzizvru_2014_2_4 (дата звернення: 27.04.2019).

4. Запуск онлайн платформи «Я маю право!» спростить доступ громадян до інформації щодо захисту їхніх прав – Міністерство юстиції (від 25.09.2017). URL: <https://minjust.gov.ua/news/ministry/zapusk-onlayn-platformi-ya-mayu-pravo-sprostit-dostup-gromadyan-do-informatsii-schodo-zahistu-ihnih-prav> (дата звернення: 25.04.2019).

5. Мінц М.О. Соціологія девіантної поведінки. Навчальний посібник. - Миколаїв: Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2009. 244 с.

Савела Є. А.

курсант

Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

*Науковий керівник – доцент кафедри
цивільного права та процесу,
к.ю.н., доцент Круглова О.О.*

ЦИВІЛЬНО-ПРОЦЕСУАЛЬНИЙ ПОРЯДОК ВИЗНАННЯ ОСОБИ ПОМЕРЛОЮ

Для прийняття рішення про оголошення фізичної особи померлою, суд спирається на факти, які підтверджують високу ймовірність смерті учасника цивільних правовідносин, покликано для забезпечення права й законних інтересів цієї особи, спадкоємців цієї особи, а також інших заінтересованих осіб які перебували у правовідносинах з цією особою, оскільки, її відсутність створює обмеження і взагалі унеможлиблює реалізацію особистих немайнових та майнових прав [1].

У ст. 46 Цивільного кодексу України визначений перелік можливих ситуацій, фактів, що дають підстави для звернення до суду з позовом про визнання особи померлою. До таких підстав і фактів належать: 1) у місці постійного проживання немає відомостей про місце перебування фізичної особи протягом трьох років; 2) якщо вона пропала безвісти за обставин, що загрожували їй смертю або дають підставу припускати її загибель від певного нещасного випадку протягом шести місяців); 3) якщо особа пропала безвісти, у зв'язку з воєнними діями, вона може бути оголошена судом померлою після спливу двох років від дня закінчення воєнних дій (з урахуванням конкретних обставин справи суд може оголосити фізичну особу померлою і до спливу цього строку, але не раніше спливу шести місяців) [3, ст. 46].

Необхідно зазначити, що фізична особа оголошується померлою від дня набрання законної сили рішенням суду. Справи про оголошення померлою розглядаються судом відповідно до порядку встановленому в ЦПК України, а саме через написання заяви про визнання особи померлою. Заява подається: 1) за місцем проживання заявника; 2) за останнім місцем проживання (перебування) такої особи, місцезнаходження якої невідоме; 3) за місцезнаходженням майна особи, місцеперебування якої невідоме [2].

З такою заявою може звертатися до суду будь-яка зацікавлена особа: будь-який громадянин, прокурор, юридичні особи, органи державного управління. Прикладом юридичної особи є банк або інші кредитні установи, у разі тривалої відсутності позичальника. Заявник це особа в чий інтерес

порушено процес, для захисту своїх прав та інтересів. У такій заяві необхідно зазначити для якої мети необхідно заявнику визнати таку особу померлою, докази, що підтверджують обставини, що загрожували смерті фізичній особі, яка пропала безвісти, або обставини, що дають підставу припускати її загибель від нещасного випадку. Якщо в зазначеній заяві не вказана мета визнання фізичної особи померлою, то така справа залишається без розгляду, допоки заявник не усунить вказаний недолік у визначений строк. Під час підготовки справи до судового розгляду суддя здійснює певні дії: 1) з'ясовує коло осіб, які зможуть надати певні відомості про відсутнього; 2) витребує від житлово-експлуатаційних організацій, за останнім місцем проживанням особи відомості, щодо неї, за останнім місцем роботи, а також від правоохоронних органів і військових частин; 3) витребує відомості від податкових органів про сплату податків такою особою; 4) витребує документи, які підтверджують можливість обставин, що загрожували смерті, або дають підставу припускати загибель такої особи через нещасний випадок; 5) перевіряє можливість такої особи умисного переховування з метою уникнення покарання, сплати аліментів, боргу або в інших випадках, шляхом надсилання запиту до відповідних органів; 6) здійснює заходи щодо опіки над майном фізичної особи через органи опіки та піклування.

Розгляд справи закінчується винесенням рішення. У рішенні зазначаються відомості про особу – прізвище, ім'я, по-батькові, рік і місце народження, останнє місце проживання, дату початку безвісної відсутності, якщо вона відома. Судове рішення, яке підтверджує смерть особи шляхом оголошення її померлою, яке набрало законної сили припиняє правосуб'єктність такої особи [4, с. 228]. Якщо стане відомо місце знаходження такої фізичної особи суд відмовляє в задоволенні такої заяви. Після того як рішення суду набере законної сили про оголошення фізичної особи померлою, суд надсилає рішення органу який здійснює реєстрацію смерті фізичної особи, з подальшим повідомленням нотаріуса за місцем відкриття спадщини, або в населеному пункті, де не має нотаріуса, таке рішення надсилається до відповідного органу місцевого самоврядування, для здійснення охорони спадкового майна. Якщо в населеному пункті знаходяться декілька нотаріусів, або якщо місце відкриття спадщини невідоме, таке рішення надсилається до державного нотаріального архіву для передачі його уповноваженому нотаріусу, щоб той у свою чергу здійснив заходи для охорони спадкового майна. У разі оголошення громадянина померлим наступають такі ж наслідки, як ті, що спричиняє смерть людини [5].

Майно особи, яка була визнана померлою, буде невідчуженим протягом п'яти років, а спадкоємці цієї особи отримають від нотаріуса свідоцтво про право на отримання спадщини, лише після п'яти років

Отже, визнання особи померлою покладається на факти які підтверджують високу ймовірність смерті учасника цивільних правовідносин. З такою заявою може звертатися до суду будь-яка зацікавлена

особа (будь-який громадянин, прокурор, юридичні особи, органи державного управління). Розгляд справи закінчується винесенням рішення, яке припиняє правосуб'єктність даної особи, але законодавець залишає право за даною особою право, строком на 5 років, на відновлення своїх прав, у випадку можливості знаходження такої особи, шляхом подання позову до суду і у відповідному порядку поновлення своєї правосуб'єктності.

1. Корчак Т. В. Цивільно-правові наслідки оголошення фізичної особи померлою за законодавством України: дис. канд. юр. наук: Харків, 2017. 23 с.

2. Цивільний кодекс України URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/435-15> (дата звернення 15.04.2018)

3. Цивільний процесуальний кодекс України URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1618-15/page> (дата звернення 15.04.2018)

4. Корчак Т. В. Оголошення фізичної особи померлою як цивільно-правова конструкція. Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого. Х. С. 226–228.

5. Порядок та правові наслідки оголошення фізичної особи померлою URL: brm.lv.court.gov.ua (дата звернення 17.04.2018).

Сокол Р.В.

студентка

Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

*Науковий керівник – доцент кафедри
економіки та фінансів, к.ю.н.*

Соломіна Г.В.

ОЦІНКА РІВНЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ІНТЕГРУВАННЯ ДО ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

У період фінансово-економічної кризи особливої актуальності набуває забезпечення фінансової безпеки, що призводить до втрати внутрішньої і зовнішньої платоспроможності, нестабільності національної грошової одиниці, зниження доходів населення та активів суб'єктів господарювання.

Основні загрози економічній безпеці України знаходяться у макроекономічній, інвестиційній через надмірну залежність України від зовнішньоекономічної кон'юнктури, недостатній розвиток внутрішнього ринку та постійне погіршення стану зовнішньоторговельного балансу, високу диференціацію доходів населення [1].

В Україні оцінка економічної безпеки проводиться, відповідно до методики [2, 4], за компонентами: макроекономічною, фінансовою, виробничою, інвестиційною, науково-технологічною, енергетичною,

зовнішньоекономічною, соціальною, демографічною і продовольчою.

З метою удосконалення оцінки економічної безпеки пропонується використовувати підхід, що ґрунтується на розрахунку інтегрального показника, що дозволяє сформувати підґрунтя для проведення кластеризації країн світу з метою моніторингу рівня безпеки.

Ієрархічно побудована система показників (інтегрального, комплексних і часткових), містить економічну складову, передбачає використання методів аналізу (кореляційний, кластерний аналіз і метод таксономії), що дозволяє визначити рівень та реалізацію наступного регулювання. Підхід дає можливість визначити місце (ранг), яке займає країна в загальній сукупності країн, динаміку зміни рангів за певний проміжок часу, виявити проблемні компоненти та здійснювати моніторинг дієвості регулювання.

Формування системи показників для оцінювання рівня безпеки економіки країни було здійснено за достовірності та інформаційної доступності. Інтегральний показник економічної безпеки країни було розраховано за економічною сферою.

За результатами, що представлені у табл.1 за інтегральним показником економічної безпеки (30 країн), Україна займає 29 місце та відноситься до третього кластера з досить низькими показниками економічної безпеки.

Таблиця 1

Інтегральний показник економічної безпеки України за 2014-2017 рр.

Інтегральний показник економічної безпеки	Україна		Значення країни – лідера ЄС		
	бали	місце	країна	бали	місце
2014	0,075	29	Швеція	0,753	1
2015	0,079	29	Швеція	0,754	1
2016	0,025	29	Данія	0,723	1
2017	0,023	29	Данія	0,703	1

У табл. 2 наведено часткові показники проблемної компоненти «Економічна складова» безпеки з негативною динамікою та значенням нижче за середнє по 3 кластеру країн [3].

Таблиця 2

Показники економічної компоненти України з негативною динамікою

Показник	Роки			
	2014	2015	2016	2017
Економічна глобалізація	+	+	+	+
Нерівномірність економічного розвитку	+	+	+	+
Рівень економічної нестабільності	+	+	+	+
Макроекономічна стабільність	+	+	+	+
Рівень розвитку фінансового ринку	+	+	+	+

Проведений аналіз дозволив виявити проблемні показники компоненти економічної складової інтегрального показника безпеки для України: економічна глобалізація, нерівномірність економічного розвитку, рівень розвитку фінансового ринку, рівень економічної нестабільності, макроекономічна стабільність. Ці показники мають стабільну негативну динаміку та тенденцію до зниження, що потребує втручання державних органів з метою забезпечення економічної безпеки країни.

1. Уніан – інформаційне агенство// Дефіцит зовнішньоторговельного балансу України зріс в три рази – [електронний ресурс] – режим доступу:<https://www.unian.ua/economics/finance/10337838-deficit-zovnishnotorgovelnogo-balansu-ukrajini-zris-v-tri-razi.html>

2. Зовнішньоторгівельний баланс України 2017-2018 (зведений). [Електронний ресурс].- Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

3. Малярєць Л. М. Вимірювання ознак об'єктів в економіці: методологія і практика : наук. вид. Харків : Вид-во ХНЕУ, 2006. 384 с.

4. Губарева І.О. Моніторинг реалізації державного регулювання економічної безпеки країни// Проблеми економіки № 1 (35).- 2018.- с.55-61.

5. Про затвердження Методики розрахунку рівня економічної безпеки України: Наказ Міністерства економіки України № 60 від 02.03.2007 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.nau.ua/doc/?code=v0060665-07>.

Старова Т.А.

студентка юридичного факультету
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

*Науковий керівник – старший викладач
кафедри кримінально-правових дисциплін
Шевченко Т. В.*

МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД БОРОТЬБИ З ТОРГІВЛЕЮ ЛЮДЬМИ: ІСТОРИЧНИЙ АСПЕКТ

Величезна розбіжність у рівні життя у кінці ХХ – початку ХХІ століття породила активізацію міграційних процесів, які почали використовуватися злочинцями для продажу людей. Суттєве збільшення випадків продажу громадян України примушувало законодавців до рішучих заходів протидії цьому явищу. У березні 1998 року Кримінальний кодекс України (далі – КК) було доповнено статтею 124–1, яка повинна була запровадити протистояти торгівлі людьми. Уперше зіткнувшись із криміналізацією нового, на той час, для України явища та не маючи жодного досвіду в цій галузі, вітчизняний законодавець сформулював диспозицію норми, закріпленої у статті 124–1 КК, надто близько до текстів міжнародних документів у цій сфері. Невелика кількість порушених кримінальних проваджень за цією статтею (з 1998 по 2000 рік лише 55 проваджень) за значної фактичної розповсюдженості цього явища показала необхідність удосконалення кримінального законодавства про відповідальність за торгівлю людьми.

Перший напрямок – *боротьба із работоргівлею та рабством*. На розвиток цього напрямку вирішальний вплив мали масові народні повстання у США. Президент Сполучених Штатів Авраам Лінкольн видає прокламацію про звільнення рабів у 1863 р., а у 1865 році внесені відповідні поправки до Конституції США. Після скасування рабства в США світовий ринок збуту рабів істотно скоротився, але як рабство, так і работоргівля ще довгий час зберігались у Ліберії, Ефіопії, Тибеті та деяких інших країнах [1, с. 51]. В цей же час Царським маніфестом від 19 лютого 1861 р. було скасоване кріпосне право в Росії [2, с. 442]. Саме тоді з'являються перші міжнародні угоди щодо боротьби із работоргівлею: рішення Віденського конгресу 1815 року, рішення Ахенського конгресу 1818 року, рішення Берлінської конференції 1885 року, рішення Брюссельської конференції 1890 року. Країни – учасниці цих угод визнали злочинними всі дії з торгівлі рабами, незалежно від попереднього статусу та походження проданої в рабство людини. Країни, що брали участь у Брюссельській конференції, зобов'язались внести конкретні зміни у національні законодавства щодо кримінально – правової заборони работоргівлі. У 1919 році держави – учасниці Ліги Націй підписали Сен–

Жерменську конвенцію, яка змінювала Берлінський Генеральний акт 1885 року, Брюссельський Генеральний акт, Декларацію 1890 року та підтверджувала рішучість країн –учасниць домогтися цілковитого скасування работоргівлі в усіх формах [3, с. 15–16]. Заборону рабства також було закріплено в таких авторитетних міжнародних документах як Загальна декларація прав людини 1948 р. [4, с. 18–24] та Європейська конвенція про захист прав людини і основних свобод 1950 року [5, с. 17–28].

Другий напрямок міжнародної боротьби із торгівлею людьми розвивався в плані *протистояння* широко розповсюдженому явищу продажу жінок за кордон з метою розпусти, а також боротьби зі звідництвом. У 1899 році в Лондоні відбувся Міжнародний конгрес з питань боротьби з торгівлею жінками з метою розпусти. Він констатував наявність великої кількості випадків вивезення молодих дівчат з Європи до Південної Америки, де їх продають у борделі, власники яких примушують дівчат займатися проституцією. Конгрес закликав держави до укладання багатосторонніх угод з приводу боротьби з цим злом. У 1902 році в Парижі було проведено Дипломатичну Конференцію, яка підтримала та розширила лондонські ініціативи [6, с. 181]. Вона ініціювала низку міжнародних угод про співробітництво у цій галузі:

- Міжнародний договір від 18 травня 1904 року про боротьбу із торгівлею білими рабнями зі змінами, внесеними в нього Протоколом, затвердженим Генеральною Асамблеєю ООН 3 грудня 1948 року;

- Міжнародна Конвенція від 4 травня 1910 року про боротьбу із торгівлею білими рабнями зі змінами, внесеними в неї вищезгаданим Протоколом;

- Міжнародна Конвенція від 30 вересня 1921 року про боротьбу із торгівлею жінками та дітьми зі змінами, внесеними в неї Протоколом, прийнятим Генеральною Асамблеєю ООН 20 жовтня 1947 року;

- Міжнародна Конвенція від 11 жовтня 1933 р. про боротьбу із торгівлею повнолітніми жінками зі змінами, внесеними в неї вищенаведеним Протоколом [7, с. 144].

Інші напрямки боротьби із торгівлею людьми розвиваються в плані *протистояння примусовій праці* (Конвенція про примусову чи обов'язкову працю 1930 р.) [8, с. 147–160], *торгівлі дітьми для незаконного усиновлення* (Женевська декларація прав дитини 1924 р., Декларація прав дитини 1959 р., Конвенція про права дитини 1989 р.) [9, с. 255–273].

Останнім часом також з'явилися нові напрямки, такі як: *боротьба із торгівлею людьми з метою незаконного вилучення органів, а також із продажем людських ембріонів та плодів* (Резолюція Комітету міністрів Ради Європи про узгодження законодавств держав – учасників з питань вилучення, пересадки і трансплантації матеріалів організму людини № (78) 29 1978 р.) [10, с. 102–104].

Міжнародним актом, спрямованим на протидію торгівлі людьми, став

Протокол про попередження та запобігання торгівлі людьми, що доповнює Конвенцію ООН проти транснаціональної організованої злочинності, прийнятий 15 листопада 2000 року. Згідно зі ст. 3 цього Протоколу торгівля людьми означає здійснення з метою експлуатації: вербування, перевезення, передачі, переховування або отримання людей шляхом погрози силою або її застосування чи інших форм примушування, викрадення, шахрайства, обману, зловживання владою чи вразливістю становища, або шляхом підкупу у вигляді платежів чи вигод, для отримання згоди особи, яка контролює іншу особу [11, с. 108].

Серед умов існування торгівлі людьми в Україні необхідно назвати такі: відсутність в Україні закону про соціальний захист громадян України за кордоном (жертви торгівлі не можуть розраховувати на будь-яку соціальну чи правову підтримку в той час, коли вони перебувають за кордоном); генетична привабливість українських жінок; нераціональна податкова політика держави; існування в Україні дуже привабливого «ринку жінок»; стрімке поширення алкоголізму і наркоманії серед жінок; відсутність діючої системи захисту жертв злочину від погроз та шантажування з моменту розкриття злочину до розгляду справи в суді; корумпованість працівників державних органів України та зарубіжних країн; безконтрольність рекламних оголошень із працевлаштування; інтернаціоналізація організованої злочинності [12, с. 117].

Отже, кінцева мета торгівлі людьми, яка в міжнародних документах узагальнено називається метою експлуатації, конкретизується у наступних альтернативних цілях: сексуальна експлуатація, використання у порнобізнесі, примусова праця або примусове надання послуг, рабство або звичаї, подібні до рабства, підневільний стан, втягнення у злочинну діяльність, залучення в боргову кабалу, усиновлення (удочеріння) з метою наживи, використання у збройних конфліктах, примусова вагітність або примусове переривання вагітності, примусове одруження, примусове втягнення у зайняття жебрацтвом. Крім того, ч. 3 ст. 149 КК передбачає випадки вчинення цього злочину з метою вилучення у потерпілого органів чи проведення дослідів над людиною без її згоди.

Після світової заборони рабства людство почало об'єднувати зусилля у протидії діянням, пов'язаним із торгівлею людьми. Внаслідок таких зусиль з'явилася велика кількість міжнародних документів, спрямованих на протидію та запобігання торгівлі людьми та подібних до неї зловживань. Ці документи знаходили своє відображення у національних законодавствах кожної окремої країни. Отже, визнання торгівлі людьми злочином має досить серйозне історичне підґрунтя.

1. Панов В.П. Сотрудничество государств в борьбе с международными преступлениями: Учебное пособие. – М.: Юрист, 1993. – 160 с.

2. Історія України: Курс лекцій у двох книгах. – К.: Либідь, 1991. – Кн. 1. – 573 с.

3. Горбунова О.Г. Міжнародні документи та законодавство зарубіжних країн

стосовно проституції, торгівлі жінками та змушування їх до роботи у секс-бізнесі // Вісник Університету внутрішніх справ. – 1999. – Спеціальний випуск. – С. 14–22.

4. Загальна декларація прав людини 1948 р. // Права людини. Міжнародні договори України, декларації, документи / Упоряд. Ю.К. Качуренко. – К.: Наукова думка, 1992. – С. 18–24.

5. Еліза Цакірі Доповідь // Матеріали міжнародного семінару «Пошук шляхів вирішення проблеми запобігання торгівлі жінками в Україні та формування Комплексної програми дій» (Київ, 13–14 травня 1998р.). – К., 1998. – С. 15–17.

6. Дерюжинский В.Ф. Международная борьба с торговлей женщинами // Журнал министерства юстиции. – 1902. – №8. – С. 174–209.

7. Україна в міжнародно-правових відносинах. Боротьба із злочинністю та взаємна правова допомога: Зб. докум. (українською і російською мовами). – К.: Юрінком, 1996. – Кн 1. – 1184 с.

8. Конвенция о принудительном или обязательном труде 1930 г. // Міжнародне законодавство про охорону праці. Конвенції та рекомендації МОП у трьох томах. – К.: Основа, 1997. – Т. 1. – С. 353–363.

9. Конвенція про права дитини від 20 листопада 1989 р. // Бюлетень міністерства Юстиції України. – 2001. – № 2. – С. 255–273.

10. Резолюция о приведении в соответствие законодательств государств-участников по вопросам изъятия, пересадки и трансплантации материалов организма человека № (78)29, принятая Кабинетом министров Совета Европы 11 мая 1978 г. // Права человека и профессиональная ответственность врача в документах международных организаций / Ассоциация психиатров Украины. – К., 1996. – С. 102 – 104.

11. Протокол о предупреждении и пресечении торговли людьми, особенно женщинами и детьми, и наказании за неё, дополняющий конвенцию ООН против транснациональной организованной преступности // Овчинский В.С. XXI век против мафии. Криминальная глобализация и Конвенция ООН против транснациональной организованной преступности. – М.: ИНФРА*М, 2001.– С.107–123

12. Орлеан А.М. Причины та умови існування торгівлі людьми в Україні та боротьба з цим явищем // Становлення правової держави в Україні: проблеми та шляхи вдосконалення правового регулювання: Колективна монографія / В.В. Жук, Е.Ю. Ільченко, В.В. Снегірьов та ін. – Дніпропетровськ: Наука і освіта, 2001. – С. 114–118.

Старусьова А. М.

курсант

Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

*Науковий керівник – старший
викладач кафедри кримінального права
та кримінології, к.ю.н., с.н.с.*

Березняк В. С.

ЗЛОЧИНИ АГРЕСІЇ ЗА СТАТУТОМ МІЖНАРОДНОГО КРИМІНАЛЬНОГО СУДУ (РИМСЬКИМ СТАТУТОМ) ТА ЇХ ПРОЯВ В УКРАЇНІ

Кількість насильницьких дій за останні роки значно, їх супроводжують такі події як: вибухи в громадських місцях, захоплення заручників, знущанням над людьми та вандалізм. Такі прояви є небезпечними для суспільства, і тому мають конкретний зв'язок з поняттям агресивності та агресії. На сьогоднішній день ученні не знайшли єдиної думки, щоб доцільно охарактеризувала феномен агресії. Агресія криє в собі одну із найнебезпечніших загроз міжнародному миру та безпеці, що існує як найтяжчий міжнародний злочин. Важливим є визначення агресії у міжнародному праві та відповідно до норм чинного законодавства вирішення сутності міжнародного злочину агресії.

Рішення проблеми визначення та сутності міжнародного права вирішували такі вчені як: В.Ф. Антипенко, Н.А. Зеленська, І.І. Лукашук, В.А. Василенко, І.П. Бліщенко, Ю.А. Решетов, І.В. Фісенко, Ю.В. Манійчук та ін. Слід зауважити, що агресія являється найбільш серйозним міжнародним злочином та найтяжчим правопорушенням. Вона становить найбільшу загрозу міжнародної безпеки та миру. Саме визначення «міжнародний злочин» виник спочатку, для охарактеризування дії під час агресивної війни. Норми, які накладають певну заборону агресію, входять до складу імперативних норм сучасного загального міжнародного права. Ці норми є важливими, тому їх ігнорування не припустиме [1, с.79].

Взагалі заборонив війну Пакт Бріана-Келлога, який був підписаний 27 серпня 1928 року, як знаряддя національної політики та став першим правовим актом. Як стверджує Д. Донський «Пакт Бріана-Келлога, безсумнівно зіграв найважливішу роль в історії міжнародних відносин, оскільки завдяки цьому документу у міжнародному праві виникла універсальна норма, яка замінила «право на війну» принципом заборони агресивної дії» [2, с.336; 4, с.83]. Згідно статті 1 Паризького пакту «засуджують звернення до війни для врегулювання міжнародних суперечок і відмовляються від такої в ролі знаряддя національної політики у своїх взаємних відносинах» [1, с.81].

Відповідно визначення «агресії», висвітленого в Резолюції ГА ООН №3314 1974 року, нею являється застосування збройної сили державою проти суверенітету, територіальної недоторканості або політичної незалежності іншої держави, або яким-небудь іншим способом, несумісним із Статутом Організації Об'єднаних Націй (стаття 1). Застосування збройної сили державою першою в порушення Статуту є *prima facie* свідченням акту агресії (стаття 2). Стаття 3 Визначення агресії містить перелік діянь, які повинні кваліфікуватися як акт агресії. 4) [3; 4, с.124].

Комісією у Проекті Міжнародного кримінального суду у 1994 році було внесено злочини агресії. Ста двадцятьма державами 17 липня 1998 року був прийнятий Римський статут Міжнародного кримінального суду та будучи ратифікованим шістьдесятьма державами вступив у силу 1 липня 2002 року. У пункті 1 (d) статті 5 римського статуту зазначається, що Суд має певні

повноваження щодо юрисдикції у відношенні злочину агресії, хоча у пункті 2 цієї ж статті в той же час висвітлювалось, що Суд може здійснювати юрисдикцію щодо цього злочину, але цьому повинно передувати прийняття і внесення до Статуту Міжнародного кримінального суду поняття агресії [4, с. 125].

Пункт 1 статті 8 bis римського статуту зазначає, що «злочини агресії» означають «планування, підготовку ініціювання або здійснення особою, яка в змозі фактично здійснювати керівництво або контроль за політичними або військовими діями держави, акта агресії, який у силу свого характеру, серйозності і масштабів є грубим порушенням є грубим порушенням статуту ООН» [4, с. 125-126].

Відповідно до Статуту Міжнародного кримінального суду «актом агресії» є «застосування збройної сили державою проти суверенітету, територіальної недоторканості або політичної незалежності іншої держави, або яким-небудь іншим чином, несумісним із Статутом Організації Об'єднаних Націй». Далі у пункті 2 статті 8 bis Статуту наведений наявний перелік діянь, які «незалежно від оголошення війни будуть кваліфікуватися в якості акту агресії». До них відносяться: а) вторгнення або напад збройних сил держави на територію іншої держави або будь-яка військова окупація, яким би тимчасовий характер вона не носила, яка є результатом такого вторгнення або нападу, або будь-яка анексія території іншої держави або її частини із застосування сили; б) бомбардування збройними силами держави території іншої держави або застосування будь-якої зброї державою проти території іншої держави; в) блокада портів або берегів держави збройними силами іншої держави; г) напад збройними силами держави на сухопутні, морські чи повітряні сили, або морські і повітряні флоти іншої держави; д) застосування збройних сил однієї держави, що знаходяться на території іншої держави за згодою з приймаючою державою, в порушення умов, передбачених в угоді, або будь-яке продовження їх перебування на такій території після припинення дії угоди; е) дія держави, яка дозволяє, щоб її територія, яку вона надала в розпорядження іншої держави, використовувалася цією іншою державою для здійснення акту агресії проти третьої держави; ж) засилання державою або від імені держави збройних банд, груп, іррегулярних сил або найманців, які здійснюють акти застосування збройної сили проти іншої держави, які носять настільки серйозний характер, що це рівнозначно переліченим вище актам, або її значну участь у них [6].

У Кримінальному кодексі України у XX Розділі «Злочини проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку», а саме статтях 436-437 є визначення поняття «агресивна війна». Вона є видом акту агресії, яка передбачає застосування масштабних дій державою чи від її імені збройних сил проти суверенітету, територіальної недоторканості, іншої держави або народу. Актом збройної агресії можуть бути визнані: вторгнення чи напад

збройних сил держави на територію іншої держави або будь-яка військова окупація, у т.ч. тимчасового характеру, яка є результатом такого вторгнення чи нападу, або будь-яка анексія із застосуванням сили території іншої держави чи її частини; бомбардування збройними силами держави території іншої держави або застосування будь-якої зброї державою проти території іншої держави; блокада портів, берегів або територіальних вод держави збройними силами іншої держави; напад збройних сил держави на сухопутні, морські чи повітряні сили або морські чи повітряні флоти іншої держави; застосування збройних сил однієї держави, що знаходяться на території іншої держави за згодою останньої, на порушення умов їх перебування, передбачених угодою, або будь-яке продовження їх перебування на цій території після припинення дії угоди; дія держави, яка дозволяє, щоб її територія, яку вона надала в розпорядження іншої держави, використовувалась цією (іншою) державою для вчинення акту агресії проти третьої держави; заслання державою або від імені збройних банд, груп, регулярних сил або найманців, які здійснюють акти застосування збройної сили проти іншої держави, котрі мають настільки серйозний характер, що це рівносильне переліченим вище актам тощо. Метою агресивної війни може бути, зокрема, відторгнення частини території іншої держави, здійснення у ній військового перевороту. Слід мати на увазі два моменти: по-перше, згідно з міжнародним законодавством війна або воєнні дії можуть бути кваліфіковані як агресивні лише Радою Безпеки ООН, по-друге, визначення агресії, що дається у відповідній резолюції ООН, може бути застосоване тільки щодо відповідальності держав, але не персоналій [5,с.1070-1072].

До сьогоднішнього дня не існує загального визначення «агресії» не дивлячись на те,що вона визнана міжнародним співтовариством, як міжнародний злочин та встановлена імперативними нормами міжнародного права. Висвітлення сутності агресії містяться у багатьох нормативно-правових актах,а саме у: Статуті ООН, Декларації про принципи 1970 року,Резолюцією ГА ООН № 3314 та статуті Міжнародного Кримінального суду,але все ж таки існує актуальна проблема визначення агресії на універсальному рівні, яке буде сприяти ефективності боротьбі з нею та попередженню міжнародного злочину агресії.

1. Решетов Ю.А. Борьба с международными преступлениями против мира и безопасности. М. :Международные отношения. 1983, 224 с.

2. Полторак А.И., Савинский Л.И. Вооруженные конфликты и международное право. М. : Наука. 1976, 415 с.

3.Определение агрессии: Резолюция Генеральной Ассамблеи ООН № 3314 (XXIX) от 14 декабря 1974 года. URL:<http://www.un.org/russian/document/convents/aggression.htm>.

4. Важна К.А. Концепція кримінальної відповідальності держави : дис. ... канд.юрид. наук. К., 2013. 243 с.

5.Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України від 5 квітня 2001 року. За ред. М.І.Мельник, М.І.Хавронюка. К. : А.С.К., 2002. 1104 с.

6. Резолюция RC/Res.6 «Преступление агрессии» от 11 июня 2010 года.

[Electronicresource].URL:http://www.icc-cpi.int/iccdocs/asp_docs/Resolutions/RC-Res.6-RUS.pdf.

Страшко О.П.

курсант

Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

*Науковий керівник – доцент
кафедри філософії та політології,
кандидат філософських наук,
Стояцька Ганна Михайлівна*

ФЕНОМЕН МАСОВОЇ КУЛЬТУРИ ЯК ФАКТОР ТРАНСФОРМАЦІЇ СУСПІЛЬНОЇ СВІДОМОСТІ

Концептуальне оформлення масової культури відбувалось протягом, принаймні, останніх двох століть і співпало з переходом культурних наративів від класики до некласики та постнекласики. Постмодерністський контекст масової культури на сьогодні визначає мінливість системи постпарадигмальних соціальних відносин, які панують у світі, перетворюють фундаментальні схеми співвідношення і розстановки соціальних сил та докорінно трансформують людські життя.

На сьогодні явище масової культури змінило зв'язок між психічними та фізичним властивостями сучасного індивіда та спричинило соціальні процеси, значення яких ще доведеться оцінювати через десятиліття. Специфічні особливості масової культури та її ретрансляторів змінюють не лише суто мистецькі, але й соціальні і політичні ландшафти сьогодення. Зростання фактору «візуалізації» з одночасною зміною статусу «високої» культури на «масову» спричиняє переверот у свідомості і створює нові дискурси, наративи, інтертексти, які починають жити власним життям та конструювати нову реальність.

Філософським підґрунтям описаних вище процесів можна назвати гедонізм з ідеєю досягнення задоволення; позитивізм зі зведенням соціального до біологічного; прагматизм; фрейдизм. Узявши до уваги весь описаний комплекс явищ та поглядів, необхідно запитати: отже звідки все ж таки походить масова популярна культура? Чи конкретніше: чи можна її виникнення уподібнювати зародженню культури як такої, коли йдеться про специфічну участь людини у створенні буття яке різниться з природним, включаючи сюди світоглядні перспективи, пізнавальні прагнення? Яка її частина є самотньою?

Популярна культура стає потужним чинником формування

інституційних штампів, зазнає перманентного і дошкульного впливу пануючих ідеологій, а також тих проявів культури, які пов'язані безпосередньо з буденною практикою. Отже, виходить що маси – це не інертна купа відчужених атомів, але й спільноти за інтересами, які намагаються творити свою культуру. Народна творчість іронічно охоплює рекламні ролики, торсаючи з них уривки фраз, жаргонні слівця, укладаючи новий фольклор. Популярна культура не претендує на глибокий сенс, а виказує свою не-простість та нонконформізм. «Витоки популярної культури сягають традиційних свят, ритуалів, звичаїв, народних гулянь, карнавалу» [1, с.28]. Її творчість асоціюється не з технологіями, а з визначною подією, яка перетворюється на неподільне ігрище.

Звичайно, популярна культура є суміжною масовій культурі, бо ж навіть історично їй передує. Вона вибудовує собі певний фундамент, позаяк популярність ще не свідчить про простоту, та звичайно Крім того, популярне те, що не потребує особливого навантаження та проявлення мислення і мозкової активності, позаяк трендові речі перш за все чіпляють своєю невимушеністю. Популярними також можуть бути явища як елітарної культури, так і народної. Натомість «популярна та масова культури апелює до загальної прийнятності у соціальному та естетичному вимірі, схвалює повторюваність, звертається до повсякденної свідомості й для свого засвоєння не потребує специфічного знання чи унікальних навичок» [2, с. 150-151].

Отже, масова популярна культура це потужне явище, воно володіє могутнім ідеологічно-маніпуляційним знаряддям впливу на громадську свідомість. Більше того, дія маскульту шириться не лише на свідомість, а також на людське існування взагалі. Конкретніше: матеріальну, економічну, віртуальну сфери життя. Зараз народній культурі все важче існувати природно, її форми, модуси та механізми наслідують масова культура, яка, на відміну від народної (національної) є космополітичною, заснованою на псевдореалізмі, міфах, ілюзіях.

Важливим аспектом лишається і з'ясування курсів впливу комерціалізації та індустріалізації на поп-культуру. До масовості вступають також економічні відношення. У свою чергу, чи означає подібний товарний вираз культури, що ринкові критерії стають визначальними у порівнянні з художньою майстерністю, артистизмом чи інтелектом? Що важливіше – зиск чи якість? На цьому тлі малюється ідеологічна роль масової культури, у межах якої чиниться тиск на людину щодо перцепції цінностей, котрі проповідують пануюча влада.

Свого часу розповсюдження кіно та радіо-продукції, а сьогодні потужний, інколи токсичний вплив соціальних мереж та інтернет-таргетування та й узагалі масового виробництва і механізмів споживання, стали і стають передумовами виникнення тоталітарних та демократичних режимів. На сьогодні чітко виокремити де закінчується масова культура та

починається політична ідеологія вельми непросто. Основні поп-тренди впливають на ідеологію і стають мейн-стрімом у політичній боротьбі різних сил, визначають долі держав та цілих міждержавних альянсів. Набір гасел, який був частиною буденного життя, через микро- та точкові впливи на обрані соціальні групи, мусування у джерелах інформації можуть ставати частиною державної політики, а різноманітні форми плебісциту легітимізують їх. Найбільш промовистими прикладами подібного публічного життя можна назвати Brexit у Сполученому Королівстві Великобританії та Північної Ірландії або Консультативний референдум Нідерландів щодо асоціації України і ЄС. Дані приклади демонструють трансформацію мас-культури у політичний та ідеологічний популізм, загрози перетворення якого на тренд світової політики є все більше відчутними. То ж теоретичні розробки й надалі робить дискусію навколо проблеми масової культури все більш нагальною.

1. Культура масова і популярна: теорії та практики [Текст] / Т. В. Лютий, О. А. Ярош ; Ін-т філософії ім. Г. С. Сковороди НАН України. К. : [б.в.], 2007. 124 с.
2. Atkins R. Popular culture //Art speak: a guide to contemporary ideas, movements, and buzzwords, 1945 to the present. Abbeville Press; Second edition. 1997. 208 p.
3. Veblen T. The theory of the Leisure Class. Penguin Classics; Reprint edition. 1994. 416 p.
4. Бодріяр Ж. Символічний обмін і смерть [Текст] / Ж. Бодріяр ; пер. з фр. Л. Кононович. Л. : Кальварія, 2004. 374 с.
5. Джемісон Ф. Постмодернізм і суспільство споживання. Логос 2000. с.63-77

Темрієнко Н. В.

курсант

Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

*Науковий керівник – старший
викладач кафедри кримінального права
та кримінології, к.ю.н., с.н.с.*

Березняк В. С.

ЗЛОЧИНИ ПРОТИ ЛЮДЯНОСТІ У КРИМІНАЛЬНОМУ КОДЕКСІ УКРАЇНИ ТА У РИМСЬКОМУ СТАТУТІ: ПОРІВНЯЛЬНО- ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ

Процеси глобалізації, уніфікації окремих сфер життя, підвищення ролі міжнародного співробітництва, масштабність проблеми забезпечення стану миру та безпеки мали наслідком усвідомлення необхідності їх захисту як

цінностей, що визначають існування усєї цивілізації. Реалізація свободи особи сьогодні можлива лише за умов миру та безпеки, які, у свою чергу, дають можливість обмежувати цю свободу.

Нагальність правового аналізу норм національного кримінального законодавства і Римського статуту Міжнародного Кримінального Суду (далі – Римський статут) забезпечується політичною направленістю України за європейським вектором і змінами в Основному Законі, передбаченими Законом «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)» [1]. Відтак, відповідно до ч. 6 ст. 124 Конституції України наша держава «може визнати юрисдикцію Міжнародного Кримінального Суду на умовах, визначених Римським статутом» [2]. Разом з тим, згідно з Перехідними положеннями Закону «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)» ч. 6 ст. 124 Конституції «набирає чинності через три роки з дня, наступного за днем опублікування», тобто з 30 червня 2019 року. Отже, аспект дослідження вищевказаного питання набуває особливої актуальності у зв'язку з перспективною ратифікацією Римського статуту.

Перш за все слід зауважити, що одним із завдань Кримінального кодексу України є забезпечення миру і безпеки людства (ст. 1 КК України).

Згідно зі ст. 5 Римського статуту [3], Суд володіє юрисдикцією щодо наступних злочинів: злочину геноциду; злочинів проти людяності; воєнних злочинів; злочинів агресії. Розглядаючи питання геноциду, даний злочин у Римському статуті визначається діями, що вчиняються з метою знищення повністю або частково будь-якої нації, етнічної чи релігійної групи, шляхом убивства, заподіяння тілесних ушкоджень, умисне створення для будь-якої групи таких життєвих умов, що розраховані на повне чи часткове їх знищення тощо. Зауважимо, що вирішальною кваліфікаційною ознакою вказаного злочину є мета, що скеровується умислом. Аналогічне визначення має КК України у ст. 442.

Окрім цього, ст. 7 Римського статуту регламентує поняття злочинів проти людяності, на яких зупинимось більш докладно. Отже, злочинами проти людяності є злочини, тобто умисні діяння, які вчиняються в межах широкомасштабного або систематичного нападу на будь-яких цивільних осіб. Зокрема цей вид злочинів охоплює категорію умисних тяжких злочинів: убивства, винищення, оборнення у рабство, депортація або насильницьке переміщення населення, незаконне ув'язнення чи інше жорстоке позбавлення фізичної свободи, тортури, зґвалтування, сексуальні злочини (оборнення в сексуальне рабство, примус до проституції, примусова вагітність, примусова стерилізація чи будь-які інші форми сексуального насильства), переслідування будь-якої ідентифікуючої групи чи спільноти за політичними, расовими, національними, етнічними, культурними, релігійними, тендерними чи іншими мотивами, що визнані недопустимими відповідно до міжнародного права. У зв'язку з будь-якими діяннями, визначеними Римським статутом, насильницьке знищення людей, злочин

апартеїду, інші нелюдські діяння аналогічного характеру, що полягають в умисному заподіянні сильних страждань чи серйозних тілесних ушкоджень або серйозної шкоди психічному чи фізичному здоров'ю підпадають також під юрисдикцію МКС. Слід зазначити, що злочини проти людяності можуть бути вчинені як під час збройного конфлікту, так і у мирний час. Для того, щоб діяння можна було класифікувати як злочин проти людяності, Статут ставить такі основні умови (діяння повинні вчинятися): проти цивільного населення; в рамках широкомасштабного нападу; систематичного нападу; свідомо. Зокрема широкомасштабність нападу полягає у значній кількості учасників та жертв такого злочину, наслідках вчиненого діяння тощо. А під систематичним розуміють такий напад, який вчиняється методично, заздалегідь продуманим планом. Свідомість нападів полягає у тому, що суб'єкт злочину знає (усвідомлює), що вчиняється широкомасштабний чи систематичний напад [3].

Відповідно до Проекту кодексу про злочини проти миру та безпеки людства ООН до цих злочинів повинно бути віднесено: будь-які акти агресії, включаючи застосування владою якоїсь держави збройної сили проти іншої держави з якою б то не було метою, крім національної або колективної самооборони або виконання рішення або рекомендації компетентного органу ООН; будь-яка загроза влади будь-якої держави вдатися до акту агресії проти іншої держави; підготовка владою якоїсь держави застосування збройної сили проти іншої держави з якої б то не було метою, окрім національної або колективної самооборони або виконання рішення або рекомендації компетентного органу ООН; організація владою якоїсь держави або заохочення ними організації збройних угруповань в межах її території або який-небудь інший території для вторгнення на територію іншої держави, або допущення організації таких угруповань на його власній території, або допущення використання такими збройними бандами його території як операційної бази або відправного пункту для вторгнення на територію іншої держави, так само як і пряму участь в такому вторгненні або підтримка такого тощо [4].

Модельний кримінальний кодекс для держав-учасниць СНД від 17.02.1996 р. до злочинів проти миру та безпеки людства відносить агресивну війну, публічні заклики до розв'язання війни, виробництво або поширення зброї масового ураження, застосування заборонених засобів і методів ведення війни, геноцид, екоцид, найманство, а також напад на осіб чи установи, що мають міжнародний захист [5].

Повертаючись до національного кримінального законодавства, КК України лише фрагментарно регламентує у Розділі XX «Злочини проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку» злочини геноциду, воєнні злочини та злочини агресії, оминаючи кримінальні правопорушення проти людяності та створюючи при цьому прогалину у законодавстві.

На думку науковців, відкритим залишається питання ратифікації

Україною Римського статуту, називаючи причиною її затримки політичний аспект [6, с. 90].

Таким чином, до КК України доцільно внести низку змін щодо визначення понять злочинів проти людяності, зокрема масова депортація, насильницьке зникнення людей, злочини апартеїду або, наприклад, насильницька вагітність, або переслідування певної ідентифікуючої групи за політичними, расовими, національними, етнічними, культурними, релігійними, гендерними чи іншими мотивами, які передбачені Римським статутом. Планом заходів з реалізації Національної стратегії у сфері прав людини на період до 2020 року [7] регламентовано, що одним із заходів, спрямованих на додержання норм міжнародного гуманітарного права та кримінального законодавства України з метою виявлення прогалин та невідповідності (наприклад, щодо визначення злочинів проти людяності), а також розробка на основі результатів зазначеного аналізу законопроекту щодо внесення змін до КК України та в разі потреби до інших нормативно-правових актів та подання до Верховної Ради України з метою гармонізації з нормами міжнародного гуманітарного права, зокрема щодо визначення злочинів проти людяності.

1. Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя): Закон України від 02.06.2016 р. № 1401-VIII. *Відомості Верховної Ради*. 2016 р. № 28. стор. 7. стаття 532.

2. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради*. 1996 р. № 30. стаття 141.

3. Римський статут Міжнародного кримінального суду. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_588#o36.

4. Проект кодексу про злочини проти миру та безпеки людства ООН від 01.01.1995 р. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_710.

5. Модельний кримінальний кодекс для держав-учасниць СНД від 17.02.1996 р. URL: <https://www.icrc.org/ru/doc/assets/files/other/crim.pdf>.

6. Боднар Н.А. Проблема ратифікації Римського статуту Міжнародного кримінального суду в світлі європейського вибору України. URL: <http://journals.iir.kiev.ua/index.php/pravo/article/view/3479/3149>.

7. Про затвердження плану дій з реалізації Національної стратегії у сфері прав людини на період до 2020 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 23.11.2015 р. № 1393-р. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1393-2015-%D1%80>.

Тищенко І.О.

студентка

Національної академії внутрішніх справ

*Науковий керівник – професор
кафедри кримінального права та
кримінології, д.ю.н., доцент
Шаблюстий В.В.*

ГОТУВАННЯ ДО ЗЛОЧИНУ ЯК ОДНА З ЙОГО ВАГОМИХ СТАДІЙ

У зв'язку з прийняттям Кримінального кодексу важливим залишилось питання практики застосування та вдосконалення його положень. Одним з інститутів українського кримінального права, що зазнав суттєвих змін, є інститут незакінченого злочину.

Питання про кримінальну відповідальність за незакінчений злочин завжди було актуальним у кримінально-правовій науці. На жаль, у теорії протягом всього існування не було єдиної думки щодо понятійного визначення «стадії злочину» і його співвідношення із видами незакінченого злочину, ані щодо поняття готування та змаху на злочин. Як і інші стадії вчинення злочину стадія готування до злочину характеризується неоднозначністю наукових підходів до визначення її правової природи як інституту кримінального права, визначення самого поняття, а також актуальним залишається питання щодо відповідальності особи за вчинення готування до злочину. Це свідчить про те, що дане питання потребує подальшого дослідження.

Застосування на практиці положень нового Кримінального кодексу зумовило розширення переліку видів готування до злочину, а також передбачені спеціальні засади призначення покарання за готування до злочину. Зазначену проблематику у своїх працях досліджували ряд науковців, зокрема Н.Ф. Кузнєцова, А.А. Піонтковський, Н.В. Маслак, А.В. Шевчук, І.С. Тишкевич та інші. Проте в науці кримінального права і по сьогодні залишається недостатньо розкритим питання щодо покарання за готування до злочину, адже очевидно, що довести що особа вчинила закінчений злочин, є менш складним, ніж доведення вчинення незакінченого злочинку, а саме - готування. Крім цього, залишається не вирішеним питання щодо розмежування складу готування до злочину та складу адміністративного правопорушення, саме тому виникає наступне питання щодо меж кримінальної відповідальності за підготовчі дії. Досить проблемним на сьогодні також залишається сама доцільність визначення готування до злочину в КК України як стадії незакінченого злочину.

У чинному КК України в ст. 14 чітко передбачені такі види готування: підшукування засобів чи знарядь, пристосування засобів чи знарядь, підшукування співучасників, змова на вчинення злочину, усунення перешкод, інше умисне створення умов для вчинення злочину [1].

В науці кримінального права виділяють і інші види готування. Так, А.В. Шевчук вказує на доцільність виокремлення таких форм готування, як мотивація, планування злочину, вибір об'єкта та мети. Саме видом планування злочину законодавець уникнув перелічування усіх можливих видів готування. «Підготовчі дії, не дивлячись на їх різноманітність, мають спільні риси - всі вони є створення умов для вчинення злочину» [2].

Ще одним критерієм поділу готування є характер дій особи. За цим критерієм поділ здійснюється на фізичне та інтелектуальне. До останнього можна віднести змову на вчинення злочину, підшукування співучасників. Проте виникає проблема у відмежуванні виявлення умислу від готування до злочину, який виявляється в підбурюванні або змові, що зовні схоже на виявлення умислу. Отже, відмінність готування від всіх інших вчинених суб'єктом дій визначаються за ознакою створення умов, реальної можливості заподіяння шкоди.

Схиляючись до думки, що склад злочину готування є складом закінчено злочину, передбаченого в Особливій частині КК України, до якого особа готувалася. І тому, визначивши об'єкт, суб'єкт, суб'єктивну сторону та частково об'єктивну сторону, як пропонує Н.Ф. Кузнєцова є цілком достатнім для кваліфікації дії особи як готування до злочину [3].

Особливе місце нині займає процедура доведення підготовчих дій. Наявність в особи умислу за загальних правил ще не означає, що намір особи вчинити злочин набув рішучості. Відповідальність за готування може бути зумовлена тим, що воно само собою не створює реальної загрози інтересам, які охороняються правом, не ставить їх у безпосередню небезпеку [4].

Стосовно призначення покарання за готування до злочину в «арсеналі» суду виділяються не лише спеціальні правила (ст. 68 КК України), а й загальні призначення покарання (ст. 65 КК України) [5]. Важливим при визначенні покарання за готування до злочину є завершальне із передбачених у ч. 1 ст. 68 КК України правило щодо врахування причин внаслідок яких злочин не було доведено до кінця. Хоча законодавець прямо не вказує на те, що при готуванні має місце перерваність, однак така його ознака впливає із ст. 17 КК України і визначається на рівні кримінально-правової теорії [6].

Очевидно, що розглянутими проблемами далеко не вичерпується вся складна проблематика питання врахування судом готування до злочину при визначенні покарання за його вчинення і тому потребує свого подальшого опрацювання. Однак зважаючи на їхнє значення для правозастосовної практики дослідження у цьому напрямку повинні слугувати добрим початком у пошуках шляхів удосконалення не лише цієї практики, а й

безпосередньо, законодавчої регламентації правил призначення покарання за готування до злочину.

Підсумовуючи вище викладене, можна зробити певні висновки. По-перше, готування до злочину є початковою стадією розвитку суспільно небезпечного діяння. Дія відмежовування підготовчих діянь та діянь, які не є дією по готуванню, а також відмежовування стадій готування та замаху необхідно враховувати два основних чинника: сукупність дій та їх наближеність до закінченого злочину.

По-друге, визначення готування закріпленого в КК України не погано було б доповнити ще одним видом готування «планування злочину». Отже, готування до злочину є підшукування або пристосування засобів чи знарядь, підшукування співучасників або змова на вчинення злочину, усунення перешкод, планування злочину, а також інше умисне створення умов для вчинення злочину.

1. Кримінальний кодекс України (із змінами та доповненнями станом на 1 вересня 2014 року). - Х.: Одісей, 2014. - 232 с.
2. Шевчук А.В. Стадії вчинення злочину. - Автореф. дис. канд. юрид. наук. - Київ, 2002.
3. Кузнецова Н.Ф. Ответственность за приготовление к преступлению и покушение на преступление по советскому уголовному праву. - М.: Изд-во Моск. у-та. 1958. - 204 с.
4. Маслак Н.В. Кримінальна відповідальність за готування до злочину. - Автореф. дис. канд. юрид. наук. - Харків, 2005.
5. Энциклопедия уголовного права. Т.9: назначение наказания/ С.А. Велиев [и др.]. - СПб, 2008, - 911 с.
6. Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України: у 2-х т. - Т.1/ За заг. ред. П.П. Андрушка, В.Г. Гончаренка, Є.В. Фесенка. - К.: Алерта, 2009. - 964 с.

Федотов Д.В.

здобувач вищої освіти 2 курсу
ОС «Магістр»
Харківського національного
університету внутрішніх справ

*Науковий керівник – старший
науковий співробітник відділу
організації наукової роботи*

Романов М. Ю.

ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В УКРАЇНІ

Визначена тематика набуває все більшої актуальності з огляду на сутнісні євроінтеграційні перетворення нашої держави, що зумовлені цивілізаційним вибором української нації. Орієнтація суспільства до

всебічного і повного контролю органів державної влади знаходить своє відображення у багатьох нормативно-правових актах нашої держави, але саме громадянське суспільство, за його суттю – є утворенням добровільним і не регламентованим з точки зору структурованості.

Вказана тематика не є новою для сучасної юриспруденції, вона неодноразово ставала предметом досліджень багатьох вітчизняних науковців, зокрема В. Гончаренка, А. Зайця, Ю. Барабаша, В. Кравчук, М. Козюбри, О. Петришина, Ю. Шемшученка та інших.

В. Кравчук, стверджує, що «між державою і суспільством, у будь-якому випадку, має бути певна дистанція – так би мовити, кордон демократії, перетинання якого веде до одержавлення суспільства, що з позиції демократії та гуманізму недопустимо» [1, с. 51].

А наприклад В. Гончаренко під громадянським суспільством розуміє сукупність громадян одного суспільства, одного регіону, однієї країни чи регіонального об'єднання [2].

П. М. Рабінович розуміє громадянське суспільство як спільність вільних, рівноправних людей та їх об'єднань, яким держава забезпечує юридичні можливості бути власником, а також брати активну участь у політичному житті [3].

На думку Ю.М. Тодики громадянське суспільство – це система самостійних і незалежних від держави суспільних інститутів і відносин, що забезпечують умови для реалізації приватних для життєдіяльності соціальної і духовної сфер, їх відтворення і передачі від покоління до покоління [4].

Ю. С. Шемшученко розглядає громадянське суспільство як суспільство з розвиненими економічними, політичними, духовними та іншими відносинами і зв'язками, яке взаємодіє з державою та функціонує на засадах демократії та права [5].

Таким чином, громадянським суспільством є добровільне утворення людей, що проживають в одному, певному просторі (територіальна громада чи всеукраїнська організація), яке сприяє розвитку України, як правової держави та корегує вектор державної політики.

На жаль, більшість посадових осіб органів державної влади дуже часто зловживають своїми повноваженнями і направляють власну діяльність на задоволення особистих інтересів, а не на благо суспільства.

Про такі факти, свідчить реальний рівень корумпованості державної служби відображений у результатах щорічного соціологічного дослідження «Барометр світової корупції» (Global Corruption Barometer) міжнародної громадської організації по боротьбі з корупцією та дослідженні питань корупції у світі Transparency International і Gallup International Association.

Таким чином показники корумпованості у сфері державної служби сягнули рівня в 56 %, що порівняно із політичними партіями (45 %), бізнесом (36 %), ЗМІ (22 %) та громадськими організаціями (20 %) [6, с. 11] є досить вагомою цифрою, зважаючи на те, що ці органи є найбільш близьким до

територіального населення і покликані всіляко сприяти покращенню умов його життя

Також слід загострити увагу на тому, що сучасне демократичне суспільство умовно поділяється на дві складові: правова держава (політична сторона) та громадянське суспільство (соціальна сторона) лише у поєднанні та налагодженій взаємодії цих двох складових, на нашу думку, в країні пануватиме порядок і процвітання.

Отже, на підставі проведеного аналізу підходів до розуміння поняття громадянського суспільства та необхідності його розвитку на теренах України, належить визначити, що рівень корумпованості органів влади різних структур та рівнів є високим, порівняно із іншими демократичними країнами. Громадянське суспільство в даному аспекті не можна назвати панацеєю від всіх «захворювань», але з огляду на євроінтеграційні намагання розвиток відповідного утворення вагомо сприяв би утвердженню в Україні правової держави.

1. Кравчук В. М. Громадські організації і держава: взаємовідносини в умовах формування громадянського суспільства в Україні (теоретико-правові аспекти): Монографія / В.М. Кравчук. – Тернопіль: ТзОВ (Терно-граф), 2011. – 260 с.

2. Правознавство : навч. Посібник / за заг. Ред. В. Г. Гончаренка, - К. : Український унформаційно - правовий центр, 2002

3. Рабінович П. М. Основи загальної теорії права та держави : навч. посібник / Рабінович П. М.. – К, : Атіка, 2001. –С. 47

4. Конституційне право України / За ред. Ю.М. Тодики, В.С. Журавського. – К. : «Ін Юре», 2002.

5. Шемшученко Ю. С. Громадянське суспільство / Ю. С. Шемшученко // Юридична енциклопедія: в 6 т. / [редкол. : Ю. С. Шемшученко та ін.]. – К.: Укр. енцикл., 1998. – Т. 1: А-Г. –С. 146

6. Бусол О. Люстрація суддів в Україні: проблеми та підходи / О. Бусол // Конституційний процес в Україні: політико-правові аспекти. — 2014. — № 1. — С. 8-18.

Федотова К. Е.

студентка 2-го курсу,
спеціалізації «прокуратури та слідства»
Криворізького факультету
Національного університету «Одеська
юридична академія»

Науковий керівник –

*старший науковий співробітник
відділу організації наукової роботи*

Романов М. Ю.

ПІДХОДИ ДО РОЗУМІННЯ ТА СУТНОСТІ ПРАВА, ПОЛІТИКИ ТА ПРАВОСУДДЯ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ

Українське судочинство вже друге десятиріччя знаходиться в процесі реформування. До цього часу всі спроби створити ефективну судову систему не увінчалися успіхом.

Реформування українського правосуддя не може здійснюватися без активної участі самих учасників процесу реформування: суддів, зокрема, та судової влади, загалом. Але тільки сьогодні можна говорити про часткове перевтілення системи судів різного рівня в дійсно судову владу. Останнім часом перманентно виникають конфлікти між судовою та іншими гілками влади, в тому числі стосовно питань подальшого реформування українського судочинства. В значній мірі ці конфлікти пояснюються не стільки суб'єктивними позиціями деяких політиків та представників судової влади, скільки об'єктивним процесом перерозподілу владних повноважень в державі.

Проблема взаємозв'язків права, правосуддя і політики не нова для вітчизняного правознавства. Проте в різні періоди нашої історії до її вирішення застосовувались діаметрально протилежні підходи – від повної політизації судів і фактичного формування політичної юстиції, виразом єдиної політики якої, за словами А. Я. Вишинського, були “придушення і примус”, до намагання вивести правосуддя з-під будь-якого впливу політики, поставивши їх над політикою. Здавалося б, остання позиція цілком відповідає природі судової влади, яка на відміну від законодавчої і виконавчої мала б бути справді поза політикою. Це нібито підтверджується й частиною другою статті 127 Конституції України, відповідно до якої “професійні судді не можуть належати до політичних партій, брати участь у будь-якій політичній діяльності.” Проте життя, як відомо, нерідко виявляється набагато складнішим від найбагородніших намірів. Воно свідчить, зокрема, про те, що в процесі пошуку рішень судами політика і

право часто настільки тісно переплітаються, що провести між ними жорстку розмежувальну лінію практично неможливо.

Слід розрізняти публічну політику і політику, що досить часто пронизує зміст справ, які розглядаються судами і, відповідно, відбиваються на їхніх рішеннях. Суддям дійсно заборонено бути членами політичних партій (хоч і не у всіх країнах), вони не повинні брати участі у політичних мітингах і демонстраціях, виступати з політичними заявами, публічно підтримувати кандидатів у депутати чи на інші державні посади, а тим більше самим входити (без звільнення з суддівської посади) до виборчих списків політичних партій чи блоків тощо. Водночас судді не можуть повністю дистанціюватися від політики, перебувати у якомусь політичному вакуумі. І не тільки і навіть не стільки внаслідок власних поглядів суддів (можна заборонити їм членство у політичних партіях, проте примусити їх відмовитися від певних політичних переконань неможливо), а й з інших причин.

Як свідчить зарубіжний та вітчизняний досвід останнього десятиріччя, справи, що стають предметом розгляду судів, дедалі більше політизуються, причому не тільки у сфері публічного, а й приватного права (наприклад, справи про іноземні інвестиції, реприватизацію та ін.). Особливо політизованими виявляються справи щодо дотримання виборчого законодавства, які останнім часом стали чи не найпопулярнішими. рнішими. Рішення судів у справах такого роду набувають політичного значення всупереч волі їх авторів, помітно впливаючи на політичний процес навіть в умовах його більшшменш спокійного розвитку. Тим інтенсивніше суди вимушено втягуються у цей процес у періоди гострих політичних криз, одну з найдраматичніших з яких наше суспільство пережило на рубежі 2004–2005 років. У такі історичні моменти суди виявляються в епіцентрі політики. Саме вони в цих ситуаціях часто вирішують долю країни. Таку місію, як відомо, змушений був виконувати Верховний Суд України, ухвалюючи історичні рішення від 3 грудня 2004 р. та 20 січня 2005 р.

Вирішувати будь-які політичні конфлікти, навіть найгостріші, судді мають виключно правовими засобами, в межах права і через право, блокуючи свої власні політичні симпатії і переконання. Інакше існує небезпека перетворення суду на придаток інших гілок влади, зняряддя виконання замовлень політичної кон'юнктури. Він не може нехтувати політичними наслідками ухвалюваного рішення. Адже одним з основних призначень правосуддя є погашення конфлікту, а не його консервація, тим більше роздмухування.

Виходячи з вище зазначеного можливо прийти до висновку, що оскільки виборче та інше законодавство, зміст якого має очевидне політичне забарвлення, залишається нині недосконалим і до того ж нестабільним, а судова практика нерідко суперечливою, рішення вищих судових інстанцій по конкретних справах такого роду набувають особливого значення.

Хабибулліна М. Ю.

курсант

Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

*Науковий керівник – старший
викладач кафедри кримінального
права та кримінології, к.ю.н., с.н.с.
Березняк В. С.*

ВОЄННІ ЗЛОЧИНИ ЗА РИМСЬКИМ СТАТУТОМ МІЖНАРОДНОГО КРИМІНАЛЬНОГО СУДУ ТА КРИМІНАЛЬНИМ КОДЕКСОМ УКРАЇНИ

Визначаючи актуальність даної теми, слід зазначити, що на сучасному рівні розвитку держави, враховуючи те, що на території України досить довго триває конфлікт з Росією, внаслідок її агресії в АР Крим, Донецької та Луганської областях, тема воєнних злочинів є вагомим, аледосліджуваність цієї теми є досить низькою.

Проблеми відповідності та дослідження тверджень, щодо того, що положення КК України по відношенню до воєнних злочинів є похідним від Римського статуту міжнародного кримінального суду, розглядали в своїх роботах такі вчені як: В. А. Базов, О. М. Лавринович, В.П. Пилипенко, С.О. Загороднюк, Ю.К.Кучеренко, І.О. Колотуха, А.В. Катарцев, В.О. Миронова, М.П. Куцевич, О.Р. Наден, А.А. Маєвська та інші.

Різниця між цими нормативно-правовими актами полягає в наступному: Кримінальний кодекс України визначає спеціальний суб'єкт при вчиненні військових злочинів, в той час, коли Римський статут Міжнародного Кримінального Суду не визначає спеціального суб'єкта, застосовуючи до них загальні правила притягнення до кримінальної відповідальності, відповідаючи, таким чином, всім вимогам міжнародного права. Таке формулювання, в Кримінальному кодексі України, дає не аби яку можливість ухилення від кримінальної відповідальності, доцільним буде також зазначити, що узв'язку з підписанням Мінських домовленостей, особи, які причетні до подій в окремих районах Донецької та Луганських областей можуть бути амністовані, і лише у випадку кваліфікації їх дій як міжнародних злочинів є можливість притягнути таких осіб до кримінальної відповідальності.

Першою і досить значною різницею є те, що Римський статут Міжнародного Кримінального Суду дає визначення воєнних злочинів, в той час, коли Кримінальний кодекс України термін «воєнні» не вживає, замінивши його терміном «військові». Незважаючи на паралельність

вживання цих термінів і хибне твердження щодо синонімічності цих понять, різниця при визначенні цих понять є принциповою. Термін «військовий» вживається у випадках, коли мова йде про військо або військовослужбовця, в той час коли «воєнний» стосується війни і має пряме відношення до неї.

Так, В. Базов наполягає на тому, що визначення поняття «воєнні злочини» повинно суворо відповідати тому, як воно подається у ст.6 Статуту Нюрнберзького трибуналу, ст.ст.5,8 Римського статуту Міжнародного Кримінального Суду, Женевських конвенціях про захист жертв війни 1949 року і Додатковому протоколі I до них 1977 року та інших відповідних міжнародних договорах [1].

Стаття 8 Римського статуту Міжнародного Кримінального суду повністю регулює воєнні злочини і дослідивши частину 1 цієї статті впливає, що суд має юрисдикцію щодо воєнних злочинів, зокрема коли останні вчинені в рамках плану або політики або при великомасштабному скоєнні таких злочинів.

Частина 2 ст.8 Римського статуту Міжнародного Кримінального Суду визначає, що воєнні злочини означають: а) будь-яке знеступних діянь проти осіб або майна, що охороняються відповідно до положенням відповідної Женевської конвенції; б) умисне вбивство; в) тортури або нелюдське поводження, включаючи біологічні експерименти; г) умисне заподіяння сильних страждань або серйозних тілесних ушкоджень або шкоди здоров'ю; д) незаконне, безглузде і великомасштабне знищення і привласнення майна, яке не викликано військовою необхідністю [2].

Розділ XIX Особливої частини Кримінального кодексу України звучить як «Злочини проти встановленого порядку несення військової служби (військові злочини)» і охоплює 33 статті (ст.401-434) КК України. Проаналізувавши дві перші частини ст.401 впливає, що військовими злочинами визнаються передбачені цим розділом злочини проти встановленого законодавством порядку несення або проходження військової служби, вчинені військовослужбовцями, а також військовозобов'язаними та резервістами під час проходження зборів, а також те, що за відповідними статтями розділу несуть відповідальність військовослужбовці Збройних Сил України, Служби безпеки України, Державної прикордонної служби України, Національної гвардії України та інших військових формувань, утворених відповідно до законів України, Державної спеціальної служби транспорту, Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України, а також інші особи, визначені законом. Щодо ж вчинення військових злочинів особами, які не зазначені у перших двох частинах даної статті, то вони підлягають кримінальній відповідальності за відповідними статтями XX Розділу «Злочини проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку» Кримінального кодексу України [3, с. 187].

Тобто розмежувавши таким чином статті КК України, які мають відношення до військових злочинів, законодавець спонукає нас звертатись до

різних Розділів, але при цьому ст.438 КК України визначає, що суб'єктами, які підлягають кримінальній відповідальності відповідно до XIX Розділу є не тільки військовослужбовці, особи, які несуть або проходять службу, військовозобов'язані під час проходження ними навчальних чи спеціальних зборів, а ще й звичайні громадяни, які не є спеціальними суб'єктами.

У Науково-практичному коментарі до Кримінального кодексу України 2002р. вказано, що суб'єкт є однією зі специфічних ознак, без якого діяння не може бути кваліфіковано, як військовий злочин. Суб'єктами військових злочинів можуть бути тільки військовослужбовці, а також військовозобов'язані під час проходження ними відповідних зборів. В окремих нормах розділу XIX Особливої частини КК як суб'єкти злочину вказуються лише військовослужбовці (ст. 407, ч. 1 ст. 409, ч. 1 ст. 410, ст. 431), у тому числі військовослужбовці строкової служби (ч. 1 ст. 407, ч. 1 ст.413). В тих випадках, коли норма розділу XIX Особливої частини КК прямо вказує лише на військовослужбовця як суб'єкта відповідного злочину, цій нормі не можна давати розширювальне тлумачення. Відтак, законодавцем зроблено винятки із загальної норми (ч. 1 ст. 401) про те, що військові злочини вчинюються як військовослужбовцями, так і військовозобов'язаними під час проходження останніми навчальних (перевірних) або спеціальних зборів[4].

Закон України «Про загальний військовий обов'язок і військову службу» не охоплює собою поняття «проходження зборів» в контексті «проходження військової служби». Тому військовозобов'язані можуть виконувати лише окремі обов'язки військової служби і не несуть відповідальність за злочини проти порядку проходження військової служби (ст. ст. 407-409).

Глава XI Військові злочини КК України 1961 року дає визначення поняттю «військові злочини» наступним чином: «військовими злочинами визнаються передбачені цією главою злочини проти встановленого порядку несення військової служби, вчинені військовослужбовцями, а також військовозобов'язаними під час проходження ними учбових або перевірних зборів» [5, с.92].

Крім того, в статті 18 Проекту кодексу злочинів проти миру та безпеки людства міститься перелік злочинів проти миру та безпеки людства, які відносяться до воєнних, але лише в тому випадку, якщо вони здійснюються у систематичному порядку чи у великих масштабах, скоєних в порушення міжнародного гуманітарного права: 1) умисне вбивство; 2) тортури і нелюдське поводження, включаючи біологічні експерименти; 3) навмисне заповідання тяжких страждань або серйозного каліцтва або збитку здоров'ю; 4) незаконне, безглузде і проводиться у великому масштабі руйнування і привласнення майна, що не викликається військовою необхідністю; 5) примус військовополоненого або іншої особи, яка користується захистом, служити в збройних силах ворожої держави; 6) умисне позбавлення

військовополоненого або іншого знаходиться під захистом особи права на неупереджене і нормальне судочинство; 7) незаконна депортація або переміщення, або незаконний арешт осіб, які користуються захистом; 8) взяття заручників[6].

Між тим, загальними однорідними ознаками у схожості між Проектом кодексу злочинів проти миру та безпеки людства та Римським статутом є те, що суб'єктом при вчиненні даних злочинів є будь-яка особа.

Якщо робити порівняльну характеристику ще і з Законом для внесення до Міжнародного кримінального кодексу, то слід зазначити, що на відміну від Кримінального кодексу України, всі військові злочини охоплені одним єдиним окремим розділом і не відносяться до злочинів проти людства.

Другою різницею є те, що суттєву роль також відіграє різниця в максимальній межі призначення покарання, адже за загальним правилом при призначенні покарання у вигляді позбавлення волі, окрім довічного позбавлення волі, максимальною межею є 15 років позбавлення волі згідно Кримінального кодексу України, натомість санкціями Римського статуту передбачено покарання, незважаючи на довічне позбавлення волі, у вигляді позбавлення волі строком не більше 30 років, що є неможливим відповідно до КК України.

Як висновок, хотілось зазначити, що на мою думку, доцільним було б об'єднати всі воєнні злочини КК України в один окремий розділ, як це було в Римському статуті міжнародного кримінального суду та Міжнародному кримінальному кодексі, незалежно від об'єкта та суб'єкта злочину в одне ціле, якщо це дасть можливість застосовувати до осіб, причетних до воєнних злочинів, притягувати їх до кримінальної відповідальності за більш суворими вимогами, а також виходячи з усього вищевказаного можна з усією впевненістю засвідчити, що положення Кримінального кодексу України щодо військових злочинів безумовно є похідними від Римського статуту. Але враховуючи, що в КК України порушення законів та звичаїв війни віднесено до Розділу XX КК «Злочини проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку», а всі інші до XIX Розділу «Злочини проти встановленого порядку несення військової служби», то можна зазначити, що в Римському статуті Міжнародного кримінального суду об'єднання всіх злочинів незалежно від об'єкта та суб'єкта злочину в одне ціле є більш доцільним відповідно до міжнародного права і дає можливість більш суворо застосовувати кримінальну відповідальність до осіб, причетних до воєнних злочинів.

1. Базов В. Загальна характеристика чинного законодавства щодо кримінальної відповідальності за порушення законів та звичаїв війни (воєнні злочини)//Український часопис міжнародного права. 2003.№4. 100с.

2. Римський статут Міжнародного Кримінального Суду/ Нац. б-ка Укр. ім. В.І. Вернадського. URL:http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_588.

3. Кримінальний кодекс України: чинне законодавство зі змінами та допов. станом

на 10.01.2017 року (оф. текст). К.: Паливода А.В., 2017. 212с.

4. Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України.- 2-ге вид., переробл. та доповн. / Відп. ред. С.С. Яценко. К.: А.С.К., 2002.968 с.

5. Кримінальний кодекс України: зі змінами та допов. станом на 28.12.1960 року. К.: Паливода А.В., 1960. 107с.

Проект кодексу злочинів проти миру та безпеки людства. URL: <http://stykrf.ru/331>.

Цебинога В. Ю.

курсант

Харківського національного
університету внутрішніх справ

*Науковий керівник – доцент кафедри
адміністративного права і процесу
факультету № 3 ХНУВС, к.ю.н.,
Коломоєць Н.В.*

ОКРЕМІ АСПЕКТИ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ОБІГУ ВОГНЕПАЛЬНОЇ ЗБРОЇ В УКРАЇНІ

Проблема забезпечення прав та законних інтересів людини і громадянина є надзвичайно актуальною в сучасних складних умовах внутрішнього економіко-політичного розвитку нашої держави та враховуючи воєнні дії на сході країни. Вказані події призвели до того, що значно збільшились обсяги обігу вогнепальної зброї в державі. Такий стан справ не є характерним для нашої держави, а тому потребує правової оцінки.

Одне з провідних місць у системі правового регулювання обігу вогнепальної зброї в Україні належить адміністративному праву, що регламентує порядок її придбання, зберігання та носіння. В свою чергу, питаннями адміністративно-правового регулювання обігу вогнепальної зброї в Україні займалися такі провідні вчені як: В. Авер'янов, О. Бандурка, С. Гусаров, А. Комзюк, Т. Коломоєць, Р. Мельник, Р. Шаповал, Ю. Фрицький, Р. Калюжний, О. Синявська та інші.

Адміністративно-правові відносини, що складаються з приводу обігу вогнепальної зброї – це установлені нормами адміністративного права суспільні відносини, що виникають у сфері придбання, виготовлення та зберігання, носіння та обліку, перевезення та переробки вогнепальної зброї. Ключовими при регулюванні даної категорії відносин є межі адміністративно-правового регулювання обігу вогнепальної зброї. До меж, у даному випадку варто віднести предмет адміністративно-правового забезпечення, гарантії, норми, що регулюють обіг вогнепальної зброї в Україні та відповідний адміністративний інструментарій.

При визначенні сутності та змісту адміністративно-правового забезпечення обігу вогнепальної зброї, слід звертати увагу на принципи такого забезпечення. Так, до принципів адміністративно-правового забезпечення обігу вогнепальної зброї, ми відносимо: принцип верховенства права, законності, взаємної відповідальності суб'єктів відносин, що складаються у сфері забезпечення обігу вогнепальної зброї, а також принципи захисту життя і здоров'я, недоторканності людини, рівності перед законом.

Та, незважаючи на теоретичне підґрунтя, аналіз сучасних нормативно-правових актів, що регламентують порядок адміністративно-правового забезпечення обігу вогнепальної зброї в Україні, дає нам підстави зробити такі висновки:

1) правило вільного обігу вогнепальної зброї в Україні не застосовується, що підтверджується існуючим правовим режимом обігу вогнепальної зброї;

2) відсутній єдиний нормативно-правовий акт, який би регулював питання обігу вогнепальної зброї на рівні закону, а не підзаконного нормативно-правового акта;

3) оскільки механізм адміністративно-правового забезпечення обігу вогнепальної зброї – це правовий інструментарій, який спрямований на упорядкування відносин у даній сфері, то держава повинна закріпити певні гарантії реалізації таких суспільних відносин та забезпечити права та законні інтереси їх учасників;

4) сучасний стан повноважень МВС України у сфері забезпечення обігу вогнепальної зброї потребує подальшого законодавчого вдосконалення;

5) враховуючи міжнародну практику та досвід, варто посилити відповідальність за незаконне використання вогнепальної зброї та порушення порядку її зберігання.

Цебинога О. Ю.

курсант
Харківського національного
університету внутрішніх справ

*Науковий керівник – викладач кафедри
кримінального права і кримінології
факультету № 1 ХНУВС, к.ю.н.
Шевчук Т.А.*

ДО ПИТАННЯ ПРО КРИМІНАЛІЗАЦІЮ ДІЯНЬ, ПОВ'ЯЗАНИХ З ОБІГОМ КРИПТОВАЛЮТ В УКРАЇНІ

Стрімкий розвиток суспільних відносин, зумовлений низкою соціальних, геополітичних змін, державних економічних та регіональних перетворень впливає на криміногенну обстановку в світі. В повній мірі ці зміни торкаються і України, її політики, економіки, науки і техніки, ідеології і культури. Злочинність як соціальний прояв суспільних відносин також розвивається і видозмінюється, пристосовується до змін оточуючого середовища, шукає нові форми існування.

Нажаль, стрімкі темпи розвитку сучасних інформаційних технологій слугують не тільки запорукою прогресивного розвитку суспільства, а і активно використовуються злочинцями для вчинення злочинів.

Останнім часом широкої популярності набувають криптовалюти, як альтернативний спосіб зберігання та примноження коштів. Криптовалюта – це цифрова (віртуальна) валюта, одиниця якої – монета, яка захищена від підробки, бо вона містить зашифровану інформацію, скопіювати яку неможливо. Криптовалюта створюється безпосередньо в мережі і ніяк не пов'язана з будь-якою валютою або державною валютною системою.

Усе це – головна її відмінність від звичайних грошей, які перш, ніж з'явитися на рахунку в електронному вигляді, повинні бути спочатку внесені на рахунок в грошовому еквіваленті. Тобто для звичайної валюти електронний вигляд – лише одна з форм існування.

На даний момент у світі існує близько тисячі видів криптовалют, і цей ринок продовжує рости. Біткоїни – це перша і найвідоміша монета з безлічі інших віртуальних електронних валют.

Актуальність дослідження даної тематики зумовлена необхідністю врегулювання суспільних відносин, що виникають у зв'язку з обігом крипто валют в Україні. Механізм реагування відповідних органів на такого роду посягання не відпрацьований. Чинний кримінальний кодекс України (далі КК України) визначає вичерпний перелік суспільно небезпечних діянь, які визнаються злочинами, і серед них немає такого, що містив би у собі посилення на незаконний обіг криптовалют в Україні.

Широке розповсюдження Bitcoin, як засобу платежу, вимагає надання хоча б спочатку цьому різновиду криптовалют певного правового статусу, створення механізму регулювання операцій та угод, здійснення максимально можливої ідентифікації учасників платіжних операцій з застосуванням Bitcoin, здійснення контролю та нагляду за діяльністю суб'єктів, що використовують Bitcoin тощо.

НБУ у своєму роз'ясненні щодо правомірності використання в Україні віртуальної валюти/крипто валюти Bitcoin зазначив, що остання повинна розглядатися як грошовий сурогат, який не має забезпечення реальною вартістю і не може використовуватися фізичними та юридичними особами на території України як засіб платежу. Біткоїн не визнається ані валютою, ані платіжним засобом.

В той же час в Україні дедалі більше випадків вчинення правопорушень пов'язаних з обігом криптовалют, зокрема, тільки за останній рік, за даними Управління Національної Поліції України, було вчинено десятки вимагань, отримання неправомірної вигоди, підробки криптовалют, легалізації доходів отриманих злочинним шляхом.

За відсутності правової визначеності у розглядуваному питанні НБУ застерігає від використання віртуальних валют для обміну на товари або грошові кошти, оскільки це пов'язано з ризиком залучення до діяльності з легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом (ст. 209 КК України), або фінансування тероризму (258-5 КК України). Втім, не є можливим і доцільним просто заборонити все, що може бути використане у злочинній діяльності (грошову одиницю України, долари США, комп'ютери, апарати стільникового зв'язку тощо). Але цілком слушно НБУ неодноразово попереджав про ризики шахрайства (ст. 190 КК України) для осіб, що володіють або мають намір володіти криптовалютою та приймати участь в операціях з нею.

Значна кількість правопорушень, пов'язаних з обігом криптовалют в Україні, на нашу думку, зумовлює необхідність розгляду питання про можливість криміналізації таких діянь. Так, із цього приводу спеціалісти з кіберполіції заявляють про необхідність віднесення криптовалют до електронних коштів, що можуть прийматися як засіб платежу. У той же час слід здійснювати контроль за їх транзакціями, що забезпечується криптографічним захистом. Сьогодні виникла необхідність якнайшвидшого урегулювання на законодавчому рівні питань, пов'язаних з використанням криптовалют, а також впровадження необхідного оподаткування операцій з їх купівлі чи продажу. Крім того, необхідним є визначення відповідних правила функціонування українських криптовалютних бірж і пунктів обміну криптовалют.

Цикало М.В.

студент юридичного факультету
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

*Науковий керівник – професор
кафедри фізичного виховання
заслужений працівник народної освіти
України, професор Грибан В. Г.*

ГІГІЄНА ТА БЕЗПЕКА ПРАЦІ В ЄВРОСОЮЗІ

Значна увага приділяється питанням охорони праці та здоров'я на виробництві у Європейському Союзі і країнах, що входять до нього. Створення Європейського Союзу було затверджено Трактатом 7 лютого 1992 року в Маастрих (Нідерланди).

Європейський Союз - це об'єднання демократичних європейських країн, які об'єдналися заради, миру та розвитку. Країни, що входять до його складу, заснували спільні інституції, яким було делеговано частину їхніх суверенних повноважень, завдяки чому стало можливо демократично приймати рішення з конкретних питань, які становлять спільний інтерес, на європейському рівні. Європейський Союз створив спільну валюту, спільний ринок, в якому люди, послуги, товари і капітал пересуваються вільно. Він намагається зробити так, щоб внаслідок соціального прогресу та справедливої конкуренції якомога більше людей могли скористатися перевагою спільного ринку

Правовими актами ЄС є *регламенти, директиви, рішення, рекомендації та висновки*. За своєю природою вони є різними, одні з них обов'язкові до виконання, інші – ні, вони встановлюють бажані схеми поведінки.

Основні напрямки стратегії ЄС в області охорони праці:

- збереження і розвиток працездатності;
- профілактика виробничого травматизму і професійних захворювань;
- профілактика захворювань опорно-рухливого апарату;
- сприяння психологічному благополуччю на робочому місці;
- збереження трудової активності і управління трудовим процесом.

Стратегія і політика Європейського Союзу у сфері гігієни та безпеки праці розвивалася протягом кількох десятиріч. З 1980-х років одним із пріоритетів ЄС стає забезпечення здорових і безпечних умов праці. Сьогодні це один з найбільш концентрованих і, як зазначено у ст. 153 Договору про функціонування Європейського Союзу (ДФЄС), найважливіших напрямів соціальної політики Євросоюзу. Право кожного працівника на працю в умовах, що забезпечують його здоров'я, безпеку і гідність, закріплено у ст.

31 Хартії ЄС про основні права. Правові основи охорони праці знайшли розвиток у фундаментальній законодавчій базі ЄС і підкріплені значною кількістю інструментів незаконотдавчого характеру. Загалом законодавство ЄС у сфері гігієни та безпеки праці ґрунтується на чотирьох основних принципах:

- 1) досконаліші стандарти охорони праці покликані сприяти підвищенню конкуренції;
- 2) законодавство про охорону праці може дати очікувані результати тільки за умови його належного дотримання;
- 3) виникнення нових ризиків потребує розроблення нових правових норм;
- 4) соціальний діалог залишається основним засобом під час розроблення стратегії і політики у сфері охорони праці, успіх якої залежатиме від спільних зусиль соціальних партнерів.

Стратегія і політика ЄС у сфері гігієни та безпеки праці спрямована на виконання двох основних завдань:

у соціальній сфері – захист працівників за допомогою забезпечення відповідного рівня охорони праці (ст. 153 Договору про функціонування Європейського Союзу);

в економічній сфері – забезпечення відповідності товарів, які виробляють, стандартам з безпеки та гігієни праці (ст. 169 ДФЄС, директива 2001/95/ЄС).

Головною метою стратегії і політики у сфері гігієни та безпеки праці ЄС є зведення до мінімуму виробничого травматизму і професійних захворювань. За минулі роки ця мета набула нового значення, охопивши поняття «добробут на роботі». Йдеться про сприятливі моральні та психологічні умови праці з виключенням чинників стресу на робочих місцях, а не лише про зниження кількісних показників нещасних випадків і профзахворювань. Крім головної, відокремлюють *допоміжні цілі* стратегії і політики у сфері гігієни та безпеки праці Європейського Союзу:

- профілактика соціальних ризиків (стресів, домагань на робочому місці, депресій, роздратування, ризиків, пов'язаних з алкогольною, наркотичною, медикаментозною залежністю);

- аналіз нових ризиків, а також ризиків, пов'язаних з роботою з хімічними, фізичними та біологічними агентами, і ризиків, пов'язаних з виробничим середовищем (ергономічні, психологічні, соціальні ризики);

- урахування змін у формах зайнятості, організації праці та робочого часу (до найуразливішої групи належать частково зайняті або тимчасові працівники);

- урахування розмірів підприємств (програми щодо запобігання ризикам мають бути спрямовані також на малі та середні підприємства, приватних підприємців, хатніх працівників тощо);

- інтенсивна профілактика професійних захворювань (особливу увагу приділяють вирішенню проблем опорно-рухового апарата, а також

захворюванням, пов'язаним з утратою слуху і роботою з токсичними матеріалами та речовинами);

- урахування демографічних змін; урахування гендерного чинника під час оцінки ризиків, проведення превентивних заходів і компенсаційних виплат.

Для досягнення поставлених цілей здійснюють гармонізацію стандартів у сфері охорони праці в державах – членах ЄС. Активно цей процес розпочався з кінця 1980-х років, що збіглося із завершальним етапом створення єдиного економічного і правового простору ЄС. У цей час були ухвалені директиви, що стосуються засобів індивідуального захисту працівників, знаків безпеки на робочому місці, максимальної маси вантажу, який дозволяється переносити вручну, і т. ін.

У 1989 року було ухвалено основний документ у сфері охорони праці – рамкову Директиву 89/391/ЄЕС «Про впровадження заходів щодо поліпшення безпеки та охорони здоров'я працівників під час роботи». Директива містить загальні принципи, що стосуються запобігання виробничим ризикам, поліпшення стану гігієни та безпеки праці, виключення чинників ризику і нещасних випадків, інформування, консультацій, пропорційної участі відповідно до національного законодавства або практики, навчання працівників тощо. Рамкова директива передбачає право працівників не виконувати роботи у разі серйозної небезпеки, можливості нещасного випадку або захворювання.

Таким чином в Євросоюзі безпеці праці та охороні здоров'я працівників приділяється належна увага, що є прикладом для нашої країни.

Чепеляк К.В.

курсант

Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

*Науковий керівник – старший викладач
кафедри кримінального процесу
кандидат юридичних наук*

Гаркуша А. Г.

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПРИЗНАЧЕННЯ ТА ПРОВЕДЕННЯ СУДОВОЇ ЕКСПЕРТИЗИ У КРИМІНАЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ: ОКРЕМИЙ АСПЕКТ

Визначальною ланкою правосуддя є доказування, що забезпечується розвинутою теорією доказів. Серед процесуальних джерел доказів виділяють висновок експерта, що є однією з найбільш поширених форм використання

спеціальних знань у кримінальному судочинстві. Висновок експерта, як правило, будується на основі проведення судової експертизи, що являє собою складну та багатогранну діяльність, яка здійснюється в державних спеціалізованих установах відповідними судовими експертами.

Актуальність даної теми зумовлена введенням в дію нових правил проведення судових експертиз в кримінальному процесі, які сприяли у подальшому внесенню проекту Закону України «Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо надання слідчим та прокурорам права самостійного призначення окремих слідчих дій в ситуаціях, коли такі дії не зачіпають права та свободи інших осіб» № 8273 [1].

Необхідністю внесення такого проекту стала зайва бюрократизація у призначенні судових експертиз щодо окремої категорії справ. Тобто в деяких випадках звернення з клопотанням до слідчого судді носить формальний характер, який не лише затягує процес, а й призводить до зайвої бюрократизації. З огляду на це, дана проблема викликала неабиякий інтерес з боку як теоретиків так і практиків, адже будь-яке нововведення має бути проаналізоване з огляду наслідків його впровадження, при цьому не є виключенням новий процесуальний порядок призначення судових експертиз, що потребує доопрацювання, з точки зору зазначених зауважень. Це все і зумовлює актуальність даної тематики.

Загальнотеоретичні аспекти призначення та проведення судових експертиз завжди були предметом постійної уваги з боку вчених-процесуалістів, зокрема: Амеліна А.С., Антонюк П.Є., Волошин О.Г., Калужна О.М., Кравчук О.В., Косякова О. В. ,Пиріг І. В. , Тимошок І.М., Ходанович В. О., Циганюк Ю.В., Чугай В.К.

Результати аналізу спеціальної літератури з цього питання, дозволяють дійти висновку, що проблеми, які виникають при призначенні та проведенні судових експертиз залишаються не вирішеними.

Варто почати з того, що окрема інституція правосуддя- судово-експертна діяльність, включає в себе велике законодавче підґрунтя, до якого нещодавно приєднався Закон України «Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів» від 03.10.2017 № 2147-VIII [1].

Зокрема, даним законом були внесені зміни до Закону України «Про судову експертизу» від 01 січня 2019 р.: № 4038-ХІІ, що торкнулися таких концептуальних аспектів як: поняття судової експертизи (кореспондує ст.1 цього Закону), повноваження суб'єктів судово-експертної діяльності (ст.ст. 7, 9, 10 цього Закону), підстави проведення судової експертизи (ст. 71) [2].

Зважаючи на законодавчі новели, беручи до уваги внесені зміни під судовою експертизою запропоновано розуміти «дослідження на основі спеціальних знань у галузі науки, техніки, мистецтва, ремесла тощо об'єктів,

явищ і процесів з метою надання висновку з питань, що є або будуть предметом судового розгляду».

Незаперечним є той факт, що серед вчених існує полеміка щодо процесуального визначення судової експертизи. Одні вчені, здебільшого криміналісти, відносять судову експертизу до слідчих (розшукових) дій. Таку позицію підтримують такі правники як: Аверьянова Т.В., Глібко В.М., Дудніков А.Л., Салтевський М.В., та інші.

В свою чергу, існує група вчених, які вважають неправильним віднесення судової експертизи до слідчих (розшукових) дій. Так, автори підручника з кримінального процесу за редакцією Ю.М. Грошевого та В.М. Хотенця зазначають, що «призначення і проведення експертизи здійснюється як комплекс процесуальних і організаційних дій. Слідчою (розшуковою) дією у спеціальному юридичному значенні цього терміна є тільки отримання зразків для експертного дослідження (ст. 245 КПК)» [3, с. 245].

Автор підтримує думку Пирого І.В., який відносить призначення судової експертизи до самостійної слідчої дії, яка складається з відповідних етапів та має свою тактику.

Отже, зважаючи на вищевикладене, варто зазначити, що на даному етапі розвитку кримінального процесуального законодавства, проведення судової експертизи відіграє важливе теоретичне та практичне значення при вирішенні питань, що стоять перед відповідним кримінальним провадженням. В умовах сучасного змагального кримінального судочинства, інститут судової експертизи відіграє важливе практичне значення.

1. Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів: Закон України від 03.10.2017 № 2147-VIII: URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2147-19>

2. Про судову експертизу: Закон України редакція від 01 січня 2019 р.: № 4038-XII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4038-12> (дата звернення: 20.05.2019).

3. Грошевий Ю. М., Хотенець В. М. Кримінальний процес України: підручник. Харків, 2002. 480 с.: URL http://ukr-pravo.at.ua/index/ugolovnyj_process_uchebnik/0-26.

Черкас К. Ш.

курсант

Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

*Науковий керівник – доцент
кафедри філософії та політології,
кандидат філософських наук
Стояцька Ганна Михайлівна*

РОЛЬ ГРОМАДСЬКОСТІ У ДОТРИМАННІ ГРОМАДСЬКОГО ПОРЯДКУ І ФОРМУВАННІ ТА СТАНОВЛЕННІ ІМІДЖУ ПОЛІЦІЇ

Роль громадського порядку у життєдіяльності соціуму важко переоцінити. Його безпрецедентна роль у розвитку та становленні успішної країни є показовою на прикладі найрозвиненіших держав сучасного світу. Відсутність громадського порядку підвищує міру ентропії соціальної системи, невпинно занурюючи її у стан первісного хаосу.

На жаль, варто зазначити, що на сучасному етапі розвитку суспільства самій ролі громадського порядку у збереженні рівноваги та життєдайності держави не завжди приділяється достатньо уваги. Особливо це помітно під час аналізу стану дотримання громадського правопорядку у сучасній Україні.

Для вирішення даної проблеми варто чітко визначати межі застосування поняття громадського порядку до реальних правовідносин. Необхідно зауважити, що таке поняття застосовується до відносин праворегулювання в різних сферах: на підприємствах, установах, під час масових заходів, в громадських місцях різного призначення.

Міжнародний досвід функціонування органів правопорядку свідчить про те, що найбільш високого рівня ефективності їх діяльність досягає в умовах беззаперечної підтримки з боку громадськості. «У зв'язку з цим, на сучасному етапі реформування національної поліції в Україні одним із пріоритетних завдань є створення партнерських відносин між поліцією і громадянським суспільством, налагодження тісної взаємодії між поліцейськими та населенням» [1].

Цікавим є досвід, який ми отримуємо в ході порівняння механізмів забезпечення громадського порядку в країнах Заходу та в Україні. Зокрема, в Сполучених Штатах Америки спостерігається суворе дотримання норм громадського порядку, що проявляється в особливостях співпраці поліцейських із лідерами громадськості та авторитетами у різних сферах суспільного життя та державобудування.

«У світі були вироблені різні практики та різні підходи до організації взаємодії між органами місцевого самоврядування та органами поліції. Такі

відмінності зумовлюються особливостями державного устрою, історичними умовами формування органів місцевого самоврядування та функціонування поліції тощо. Так, якщо для США широка участь органів місцевого самоврядування у здійсненні поліцейської діяльності є давньою історичною традицією, у країнах Центральної Європи подібні процеси є відносно новими. У зв'язку з цим, при дослідженні закордонного досвіду взаємодії органів місцевого самоврядування з поліцією були обрані держави з різними моделями організації відносин між ними з метою більш повного врахування різноманіття практик, що застосовуються» [2].

Найбільш відомим та поширеним способом залучення громадськості та органів місцевого самоврядування до роботи у сфері попередження правопорушень та забезпечення громадського порядку є практика community policing, яка вперше була реалізована саме у США у 80-х роках 20 сторіччя.

До основних заходів «community policing» зазвичай відносять: «партнерство в громаді – співпраця між поліцією і особами та організаціями, яким вона служить, з метою вироблення відповідей на проблеми та підвищення довіри поліції; організаційні перетворення – забезпечення відповідності управління, структури, кадрового та інформаційного забезпечення вимогам партнерства у громаді та дієвого вирішення проблем; вирішення проблем – процес дієвого та систематичного дослідження виявлених проблем з метою вироблення ефективних рішень» [3, с. 593].

В цій програмі партнерства існують практики застосування попередження злочинів силами громади, територіальні піші патрульні наглядають за місцевістю, залучують громаду та консультують громадян, що у свою чергу демонструє великий позитивний вплив формування довіри громадськості до правоохоронних органів. Низка особливостей цієї програми є вельми наглядним досвідом для інших країн, що торують свій шлях у напрямку поліпшення вихованості та правосвідомості громадян. Отже, ця практика забезпечує партнерство поліції з іншими міськими службами у сфері протидії злочинності та забезпечення громадського порядку.

В Україні охорона громадського порядку є одним із головних завдань працівників підрозділів Національної поліції. Втім, з боку громадськості не спостерігається особливої зацікавленості у співпраці з правоохоронними органами. Законодавчі ініціативи з поліпшення громадськістю дотримання правопорядку часто викликають зневагу та правовий нігілізм. Наприклад, 2010 року до Кодексу України про адміністративні правопорушення було внесено зміни де у ст.178-179 зазначається: «Розпивання пива, алкогольних, слабоалкогольних напоїв на вулицях, у закритих спортивних спорудах, у скверах, парках, у всіх видах громадського транспорту та в інших заборонених законом місцях, або поява в громадських місцях у п'яному вигляді, що ображає людську гідність і громадську мораль – тягне за собою попередження або накладення штрафу від одного до п'яти неоподаткованих мінімумів доходів громадян» [4]. Втім, поведінка громадян, схильних до

розпиття у громадських місцях, суттєво не змінилась, подекуди вона навіть стала більш зухвала.

Варто зауважити, що небажання громадськості припиняти прояви порушення закону і здійснювати допомогу органам правопорядку в цьому сенсі, пояснюється й багаторічною зневіреністю суспільства у позитивному потенціалі роботи поліцейських, відсутністю довіри до органів правопорядку. Так зокрема, Джованні Де'Алашіо, офіційний представник посольства Італії в Україні у березні 2017 року зазначав, що існує принципова відмінність у повноваженнях італійських та українських правоохоронців. Він наголосив, що довіра є ключовим ресурсом роботи поліцейських [5].

Підсумовуючи, можна констатувати, що підтримка громадського порядку – це обопільний процес, до якого мають бути залученими не лише безпосередньо правоохоронці, але і громадськість. В Україні – це сфера суспільних відносин, яка потребує суттєвого реформування. Тоді досвід України може стати яскравим прикладом для інших суспільств. Адже «поліція є центральним органом виконавчої влади, який служить суспільству шляхом забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку» [6].

1. Проневич О. С. Організаційно-правові засади участі населення у здійсненні поліцейської діяльності: досвід Німеччини та Польщі / О. С. Проневич // Вісник ХНУВС. – 2012. – № 1(56). – С. 125–133.

2. Зарубіжний досвід організації взаємодії поліції з органами місцевого самоврядування в контексті децентралізації державної влади : наук.-метод. рек. / К.Л. Бугайчук, В.А. Гузь, І.О. Святокум, В.В. Чумак – Харків : Харк. нац. ун-т. внутр. справ, 2015. – 44 с. С.5.

3. Siegel, Larry J. Criminology / Larry J. Siegel. – Belmont: Wadsworth Publishing, 2014. – 528 p.

4. Кодекс України про адміністративні правопорушення. Електронний ресурс. Режим доступу : [<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>]

5. Фахівці регіонального центру взяли участь у конференції у м. Дніпро Електронний ресурс. Режим доступу: [<http://dnipro.legalaid.gov.ua/ua/pres/novyny/2017/fakhivtsi-rehionalnoho-tsentru-vzialy-uchast-u-mizhnarodnii-konferentsii-v-m-dnipro>].

Закон України Про Національну поліцію Електронний ресурс. Режим доступу : [<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19>].

Шишкіна К. О.

курсант

Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

*Науковий керівник – старший
викладач кафедри кримінального
права та кримінології, к.ю.н., с.н.с.
Березняк В. С.*

ЩОДО ВИЗНАЧЕННЯ ЗЛОЧИНУ «ГЕНОЦИД» ЗА КРИМІНАЛЬНИМ ПРАВОМ УКРАЇНИ ТА МІЖНАРОДНИМ КРИМІНАЛЬНИМ ПРАВОМ

Сучасна політична карта світу наповнена великою кількістю країн, котрі є досить різними за розмірами, географічним розташуванням, расовим та національним складом, ідеологічними поглядами та ін. Тому, протягом усієї історії людства ми мали змогу час від часу спостерігати багато випадків скоєння досить серйозних злочинів, котрі викликали занепокоєння всієї світової спільноти. Не є виключенням з правил й вчинення такого особливо тяжкого злочину як геноцид.

Актуальність цього дослідження полягає в тому, що тлумачення поняття «геноциду» та застосування правових норм, котрі пов'язані з ним, є досить спірними питаннями на сьогоднішній час. Нині існують певні країни, котрі в силу тих чи інших причин, відмовляються від прийняття загальноприйнятих трактувань наведеного поняття та не бажають визнавати винними осіб, котрі приймали участь у вчиненні цього умисного діяння.

У ст. 442 ККУ України поняття «геноцид» визначається як діяння, умисно вчинене з метою повного або часткового знищення будь-якої національної, етнічної, расової чи релігійної групи шляхом позбавлення життя членів такої групи чи заподіяння їм тяжких тілесних ушкоджень, створення для групи життєвих умов, розрахованих на повне чи часткове її фізичне знищення, скорочення дітонародження чи запобігання йому в такій групі або шляхом насильницької передачі дітей з однієї групи в іншу. Також до наведеного поняття належать публічні заклики до геноциду та виготовлення матеріалів із закликами до геноциду з метою їх розповсюдження або розповсюдження таких матеріалів [1]. Як бачимо, з диспозиції цієї статті випливає, що геноцид є діянням, спрямованим проти життя та здоров'я осіб і належить до особливо тяжких злочинів.

В той же час у ст. 6 Римського статуту Міжнародного Кримінального Суду витлумачено «геноцид» як будь-яке з наступних діянь, що скоюється з наміром знищити, повністю або частково, будь-яку національну, етнічну,

расову або релігійну групу як таку, а саме: вбивство членів такої групи, нанесення серйозних тілесних ушкоджень чи розумового розладу членам такої групи, створення для групи життєвих умов, розрахованих на повне чи часткове її фізичне знищення, заходи, спрямовані на скорочення дітонародження в такій групі чи насильницька передача дітей з однієї групи в іншу [2].

З вищенаведеного можна зробити висновок, що поняття «геноциду» в обох нормативно-правових актах має цілу низку схожих рис. Це пояснюється тим, що за основу наведених законодавчих актів була взята Загальна декларація прав людини (1948). Саме вона проголошує рівність усіх людей, не залежно від раси, кольору шкіри, статі, мови, релігії, політичних або інших переконань, національного чи соціального походження, майнового, станового або іншого становища [3]. Базуючись, на цих положеннях законотворці Кримінального кодексу України та Римського статуту міжнародного кримінального суду визначали зміст поняття «геноциду».

Але, попри значну схожість представлених правових норм, існують певні відмінності. По-перше, у Кримінальному кодексі України поняття «геноциду» є досить ширшим, ніж у Римському статуті Міжнародного Кримінального Суду. У ККУ України крім загального визначення містяться доповнення щодо публічних закликів до геноциду, виготовлення матеріалів із закликами до геноциду з метою їх розповсюдження та розповсюдження таких матеріалів. По-друге, у визначенні, котре надане у Римському статуті Міжнародного Кримінального Суду зазначається про нанесення розумового розладу членам будь-якої національної, етнічної, расової чи релігійної групи. На відміну від нього у ст. 442 ККУ України не зазначено про нанесення розумового розладу представникам певних груп.

У п.10 ч.1 ст. 2 Проекту кодексу злочинів проти миру і безпеки людства зазначено про дії влади будь-якої держави або фізичних осіб, скоювані з наміром знищити, повністю або частково, будь-яку національну, етнічну, расову чи релігійну групу як таку, включаючи: вбивство членів такої групи, нанесення тяжких тілесних ушкоджень чи розумового розладу членам такої групи, навмисне створення для такої групи життєвих умов, розрахованих на повне або часткове її знищення, вжиття заходів, розрахованих на попередження дітонародження в такій групі та насильницька передача дітей з однієї групи в іншу [4]. У цьому документі поняття «геноцид» не зазначено як таке. Але, проаналізувавши попередні визначення, можна зробити висновок, що у цьому пункті йде мова саме про «геноцид».

Проект кодексу злочинів проти миру і безпеки людства також має певні відмінності з попередньо зазначеними нормативно-правовими актами. Суттєвою відмінною рисою є те, що у Кримінальному кодексі України та у Римському статуті Міжнародного Кримінального Суду поняття «геноцид» визначається як умисно вчинене діяння, а у Проекті кодексу злочинів проти

миру і безпеки людства воно тлумачиться як: «дії влади будь-якої держави або фізичних осіб». Тобто у перших двох випадках відсутні уточнення щодо суб'єктів, котрі вчиняють цей злочин, в той же час як у третьому випадку вони є конкретно визначеними.

У ст. 107 Модельного кримінального кодексу для держав – учасниць Співдружності Незалежних Держав поняття «геноциду» тлумачиться як діяння, направлені на повне або часткове знищення національної, етнічної, расової чи релігійної групи, шляхом вбивства членів цієї групи, заподіяння тяжкої шкоди їхньому здоров'ю, насильницького перешкоджання дітонародження, примусової передачі дітей, насильницького переселення або іншого створення життєвих умов, розрахованих на фізичне знищення членів такої групи [5].

Проаналізувавши вищезазначене можна стверджувати, що усі раніше перелічені правові акти мають як ряд схожих, так і ряд відмінних рис. По-перше, у Модельному кримінальному кодексі держав – учасниць Співдружності Незалежних Держав зазначено про заподіяння тяжкої шкоди здоров'ю, на відміну від Кримінального кодексу України, Римського статуту Міжнародного Кримінального Суду та Проекту кодексу злочинів проти миру і безпеки людства, у котрих сказано про нанесення тяжких (серйозних) тілесних ушкоджень. По-друге, у останніх трьох нормативно-правових документах, на відміну від Модельного кримінального кодексу держав – учасниць Співдружності Незалежних Держав не вказано жодних відомостей стосовно насильницького переселення певних груп.

Отже, підсумувавши викладене, можна зробити висновок, що існує чимала кількість як схожих, так і відмінних рис у визначенні та трактуванні поняття «геноциду». На нашу думку, аналіз різних підходів до формування та розуміння правових понять дасть змогу покращити як національне кримінальне законодавство, так і міжнародне кримінальне законодавство.

1. Кримінальний кодекс України: зі змінами та доповненнями станом на 10.11.2018. К.: ПАЛИВОДА А. В., 2018. 212 с.

2. Римський статут міжнародного кримінального суду. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_588.

3. Загальна декларація прав людини. URL: https://www.irs.in.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=82:1&catid=47:un&Itemid=74&lang=ru.

4. Проект кодексу злочинів проти миру і безпеки людства. URL: http://www.un.org/ru/documents/decl_conv/conventions/code_of_offences.shtml.

5. Модельний кримінальний кодекс держав – учасниць Співдружності Незалежних Держав. URL: <https://www.icrc.org/ru/doc/assets/files/other/crim.pdf>.

6. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / за ред. М.І. Мельника, М.І. Хавронюка. – 10-те вид., переробл. та допов. Київ: ВД «Дакор», 2018. 1360 с.

Шишкіна К. О.

курсант

Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

*Науковий керівник – доцент
кафедри цивільного права та
процесу, к.ю.н.*

Юніна М.П.

ЩОДО ПРОБЛЕМНИХ ПИТАНЬ УКЛАДЕННЯ ТА РОЗІРВАННЯ ДОГОВОРУ СУРОГАТНОГО МАТЕРИНСТВА

Бурхливий розвиток суспільства призводить до виникнення змін в різних галузях науки. Цим пояснюються певні зрушення в медицині, які значно змінюють наше життя в цілому. Регулювання відносин у цій сфері суспільних відносин відбувається за допомогою прийняття необхідних нормативно-правових актів, що значно полегшують вирішення питань, які виникають під час виконання певних дій.

Сурогатне материнство досить складна репродуктивна технологія, за якої жінка, що виступає в ролі сурогатної матері, добровільно погоджується завагітніти і виносити біологічно чужу їй дитину та у подальшому передати її на виховання іншим людям – генетичним батькам. Застосування такої допоміжної репродуктивної технології вимагає використання норм чинного законодавства у сфері договірних зобов'язань.

Актуальність дослідження полягає у тому, що в останні часи попит на застосування допоміжних репродуктивних технологій значно зріс. Відповідно до статистики кожне п'яте подружжя в Україні має складнощі з народженням дитини природнім способом та 20% таких пар звертаються до методів допоміжних репродуктивних технологій [5]. Вивченням досліджуваного питання займалися такі науковці як Н.А. Аблятіпова, Т.Е. Борисова, І.Я. Верес, Ю.Ю. Таланова, Х.С. Мирсайєва, Ю.Н. Корбута, А.С. Коломієць, О.В. Оніщенко та інші вчені.

Договір сурогатного материнства передбачає надання певної послуги, тому при регулюванні суспільних відносин, передбачених цим договором, ми маємо звертатися до Глави 63 Розділу III Книги п'ятої ЦК України. Так, відповідно до ч.1 ст.901 ЦК України: «за договором про надання послуг одна сторона (виконавець) зобов'язується за завданням другої сторони (замовника) надати послугу, яка споживається в процесі вчинення певної дії або здійснення певної діяльності, а замовник зобов'язується оплатити виконавцеві зазначену послугу, якщо інше не встановлено договором» [1]. Такі вимоги висуваються до усіх договорів про надання послуг, тому, як було

зазначено вище, договір сурогатного материнства не є виключенням.

Ю.Ю. Таланов дає таке визначення договору сурогатного материнства: «це договір, згідно з яким сурогатна мати (виконавець) після імплантації або трансплантації в її організм (без використання її біологічного матеріалу) ембріона подружжя, яке надало свій генетичний матеріал (замовники), зобов'язується виносити, народити і передати дитину замовникам, а замовники зобов'язуються сплатити виконавцеві фактичні витрати, пов'язані з виконанням ним договору, і винагороду, якщо інше не встановлене договором» [6]. З цього визначення можна зробити висновок, що виконання такого договору є оплатним. На підставі ст.903 ЦК України замовник зобов'язаний оплатити надану йому послугу, якщо це передбачено договором, а також у відповідності до ст. 904 ЦК України замовник зобов'язаний відшкодувати виконавцеві усі фактичні витрати, необхідні для виконання договору.

Спірним моментом виконання договору сурогатного материнства є те, що у ст. 907 ЦК України закріплена можливість розірвати договір про надання послуг, в тому числі й договір сурогатного материнства, шляхом односторонньої відмови від договору в порядку та на підставах, встановлених чинним законодавством або за домовленістю сторін [1]. Тобто у відповідності до чинного законодавства генетичні батьки (замовники) мають право відмовитися від договору навіть в односторонньому порядку. На цій підставі виникає проблемний момент, адже фактично у такому випадку сурогатна матір має право за ч.5 ст.653 ЦК України лише вимагати відшкодування збитків, завданих зміною або розірванням договору.

Доля дитини, народженої сурогатною матір'ю, в результаті застосування до неї допоміжних репродуктивних технологій, визначається відповідно до Сімейного Кодексу України, а саме п.4 ст.143: «якщо батьки замовники не забрали дитину з пологового будинку або з іншого закладу охорони здоров'я, забрати дитину мають право її баба, дід, інші родичі з дозволу органу опіки та піклування» [2]. Однак якщо протягом 6 місяців ні батьки, ні найближчі родичі не забрали дитину з пологового будинку та не виявили щодо неї батьківського піклування, вони за ст.164 СК України позбавляються батьківських прав. Сурогатна матір не має права заявляти будь-які претензії щодо народженої нею дитини. Таким чином постає питання щодо подальшої долі такої дитини, від якої ще до її народження відмовились генетичні батьки і яка, як правило, непотрібна й сурогатній матері.

Базуючись на вищевикладеному, ми вважаємо, що доцільним би було заборонити відмову генетичних батьків бути записаними батьками дитини, народженої сурогатною матір'ю. А також необхідним є заборонити батькам-замовникам розривати договір сурогатного материнства після настання вагітності сурогатної матері. На нашу думку, такі обмеження мають змусити майбутніх батьків більш виважено ставитися до укладеного ними договору.

1. Цивільний кодекс України від 16.01.2003р. (в редакції від 04.02.2019). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15> (дата звернення: 14.05.2019).
2. Сімейний кодекс України: Закон України від 10 січня 2002 р. № 2947-III. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2947-14>. (дата звернення: 12.05.2019).
3. Сімейний кодекс України: науково-практичний коментар / За ред. І.В. Жилінкової. Харків: Ксилон, 2008. 855 с.
4. Цивільний кодекс України: коментар / Є. О. Харитонов [та ін.] ; заг. ред. Є. О. Харитонов, О. М. Калітенко ; Одеська національна юридична академія. О. : Юридична література, 2003. 1079 с.
5. Лесовська С.Г. Стан впровадження допоміжних репродуктивних технологій в Україні. *Слово о здоров'є*. 2017. № 8. URL: <http://ozdorovie.com.ua/stan-vprovadzhennya-dopomizhnih-reproduktivnih-tehnologiy-v-ukrayini/?lang=ru#acceptLicense> (дата звернення: 10.05.2019).
6. Булеца С. Б. Істотні та випадкові умови договору сурогатного материнства. Науковий вісник Ужгородського національного уні-верситету, 2014. Випуск 27. Том 1. С. 129–134.

Южека Р. С.

студент

Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

*Науковий керівник – професор
кафедри*

цивільно-правових дисциплін

кандидат юридичних наук, доцент

Нестерцова-Собакарь О.В.

ЮРИДИЧНИЙ СКЛАД ЦИВІЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ

Найбільш гострим та дискусійним було і залишається питання підстав виникнення цивільно-правової відповідальності. З цього приводу слід вказати, що у цивілістиці склалися різні наукові погляди щодо їх визначення.

Протягом тривалого часу в юридичній науці радянського періоду панувала думка, що необхідною підставою цивільно-правової відповідальності є склад цивільного правопорушення. Вчення про склад цивільного правопорушення як необхідної та достатньої підстави було сформульоване та обґрунтоване Г.К.Матвеевим у роботі «Вина в радянському цивільному праві», що вийшла у 1955 р. [1]. Дослідник зазначав, що наявність складу цивільного правопорушення – загальна і, як правило, єдина підстава цивільно-правової відповідальності. Інакше кажучи, склад правопорушення є тим юридичним фактом, який породжує

правовідносини між правопорушником та потерпілим і створює певні «претензії» потерпілого й обов'язки порушника з відшкодування збитків, завданих протиправною дією. За відсутності повноцінного складу правопорушення, на думку Г. К. Матвеева, слід говорити не про відповідальність, а про обов'язок відшкодувати шкоду чи сплатити штраф [2, с. 5-7]. Цю позицію підтримує і більшість сучасних авторів. Традиційним є набір елементів складу цивільного правопорушення, який зазвичай komponується з наступних підстав: протиправна дія (бездіяльність); шкода (або шкідливі наслідки); причинний зв'язок між протиправними діями (бездіяльністю) і шкідливими наслідками; вина правопорушника [3, с. 256]. Перші три підстави вважаються явищами об'єктивного порядку, вина ж являє собою суб'єктивну підставу відповідальності.

Під складом цивільного правопорушення одні автори розуміють сукупність певних ознак правопорушення, що характеризують його як достатню умову відповідальності, інші – сукупність загальних, типових умов, наявність яких необхідна для покладення відповідальності за порушення цивільних прав та обов'язків і які в різних поєднаннях зустрічаються при будь-якому цивільному правопорушенні.

Однак останнім часом з'явилися й інші позиції щодо підстав виникнення цивільно-правової відповідальності.

Так, В. В. Вітрянський зазначає, що підставою цивільно-правової відповідальності (єдиною та загальною) є порушення суб'єктивних цивільних прав, як майнових, так і особистих немайнових, оскільки цивільно-правова відповідальність являє собою відповідальність одного учасника майнового обороту перед іншим, відповідальність порушника перед потерпілим, її загальною метою є поновлення порушеного права. При застосуванні цивільно-правової відповідальності не мають ніякого правового значення «шкідливі наслідки» з точки зору негативного впливу допущеного порушення цивільних прав на суспільні інтереси, «об'єктивна» та «суб'єктивна» сторони цивільного правопорушення [4, с. 125].

Г. В. Хохлова, піддаючи критиці концепцію складу цивільного правопорушення, зазначає, що єдиною та обов'язковою умовою цивільно-правової відповідальності є завдання майнової або немайнової шкоди, тобто применшення матеріального чи нематеріального блага. З цього автор робить не зовсім зрозумілий висновок про те, що підставою цивільно-правової відповідальності (єдиною і загальною) є порушення суб'єктивних цивільних прав [5, с. 80-81].

Виходячи з викладеного можна констатувати наявність кількох позицій щодо підстав виникнення цивільно-правової відповідальності, що протиставляються одна одній, а відтак у науці цивільного права відсутня єдність з цього приводу.

Визначаючи підстави виникнення цивільно-правової відповідальності, ми погоджуємося із застосуванням конструкції складу правопорушення для

характеристики цього правового явища. Відповідальність боржника настає не за будь-якого порушення суб'єктивного цивільного права, на чому наголошують окремі вчені, а лише за наявності обставин, які законом визнаються необхідними для притягнення до такої відповідальності. Зазначені обставини і є підставами виникнення цивільно-правової відповідальності. До них, зокрема, належать: 1) протиправні дії боржника; 2) наявність наслідків у вигляді шкоди у кредитора; 3) наявність причинного зв'язку між діями боржника і наслідками у вигляді шкоди, що виникла у кредитора; 4) вина боржника [6, с. 227].

Викладене вище дозволяє дійти висновку, що цивільно-правова відповідальність виникає внаслідок наступних підстав: 1) протиправні дії боржника; 2) наявність наслідків у вигляді шкоди у кредитора; 3) наявність причинного зв'язку між діями боржника і наслідками у вигляді шкоди, що виникли у кредитора; 4) вина боржника. А відтак можна констатувати правильність та обґрунтованість концепції складу цивільного правопорушення як загальної і єдиної підстави цивільно-правової відповідальності.

1. Матвеев Г. К. Вина в советском гражданском праве / Г. К. Матвеев. К.: Изд-во КГУ, 1955. 380 с.
2. Матвеев Г. К. Основания гражданско-правовой ответственности / Г. К. Матвеев. М.: Юрид. лит., 1970. 312 с.
3. Язвінська О. М. Цивільно-правова відповідальність за порушення законодавства про захист прав споживачів. *Економіка та управління на транспорті*. 2016. Вип. 2. С. 255–261.
4. Брагинский М. И. Договорное право. Книга первая: Общие положения / М. И. Брагинский, В. В. Витрянский. 2-е изд. М.: Статут, 2005. 842 с.
5. Хохлова Г. В. Понятие гражданско-правовой ответственности. *Актуальные проблемы гражданского права : сб. статей / [под ред. В. В. Витрянского]*. 2002. Вып. 5. С. 64–85.
6. Загородній С. А. Актуальні проблеми виникнення цивільно-правової відповідальності. *Право і Безпека*. 2011. № 1. С. 226–230.

Южека Р. С.

студент

Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

*Науковий керівник – доцент
кафедри*

*кримінально-правових дисциплін,
кандидат юридичних наук*

Соболь О. І.

ВПЛИВ КАТЕГОРІЇ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОСТУПКУ НА КРИМІНАЛЬНЕ ПРОЦЕСУАЛЬНЕ ПРАВО УКРАЇНИ

Категорія «кримінальний проступок» останнім часом розглядається в багатьох публікаціях, що дедалі частіше з'являються на сторінках періодичних видань, збірників тез доповідей на конференціях тощо. Однак у більшості з цих публікацій не приділяється належна увага окремим проблемам, що, як видається, є основними в контексті запровадження у законодавство зазначеного поняття.

Створенням процесуальних норм законодавці не обмежилися, попутно закріпивши в КПК приписи, що мають матеріально-правовий характер (наприклад, п. 7 ч. 1 ст. 3 КПК). Обраний підхід до запровадження категорії «кримінальний проступок» у вітчизняне законодавство видається відверто неправильним і таким, що ігнорує низку важливих обставин [1, с. 130].

Навряд чи може бути піддано сумніву чи якимось застереженням аксіоматичне положення про те, що кримінальний закон має ґрунтуватися на Конституції України. У літературі вже неодноразово зазначалося, що в Основному Законі нашої держави не згадується поняття «кримінальне правопорушення», натомість вживається поняття «злочин». Відтак майбутній закон України про кримінальні проступки не узгоджуватиметься з низкою конституційних норм. Опоненти могли би зауважити, що у згаданому законі можна розширити зміст приписів, закріплених у Конституції України, як це зроблено у тексті чинного КПК. Наприклад, презумпція невинуватості за Основним Законом України поширюється лише на злочини, тоді як відповідна за змістом ст. 17 КПК розрахована на кримінальні правопорушення, тобто і на злочини, і на проступки. Однак таке «розширення», ймовірно, допустиме лише у частині визначення обсягу прав і свобод людини і громадянина, оскільки їх перелік, закріплений у Конституції України, не є вичерпним. Водночас звуження змісту та обсягу існуючих прав і свобод людини і громадянина при прийнятті нових законів або внесенні змін до чинних законів прямо

заборонено ч. 3 ст. 22 Конституції України. Відтак обмеження цих прав, що згідно зі статтями 29, 30, 31, 34, 39 Конституції України можливе у зв'язку зі скоєнням злочину, а також усунення Президента України з поста в порядку імпичменту, є неприпустимим у разі вчинення особою кримінального проступку. Особливої уваги потребує конституційне положення про те, що тільки законами України визначаються діяння, які є злочинами, адміністративними або дисциплінарними правопорушеннями, та відповідальність за них (п. 22 ч. 1 ст. 92 Конституції України). Якщо наведений перелік правопорушень не буде доповнено кримінальними проступками, можна припустити, що одного гарного дня відповідальність за їхнє вчинення буде передбачена, наприклад, указом Президента України чи іншим підзаконним нормативно-правовим актом. Вирішення зазначених вище питань неможливе без внесення змін до Конституції України [2, с. 198].

Встановлення процесуальних правил провадження у справах про кримінальні проступки відбулося до визначення сутності цих проступків та кола діянь, які визнаватимуться правопорушенням даного виду, що вочевидь суперечить логіці (про правила законодавчої техніки можна не згадувати – вітчизняні нормотворці вже давно засвідчили зневажливе ставлення до них).

Нині КПК містить низку положень, що обмежують повноваження слідчого, слідчого судді, суду в кримінальному провадженні щодо кримінального проступку [3, с. 45].

Упровадження категорії кримінального проступку в чинне законодавство здійснюється за відсутності ґрунтовної доктринальної основи. Концепція реформування кримінальної юстиції України (далі – Концепція) не може служити дороговказом, оскільки у ній не визначено чіткі критерії, за якими має формуватись коло кримінальних проступків. Автори Концепції пропонують віднести до цієї категорії окремі діяння, що за чинним Кримінальним кодексом України належать до злочинів невеликої тяжкості, які відповідно до політики гуманізації кримінального законодавства будуть визнані законодавцем такими, що не мають значного ступеня суспільної небезпеки; передбачені чинним Кодексом України про адміністративні правопорушення діяння, які мають судову юрисдикцію і не є управлінськими (адміністративними) за своєю суттю (дрібне хуліганство, дрібне викрадення чужого майна тощо).

Таким чином, є підстави вважати, що кримінальний характер (у конвенційному значенні терміна «кримінальне правопорушення») притаманний передбаченим у вітчизняному законодавстві адміністративним деліктам, які полягають у порушенні регулятивних норм права, що не можуть бути визнані спеціальними (такими, що регламентують поведінку окремих категорій осіб). Виходячи саме з цього, подібні адміністративні правопорушення доцільно визнати кримінальними

проступками у процесі вітчизняної кодифікації кримінального та адміністративного законодавства. Такий підхід відповідатиме положенням Конвенції та практиці ЄСПЛ, які є джерелом права, що має пріоритет над національним законодавством.

1. Азаров Д. С. Упровадження категорії кримінального проступку: окремі концептуальні проблеми. *Наукові записки НаУКМА. Юридичні науки*. 2013. Т. 144–145. С. 129–133.

2. Мирошниченко Н. А. Щодо вдосконалення КК України. *Основні напрями розвитку кримінального права та шляхи вдосконалення законодавства України про кримінальну відповідальність*: матеріали міжнар. наук.-практ. конф., 11–12 жовт. 2012 р. / редкол.: В. Я. Тацій (голов. ред.), В. І. Борисов (заст. голов. ред.) та ін. Харків: Право, 2012. С. 197–200.

3. Фріс П. Л. Злочин і кримінальна провина: проблеми нормативного закріплення. *Право України*. 2011. № 9. С. 42–49.

Ханчич В.В.

студент юридичного факультету
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

*Науковий керівник – проректор
Дніпропетровського
державного університету
внутрішніх справ,
д. ю. н., професор,
Заслужений юрист України
Наливайко Л.Р.*

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ СУЧАСНОГО ТЕРОРИЗМУ

В умовах сьогодення з великою впевненістю можна сказати, що тероризм належить до найбільш суспільно небезпечних та важкопрогнозованих соціально-політичних явищ останнім часом широко розповсюджених у світі. Тероризм загрожує інтересам людини, держави, суспільства, політичній, військовій, економічній, екологічній та соціальній безпеці кожної країни. Саме тому, осмислення природи цього явища, сучасних форм прояву та проблем щодо запобігання йому стає невідкладним завданням для теорії та практики.

Проведений аналіз терористичної активності в сучасному світі демонструє наступні ознаки розвитку цього явища:

1. Невпинне географічне розширення тероризму. Згідно зі

статистичними даними, отриманими у результаті спільних досліджень Інституту економіки та миру й Університету штату Меріленд (обидва США), чітко проявляється тенденція на зростання кількості країн, які постраждали від терористичних загроз, а саме у 2013 р. Терактів зазнали 88 країн світу, у 2014 р. – 95, а у 2016 р. – 85, [1]. За Глобальним індексом тероризму (GTI), який визначає рівень терористичної загрози у країні за кількістю терактів, загиблих та постраждалих і рівня матеріальних збитків, у 2017 році тільки 32 країни не зазнали впливу цього небезпечного феномена на своє соціально-економічне, політичне життя. До таких країн належать Ангола, Куба, Литва, Латвія, Оман, Польща, Румунія, Словаччина, Словенія, Сінгапур, Уругвай та ін. [2].

2. Значне збільшення кількості постраждалих від терористичної діяльності. За показниками того ж Глобального індексу тероризму в світі за 15 років (з 2000 р. по 2015 р.) вчинено більш ніж 70 тисяч терактів, в яких загинуло понад 170 тисяч людей. Найжахливішим є те, що відмічається стрімкий ріст кількості жертв тероризму: 2000 р. приніс загибель 3329 особам, 2014 – вже загинуло 32658 осіб, 2015 р. – 29376 [3, 2].

3. Суттєві фінансові витрати, перерозподіл ресурсів держави в наслідок протистояння терористичній загрозі. 2014 рік з понад 105,4 мільярда доларів США став роком найбільших матеріальних збитків по всіх країнах світу від терористичних нападів. Для порівняння 2015 р. забрав на боротьбу з тероризмом 89,9 млрд. дол. США, 2000 р. – 5,3 млрд. дол. США [4, с. 4].

Також, потрібно зауважити, що це явище створює додаткові ризики для ведення міжнародного бізнесу, туризму, транспорту, тощо. Так, держави вимушені витратити колосальні суми на захист від тероризму, впроваджуючи новітні розробки, створюючи нові засади, наукові центри, служби швидкого реагування тощо.

4. Відчуття постійної стурбованості, беззахисності, невпевненості серед населення. Мета чисельних терористичних організацій – створити хаос, посіяти відчуття страху, паніки, дестабілізувати політичне, економічне, соціальне становище будь – якої країни, регіону. Зняття цього напруження можливе шляхом демонстрації державою результатів боротьби з терористичною діяльністю та веденням відповідної роз'яснювальної роботи серед населення. Це у свою чергу потребує від національних урядів пошуку найефективніших шляхів протидії терористичним загрозам, розширення повноважень спецслужб та правоохоронних органів, збільшення фінансових витрат з бюджету країн. Важливо у цьому контексті знайти баланс між вимушеною необхідністю порушити приватність громадян правозахисними органами та обов'язком дотримуватися прав людини.

5. Висока організованість терористичних угруповань. Форми та методи радикальних угруповань в різних країнах світу, що застосовуються для підтримання свого існування й залучення нових членів, за останні роки зазнали значних змін. У деяких випадках тероризм навіть стає альтернативою

та фактичним конкурентом традиційній державній організації суспільства [5].

Експерти-терологи визначили більш ніж 200 видів терористичної діяльності [6]. Еволюція сучасного тероризму веде до того, що одне терористичне угруповання може поєднувати в собі організаційний потенціал регулярної армії, засади мережевої організації й смертоносний арсенал «класичного» терору [7]. У той же час існують так звані «сплячі» групи, які майже не пов'язані одна з одною. Також є абсолютно незалежні від єдиного центру, спонтанні екстремістські групи, які виявити дуже складно. Інформацію щодо проведення терактів члени таких груп отримують з Інтернету.

6. Посилення впливу терористичної загрози на політичні процеси у світі. Успішне існування сучасного тероризму потребує певних територій та баз для підготовки бойовиків, їх перегруповання, відпочинку, тощо. Така можливість виникає лише у декількох випадках. По-перше, коли національний уряд підтримує терористів відкрито чи приховано і, навіть, є спонсором тероризму в інших країнах з метою досягнення своїх власних політичних, економічних цілей. Таким прикладом є відносини «Аль-Каїди» та уряду талібів в Афганістані. По-друге, коли досить слабкі уряди не можуть гарантувати суверенітет всій території своєї держави й тому частина неконтрольованої території береться під контроль міжнародними кримінальними структурами та терористами. Прикладами таких «гнізд» терористів можна назвати південь Лівану, частину Філіппін, північні острови Індонезії.

7. Активність міжнародних терористичних організацій у зв'язку з міграційними процесами у сучасному світі. На даний час важливого значення у діяльності вищеназваних організацій набуває вербування у лави терористів мігрантів з-поміж безробітної молоді, жінок, дітей, які під виглядом біженців легко проникають до країн можливих терористичних атак. Ці процеси ускладнюють викривання терористів і тому повинні бути під пильним наглядом спеціальних служб, правоохоронних органів з метою запобігання теракту.

8. Тенденція залучення до терористичної діяльності безпосередньо громадян країн, які є об'єктами терористичних нападів. Все частіше теракти скоюють завербовані громадяни тієї самої країни, де відбувається напад. Прикладом можуть бути терористичні атаки в США за останні два роки від імені «Ісламської держави». Ця організація, як і більшість інших використовує для своїх цілей громадян країни, переважно іноземців, що брали участь в бойових діях у зонах конфліктів у складі відповідних угруповань та які повертаються до своїх країн.

9. Удосконалення методів фінансування терористичної діяльності.

З розвитком суспільства змінюються та удосконалюються джерела фінансування терористичних організацій. До них відносяться доходи від незаконних обороток (продаж зброї, наркотиків, природних ресурсів,

контрабанда), викрадання людей з метою викупу, операції з офшорами, смерфінг (здійснення фінансових операцій шляхом уникнення «документального сліду»), діяльність легальних організацій (комерційних підприємств) та «благодійних» і «гуманітарних» організацій, введення «податків» та «надання послуг» населенню, яке проживає на територіях, контрольованих терористичними угрупованнями.

Відомо, що з 2008 р. по 2014 р. «Аль-Каїда» отримала понад 125 мільйонів доларів США від викрадення людей, а «Ісламська держава» заробила на цьому лише у 2014 р. 45 мільйонів доларів США. Від незаконного товарообігу США близькосхідні терористичні організації отримують кожен рік 20 – 30 мільйонів доларів США.

10. Активність ісламістських або джихадистських організацій. За результатами досліджень спецслужб, урядів країн, міжнародних антитерористичних організацій сьогодні найбільшу світову терористичну небезпеку становлять ісламістські або джихадистські організації та групи. До них належать «Ісламська держава» (раніше «ІДІЛ» - Ісламська держава Іраку та Леванту), «Адъ-Каїда», палестинський рух «ХАМАС», Абу Сайяф (Філіппіни), Аль-Джихад (Єгипет), Аль-Харамейн (Саудівська Аравія), Армія звільнення Аден-Абійя (Ємен), Бойова ісламська група (Лівія), Бригади мучеників Аль-Акси, Озброєна Ісламська Група та багато інших [8, с. 289].

Безперечно можна сказати, що незалежно від місця перебування кожна людина може стати жертвою терористичного акту. Але, рівень терористичної загрози для різних країн неоднаковий. Країни, в яких спостерігається підвищена активність терористичних організацій, можна умовно поділити на

країни, які є місцем перебування лідерів терористичних угруповань, розташування їх осередків, філій, баз тощо (Ірак, Сирія, Пакистан, Лівія, Афганістан та інші);

країни, які є дуже активними у боротьбі з міжнародними тероризмом (США, Німеччина, Великобританія, Франція, Канада, Ізраїль та інші);

країни, які використовуються міжнародними терористичними організаціями як «транзитні». До цієї групи можна віднести й Україну.

Отже, аналізуючи основні тенденції поширення тероризму в світі, можна, без сумніву, визначити сучасний тероризм як реальну й дуже небезпечну загрозу для світового співтовариства. Він не знає кордонів і впливає, як на внутрішні інтереси країн, так і на міждержавні відносини. Розвиток новітніх технологій викликав трансформацію сучасного тероризму, що призвело до збільшення терактів та кількості жертв. Загалом тероризм загрожує інтересам людини, держави, суспільства, політичній, військовій, економічній, екологічній та соціальній безпеці кожної країни. Протидія тероризму – складне і довгострокове завдання, яке стосується сьогодні кожного. Зараз політично необхідно й економічно доцільно сформувати дієву, міжнародну колективну систему протидії будь-якому виду терористичної загрози.

1. Бойченко О.В. Медіа-тероризм: особливості сучасних ознак інформаційної безпеки. Інтегровані інтелектуальні робототехнічні комплекси (ПРТК-2009): друга міжнародна наук.-практ. конф. (25-28 травня 2009 р.). Київ: НАУ, 2009. С. 230-232.
2. The Global Terrorism Index 2017. The Institute for Economics and Peace and University of Maryland. URL :[http:// visionofhumanity.org/app/uploads-/2017/11/Global-Terrorism-Index-2017.pdf](http://visionofhumanity.org/app/uploads-/2017/11/Global-Terrorism-Index-2017.pdf).
3. The Global Terrorism Index 2016. The Institute for Economics and Peace and University of Maryland. URL: <http://economicsandpeace.org/wp-content/uploads/2016/09/Positive-Peace-Report-2016.pdf> . с.4
4. Міжнародний тероризм: загрози для України. Звіт Національного інституту стратегічних досліджень. 2016. 20 вер. 32с. URL: <http://www.niss.gov.ua/articles/2567>.
5. Hüseyin Bağcı, Hasan Hilmi Gullu. A Comparison between Ethnic-Driven and Religious-Driven Terrorism: A Study of PKK and IS in Turkey and their Future Prospects / Hüseyin Bağcı, Hasan Hilmi Gullu // Singapore. 2015. P. 71-90.
6. Явище тероризму у сучасному світі. Освіта.UA URL: <http://ru.osvita.ua/vnz/reports/sociology/12533/>.
7. Жовтенко Т. Еволюція тероризму: від «Аль-Каїди» до «Ісламської держави». Радіо Свобода. 2015. 13 лист. URL: <https://www.radiosvoboda.org/ /27363602.html>.
8. Протидія терористичній діяльності: міжнародний досвід і його актуальність для України: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (30 верес.2016р.). Київ: Нац. акад. прокуратури України. 2016. 432с.

Бур'ян Наталія Вікторівна

студентка факультету
соціально-психологічної освіти та управління
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

*Науковий керівник –
д. держ. упр., професор кафедри
управління та адміністрування ДДУВС
Трещов М. М.*

СУТНІСТЬ КАДРОВОЇ ПОЛІТИКИ НА РЕГІОНАЛЬНОМУ ТА МІСЦЕВОМУ РІВНЯХ

Найважливішим напрямом державної розбудови в Україні вважається всебічний розвиток особистості, забезпечення її прав і свобод. Задоволення економічних, політичних та соціальних потреб громадян здійснюється державою на місцевому рівні, оскільки за централізованого підходу неможливо врахувати усі особливості та специфічні характеристики того чи іншого регіону. Суспільна інфраструктура, житлове будівництво, освіта, охорона громадського порядку належать до компетенції місцевих органів влади, оскільки вони не лише мають широкі повноваження у сфері реалізації й охорони прав громадян, але й є найбільш близькою до населення владою,

яка володіє необхідними формами та методами роботи, законодавчо визначеною матеріально-технічною базою. Це дає можливість цілеспрямовано проводити соціально-економічні заходи щодо забезпечення прав і свобод громадян.

Головною ланкою, що інтегрує всі фактори адміністративно-управлінських перетворень, є якісне кадрове забезпечення органів виконавчої влади, а також ефективна кадрова політика в місцевих органах виконавчої влади, спрямована на професіоналізацію державної служби. Розвиток української держави та її входження у світову спільноту вимагає підвищення рівня професіоналізму фахівців і, в першу чергу, державних службовців.

Врахування зарубіжних та вітчизняних позитивних напрацювань в цій сфері є дуже важливим для значного покращення системи роботи з кадрами, реалізації кадрової політики. Адже сьогодні можна констатувати ряд проблем, характерних для сфери управління кадрами, серед яких найгострішими є:

- дуже повільне подолання кризової кадрової ситуації, що триває в Україні з початку 90-х років;
- ведення значної частини роботи з кадрами на всіх рівнях державного управління на основі радянських методів і форм, критеріїв і засобів;
- «відтік мізків» з країни;
- заміна монополії комуністичної партії в підборі і розстановці кадрів монополією правлячої адміністративно-політичної еліти.

Щоб визначити поняття кадрової політики в місцевих органах виконавчої влади, необхідно звернутись, крім іншого, до Концепції адміністративної реформи, якою передбачено формування державної кадрової політики в місцевих органах виконавчої влади, що включає в себе:

- формування ефективної організації виконавчої влади всіх рівнів управління;
- запровадження раціонального адміністративного устрою;
- вирішення комплексу принципово нових кадрових проблем щодо організації на нових засадах державної служби, створення сучасної системи підготовки та перепідготовки управлінських кадрів – високопрофесійних, чесних, патріотичних, відповідальних [1].

Кадрова політика та практика тісно взаємопов'язані з проблемою чільних передумов реалізації економічних та соціальних реформ. Державна кадрова політика сприятиме розвитку адекватного політичного життя, здійсненню демократичних реформ в Україні на трьох основних рівнях: загальнодержавному, регіональному і галузевому.

Роль кадрів місцевих органів виконавчої влади в сучасних умовах суспільного розвитку невинно актуалізується новітніми об'єктивними процесами українського державного будівництва. Найбільш характерними стають децентралізація економічних та соціально-культурних процесів управління, активізація політичного життя на місцях, зростання ролі та

впливу місцевих органів виконавчої влади на центральні органи влади і тим самим на формування державної політики, становлення регіональних еліт, їх прагнення до реалізації своїх інтересів.

У кадровій політиці в місцевих органах виконавчої влади, як в складовій частині державної кадрової політики, виражаються основні напрями, цілі й ідеї роботи з кадрами, стратегія формування напрямків належного використання трудового потенціалу конкретної адміністративно-територіальної одиниці.

Щоб охарактеризувати основні складові кадрової політики в місцевих органах виконавчої влади, необхідно визначити найважливіші функції першої:

- накопичення й реалізація кадрового потенціалу, забезпечення професійної соціалізації індивідів;
- регулювання, цілеспрямування та організація кадрової системи, її основних інститутів;
- управління добром, підготовкою, розстановкою та просуванням кадрів;
- діагностика кадрової роботи, виявлення проблем і потреб у кадрах;
- удосконалення всіх складових роботи з кадрами.

Аналізуючи найважливіші аспекти кадрового забезпечення органів влади за сучасних умов соціально-економічного та суспільно-політичного розвитку регіонів, можна виділити такі пріоритетні питання кадрової політики в місцевих органах виконавчої влади:

- становлення професійної, високоефективної, високоавторитетної серед населення державної служби, покликаної захищати права й свободи громадян;
- підготовка нової генерації кадрів для системи державного управління, вихованих на кращих прикладах вітчизняного та світового досвіду;
- удосконалення організаційно-функціонального механізму забезпечення кадрами органів виконавчої влади;
- підвищення результативності діяльності управлінських структур і суб'єктів державної служби.

Враховуючи вищевикладене, можемо визначити, що «суб'єкти кадрової політики в місцевих органах виконавчої влади» – це спеціально уповноважені органи державної влади та посадові особи, правовий статус яких передбачає можливість впливати на формування та реалізацію кадрової політики в місцевих органах виконавчої влади.

Останнім часом в Україні кадрова політика зазнала суттєвих змін і стала більш цілеспрямованою та послідовною. Попри це, першочерговим питаннями адміністративної реформи залишається покращення кадрового забезпечення державного управління, підвищення рівня професіоналізму та компетентності державних службовців. Для досягнення позитивного

результату у формуванні якісного кадрового забезпечення системи державної служби кадрова політика в місцевих органах виконавчої влади, як невід'ємна частина державної кадрової політики має бути:

– науково обґрунтованою, реалістичною, творчою; такою, що враховує потреби суспільства в кадрах, послідовність і етапність вирішення стратегічних завдань; орієнтованою на відродження та стійкий розвиток країни, на залучення до служби професійно підготовлених, ініціативних, з новаторськими творчими спрямуваннями та мотиваціями осіб;

– комплексною: базуватися на поєднанні цілей, принципів, форм і методів роботи з кадрами; враховувати різноманітні аспекти вирішення кадрових питань (економічні, соціальні, політичні, моральні, соціально-психологічні тощо);

– загальнодержавною, але із урахуванням вимог регіонального та локального рівнів; охоплювати весь кадровий корпус, усі кадрові процеси при використанні різноманітних механізмів державного впливу на них;

– перспективною, превентивною та із випереджальним характером; враховувати соціальний прогрес, зміни в характері праці та управлінських процесах;

– демократичною щодо цілей, соціальної бази та механізмів вирішення кадрових проблем;

– духовно-моральною, спрямованою на формування в кожному державному службовці людяності, чесності, впевненості у правоті, громадянської відповідальності за доручену справу та особисту поведінку;

– правовою: здійснюватися в межах і на основі закону, що створює правові гарантії об'єктивного та справедливого вирішення кадрових питань.

Отже, підсумовуючи вищезазначене та здійснивши аналіз різноманітних підходів до визначення понять «кадрова політика», «державна кадрова політика» тощо, вважаємо доцільним дефініціювати «кадрову політику в місцевих органах виконавчої влади» як систему визначених та нормативно закріплених мети, завдань, пріоритетів, принципів та форм діяльності держави щодо регулювання кадрових процесів: відбору/добору, розстановки/ротації, підготовки/перепідготовки, професійної орієнтації, прогнозування і планування кадрових потреб, використання та вивільнення персоналу в місцевих органах виконавчої влади.

1. Карпенко О.А. Необхідність врахування світових тенденцій розвитку при формуванні і реалізації державної кадрової політики / О.А. Карпенко // Державна кадрова політика: теоретико-методологічне забезпечення: Монографія / За ред. д. н. держ. упр., проф. Олуйка В.М. – К.: НАДУ, 2012. – 420 с. – С. 355-370.

2. Рудніцька Р.М. Механізми державного управління: сутність і зміст / Р.М. Рудніцька, О.Г. Сидорчук, О.М. Стельмах / За наук. ред. М.Д. Лесечка, А.О. Чемериса. – Л.: ЛРІДУ НАДУ, 2015. – 28 с.

Воронцова Олена Віталіївна

студентка факультету
соціально-психологічної освіти та управління

Науковий керівник –
завідувач кафедри управління
та адміністрування ДДУВС
д. держ. упр., проф.,
Засл. працівник освіти України
Шевченко С. О.

ВИКОНАННЯ ПРОГРАМ ГРОМАДСЬКОГО ЗДОРОВ'Я НА РІВНІ ПЕРВИННОЇ МЕДИЧНОЇ ДОПОМОГИ

Концепція розвитку системи громадського здоров'я, схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 30.11.2016 № 1002-р21, передбачає залучення працівників первинної медичної (медико-санітарної) допомоги (далі – ПМД) до виконання окремих завдань у сфері громадського здоров'я та розширення їхніх повноважень щодо надання послуг у сфері громадського здоров'я (від профілактичних до паліативних).

Систему надання первинної допомоги буде залучено до виконання програм громадського здоров'я, які можна умовно поділити на два блоки: перший – питання, що стосуються інфекційних хвороб, другий – неінфекційних захворювань [3].

Моделі організації ПМД розрізняються в різних країнах, що зумовлено історичним розвитком національних систем ОЗ в різних соціальних, економічних і культурних обставинах. Однак єдиним для більшості систем ПМД базовим елементом була і залишається загальна практика – сімейна медицина (ЗП-СМ), яка найбільше відповідає змісту і функціям ПМД.

Визнано, що в рамках ПМД саме ЗП-СМ може забезпечити доступні і прийнятні послуги для пацієнтів; справедливий розподіл ресурсів охорони здоров'я; інтегроване і координоване надання комплексних лікувальних, реабілітаційних, паліативних та профілактичних послуг; раціональне використання технологій і ресурсів наступних ланок охорони здоров'я; рентабельність ПМД. Окремі елементи ЗП-СМ у системному поєднанні можуть значно підвищити ефективність ПМД завдяки ефекту синергії. Тому при розробці моделі ПМД на локальному рівні та її адаптації до місцевих умов необхідно передбачити всі необхідні елементи, навіть якщо на цьому етапі відсутні можливості для їх реалізації. Створення умов і пошук ресурсів під конкретні завдання наявної моделі ПМД (з усіма необхідними елементами) є основою її подальшого розвитку. Щоб визначити складові елементи моделі ПМД на місцевому рівні, необхідно знати основні характеристики ЗП-СМ, що притаманні високоефективним системам ОЗ.

Комплексність (comprehensive) послуг сімейного лікаря забезпечує

інтегровану допомогу, яка включає зміцнення здоров'я, профілактику захворювань, лікування, реабілітацію та підтримку. Комплексність ЗП-СМ також забезпечує оцінку не тільки фізичних, але й психологічних та соціальних аспектів стану пацієнта.

Безперервність і тривалість (longitudinal and continuity) медичної допомоги в ЗП-СМ вказують, що допомога орієнтована на пацієнта (пацієнт-орієнтованість) в контексті його життєвих обставин, а взаємодія лікаря і пацієнта не обмежується окремим епізодом захворювання. Сфера діяльності сімейного лікаря охоплює час від народження (а іноді й від допологового періоду) до смерті пацієнта. Тим самим забезпечується безперервність медичної допомоги протягом усього життя пацієнта.

Орієнтація на сім'ю підкреслює важливість впливу близького оточення пацієнта на його здоров'я. Сімейна медицина вирішує проблеми людей в контексті їхніх сімейних обставин, соціальної та культурної мережі, а також умов, у яких вони живуть і працюють. У своїй діяльності сімейний лікар враховує багато сімейних чинників, серед яких може бути форма сім'ї – повна сім'я, неповна сім'я, сім'я із трьох поколінь, одинаки, що втратили свою половину. Одним із найважливіших факторів є також ставлення сім'ї до здоров'я, що впливає в тому числі на прогноз дотримання пацієнтом лікарських призначень (compliance – готовність пацієнта до співробітництва). Сім'я, що нормально функціонує, є найкращим джерелом підтримки і найкращою групою самопомоги у випадку хвороби когось із її членів.

Орієнтація на громаду передбачає участь сімейного лікаря у вирішенні питань громадського здоров'я спільно та із залученням інших агенцій, секторів, груп самопомоги та громадських організацій [3].

При наданні традиційної амбулаторної допомоги надавач послуг (заклад в особі його медичних працівників) приймає на себе відповідальність за особу, що прийшла на консультацію. Однак залишаються пацієнти, які страждають від захворювання, але відкладають відвідування закладу ПМД. З різних причин такі пацієнти не мають доступу до медичної допомоги або, перебуваючи у групах ризику, не усвідомлюють цього та не звертаються до медичних закладів. Не беруться до уваги місцеві фактори, що сприяють погіршенню здоров'я, – соціальні, екологічні або пов'язані з умовами праці. Все це – втрачені можливості успішної охорони здоров'я.

Альтернативний підхід передбачає, що на кожному команду ПМД покладено чітко сформульовану відповідальність за певну громаду або групу населення. Найпростішим способом визначення такої відповідальності є виділення населення за територіальним принципом – класичний підхід у сільських районах. Однак попри простоту цього принципу, він має суттєві недоліки: не враховується наявність альтернативних надавачів послуг; адміністративна територія може не збігатися із соціологічною реальністю, особливо в міських районах, жителі яких відрізняються високою мобільністю і працюють зовсім не там, де живуть, що робить медичний центр поблизу дому незручним для відвідування; пацієнти

цінують можливість вибору і можуть виражати невдоволеність прикріпленням до певного медичного закладу. Визначати групи населення для медичного обслуговування доцільніше на основі поєднання критеріїв територіальної близькості, принципу активної реєстрації (вибір лікаря і складання списків пацієнтів) та гарантій, що жоден з членів громади не залишиться поза увагою медичного закладу.

Встановлена і чітко сформульована всебічна відповідальність команди ПМД за стан здоров'я конкретної групи населення за наявності відповідних механізмів фінансової та адміністративної звітності приводить до зміни діяльності закладів ПМД. Центри (амбулаторії) ПМД розширюють спектр пропонованої допомоги, розробляючи заходи й програми, спрямовані на підвищення результативності, якими в інших випадках вони могли б знехтувати. Виникає необхідність інвестицій у профілактичні й оздоровчі заходи, а також охоплення сфер, яким звичайно не приділяється увага, наприклад охорона здоров'я в школах і на виробництві. Це змушує центри (амбулаторії) ПМД підтримувати зв'язок з організаціями та приватними особами в місцевій громаді, які служать посередниками між лікарями й пацієнтами, або мобілізувати групи активістів, соціальних працівників, групи самодопомоги тощо.

ВООЗ визначає 4 основні напрями розвитку первинної допомоги [4]:

1. Сприяння досягненню рівності, солідарності та соціальної справедливості щодо здоров'я населення за рахунок забезпечення універсального доступу та соціального захисту здоров'я.

2. Забезпечення людино-орієнтованого підходу, що враховує потреби та очікування людей, з метою підвищення результативності та ефективності медичних послуг для населення.

3. Підвищення рівня здоров'я громад шляхом інтеграції ПМД і заходів громадського здоров'я.

4. Зміна принципів управління закладами ПМД шляхом відмови від командно-адміністративних методів управління та впровадження гармонізованого, репрезентативного, соціально інтегрованого, заснованого на переговорах методу управління.

У розробці сучасної моделі ПМД необхідно враховувати наведені тенденції як адаптацію найкращого світового досвіду до конкретних умов існування національної системи охорони здоров'я.

Порядок надання ПМД, що передбачає викладення наказу МОЗ України № 801 «Про затвердження Положення про центр первинної медичної (медико-санітарної) допомоги та положень про його підрозділи» [2] у новій редакції, визначає, що суб'єктом надання ПМД є заклад охорони здоров'я або фізична особа – підприємець, яка одержала відповідну ліцензію в установленому законом порядку [3].

Статтею 16 Закону України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» встановлено, що залежно від форми власності, заклади охорони здоров'я утворюються та функціонують як державні, комунальні,

приватні чи засновані на змішаній формі власності [1].

Сьогодні більшість закладів охорони здоров'я, які існують у формі бюджетних установ, не мають достатнього рівня самостійності при прийнятті рішень з питань поточного управління та діяльності закладу. Вони обмежені в можливості самостійного визначення цілей та пріоритетів для використання бюджетних ресурсів. Напрями використання бюджетних коштів жорстко регламентовано кошторисом. Навіть у разі екстреної необхідності заклади охорони здоров'я не можуть перерозподіляти кошти з однієї статті бюджету на іншу (наприклад, придбати додаткові ліки за рахунок економії на комунальних послугах). Це не стимулює керівників закладів охорони здоров'я до економії та оптимізації процесу надання медичної допомоги населенню.

При побудові мережі комунальних суб'єктів надання ПМД за організаційно-правовою формою доцільно створювати комунальні некомерційні підприємства. Це дозволить їм самостійно вирішувати всі питання організації власної діяльності, починаючи від визначення організаційної структури, штатів, потужності ліжкового фонду тощо.

1. Основи законодавства України про охорону здоров'я: Закон України від 19 листопада 1992 р №2801-ХІІ // Відомості Верховної Ради. – 1993. – № 4. – Ст. 19.

2. Про затвердження Положення про центр первинної медичної (медико-санітарної) допомоги та положень про його підрозділи: наказу МОЗ України № 801. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z1167-16>.

3. Як організувати систему надання первинної медичної допомоги на місцевому рівні. Операційне керівництво / Баценко Д., Брагінський П., Бучма М. та ін. Міністерство охорони здоров'я України, Проект USAID «Реформа ВІЛ-послуг у дії», ТОВ «Агентство «Україна» К., 2018. – 368 с.

4. The World Health Report 2008: Primary Health Care Now More Than Ever

Довгань Андрій Вікторович

студент факультету
соціально-психологічної освіти та управління

Науковий керівник –

*доцент кафедри
управління та адміністрування ДДУВС*

к. держ. упр., доц. Сидоренко Н. С.

РОЗВИТОК ІНСТИТУЦІЙНОГО УПРАВЛІННЯ ВОДНИМИ РЕСУРСАМИ ТА ВОДОКОРИСТУВАННЯМ В УКРАЇНІ

Державні механізми управління водними ресурсами та водогосподарським комплексом в Україні здійснюються за басейновий принцип, тобто об'єкт управління водним фондом визначається

координатами відповідного гідрографічного районування території країни, з урахуванням особливостей формування водних ресурсів та колективним характером їх використання. Важливе значення має інституційна система забезпечення управління водними ресурсами, що передбачає використання та відтворення поверхневих водних ресурсів, розвиток водного господарства, меліорацію земель, експлуатацію державних водогосподарських об'єктів комплексного призначення, міжгосподарських зрошувальних і осушувальних систем та інше. Тому забезпечення реалізації державної політики у сфері розвитку водного господарства та гідротехнічної меліорації земель, управління, використання та відтворення поверхневих водних ресурсів можливо через структурно-функціональну організацію управління.

Управління водними ресурсами потребує постійного удосконалення механізмів державного регулювання спрямованих насамперед на забезпечення раціонального використання та збереження водних ресурсів, що передбачає необхідність інституційних перетворень у сфері водокористування, підвищення економічної ефективності проектів і заходів, пов'язаних з капіталовкладеннями в водогосподарський комплекс.

Державну політику у сфері розвитку водного господарства та гідротехнічної меліорації земель, управління, використання та відтворення поверхневих водних ресурсів реалізує Державне агентство водних ресурсів України (Держводагентство), яке є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України через Міністра екології та природних ресурсів України:

– реалізація державної політики у сфері управління, використання та відтворення поверхневих водних ресурсів, розвиток водного господарства і меліорація земель та експлуатація державних водогосподарських об'єктів комплексного призначення, міжгосподарських зрошувальних і осушувальних систем;

– внесення пропозицій щодо забезпечення формування державної політики у сфері розвитку водного господарства та гідротехнічної меліорації земель, управління, використання та відтворення поверхневих водних ресурсів.

Управління водогосподарськими системами та гідротехнічними спорудами Держводагентства здійснюється водогосподарськими організаціями, до складу яких входять:

– басейнові управління водних ресурсів: річок Західного Бугу та Сяну, річок Причорномор'я та нижнього Дунаю, річок Приазов'я, середнього Дніпра, нижнього Дніпра, річки Тиса, річок Прут та Сірет, річки Прип'ять, а також Деснянське, Дністровське, Південно-Бузьке та Сіверсько-Донецьке басейнові управління;

– регіональні офіси водних ресурсів: у Дніпропетровській, Луганській, Полтавській, Рівненській, Сумській, Тернопільській, Хмельницькій, Харківській, Черкаській областях, річки Рось, Дунайський та

Міжрегіональний офіс захисних масивів дніпровських водосховищ;

- обласні управління водних ресурсів: Волинське і Кіровоградське;
- управління каналів: Головного Каховського магістрального, Дніпро-Донбас, Дніпро-Інгулець, Північно-Кримського каналів та каналів Інгулецької зрошувальної системи;
- технічні школи: Каховська і Мелітопольська;
- державні підприємства: «Прикарпатська регіональна дирекція з водогосподарського будівництва», «Львівська обласна дирекція з протипаводкового захисту», «Одеська об'єднана дирекція будівництва водогосподарських об'єктів», «Укрводсервіс», Державні регіональні проектно-вишукувальні інститути «Дніпродіпроводгосп», «Запоріждіпроводгосп», «Львівдіпроводгосп», «Рівнедіпроводгосп», «Укрпівдендіпроводгосп»;

Постійно діючим консультативно-дорадчим органом при Держводагентстві є експертна рада для підвищення рівня наукового забезпечення у сфері водного господарства, розробки конкурентоспроможної науково-технічної продукції, забезпечення ефективного використання коштів на наукові дослідження та впровадження прикладних науково-технічних розробок у водогосподарсько-меліоративному комплексі, основним завданням якої є [1]:

- розгляд (експертиза), на підставі перспектив розвитку світової та вітчизняної науки і техніки у галузі водного господарства, пропозицій структурних підрозділів апарату Держводагентства, водогосподарських організацій, наукових, дослідно-конструкторських та проектних організацій щодо науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт;

- надання, за результатами розгляду (експертизи), пропозицій до плану з науки та нової техніки Держводагентства щодо тематики замовлення науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт;

- надання рекомендацій щодо подальшого впровадження у виробництво результатів науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт;

- визначення економічної доцільності впровадження результатів науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт у водогосподарсько-меліоративному комплексі;

- надання пропозицій щодо подальшого виконання або призупинення виконання науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт.

Також постійно діючим консультативно-дорадчим органом при Держводагентстві є Науково-технічна рада (НТР), головним завданням якої є реалізація комплексної науково-технічної політики, спрямованої на впровадження досягнень вітчизняної та зарубіжної науки і техніки, у сфері розвитку водного господарства і гідротехнічної меліорації земель, управління, використання та відтворення поверхневих водних ресурсів. У

складі НТР є спеціалізовані секції за напрямками діяльності Держводагентства, які затверджуються наказом Держводагентства на основі пропозицій структурних підрозділів апарату Держводагентства та наукових установ. Головою НТР є голова Держводагентства, головами спеціалізованих секцій є перший заступник та заступник голови Держводагентства відповідно до розподілу обов'язків між головою Держводагентства та його заступниками [3].

Консультативно-дорадчим органом для підготовки рекомендацій щодо виконання Держводагентством своїх завдань, погодженого вирішення питань, що належать до його компетенції, та для колективного і вільного обговорення найважливіших напрямів його діяльності є Колегія Держводагентства. Рішення про утворення або ліквідацію колегії Держводагентства приймається головою Держводагентства. Основними завданнями Колегії є визначення перспектив і найважливіших напрямів діяльності Агентства та розгляд пропозиції щодо [2]:

- формування та реалізації державної політики у сфері розвитку водного господарства і гідротехнічної меліорації земель, управління, використання та відтворення поверхневих водних ресурсів;

- розширення міжнародного співробітництва України у сфері водного господарства;

- забезпечення співпраці з центральними органами виконавчої влади, Радою міністрів Автономної Республіки Крим, місцевими держадміністраціями, органами місцевого самоврядування під час виконання покладених на Агентство завдань;

- удосконалення законодавства.

- Тимчасовим консультативно-дорадчим органом, утвореним для сприяння участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики у сфері розвитку водного господарства та гідротехнічної меліорації земель, управління, використання та відтворення поверхневих водних ресурсів є Громадська рада при Державному агентстві водних ресурсів України.

З питань розроблення пропозицій щодо імплементації Директив ЄС у сфері якості води та управління водними ресурсами при Державному агентстві водних ресурсів України на виконання наказу Держводагентства від 10.01.2017 р. № 3 створено робочу групу.

Також система інституційного управління водними ресурсами взаємодіє з Центром підвищення кваліфікації працівників водного господарства, Національним університетом водного господарства та природокористування, Інститутом водних проблем і меліорації НААН, ВАТ «Український головний проектно-вишукувальний і науково-дослідний інститут меліоративного та водогосподарського будівництва», Український науково-дослідний інститут водогосподарсько-екологічних проблем, ВАТ «Проектно-технологічний інститут «Укроргводбуд» та іншими державними установами, недержавними і приватними організаціями.

Таким чином, особливості сучасної системи інституційного управління водними ресурсами та гідротехнічної меліорації земель, управління, використання та відтворення поверхневих водних ресурсів визначаються через структурно-функціональну організацію управління. Інституційну модель системи управління водними ресурсами в Україні можна визначити як взаємодію інституцій державного управління на засадах організаційно-правового механізму державного управління.

1. Про затвердження Положення про експертну раду Державного агентства водних ресурсів України : наказ Держводагентства від 19 лют. 2018 р. № 78. – Режим доступу : <https://davr.gov.ua/ekspertna-rada>.

2. Про затвердження Положення про колегію Державного агентства водних ресурсів України : наказ Держводагентства від 06 верес. 2011 р. № 150. – Режим доступу : zakon.rada.gov.ua/rada/file/v0150826-11.

3. Про затвердження Положення про науково-технічну раду Державного агентства водних ресурсів України та її склад : наказ Держводагентства від 25 січ. 2017 р. № 10. – Режим доступу : <http://document.ua/pro-zatverdzhennja-polozhennja-pro-naukovo-tehnichnu-radu-de-doc344699.html>.

Концур Віктор Миколайович

студент факультету
соціально-психологічної освіти та управління

Науковий керівник –

*доцент кафедри
управління та адміністрування ДДУВС
к. держ. упр. Мунько А. Ю.*

ШЛЯХИ РЕФОРМУВАННЯ КАДРОВОЇ ПОЛІТИКИ В ОРГАНАХ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ

В умовах децентралізації державного управління надзвичайно важливим є розвиток кадрового потенціалу органах місцевого самоврядування. Від його якості залежить оперативність та адекватність прийняття управлінських рішень у всіх сферах діяльності громад, довіра громадян до влади, рівень їх патріотизму та замученості до процесів місцевого розвитку.

Якість кадрового забезпечення органах місцевого самоврядування визначається найбільшою мірою рівнем професіоналізму службовців, їх професійної культури, освіти та освіченості, патріотизму та відданості справі, етичними нормами поведінки тощо. Тому об'єктивно постає потреба у виваженій кадровій політиці держави, яка б цілком задовольняла реалії сьогодення та спрямовувалась на формування якісного кадрового потенціалу органів публічного управління.

У межах такої політики особливе місце повинно належати кадровій політиці в органах місцевого самоврядування. Адже саме ці органи, працюючи на регіональному рівні, знають проблеми соціально-економічного розвитку «зсередини» і тому максимально результативно здатні вплинути на їх вирішення. Посадові особи органів місцевого самоврядування для населення регіону становлять часто значно більший авторитет, ніж працівники центральних органів виконавчої влади, оскільки перших громадяни знають в обличчя, можуть налагодити з ними безпосередню комунікацію.

Концепція кадрової політики в органах місцевого самоврядування України (далі – Концепція) визначає принципи, мету, завдання, пріоритети, механізми та очікувані результати реалізації кадрової політики в органах місцевого самоврядування.

Правовою основою розробки Концепції є Конституція України, Закони України «Про державну службу», «Про службу в органах місцевого самоврядування», «Про місцеве самоврядування», Стратегія державної кадрової політики на 2012-2020 рр., інші нормативно-правові та програмні акти України у сфері кадрової політики в органах державної влади [1].

Сучасне українське суспільство характеризується несформованістю політичної та управлінської еліти. Однією із причин такого стану речей є, безумовно, недосконала кадрова політика у сфері місцевого самоврядування.

Кадрову політику сьогодення в цілому та в органах місцевого самоврядування зокрема характеризує ряд проблем, серед яких неузгодженість регіональних пріоритетів із загальнодержавним та загальнонаціональними інтересами; маніпулювання суспільною свідомістю в інтересах переділу ресурсів та сфер впливу; призначення на посаду за схемою «меншої конфліктності» або із врахуванням особистих відносин призначуваного із керівником; недостатня прозорість конкурсів та кваліфікаційних комісій; відсутність системи планування щодо розвитку персоналу; бюрократична деформація професійної діяльності та свідомості посадових осіб місцевого самоврядування тощо [2].

Усе це, особливо на регіональному та місцевому рівнях, призвело до зниження рівня професіоналізації служби в органах місцевого самоврядування (далі – ОМС), девальвації її цінностей, політичної заангажованості посадових осіб місцевого самоврядування.

Подолання цих негативних наслідків та подальше запобігання їм значною мірою залежить від ефективної кадрової політики в ОМС, що і обумовлює об'єктивну необхідність її розробки та впровадження.

Вирішити проблему тотального скорочення рівня професіоналізму в органах місцевого самоврядування, стрімкої девальвації цінностей інституту служби в органах місцевого самоврядування, руйнації історичних засад розвитку служби в органах місцевого самоврядування тощо неможливо одноразовими заходами. Розв'язання зазначеного проблемного питання

повинно базуватися на комплексному підході та стратегічному баченні шляхів формування та реалізації ефективної кадрової політики у сфері служби в органах місцевого самоврядування.

Метою кадрової політики в органах місцевого самоврядування є залучення до виконання функцій держави та місцевого самоврядування на регіональному та місцевому рівнях високопрофесійного, національно орієнтованого, високоморального та порядного кадрового потенціалу, здатного реалізовувати свої творчі здібності в інтересах споживача управлінських послуг, розвитку професійної, політично нейтральної, авторитетної служби в органах місцевого самоврядування та зміцнення своєї громади й української державності загалом.

Досягнення зазначеної мети можливе за умови реалізації ряду пріоритетних завдань, сутність яких відображає основну спрямованість кадрової політики в органах місцевого самоврядування.

Пріоритетними завданнями кадрової політики в органах місцевого самоврядування є:

1. Встановлення прозорості кадрових призначень.
2. Налагодження відкритого добору і розстановки кадрів на службі в органах місцевого самоврядування.
3. Ідеологічна інтеріоризація службовців місцевого самоврядування.
– Формування та вдосконалення професійної культури посадових осіб ОМС.
4. Створення чіткого механізму відповідальності посадових осіб ОМС за невиконання посадових обов'язків, службову невідповідність та оцінки їхньої діяльності.
5. Узгодження регіональних орієнтирів із загальнодержавними та загальнонаціональними пріоритетами.
6. Удосконалення діяльності служб персоналу в органах місцевого самоврядування.
7. Залучення посадових осіб ОМС до процесів безперервного професійного розвитку.

Таким чином, ефективне впровадження у практику Концепції кадрової політики в органах місцевого самоврядування можливе за умови збалансованої діяльності та взаємодії владних інституцій усіх рівнів, відповідальності за досягнуті результати, залучення до процесів, передбачених Концепцією, елементів громадянського суспільства, цілеспрямованості та охоплення концептуальними заходами усіх рівнів публічної служби, відповідності заходів кадрової політики в органах місцевого самоврядування напрямкам державної кадрової політики та заходам іншого, ніж визначені Концепцією, характеру, спрямованих на формування ефективного кадрового потенціалу в органах місцевого самоврядування.

1. Рудніцька Р.М. Механізми державного управління: сутність і зміст / Р.М. Рудніцька, О.Г. Сидорчук, О.М. Стельмах / За наук. ред. М.Д. Лесечка, А.О. Чемериса. – Л.: ЛРІДУ НАДУ, 2015. – 28 с.

2. Черепанов В.В. Основы государственной службы и кадровой политики / В.В. Черепанов. – М., 2014. – 575 с.

Лебедева Ярославна Валентинівна

старший викладач кафедри
управління та адміністрування,

Лященко Світлана Григорівна

студентка факультету
соціально-психологічної освіти та управління
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Науковий керівник –

*доцент кафедри
управління та адміністрування ДДУВС
к. держ. упр. Мунько А. Ю.*

ПРОБЛЕМИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ ПРИМУСОВОГО ВИКОНАННЯ СУДОВИХ РІШЕНЬ

Найпершою проблемою яка впливає на незадовільний стан виконання рішень судів та інших органів, є неналежне забезпечення умов праці державних виконавців та непопулярність професії виконавця. У контексті вказаного питання, доцільно згадати напрацювання П. В. Макушева, який виклав основні, на його погляд, напрямки вдосконалення законодавчого регулювання повноважень виконавця та усієї виконавчої служби загалом, сутність яких, в основному, лежала в площині покращення престижу цієї професії. Вносячи пропозиції щодо вдосконалення престижу професії державного виконавця як фактора, що мав би покращити ефективність вказаного суб'єкта публічної адміністрації, дослідник посилався на статистичні дані, зібрані зі слів самих державних виконавців [2, с. 371-379].

Проте професія виконавця судових рішень та рішень інших органів, на наш погляд, аргіогі не може бути надто престижною, оскільки несе в собі негативний відтінок. Так, покликання виконавця полягає в тому, щоб водночас задовольнити інтереси стягувача, виконати вимоги суду чи іншого органу та гарантувати при цьому права боржника.

Таким чином, професійна діяльність вказаних суб'єктів досить часто характеризується багатьма складнощами та протиріччями, особливо у

випадках їхньої взаємодії з іншими суб'єктами публічної адміністрації, які водночас можуть виступати в правовідносинах з ДВС в ролі наглядового органу, стягувача або боржника. До переліку цих складностей відносяться, наприклад, такі: недосконалий механізм виконання судових рішень та рішень інших органів, постійний тиск на виконавця з боку всіх зацікавлених сторін та низька ефективність діяльності ДВС загалом. Ці та багато інших факторів призводять до великого плинну кадрів у ДВС, з огляду що у вказаному органі вже багато років не може сформуватися достатня кількість високопрофесійних і досвідчених службовців. За таких обставин, на нашу думку, престижність професії виконавця, як проблема неефективності системи виконання судових рішень та рішень інших органів, є далеко не першочерговою.

Незадовільний показник виконання судових рішень та рішень інших органів пов'язаний, насамперед, не з низьким престижем професії виконавця, а з недосконалим інструментарієм його діяльності. Вирішення вказаної проблеми відіграє важливу роль у забезпеченні правопорядку в суспільстві, оскільки виконання судових рішень є важливим компонентом верховенства права і позитивно впливає на забезпечення прав людини в суспільстві. Дуже доречно з цього приводу висловився В. В. Афанасьєв, який зазначив, що без існування надійного механізму виконання судових рішень судова влада втрачає ознаки державної влади, адже влада, яка не здатна забезпечити виконання своїх рішень, є лише коштовною декорацією [1, с.43].

Отже, з огляду на вищезазначене, постає проблема усунення недоліків законодавства, яке регулює діяльність ДВС. Для початку висвітлимо найбільш актуальні проблеми та колізії, що існують у вказаній сфері. Наприклад, положення п. 9 ч. 1 ст. 37 Закону України «Про виконавче провадження» [4] якими передбачено, що виконавчий документ повертається стягувану, якщо законом встановлено заборону щодо звернення стягнення на майно чи кошти боржника, якщо в нього відсутнє інше майно чи кошти, на які можливо звернути стягнення, а також щодо проведення інших виконавчих дій щодо боржника, що виключає можливість виконання відповідного рішення. Подібні норми абсолютно не враховують прав та інтересів стягувача, які порушуються боржником і мають бути належним чином поновлені внаслідок справедливого та неупередженого судового розгляду справи.

Наступною істотною проблемою, є протиріччя норм ст. 379 Цивільного процесуального кодексу України та ст. 371 Цивільного кодексу України, що надають боржнику формальні підстави оскаржувати позови про виділення частки його майна [5, с. 10]. Річ у тім, що положення ст. 371 ЦК України передбачають право кредитора співвласника майна, що є у спільній сумісній власності, у разі недостатності у нього іншого майна, на яке може бути звернене стягнення, пред'явити позов про виділ частки із спільного майна в натурі для звернення стягнення на неї.

Водночас, положення ст. 379 ЦПК України передбачають, що питання про визначення частки майна боржника у майні, яким він володіє спільно з іншими особами, вирішується судом за поданням державного виконавця, приватного виконавця. Таким чином, складається ситуація, коли позови про виділення частки майна, які подаються виконавцями, оскаржуються боржниками з посиланням на відповідну норму цивільного законодавства, яка не передбачає виконавця як суб'єкта звернення до суду з такою позовною заявою. Окрім того, у новій редакції Закону України «Про виконавче провадження» загалом відсутня норма, яка б делегувала повноваження або право щодо подачі подібних позовів виконавцям.

Також заслуговує на увагу питання неврегульованості механізму звернення стягнення на дебіторську заборгованість. Так, у ст. 53 Закону України «Про виконавче провадження» передбачено, що державний виконавець має право на пропозицію боржника звернути стягнення на майно та кошти, що належать боржникові від інших осіб. У той же час у ст. 11 Закону України «Про виконавче провадження» передбачено, що сторонами виконавчого провадження є стягувач і боржник. Боржником є визначена виконавчим документом фізична або юридична особа, держава, на яких покладається обов'язок щодо виконання рішення. Особи, в яких знаходиться майно боржника, під вказане визначення не підпадали в жодній редакції Закону України «Про виконавче провадження», починаючи з 1999 року [3]. Існує думка про те, що потрібно розширити законодавче визначення боржника, а звернення стягнення на майно та кошти, що належать боржнику в інших осіб, зробити обов'язком державного виконавця, а не ставити це питання в залежність від пропозицій боржника чи стягувача [3, с. 10 – 11]. Тобто, окрім існування недосконалих норм, які регламентують діяльність ДВС, також є низка прогалин у законодавчому регулюванні діяльності вказаного органу, що негативно впливає на виконання судових рішень та рішень інших органів в Україні.

Виходячи з вищевикладеного, актуалізується проблема матеріального забезпечення державних виконавців. Спроба вирішення проблеми з фінансуванням виконавців була закладена в положення ч. 2 ст. 26 Закону України «Про виконавче провадження», згідно з якою до заяви про примусове виконання рішення стягувач відтепер має додавати квитанцію про сплату авансового внеску в розмірі 2 відсотків суми, що підлягає стягненню, але не більше 10 мінімальних розмірів заробітної плати. Ця норма була покликана вирішити питання авансування державних та приватних виконавців. У подальшому, не зважаючи на розвиток подій, виконавець зобов'язаний повертати авансовий внесок і лише за заявою стягувача надавати звіт про свої витрати.

Ще одним із важливих питань у сфері примусового виконання судових рішень та рішень інших органів є врегулювання діяльності приватних виконавців. Досить багато побоювань в юридичній спільноті викликала

ймовірність певної легалізації колекторської діяльності шляхом запровадження інституту приватних виконавців. Проте положення ст. 5 Закону України «Про виконавче провадження» передбачають, що приватний виконавець здійснює примусове виконання рішень, передбачених Законом, крім тих, за якими боржником або стягувачем є держава [4]. Позитивним моментом є акцент законодавства на питаннях розмежування державної і приватної виконавчої діяльності, а також вироблення механізму забезпечення від різного роду зловживань з боку приватних виконавців. Проте недоліком нормативного регулювання у вказаній сфері, безсумнівно, є відсутність закріпленого в законодавстві детального інструментарію або механізму діяльності приватних виконавців, який парламентарі обійшли увагою, зосередившись лише на контролі за діяльністю новоствореного інституту.

Враховуючи вищевказане, слід зазначити, що всі проаналізовані проблемні питання щодо діяльності системи примусового виконання судових рішень та рішень інших органів в Україні, вказують на необхідність подальшого удосконалення законодавства щодо функціонування виконавчої служби. Зважаючи на велику кількість зауважень щодо роботи системи примусового виконання судових рішень, необхідно, передусім, звернути увагу на механізм реалізації примусових дій та внести ряд законодавчих змін, спрямованих на поліпшення процедури виконання судових рішень. Досягти поставлених цілей можна за допомогою таких кроків: розширити примусові повноваження виконавців (зокрема, у частині звернення стягнення на майно та кошти, що належать боржнику, але знаходяться в інших осіб); усунути колізії законодавства, що регулює діяльність ДВС; встановити контроль за примусовою діяльністю державних органів не лише з боку Міністерства юстиції України, а й з боку судової гілки влади тощо.

Вказані заходи зможуть підвищити рівень виконаності судових рішень та рішень інших органів в Україні, адже Європейський суд з прав людини вже неодноразово у своїх рішеннях вказував на те, що невиконання судового рішення не може бути виправданим внаслідок недоліків законодавства або відсутності коштів у держави, які унеможливають його виконання.

1. Афанасьев В. В. Деякі проблеми реформування органів виконання рішень суду / В.В. Афанасьев. // Юрист України. – 2015. – С. 42 – 48.

2. Макушев П. В. Державна виконавча служба в Україні: адміністративно-правове дослідження : дис. ... док. юрид. наук : 12.00.07 / Петро Васильович Макушев. – Запоріжжя, 2017. – 534 с.

3. Про виконавче провадження : Закон України від 21 квіт. 1999 р. № 606-XIV // Відомості Верховної Ради України. – 1999. – № 24. – Ст. 207.

4. Про виконавче провадження: Закон України від 02 черв. 2016 р. № 1404-VIII // Офіційний вісник України. – 2016. – № 53. – Ст. 1852.

5. Фурса С. Я. Деякі концептуальні підходи до вирішення проблем звернення стягнення на майно боржника у виконавчому процесі України / С. Я. Фурса // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Юридичні науки. – 2013. – № 4(98). – С. 8 – 12.

Наукове видання

АКТУАЛЬНІ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРАВОВИХ
ТА ЕКОНОМІЧНИХ ПРОЦЕСІВ
В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

*Матеріали Всеукраїнської науково-практичної
конференції здобувачі вищої освіти*

*(28 травня 2019 року, Дніпропетровський
державний університет внутрішніх справ)*

Дизайн, оригінал-макет – *М.Ю. Романов*

Підп. до друку 23.05.2019 р. Формат 60x84/16. Друк – трафаретний. Папір офісний.
Гарнітура – Times. Ум.-друк. арк. 12,25. Обл.-вид. арк. 12,75. Тираж – 50 прим.
Зам. № 05/19-зб

Надруковано у Дніпропетровському державному університеті внутрішніх справ
49005, м. Дніпро, просп. Гагаріна, 26, т. (056) 370-96-59
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 6054 від 28.02.2018